

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ



Περίοδος Β'
Τεύχος 588
Παρασκευή
13 Οκτωβρίου 1995
Δρχ. 400

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ GAME OVER!



Μ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ



ΕΥΡΟΜ, ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ
ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ
ΕΘΝΟΚΑΠΗΛΕΙΑ

• ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ
ΝΟΜΠΕΛΙΣΤΑ
ΣΕΗΜΟΥΣ ΧΗΝΥ

• ΝΙΚΟΣ
ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

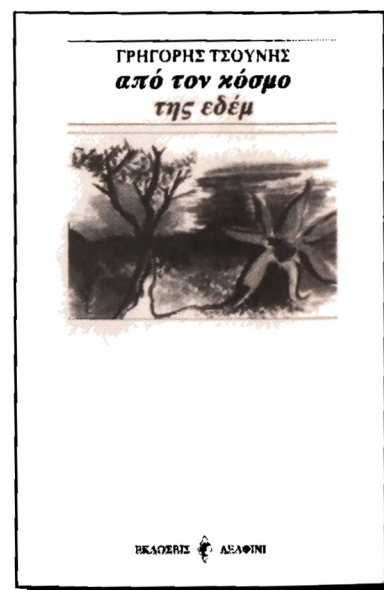
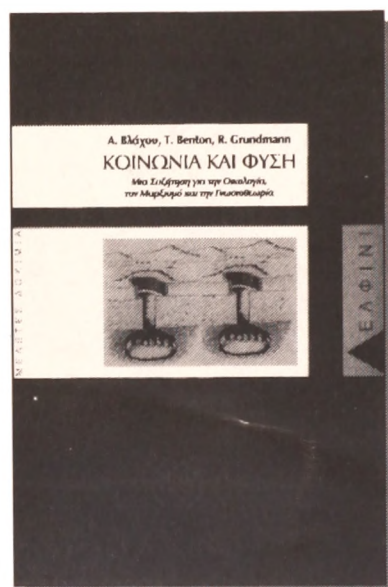
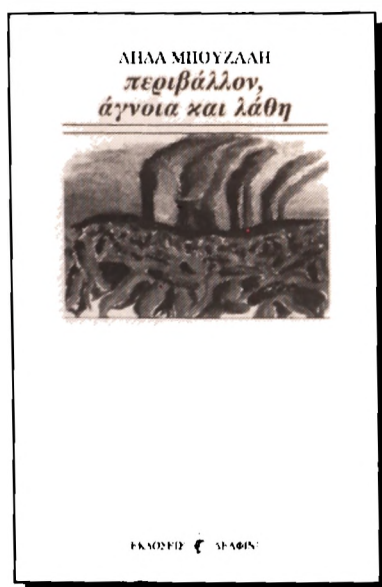
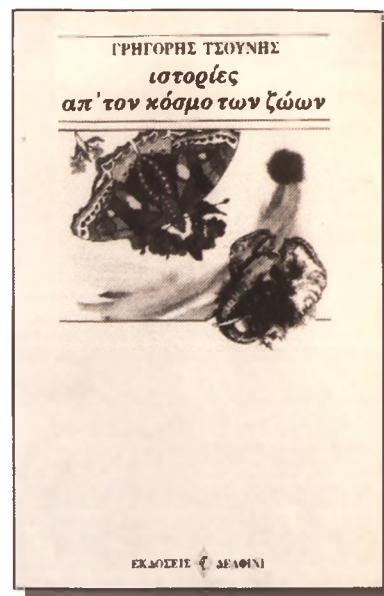
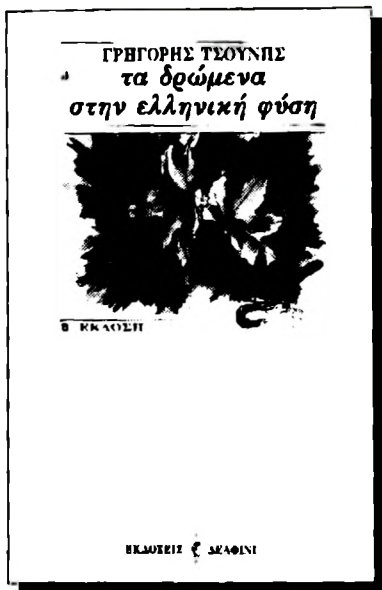
ΜΑΓΙΑ ΜΟΡΓΚΕΝΣΤΕΡΝ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΜΜΕ



ΕΛΦΙΝΙ

Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΦΥΠΝΙΣΗΣ



Η οικολογική ισορροπία,
οι όροι των περιβαλλοντικών ζητημάτων,
η αγάπη της φύσης,
η αγωνία για την προστασία της,
η εξέλιξη της οικολογικής συνείδησης,
η αρμονία της φυσικής ζωής,
κι ένας ... οικολογικός Καραγκιόζης



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ, ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 23-25, 106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 38 30 955, FAX: 33 03 175

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ 50-52, 106 81 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 33 03 380



ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

editorial, σελ. 4

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

Γιώργος Φιλιδισάκος, σελ. 5

ΠΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

INTERNET

Γιάννης Σκούφης, σελ. 24

ΔΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Βρόντα από τον κόσμο, σελ. 33

ΕΠΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 47

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Ηλίας Κανέλλης, σελ. 66

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
ΧΡ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: GAME OVER! Ο πανίσχυρος ηγέτης είναι παρελθόν. Ο σημερινός Ανδρέας Παπανδρέου, ανήμπορος, προσπαθεί να περισώσει ό,τι μπορεί. Ο Τσοβόλας «δραπέτευσε», οι «αντάρτες» τού κάνουν «δομική αντιπολίτευση» (!), η αυλή της Εκάλης τον διασύρει και ο δανειστής ατόκως Αντώνης Λιβάνης έλαβε, αντιμίσθιον, πολλές αντ' αυτού πρωθυπουργικές αρμοδιότητες. Game over, αναμένουμε τώρα και το TILT... Γράφουν: **Μανώλης Βασιλάκης, Τάσος Παππάς, Γιώργος Γερόπουλος.** ΣΕΛ. 11-15 **ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ** Ο πρώην υπουργός σε μια αποκλειστική συνέντευξη με κύριο θέμα την εξωτερική μας πολιτική στο θέμα του λεγόμενου «Σκοπιανού». ΣΕΛ. 16. **ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΜΜΕ** Εκτενές ρεπορτάζ για το τι διαμείφθηκε στο τριήμερο συμπόσιο του Αντί στο Ινστιτούτο Γκαίτε. Γράφει η Ελένη Κολιοπούλου. ΣΕΛ. 21. **ΜΑΓΙΑ ΜΟΡΓΚΕΝΣΤΕΡΝ** Δύο έργα, πέντε παραστάσεις από το «Πρωινό Άστρο», τη μεγάλη ρουμάνια ηθοποιό, που διοργάνωσε στην Αθήνα το Αντί. Κριτική: **Δηώ Καγγελάρη.** ΣΕΛ. 26. **ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ** Την επικαιρότητα της σκέψης του Νίκου Πουλαντζά υπενθυμίζει ο **Αλ. Καζαμίας**, στο πρώτο μέρος σχετικού αφιερώματος. ΣΕΛ. 41. **ΣΕΗΜΟΥΣ ΧΗΝΥ** Ο Παναγιώτης Ιωαννίδης παρουσιάζει τον φετινό νομπελίστα. ΣΕΛ. 48.



Περίοδος Β' • Έτος 22ο • Τεύχος 588 • Παρασκευή 13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1995 • Δρχ. 400
ΑΝΤΙ • ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου - **ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:** Βασίλης Μπάλλας - **ΜΟΝΤΑΖ:** Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι, τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 4.100 δρχ., Ετήσια 8.200 δρχ., Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 30.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 7.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ: Εξαμ.: 30 δολ., Ετήσια: 60 δολ., ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ: Εξαμ. 35 δολ., ετήσια 70 δολ.

ΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα **ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ:** ΔΡΧ. 400, **ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ:** ΔΡΧ. 600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας περιοδικό ΑΝΤΙ, για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε. Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΤΟ ΛΥΚΟΦΩΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

ΠΑΡΗΛΘΕ κι αυτή η σύνοδος της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, το οποίο τώρα έχει νέο Γραμματέα και νέο Εκτελεστικό Γραφείο. Ο κ. Παπανδρέου ήλθε, είδε, μίλησε και απήλθε. Σε άλλους καιρούς μόνο θυελλώδη χειροκροτήματα θα εισέπραττε. Τώρα όμως εισπράττει την μήνιν των ηγετικών και επίδοξων στελεχών του και τη δυσαρέσκεια των ψηφοφόρων του, όπως δείχνουν οι πρόσφατες –σημαδιακές– σφυγμομετρήσεις.

ΕΝΑΣ, ΑΛΛΟΤΕ, κραταιός ηγέτης, παραμένοντας τώρα με γεροντικό πείσμα στην εξουσία –εκών ή άκων δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία– παρασέρνει μαζί του ένα κόμμα και μάλιστα κυβερνά και, κατά συνέπεια, βλάπτει και παρασέρνει την ίδια τη χώρα. Παρά τις διαφωνίες, το ΠΑΣΟΚ ήταν και παραμένει ένα κόμμα συγκεντρωτικό και αρχηγικό και, ως εκ τούτου, αντιδημοκρατικό. Στον ηγέτη του οφείλει τη ραγδαία άνοδό του, σε μεγάλο βαθμό, αλλά και την πώση του σήμερα. Κοντόφθαλμες δυνάμεις δεν τολμούν να υποδείξουν με τον πρέποντα σεβασμό προς τον ιδρυτή και «πατέρα-αφέντη» τους, στον οποίο άλλωστε οφείλουν τα πάντα –ιδιαίτερα οι μικροί και ασήμαντοι– ότι έχει ακόμα λίγα αλλά υπαρκτά περιθώρια να αποχωρήσει από τη θέση του με αξιοπρέπεια και τιμή.

MISERABILE VISU –η λατινική ρήση ταιριάζει απόλυτα στον σημερινό πρωθυπουργό– κι αρχίζει να προκαλεί οίκτο στο ανθρώπινο επίπεδο. Διότι στην πολιτική θα πρέπει να πρυτανεύουν άλλες σκέψεις σκληρές που έχουν να κάνουν με την ίδια τη διακυβέρνηση της χώρας και το μέλλον της, το οποίο δεν μπορεί να κρατά σε ομηρία ο κ. Παπανδρέου και το περιβάλλον του για οποιουσδήποτε λόγους.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ηθικές στάσεις, όσοι εξακολουθούν να σκέφτονται ακόμα πολιτικά δεν μπορούν παρά να επισημάνουν την επιτακτική εθνική πλέον ανάγκη αποχώρησης του κ. Παπανδρέου.

ΔΙΟΤΙ τα πράγματα στο κυβερνών κόμμα θα βαδίζουν από το κακό στο χειρότερο. Το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να ενηλικιωθεί και να χειραφετηθεί, δεν μπορεί να μετεξελιχθεί και να προσαρμοστεί για να αντιμετωπίσει τα σύγχρονα και κρίσιμα προβλήματα της χώρας και της κοινωνίας, όσο στο πηδάλιο είναι ο κ. Παπανδρέου και οι συν αυτώ. Είναι καταδικασμένο πλέον να βυθίζεται σε όλο και πιο βαθιά κρίση, από την οποία ουδείς γνωρίζει πώς θα εξέλθει και με τι τεράστιο κόστος, δυστυχώς –ας το επαναλάβουμε– όχι μόνο για το ΠΑΣΟΚ.

ΕΙΝΑΙ ΦΑΝΕΡΟ ότι ο κ. Παπανδρέου αδιαφορεί για όλα αυτά, για να μην πούμε κάτι χειρότερο. Η ευθύνη ανήκει στο ίδιο το ΠΑΣΟΚ, το οποίο είχε σαφέστατα μηνύματα από παντού, κυρίως από τον ίδιο το λαό. Αν δεν την αναλάβει, ουδείς πρόκειται να το συγκωρήσει, με πρώτο τον ίδιο το λαό.

αντί

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ



ΠΑΣΟΚ: Όταν η «διαδικασία» πνίγει τη δημοκρατία...

ΓΙΑ ΤΟΝ κ. Α. Παπανδρέου (και τους «περί αυτόν»), το κλίμα την περασμένη Τετάρτη –Τετάρτη της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ– δεν ήταν καθόλου ευάρεστο... Είχε προηγηθεί το ΜΑΤωμα 400 διαδηλωτών στον Πειραιά, από τρεις διμοιρίες των ΜΑΤ. (Όπου δεν πέφτει λόγος, πέφτουν καπνογόνα και κλομπ). Και είχε ακόμα προηγηθεί η «εφιαλτική» δημοσκόπηση της MRB, με αποτελέσματα επίσης «εφιαλτικά»: το 46,5% των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ να δηλώνει ότι ο Παπανδρέου έπρεπε να έχει ήδη παραιτηθεί από την ηγεσία, συν 12,5% που τον καλούσε να αποχωρήσει «συντόμως». Σύνολο: 59% των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ να αμφισβητούν τη θέση –και, κατά προέκταση, την ικανότητα του κυβερνάν– του μεγάλου αρχηγού. Και «ωσεί» να μην έφθανε η αμφισβήτηση αυτή, οι μισοί (51,2%) ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ να δηλώνουν («διάθεση ψηφοφόρων») ότι θα μπορούσαν να εγκαταλείψουν το επίσημο ΠΑΣΟΚ και να ακολουθήσουν, ενδεχομένως, άλλο κόμμα – «Κόμμα των Τεσσάρων», «Κόμμα Τσοβόλα», κ.ά.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ στα δεδομένα αυτά, ο κ. Παπανδρέου διέθετε τον «καλό», νομοταγή Τύπο, που φρόντισε να δημιουργήσει την κατάλληλη ατμόσφαιρα: «Όχι στην αποστασία, όχι στη διάσπαση, όχι στην προδοσία... Η βάση θα τιμωρήσει τους διασπαστές και τους φυγάδες», κ.λπ. Διέθετε, όμως και ένα δεύτερο (δοκιμασμένο) όπλο: τη μηχανή των «διαδικασιών». Λέγουν ότι «δεν υπάρχει μεγαλύτερη υποταγή από εκείνη που κρατά την επίφαση της ελευθερίας»... Κατά την ίδια λογική, δεν υπάρχει μεγαλύτερος εμπαιγμός της δημοκρατίας από εκείνον που, στο όνομα «δημοκρατικών διαδικασιών», πνίγει το διάλογο! Και αυτό, ακριβώς, συνέβη στη σύνοδο της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, αφού το μόνο που «επετράπη» –τηρουμένων... των δημο-

κρατικών διαδικασιών– ήταν ο μονόλογος του (μη απερχομένου ακόμα) αρχηγού.

ΤΟ ΑΠΟΚΑΡΔΙΩΤΙΚΟ είναι ότι τη «διαδικασία» αυτή ανέχθηκε ένα ολόκληρο συλλογικό σώμα, όπως είναι η Κεντρική Επιτροπή. Καμιά φωνή, καμιά διαμαρτυρία! [Η στιγμιαία παρέμβαση του κ. Κ. Σημίτη ή το «αίτημα» της κ. Βάσως Παπανδρέου να μιλήσει «επί προσωπικού» δεν άνοιξαν, βέβαια, το διάλογο, αφού η «διαδικασία» τον είχε αποκλείσει εκ προοιμίου.]

ΚΕΡΔΙΣΕ ΣΤΑ ΣΗΜΕΙΑ;

ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ αναλυτές υποστηρίζουν ότι ο κ. Παπανδρέου, την περασμένη Τετάρτη, «κέρδισε στα σημεία», αφού κατάφερε να αχρηστεύσει την Κεντρική Επιτροπή, να μην υπάρξει αντίλογος στην ομιλία του, να μη συζητηθεί άλλο θέμα και η σύνοδος να περιοριστεί (απλώς) στην εκλογή του νέου Εκτελεστικού Γραφείου... Αλλά τι είδους νίκη «στα σημεία» είναι αυτή, αφού η αμφισβήτηση παραμένει, τα προβλήματα (καυτά, οξύτατα) επίσης και το θέμα της διαδοχής κάθε άλλο παρά εκόπασε. Η ομιλία του κ. Παπανδρέου, έναντι των διαφωνούντων, μπορεί να ήταν «σκληρή». Αλλά σκληρή είναι και η πραγματικότητα, αφού το 60% των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ επιμένει να του διαμηνύει: Τέλος αποστολής, Πρόεδρε...

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ του ΠΑΣΟΚ έκλεισε την ομιλία του λέγοντας ότι το μήνυμά του δεν είναι μήνυμα αντιπαλότητας. «Δεν πάμε για σύγκρουση –είπε, απευθυνόμενος προς τους διαφωνούντες– πάμε για ενότητα». Αλλά για ποια «ενότητα», όταν ακόμα και ο «σταυρωθείς», για χάρη του (στην υπόθεση Κοσκωτά) Δημήτρης Τσοβόλας, αισθάνθηκε την ανάγκη να εγκαταλείψει το ΠΑΣΟΚ, για να μη θεωρηθεί «συνένοχος» πολιτικών και διαδικασιών παρασκήνιου. Για ποια «ενότητα» γίνεται λόγος, όταν –πέρα από τους «4»– ακόμα και οι «λοχα-

γοί», ακόμα και ιστορικά στελέχη, όπως Γιάννης Χαραλαμπίδης και άλλοι «ντρογενείς» αρνούνται να δεχτούν πτωχών άνω, «ομοιογένεια» του Εκτελεστικού Γραφείου... (Άλλωστε, ο κ. Παπανδρέου ταυτίζει την «ενότητα» με τη «μεταμέλεια» με την έννοια ότι η Τετάρτη 11 Οκτωβρίου έπρεπε να καταγραφεί σαν «Ημέρα Μεταμέλειας» των διαφωνούντων –Jou Penitence– κάτι σαν το «ο απολέσας ψυχήν αυτού, ευρήσει αυτήν»... Διαφορετικά, μας είπε ο υπουργός Τύπου κ. Τ. Σαφής, δεν αποκλείεται η λήψη μέτρων! ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, ο καθείς και το όπλο. Και καθώς κάθε ηγέτης καθορίζει το μο της αποχώρησής του, και είναι υπεύθυνος για αυτό, ένα είναι βέβαιο: ο κ. Παπανδρέου αρνείται να δει τη γύρω πραγματικότητα – μια πραγματικότητα που βοά...

Η ΑΡΝΗΣΗ αυτή, εξηγεί, μεταξύ άλλων και το αίσθημα ευφορίας που συνέχισε ο κ. Παπανδρέου το βράδυ της Τετάρτης. «Ήθελε να πει μερικά πράγματα, τα οποία και τώρα αισθάνεται ικανοποιημένος. Και τα προβλήματα του τόπου, το ίδιο πρόβλημα διαδοχής – ένα από τα πιο σημαντικά του τόπου; Πέρα βρέχει... Η κυβέρνηση μπορεί να «τελεί εν αναστολή», η Ελλάδα «χώρα εν αναμονή». Για τον υπουργό της Ελλάδας, το «πρόβλημα διαδοχής» ήταν πώς να «τασσοδομηθεί» τους «4» και πώς να αποδείξει, στη σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής (και γενικά στο εκλογικό σώμα του ΠΑΣΟΚ) η διαδοχή δεν είναι γυμνός. Αλλά, ακριβώς γι' αυτό, η ευθύνη όλων των στελεχών του ΠΑΣΟΚ είναι μεγάλη. Ακόμη και εκεί που «συνηθίζουν να τολμούν ολίγοι» όπως έγραψε η Καθημερινή.

ΕΝΑ ΟΡΟΣΗΜΟ: 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
ΜΙΑ ΑΠΟ τις θετικές εξελίξεις του «δεκαπενθημέρου» ήταν και οι συνομι-



σε εποικοδομητική ατμόσφαιρα των προσώπων Ελλάδας και ΠΓΔΜ για πρακτικά ζητήματα της ενδιάμεσης συμφωνίας της Νέας Υόρκης. Ήδη, διάχυτη η αίσθηση ότι, από τις 15 Οκτωβρίου, θα βεί σε ισχύ η ενδιάμεση συμφωνία, με παράλληλη άρση του ελληνικού εμπάργκ και την ουσιαστική αποκατάσταση των σχέσεων των δύο χωρών.

Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ αυτή αναφέρεται (την Τρίτη) και ο κ. Θ. Πάγκαλος, «θέτοντας φόρο τιμής» στον πρόεδρο, Βουλή και στο λαό της ΠΓΔΜ, αφού με μεγάλη φρόνηση, παρά τη δική μας ασύνη και αμετροέπεια», συνέβαλαν στην προώθηση της συμφωνίας, υποστέλνοντας τη σημαία τους κ.λπ. Παρ' όλα αυτά, κάποιοι δικοί μας «άφρονες», Σαμαράδες, πρωτοσύγκελοι, «μπαλσαμωμένοι δεσπότες» και άλλοι «υπερέλληνες» εξακολουθούν ακόμα και σήμερα –μετά την γραφή της ενδιάμεσης συμφωνίας– να ανωνώνουν «συλλαλητήρια» (;), να μιλούν περί «προδοσίας» και να ζητούν την αίτηση της κυβέρνησης! Αλλά να μην πληροφόρησε κανείς ότι και οι «ομοϊετες» τους της άλλης όχθης (οι εθνόφρονοι VMRO, κ.ά.) μιλούν επίσης περί «προδοσίας», την οποία πραγμάτωσαν ο Γκιγκόροφ και τα άλλα κόμματα του κυνικού συνασπισμού; Και ο μεν Κίρο

Γκιγκόροφ πλήρωσε τη μετριοπάθειά του με μια πράξη πολιτικής τρομοκρατίας εις βάρος του. Και είναι γνωστό ότι οι «ολίγου δειν» δολοφόνοι του είχαν λόγους (αποσταθεροποίηση, καλλιέργεια έντασης, προώθηση εξωβαλκανικών συμφερόντων) για να μη θέλουν την προσέγγιση Αθήνας-Σκοπίων). Οι δικοί μας Σαμαράδες και δεσποτάδες τι λόγους έχουν για να εναντιώνονται σε μια συμφωνία που εξυπηρετεί και την Ελλάδα και την ΠΓΔΜ; Χάσαμε μήπως την περικεφαλαία του Μεγαλέξανδρου; STOP.

ΒΟΣΝΙΑ - ΕΚΕΧΕΙΡΙΑ

ΚΑΠΟΙΑ θετική εξέλιξη, όμως, διαγράφεται και στο Βοσνιακό, έστω κι αν συνεχίζονται οι μάχες και, την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, δεν έχει γίνει πράξη η εκεχειρία. Τα αεροσκάφη του ΝΑΤΟ, πάντως, κάνουν ευσυνείδητα τη δουλειά τους. Ώς την τελευταία στιγμή του πολέμου, επιμένουν να τιμωρούν τους «κακούς» Σερβοβόσνιους, σε αντίθεση με τους «καλούς» Κροάτες και τους «καλούς» Μουσουλμάνους, οι οποίοι ούτε πολεμούν ούτε κακοποιούν ούτε σφάζουν, αλλά μόνον «σφάζονται». Γι' αυτό και το ΝΑΤΟ έσπευσε να βομβαρδίσει 24 μόλις ώρες πριν από την ώρα «Χ» της εκεχειρίας σερβοβοσνιακές θέσεις με θύματα μόλις 29 αμάχους! Πρόσχημα για τον τελευταίο αυτό βομβαρδισμό, το ότι σερβικά πυρά σκότωσαν έναν κυανόκρανο!

ΑΛΛΑ ΑΝ έχουμε μια τέτοια «κυλιόμενη παράδοση» πάνω σε ποιες πρακτικές θα νομιμοποιηθεί, άραγε, η παρουσία του ΝΑΤΟ στη Βοσνία, μετά την ειρήνευση της περιοχής; Μήπως σε έναν περίεργο πολιτικό μνηδισισμό, που λέει: «Ε, τι να κάνουμε; Αυτά τα πράγματα συμβαίνουν»! Κατ' επέκταση, πάνω σε ποιες αρχές, ποιες πρακτικές και κάτω από ποιες προϋποθέσεις η ελληνική κυβέρνηση συναίνεσε στην αποστολή ελληνικής δύναμης στη Βοσνία, για την «επιτήρηση» της ειρήνης; Ενημέρωσε η κυβέρνηση τη Βουλή, ή, έστω, τα πολιτικά κόμματα; Και τι θα λέμε, κάθε φορά, που η ηγεσία του ΝΑΤΟ αποφασίζει να «επιβάλλει» (και όχι απλώς να «επιτηρεί») την ειρήνη; Αλλά κι αν υποθεθεί ότι δεν έχουν έτσι τα πράγματα, γιατί η κυβέρνηση δεν ανακοινώνει, επιτέλους, το δικό της σκεπτικό, τις δικές της εκτιμήσεις; ΚΑΛΑ, ο κ. Παπανδρέου να πιστεύει ότι είναι ιδιοκτήτης κόμματος... Ο κ. Κ. Παπούλιας ή ο κ. Γ. Αρσένης να πιστεύουν κι αυτοί ότι η πιθανή εμπλοκή (ή μη εμπλοκή) της χώρας είναι προσωπική, ιδιωτική υπόθεση;

ANTHΩP

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Το βιβλίο του

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ



ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ
Γ. ΑΘΑΝΑΣ
ΠΑΝΤ. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ
Δ. Π. ΠΑΠΑΔΗΤΣΑΣ
Γ. ΘΕΟΤΟΚΑΣ
ΣΤΡ. ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ
ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ
Γ. ΚΟΤΣΙΡΑΣ
Τ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΑ ΤΣΑΤΣΟΥ
Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΠΗΝ. Σ. ΔΕΛΤΑ
Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ
ΠΑΝ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΩΝ. Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ

Εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3211237

ΑΝΤΙ ΘΕΣΕΙΣ

Η ΕΣΧΑΤΗ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ

Παρακολουθώντας την ομιλία του **Α. Παπανδρέου** στην συνεδρίαση της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ θυμηθήκαμε κάποιον τίτλο (λησμονούμε ποιας εφημερίδας), ο οποίος κρεμασμένος στα μανταλάκια εκραύγαζε: «*Αρχηγός μέχρι θανάτου*». Και με ένα από εκείνα τα περίεργα παιχνίδια της μνήμης αναδύθηκε στον νου μας ο περίφημος πίνακας που αναπαριστά την τελευταία του Σαρδανάπαλ(λ)ου, όπως ονόμαζαν οι Έλληνες τον μυθικό βασιλέα των Ασσυρίων Ασσυρμπανιπάλ. Κατέστη θρυλικός για τους κολοσσιαίους θησαυρούς του και τον έκλυτο και ακόλαστο βίο του. Ως έκφρασις χρησιμοποιείται για τον χαρακτηρισμό ανθρώπων ηδυπαθών, ασώτων, γενικώς ανωμάλων, όχι σοβαρών και ισορρόπων. Όταν πολιορκήθηκε η πρωτεύουσά του Νινευί από τον επαναστατήσαντα σατράπη Αρβάκη και συγχρόνως κατεστράφησαν τα τείχη της από πλημμύρα του ποταμού Τίγρητος, ο Σαρδανάπαλος προβλέποντας το τέλος του διέταξε να καεί σε πυρά, στην αυλή των ανακτόρων του, μαζί με τους θησαυρούς του, τις γυναίκες του, τις παλλακίδες και τους ευνούχους του. Έτσι, και η τελευταία του θρυλικού βασιλέως των Ασσυρίων ήτο ανάλογος του βίου του.

Ο σύγχρονος ημέτερος –*ψυχή μαραγκιασμένη από τις δημόσιες αμαρτίες του*–, γαντζωμένος στην εξουσία, θα έχει και το ανάλογο τέλος, το τέλος που του αξίζει. Αφού δάνεισε πρωθυπουργικές αρμοδιότητες στον “δανειστή” του Λιβάνη, αφού έπαιξε δηλαδή τον “παπά” με τρεμάμενα χέρια μοιράζοντας τα χαρτονομίσματα της μιας τσέπης στις δύο τσέπες του, παρουσιάστηκε επιθετικός εναντίον εκείνων των τέκνων του που σχεδιάζουν πατροκτονία. Επιμένει λοιπόν...

Σάπιο σαντάρδο της εσχάτης πειρατείας, / τό να του πόδι μες το λάκκο, τ’ άλλο απόξω, / πασκίζει αντάμα του να σύρει όλα τα βρέφη, λέει ο ποιητής. Αυτός εάν ήτο δυνατόν θα έπαιρνε και την Ελλάδα μαζί του. Το τελευταίο ραντεβού του όμως είναι με τον απόλυτο εξευτελισμό: και ο οβολός του στον Αχέροντα προϊόν της αθωότητός του θα είναι, από κείνα της δανεικής ζωής του. Κάποιοι, βλέποντας την αξιοθρήνητη σκιά τού παλαιού εαυτού του, τον λυπούνται. «Λυπηθείτε τον», είναι το νέο ιδεολόγημα. Όμως, δεν λυπούνται ούτε τους εαυτούς τους ούτε εμάς.

Μ. Β.

ΣΥΝ-ΕΔΡΙΟ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ

Το ΠΑΣΟΚ από προχθές εισήλθε τυπικά στην περίοδο των ρήξεων αλλά ο Συνασπισμός αναμένεται να μπει σε νέα φάση των εσωκομματικών αντιπαραθέσεων από τις 11 Νοεμβρίου, καθώς τότε η Κεντρική Επιτροπή θα εγκρίνει τα πολιτικά κείμενα βάσει των οποίων θα διεξαχθεί ο προσυνεδριακός διάλογος.

Οι αντιθέσεις στον ΣΥΝ είναι ορατές και ήδη μορφοποιούνται σε πολιτικές θέσεις από την Επιτροπή Θέσεων του Συνεδρίου.

Δύο, κατά πάσα πιθανότητα, αντιπαραθετικά κείμενα θα κατατεθούν στον διάλογο, αυτό του Αριστερού Ρεύματος και αυτό της Κεντροαριστεράς, καθώς οι δύο αυτές ομάδες εκφράζουν τα διακριτά πολιτικά ρεύματα που διαπερνούν τον ΣΥΝ.

Ωστόσο, προβληματισμός επικρατεί στα στελέχη του Αριστερού Ρεύματος για το εάν τελικώς θα επιλεγεί η τακτική της κάθετης αντιπαράθεσης. Για το λόγο αυτό, την ερχόμενη εβδομάδα αναμένεται να πραγματοποιηθεί πανελλαδική σύσκεψη κατά την διάρκεια της οποίας θα καθοριστεί η τακτική του Αριστερού Ρεύματος.

Εξάλλου μετά τις τελευταίες εξελίξεις στο κυβερνών κόμμα, που σηματοδοτούνται από την αποχώρηση του Δ. Τσοβόλα και τη «δομική αντιπολίτευση» (!) των «τεσάρων», τα χαρτιά της πολιτικής τράπουλας θα ξαναμοιρασθούν, πράγμα που δεν αφήνει αδιάφορα πολλά στελέχη του ΣΥΝ. Προς το παρόν, βεβαίως, επιλέγουν το πεδίο της αντιπαράθεσης, σχεδιάζουν την τακτική τους και προσπαθούν να εξα-

σφαλίσουν θέσεις στον κομματικό σμό ενόψει του Συνεδρίου.

Τον Νοέμβριο λοιπόν τα σπουδαία εάν οι εξελίξεις στο ΠΑΣΟΚ είναι γδαίες και απειλήσουν σοβαρά τη του, τότε ο πολιτικός σεισμός που προκληθεί θα ταρακουνήσει και τον

Η ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

Το ότι η τηλεψία κάθε πρόβλημα θέμα και το θέμα θέαμα, αυτό το ξ Το ότι η *Αποκάλυψις* του Ιωάννη ήταν αντικείμενο θεαματικής δίκης όλους τους τύπους και τους κα (ΣΚΑΪ, 6.10.95), αυτό ήταν επίσης που θα μπορούσε κανείς να το περιόλα μπορεί κανείς να τα περιμένει α ιδιωτική τηλεόραση. Το ότι όμως βρωση θα έφτανε ως το σημείο να δεύσει τρεις σοβαρούς, και σεβαστά τα άλλα, πανεπιστημιακούς καθ της Θεολογίας (ο ένας μάλιστα τν και ιερωμένος), αυτό εδικαιούτο και το περιμένει λιγότερο. Και το γεγονός ένας απ’ αυτούς, ο κ. Παναγόπου αποχώρησε καθ’ οδόν «για λόγους πρεπείας» δεν σώζει την κατάσταση την τιμή. Γιατί η τιμή είχε ήδη χαθεί σ στιγμή που δέχτηκαν να συμμετάσχ αυτή τη μασκαράτα, προέκταση κ μπλήρωμα της φιέστας της Πάτμου.

Πράγματι, το πρόβλημα δεν γεν απλώς από τη συμμετοχή κάποιων π των ως παραγόντων της «δίκης», τοι Γιαννόπουλου αίφνης, ως προέδρου, κ. Ρένου Αποστολίδη ως κατηγοροί οπωσδήποτε προϊδέαζαν για τη φαιδ γική τροπή του πράγματος), αλλά τοί σχήμα: δεν επρόκειτο για μια στρο τράπεζα όπου θα συζητούσαν σο υπεύθυνα και λιτά άνθρωποι που εγκύψει στο πρόβλημα, αλλά για ένα ου» θορυβώδες, για μια έκτοπη «δίκ ντεκόρ δικαστηρίου, με πρόεδρο, δημ κατηγορο, συνηγόρους, μάρτυρες υ σπίσεως και κατηγορίας καθώς και κους (προφανώς επρόκειτο για κα γιοδικείο!). Για να δικάσουν τι; Την κάλυψι του Ιωάννη και να αποφασ διά ψηφοφορίας αν είναι γνήσια, αι κώς αξιολογή κ.λπ. Μα είμαστε στα μας ή έχουμε λαλήσει εντελώς;

Και ο μεν τηλεοπτικός σταθμός τη λειά του έκανε επί σκοπώ διαφημικ κερδοφορίας. Οι τρεις όμως καθη Αυτό που εκατοντάδες απλοί άνθρωπ χαν προαισθανθεί από την προαναγ κιόλας της εκπομπής δεν μπορούσαν να το έχουν καταλάβει εγκαίρως κ απόσχουν από την άθλια παρωδία: πράγματι τόσο αφελείς ώστε νόμισα

ορούσε να γίνει σοβαρή συζήτηση, οκύνει ουσία και να προβληματιστούν οι άνθρωποι;

πλάκα έσπαγαν οι τηλεθεατές, με-αν σημεία και τους κατανάλωναν κατανάλωναν τα σώου της κυρίας ηλιά.

λογουμένως, τίποτα δεν αποτελεί για την τηλεόραση - δεν έχει ούτε ύτε όσιο, ευτελίζει ό,τι αγγίζει και λώσει περισσότερο από όσο νομί-το βαθύτερο ήθος της ζωής μας. ζωής που αυτοσυνειδητοποιείται μέσα από τον τηλεοπτικό της αναδι-ισμό, μέσα από το γυάλινο είδωλό

Γ. Κ.

ΓΙΑΓΙΑ ΜΟΥ...

Μητσοτάκης πιστεύει πως αν ήταν ση του Μ. Έβερτ θα ήταν τώρα πρω-ργός! Δεν μας λέει βέβαια το πώς, ο ΠΑΣΟΚ διατηρεί ακόμα την πλει-α του στη Βουλή. Κατά τα άλλα, ούτε Έβερτ υπονομεύει ούτε άλλα πονη-ι στο μυαλό του! Θα πρέπει να θεω-υς άλλους αφελείς. Διότι, τα «εάν» υποθετικές προτάσεις χαρακτηρί-

την άλλη μεριά, βέβαια, είναι χαρα-τικό ότι στη βάση της Ν.Δ. ο Κ. Μη-της παραμένει τόσο δημοφιλής όσο ημερινός ηγέτης του κόμματος, ο Μ. : Το κόμμα είναι στη βάση διχασμέ-κ. Μητσοτάκης, όμως, έχοντας ληδη ακρά θητεία στην πολιτική, δεν μπο-αγε να αντιληφθεί πως στη σταδιο-ι των πολιτικών υπάρχει πάντα κά-όριο, η αναπόφευκτη έξοδος. Θα σει άραγε να διδαχθεί απ' όσα συνέ-στον Α. Παπανδρέου, ώστε να έχει ρροσύνη να παραχωρήσει τη θέση νεότερες γενιές πολιτικών; Ενδια-ι πράγματι για την ομαλή εξέλιξη ιλιτικού δημόσιου βίου στην ταλαί-αυτή χώρα ή θα προσπαθήσει να ρεπήσει συμφέροντα του δικού του ιλλοντος;

το θέμα δεν είναι οι απόψεις που ζει, πράγμα που φυσικά δικαιούνται. κρίνονται απ' όλους και είναι αλή-τι, έστω και κατόπιν εορτής, έχει το ς να λέει πολλά πράγματα και πολ-ήθειες. Το ζήτημα είναι τι πρόκειται ίξει ως επίτιμος πρόεδρος ενός κόμ-του οποίου, υποτίθεται, ότι θέλει να ενωμένο στην εξουσία σύντομα. Τώ-λιστα, και σύμφωνα με τις πρόσφα-υγμομετρήσεις, όχι μόνο προηγείται ΑΣΟΚ αλλά κερδίζει, για πρώτη φο-σοστά απ' αυτό.

Β.Κ.



ΔΙΑΔΟΧΟΙ

Πολλοί διερωτώνται γιατί οι διάδοχοι του κ. Παπανδρέου συγκεντρώνουν τόσο μικρά ποσοστά στις προτιμήσεις των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ. Καταρχάς, δεν υπάρχει τίποτα το περίεργο σ' αυτή τη στάση, εφόσον πράγματι διάδοχος του πολιτικού αναστήματος του κ. Παπανδρέου δεν υπάρχει. Κι έτσι, οι προτιμήσεις μοιράζονται φυσιολογικά σε στελέχη του κόμματος (Β. Παπανδρέου, Κ. Σημίτης, Γ. Αρσένης) τα οποία έχουν αναδείξει το δικό τους πολιτικό προφίλ κι έχουν τη δική τους κομματική και πολιτική «ιστορία». Περισσότερο, βέβαια, να προσθέσουμε ότι το ίδιο το ΠΑΣΟΚ αγνοεί και αρνείται την πραγματικότητα αυτή και, συνεπώς, δεν θα αργήσει να εισπράξει τις συνέπειες. Θα είναι

συνέπειες επώδυνες. Ο στρουθοκαμηλισμός και η εθελotuφλία πάντα πληρώνονται ακριβά. Ωστόσο, το πραγματικό ερώτημα είναι γιατί το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται σήμερα ένα ισοδύναμο ή υποκατάστατο αρχηγικό πρότυπο, κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του κ. Παπανδρέου. Αν θέλει πράγματι να εξελιχθεί σε σύγχρονο πολιτικό κόμμα, πρέπει να εγκαταλείψει το αρχηγικό πρότυπο, το οποίο μπορεί να διατηρηθεί και χωρίς τον κ. Παπανδρέου. Βαθιές αλλαγές στην εσωτερική του λειτουργία, στις διαδικασίες, στη συγκρότηση των οργάνων του, στη νοοτροπία και τον τρόπο άσκησης της εξουσίας, κομματικής και άλλης.

Για όλα αυτά τα αυτονόητα και ελάχιστα για μια εκσυγχρονιστική εκκίνηση, το

ΠΑΣΟΚ ακριβώς χρειάζεται τον επιμερισμό αυτό των προτιμήσεων μεταξύ των σημαντικών στελεχών του και πιθανών διαδόχων του σημερινού αρχηγού.

Β.Κ.

ΣΕΝΑΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΕΣ

Συνεχίζεται εδώ και μια εβδομάδα η δική φιάσκο του Γιώργου Μπαλάφα στο Εφετείο Αθηνών. Με προκατασκευασμένα ενοχοποιητικά στοιχεία και πολλαπλές νομικές και πολιτικές μεθοδεύσεις επιχειρείται από το 1987 η εμπλοκή του στην υπόθεση της "γιάφκας" της οδού Καλαμά στα Σεπόλια. Επτά χρόνια μετά την πανυγηρική αθώωση του Μάκη Μπουκουβάλα και της Βαγγελιώς Βογιατζή που έμειναν προφυλακισμένοι 14 μήνες για την ίδια υπόθεση, η δικαιοσύνη εξακολουθεί να ασχολείται με ένα θέμα που θέλει να δικαιώσει την αστυνομία και τις επιτυχίες της αναφορικά με την εξάρθρωση της "ομάδας Τσουτσουβή".

Την περασμένη Τετάρτη, η κατάθεση της συνιδιοκτήτριας του διαμερίσματος, που φέρεται να είχε νοικιάσει ο Μπαλάφας, επιβεβαίωσε το διάτρητο κατηγορητήριο. Η ένσταση της υπεράσπισης για ανεπίτρεπτη μεταβολή του κατηγορητηρίου απορρίφθηκε από το δικαστήριο. Το Δίκτυο Κινήσεων για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, που συμπαρίσταται στον Γ. Μπαλάφα, δίνει σήμερα συνέντευξη Τύπου σε αίθουσα του Δικηγορικού Συλλόγου της Αθήνας, προκειμένου να τονίσει τις σκοπιμότητες που υποκρύπτονται πίσω από την πολύχρονη αυτή υπόθεση.

Α.Κ.

ΟΙ ΣΥΝΕΤΟΙ

«Άρθρωσαν το λόγο της σύνεσης, εγκαίρως, όταν ξέσπασε η νέα βαλκανική κρίση και αντιτάχθηκαν σθεναρά στα εθνικιστικά παραληρήματα». Το παραπάνω εύστοχο σχόλιο ανήκει στο Γιώργο Βότση, κι αφορά τους συγγραφείς ενός μικρού συλλογικού τόμου με θέμα: *Τα Βαλκάνια στην Ενωμένη Ευρώπη. Η συμβολή της Ελλάδας*. Πρόκειται για τρεις πολιτικούς (Θ. Πάγκαλος, Μ. Παπακωνσταντίνου, Α. Κύρκος), τέσσερις πανεπιστημιακούς (Π. Καζάκος, Η. Κατσούλης, Ν. Διαμαντούρος, Π. Ιωακειμίδης) και δύο οικονομολόγους (Π. Βουρλούμης και Σ. Βαλντέν), οι οποίοι καταθέτουν τις απόψεις τους σ' ένα εξόχως ενδιαφέρον βιβλίο (εκδόσεις Ι. Σιδέρης), που επιμελήθηκε ο Σπ. Παπασπηλιόπουλος και προλογίζει ο Φαίδων Βεγλερής.

Σ.Ν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

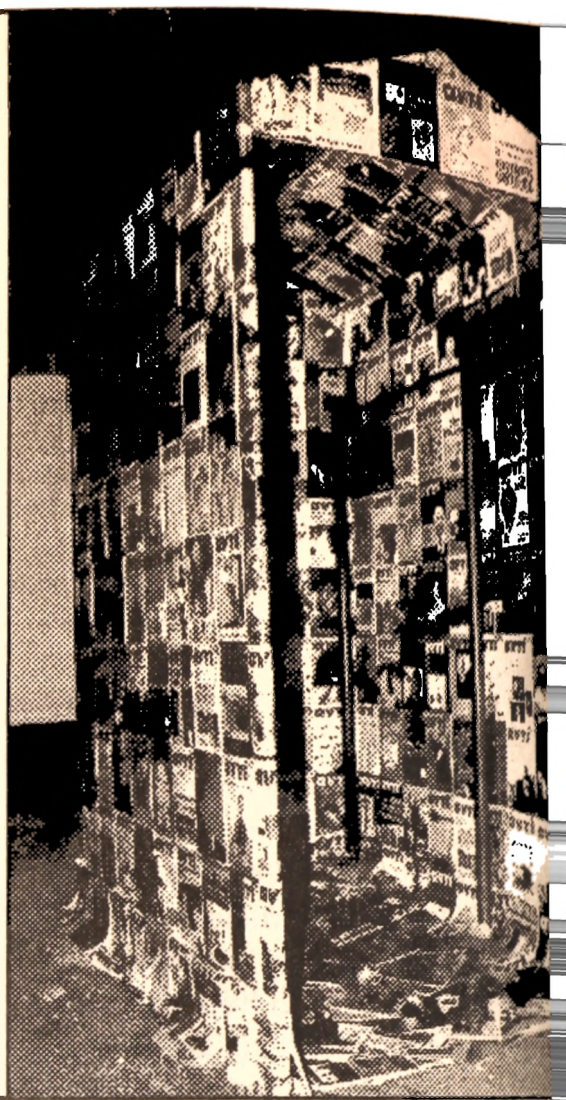
• Το τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης οργανώνει μεταξύ 19-21 Οκτωβρίου 1995 στο Ρέθυμνο

ΕΝΑ... ΣΠΙΤΙ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΤΙ

Στη γιορτή του Συνασπισμού, το Αντί έδωσε το παρών με μια, πρωτότυπη νομίζουμε, παρουσία. Ένα σπίτι, κατασκευασμένο από τον γλύπτη Νίκο Τρανό, περίμενε σε μια γωνιά τους επισκέπτες, πολύχρωμο, ντυμένο αποκλειστικά με τεύχη του περιοδικού. Και, πραγματικά, το καταχαρήκαμε που οι επισκέπτες άρχισαν να το... μαδούν, παίρνοντας κάποια τεύχη που τους έλειπαν ή που τους κίνησαν το ενδιαφέρον καθώς τα φυλλομετρούσαν διαγωνίως.

Όσο για τη βροχή, που φοβόμαστε, ευτυχώς ήλθε αργά.

Και του χρόνου.



διεθνές συμπόσιο με θέμα «Ευρωπαϊκή Επιχείρηση: Προσαρμογή και Ανανέωση στον 20ό αιώνα». Το συμπόσιο κινείται στον επιστημονικό χώρο της Ιστορίας των Επιχειρήσεων, έναν διεπιστημονικό κλάδο που ενώνει στις τάξεις του επιστήμονες από τις οικονομικές και τις κοινωνικές επιστήμες.

Στο πλαίσιο του Συμποσίου θα παρουσιαστούν σε συγκριτική βάση επιχειρηματικά συστήματα, όπως η μεγάλη διεθνής μετοχική επιχείρηση, η μικρότερη οικογενειακή μονάδα και η υπό κρατικό έλεγχο οργάνωση που επικρατεί μέχρι πρόσφατα στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Ανάμεσα στις επιδιώξεις του Συμποσίου είναι να έλθει η χώρα μας σε στενότερη επαφή με διεθνείς οργανισμούς, ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια και να συνδεθεί ο χώρος του πανεπιστημίου και της έρευνας με τον επιχειρηματικό κόσμο.

Ανάμεσα στους εισηγητές του συμποσίου θα είναι καθηγητές πανεπιστημίων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μεγ. Βρετανία, Γερμανία, Σουηδία, Αυστρία, Πορτογαλία), από την Ελβετία, από την Ανατολική Ευρώπη (Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία, Βουλγαρία) και από την Ελλάδα. Περιλαμβάνονται επίσης ορισμένες ελληνικές επιχειρήσεις.

Περίπου 60 επιστήμονες από ελληνικά και ξένα πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα καθώς και σημαντικός αριθμός επιχειρηματιών από την Κρήτη και από την

Ελλάδα γενικότερα αναμένεται νακολουθήσουν το συμπόσιο, οι εργασίες του οποίου θα διεξαχθούν στα αγγλικά.

• Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Αριστερών μινιστριών διοργανώνει το φετινό συνέδριό του στην Αθήνα, στο Γουλιανδρή-Χορν, από τις 3 έως τις 5 εμβρίου. Γυναίκες από 24 διαφορετικές χώρες, από τη Γιουγκοσλαβία και την Αλγερία θα επιχειρήσουν ρευνήσουν τη σχέση μεταξύ φεμινισμού και πολυπολιτισμικών αξιών και θα τήσουν μορφές πολιτικής δραστηριότητας για την ανάπτυξη ισχυροτέρων δεσμών συνεργασιών ανάμεσα στις γυναίκες διαφορετικών εθνικών, εθνοτικών και πολιτισμικών ομάδων. Θα συζητηθούν, επίκαιρα προβλήματα του εθνικισμού και την ανάπτυξη του νταμενταλισμού.

Οι θεματικές ενότητες του συμποσίου είναι οι ακόλουθες: «Οικουμενική Διαφορετικότητα στη Φεμινιστική Ψη», «Η πραγματικότητα των γυναικών και οι προοπτικές για μια πολυπολιτισμική/πολυεθνική Ευρώπη», «Η ΕΦρούριο: αποτρέπει ή ενδυναμώνει πολυπολιτισμικότητα των γυναικών», «Γυναικείες οργανώσεις, γυναικείο λεγγύη: συμμαχίες και συνεργασίες», «Στρατηγική των γυναικών προς τη τική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη κυβερνητική», «Γυναίκες και φοντισμός».

Εφαψίας του Εθνικού Επιδειξία

του Μανώλη Βασιλάκη

Το «υπόδειγμα δημοσιογραφίας» και «εφημερίδα της κυβερνήσεώς Του» κατά την πρώτη επιδημία του (1981-89) ανέστειλε προς το παρόν την δημοσίευση των πορνοφωτογραφιών, αφού εξέθεσε τον γνωστό κ. Χατζηφωτίου ως εφάψια της Καλόφημης Κυρίας. Ο Γ. Κουρής ταυτοχρόνως εξεβίαζε και παζάρευε ζητώντας «τα χρήματα του χρωστάει το ΠΑΣΟΚ». Δεν πληροφορηθήκαμε αν υπέκυψε, αλλά και αν υπέκυπταν θα πρέπει να γνωρίζουν ότι είναι αδύνατον να εξαγοράσει κανείς με οποιοδήποτε ποσόν ένα πράγμα: το φρεθόν του, όπως είπε ο Όσκαρ Ουάιλντ. Όλοι λοιπόν περιμένουν την πορνοφωτογραφία «κάτω απ' την ελιά στη Μύκονο», αλλά ο «σύντροφος» Κουρής τούς την έφερε: αντ' αυτής εδημοσίευσε μια φωτογραφία τού γνωστού διδασκάλου του σαβουάρ-βιβρ με ένα αρταριστό κείμενο. Αυτό μας θύμησε το ανέκδοτο: Παγωμένη 14 Δεκεμβρίου, το πάρκο κατάλευκο απ' το χιόνι, το κρύο περο-νίζει. Ένας επιδειξίας τουρτουρίζοντας μέσα στην καπαρντίτα πλησιάζει μια κοπέλα που διασχίζει το πάρκο, αυτή επιταχύνει βήμα της, εκείνος την προφταίνει και την σταματά. «Σας παρα-λώ», της λέει. «Δεν είμαι βιαστής, δεν θα σας πειράξω. Ένας ένδυνος επιδειξίας είμαι. Σας παρακαλώ, ειδή δεν μπορώ να σας τον δείξω λόγω ανύσμενων συνθηκών, θα σας πείραζε να σας τον περιγράψω;».

Αφού λοιπόν σας φαιδρύνουμε την διάθε-ση, ας πούμε και μερικές πικρές αλήθειες για το φαινόμενο “Αυριανή” και τις δια-ρτυρίες τόσων αναξιοπρεπών “ευαίσθη-των”. Ο πατριάρχης του αυριανισμού, ο αρ-χιαυριανιστής είναι ο ίδιος ο Α. Παπανδρέ-ου. Και υπέστη το πάθημα των χοίρων από σκυλιά που εξέθρεψε, όπως περιγράφει την “Φάρμα των Ζώων” ο Τζ. Όργουελ. Σήμερα, θα πρέπει να παρατηρήσουμε πως όταν άρχισε η δημοσίευση των φωτογρα-φιών, όλο το πλαγκτόν της “διανόησης” και άλλοι “ευαίσθητοι” εξηγέρθησαν και κατήγγειλαν τον Γ. Κουρή, ενώ οι πρώην σύντροφοί του και πολιτικοί τρόφιμοι του Ταύρου τον πεκήρυξαν (λ.χ. ο πρόεδρος του ΔΣΑ κ. Τ. Παππάς: «Εγώ που κρατούσα τόσα χρόνια την “Αυριανή” στη μασχάλη...»). Όλοι αυτοί οι “ευαίσθητοι” και “δημοκράτες” τελευταίως εισώπησαν και απο-εύγουν να εκτίθενται περισσότερο. Όλοι αυτοί, από τις Α. Κανέλλη, Ειρ. Παππά, Α. Βουτσινά έως τον διασυρθέντα από την Αυρια-νή και λείχοντα την Εκάλη κ. Α. Λαζόπουλο, με πλέον κραυγαλέα περίπτωση την ΕΣΗΕΑ), οι οποίοι όταν καθύβριζε τον Μάνο Χα-ζιδάκι, τον Α. Χριστοδουλίδη, τον Α. Κύρκο και τόσους άλλους δεν αντέδρασαν, δεν εξεδήλωσαν την “ευαισθησία” τους. Τι κάνει σήμερα παραπάνω η Αυριανή από το να λειτουργεί ως υπό-δειγμα δημοσιογραφίας, όπως το εννοεί ο κ. Παπανδρέου; Ο όπως πάντα θρασύς και κυνικός Γ. Κουρής γράφει (23.9.95):

«Έτσι ακριβώς κάναμε και με τη φωτογραφία ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΣΤΕΙΛΕΣ το 1985, που έδειχνε το Μητσοτάκη με τους 2 Γερμα-νούς στην κατοχή. Και όταν κάποιοι πήγαν να μας βρίσουν στη Βου-λή, θυμάσαι Ανδρέα τι είπες; Σηκώθηκες, και ενώπιον ολόκληρης της εθνικής αντιπροσωπίας δήλωσες: “Η Αυριανή αποτελεί υπόδειγ-μα δημοσιογραφίας...”. Τότε σε βόλεψε η Αυριανή, γιατί σου κάναμε τη “δουλειά” και μάλιστα τζάμπα. Τώρα που σε πήραμε ΧΑΜΠΑΡΙ και διαπιστώσαμε ότι είσαι ΨΕΥΤΗΣ και ολίγον... ΚΛΕΦΤΗΣ –ναι, καλά ακούς– σε... ΤΣΟΥΖΕΙ η Αυριανή... Περίμενε, και θα δεις ακό-μα τι έχεις ν' ακούσεις και να ΜΑΘΕΙΣ...».

Όλα εδώ πληρώνονται λοιπόν. Και επί τέλους, ας πληρώσει και ο αρχιαυριανιστής το ένα εκατομμυριοστό από τις συκοφαντίες, τις ύβρεις, τον διασυρμό όσων επεδίωξε να εξοντώσει ηθικά ή πολιτι-κά. Ας πληρώσει ο εθνικός επιδειξίας της φανυλότητος, της διαφθο-ράς, των προϊόντων της αθωότητός του, της γενικευμένης εξαχρεί-ωσης. Όσο για τους οψίμως και χονδροειδώς “ευαίσθητους”, είχαν και κάποιο θετικό αποτέλεσμα οι πορνοφωτογραφίες και τα χυδαι-ογραφήματα του Ταύρου: τους εστέρησαν ένα άλλοθι τους, ώστε δεν μπορούν να συμπαρασταθούν. Ακόμη και ο κ. Χρ. Λαμπράκης

του οποίου τα έντυπα περίπου εργολαβικώς προσπάθησαν να μας φιλοτεχνήσουν την ει-κόνα του λαδικού ως καλλιεργημένης, προ-στάτιδος της Ορδοδοξίας και του Πολιτι-σμού, υποθέτομε ότι θα αποφεύγει στο μέλ-λον τον συγχρωτισμό με την οσία. (Η ρήση του Ουάιλντ ισχύει και γι' αυτόν: εμείς θα γράψουμε την ιστορία τους).

Αλλά πώς πολεμάς τον αυριανισμό / πα-πανδρεϊσμό; Με κόσμια άρθρα στο ΑΝΤΙ; Με άρθρα ακαδημαϊκών; Δεν συνειδητο-ποιήσαμε φαίνεται ακόμη το γιατί ο παπαν-δρεϊσμός υπήρξε σχεδόν άτρωτος και κέρ-διζε τις μάχες με τους αντιπάλους του. Διότι το ΠΑΣΟΚ ποτέ δεν υπήρξε κόμμα. Όλοι οι αντίπαλοί του λοιπόν προσπαθούσαν να

αντιμετωπίσουν τον υπόκοσμο της πολιτικής και την αλητεία με τα συνήθη μέσα της πολιτικής, όπως την γνωρίζαμε προ Παπανδρέου, οπότε ήσαν εξ αρχής χαμένοι. Το μείζον ζήτημα το οποίο τίθεται σήμερα είναι όχι πώς θα σταματήσει η περιθωριακή χυδαιότητα της Αυριανής, αλλά πώς θα υποχωρήσει αυτή η γενικευμένη αθλιότης και εξαχρείωσις, πώς θα προστατευθούμε στο μέλλον από τον “κα-θωσπρέπει αυριανισμό”, τον λαμπρακισμό και των λοιπών διαπλε-χομένων πλοκάμων, που είναι και ο πλέον ύπουλος και επικίνδυ-νος. Αυτό είναι το πραγματικό και μέγα πρόβλημα, όπως το περι-γράφει το τετράστιχο του Παλαμά:

Η απόλαψη, ο παράς, η γύμνια. Σπλάχνα τους, τεχνίτες πόρνη, φονιάς, βιαστής, ληστής, αλκοολικός, οι αλήτες.

Παραμερίζουνε μπροστά τους ύαινες, λύκοι, ταύροι.

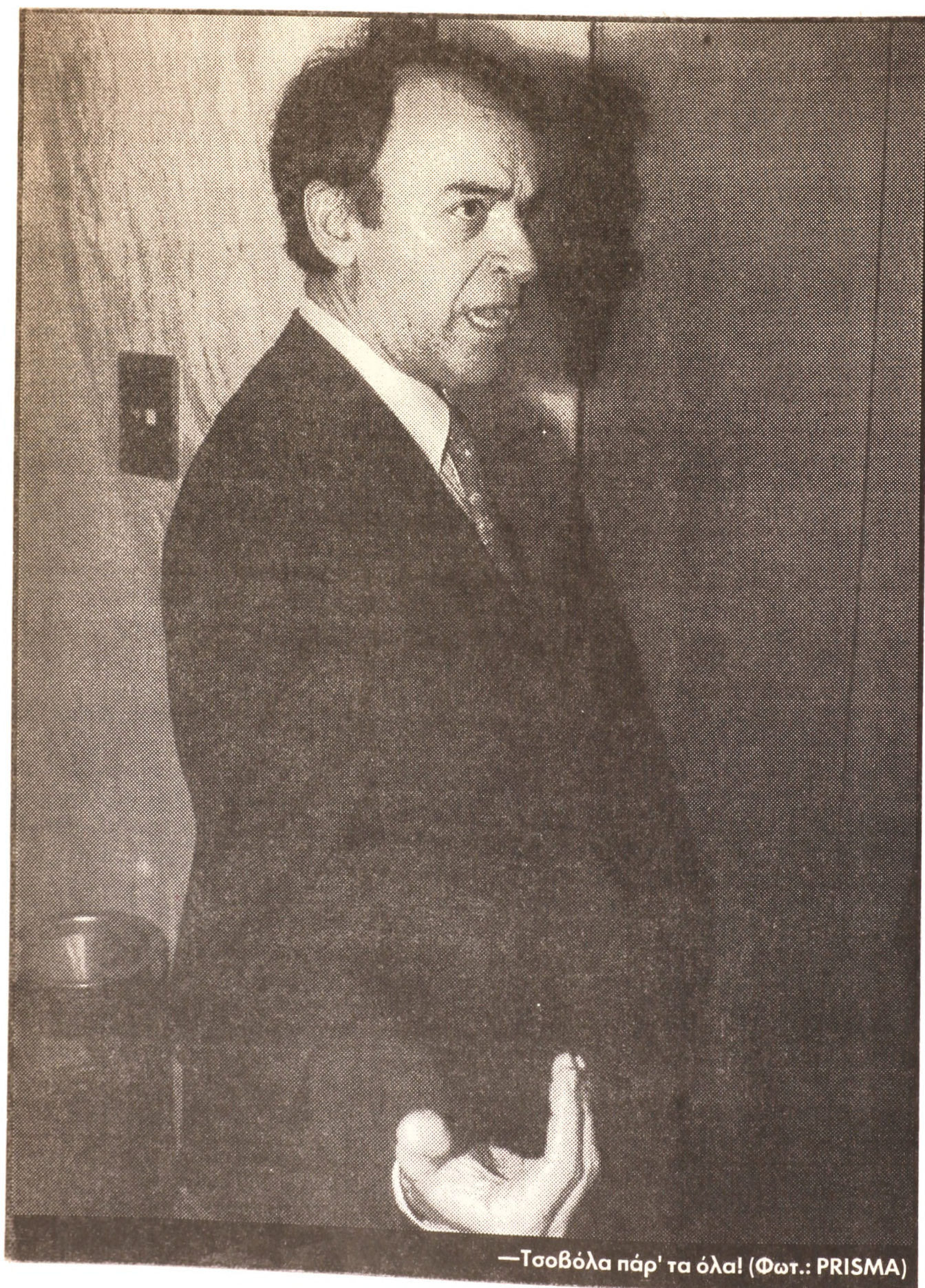
Και υπάρχουν κάποιοι λογισμοί και πιο άγριοι και πιο μαύροι.

Όλα εδώ πληρώνονται λοι-
πόν. Και επί τέλους, ας πλη-
ρώσει και ο αρχιαυριανι-
στής το ένα εκατομμυριο-
στό από τις συκοφαντίες,
τις ύβρεις, τον διασυρμό
όσων επεδίωξε να εξοντώ-
σει ηθικά ή πολιτικά.

ΕΝΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΠΛΑΝΙΕΤΑΙ...

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ

του Τάσου Παππά



—Τσοβόλα πάρ' τα όλα! (Φωτ.: PRISMA)

ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΣ να πλήξει τη κομματική αντιπολίτευση προσή **Ανδρέας Παπανδρέου** στην Κεντρική τροπή του ΠΑΣΟΚ, αλλά, για να χροιοποιήσουμε έναν χαρακτηριστικό όλεφτά πάνω από το τραπέζι τα σήκα **Δημήτρης Τσοβόλας** και η κίνηση τα

Ο πρώην υπουργός Οικονομικών λείπαρελθόν για το ΠΑΣΟΚ. Τράβηκόντρα με το ηγετικό απαράτ μέχ έσχατη συνέπειά της. Ένας εικοσάδεσμός διερράγη όχι βεβαίως απότολά με συνεχείς μικρές ρήξεις ως τη που ο πρόεδρος του κινήματος εξαπτην αήθη επίθεση την Τετάρτη. Αυτη σταγόνα που έκανε το ποτήρι να ξισει. Ούτε λίγο ούτε πολύ ο Α. Παπανεφανίστηκε ως ιδιοκτήτης του Π/και συνέδεσε την προσωπική τύχη ιτην προοπτική του κόμματος. Με αλίγια απάντησε ο ίδιος με θετικό τρόπορητορικό ερώτημα που είχε αυτός πριν από μερικούς μήνες: «Μήπως κέθεωρούν ότι η μετα-ανδρεϊκή εποχή ναι και μετα-πασοκική;». Έτσι όπως τα πράγματα ή, για να ακριβολογεκεί που τα σπρώχνει ο αδιαφανής κ εξουσίας της Εκάλης, το πιθανότερο το ΠΑΣΟΚ να πορευτεί στο μέλλον όλες τις δυνάμεις του συσπειρω. Ήδη, λίγα λεπτά μετά τη λήξη της ταδους συνεδρίασης, κορυφαία στελέχ κινήματος, που διακρίνονται για τη λιότητα τους, μιλούσαν ανοιχτά για σπαση σε μικρό βάθος χρόνου.

Το φάντασμα της διάσπασης επλστην αίθουσα του Κάραβελ πολύ πριχίσει την ομιλία του ο Α. Παπανδ. Έπειτα από αυτήν όλοι πλέον ήταν οροι πως «η κατάσταση δεν μαζεύεται».

Κατώτερος των περιστάσεων ο Α. πανδρέου δέχθηκε την προστατευτική

του μονόλογου που του προσέφε-
ρισκόμενος μονίμως εκτός χρόνου
του Άκης Τσοχατζόπουλος. Στη συ-
διέπραξε και δεύτερο ολίσθημα.
ραφίζοντας τη Βάσω Παπανδρέου
φορτη αλαζονικών αναφορών ομι-
την κατέστησε ανταγωνιστικό προς
πόλο στην ηγετική πυραμίδα του
Κ. Τέτοιο δώρο η Βάσω Παπανδρέ-
στα πιο τρελά όνειρά της δεν μπο-
να φανταστεί. Το τρίτο λάθος του
δρέου ήταν η έλλειψη αποφασιστι-
ς (ολέθριο για έναν ηγέτη). Μετεω-
ανάμεσα στην αποσιώπηση και στη
ιγγραφής καταγγελία πρακτικών και
ιφορών. Αρνείται γιατί, προφανώς,
ορεί να συγκρουστεί κατά μέτωπο
ς και επιχειρεί να τους υπονομεύ-
παφεύγοντας στις κλασικές πλην
λυσιτελείς μεθόδους της ενεργοποι-
ον αμυντικών ανακλαστικών της ορ-
ης και της κινητοποίησης του πα-
ού αισθήματός της. Εγκαλεί την
ματική αντιπολίτευση για υπονό-
αλλά δεν τολμά να τη θέσει εκτός
Αποδοκιμάζει την κριτική της αλλά
ιοπειράται να διαγράψει τα όρια
του. Επαναλαμβάνει μονότονα εκ-
ς για συντεταγμένη πορεία της πα-
ς αλλά αδυνατεί να δει ότι η σημε-
ιτάσταση στο ΠΑΣΟΚ δεν θεραπεύ-
ανέξοδες κορώνες για ενότητα. Κο-
ίς ο σημερινός Παπανδρέου δεν εί-
θέση ούτε κυρίαρχος του παιχνιδιού
ει ούτε το σημείο αναφοράς όλων
ελεγχών.

ιση στρατηγικής που χαρακτηρίζει
πανδρεϊκό λόγο δίνει την ευκαιρία
ντιμαχόμενες ομάδες να μουν με
ιστικό τρόπο στη διαδικασία δια-
της της κομματικής λείας.

Τσοβόλας, πρώτος αυτός, προχώρη-
μεγάλο διάβημα. Αν είναι απονε-
νο ή όχι θα το δείξει η ζωή. Δεν είχε
άλλη επιλογή. Ο Δ. Τσοβόλας εκφρά-
τον πιο αυθεντικό τρόπο το 1974. Αυ-
έχει προ πολλού περάσει στο κομ-
ι χρονοντούλαπο. Η ομιλία του προ-
ες και έβγαине από τα παλιά. Μεγά-
σεις αντικαπιταλισμού και αντιμπε-
μού, πυκνές αναφορές στα εθνικά
η, επιμονή στις ηθικές αξίες του πρώ-
σοσιαλιστικού προτάγματος και βε-
πολλές αιχμές κατά του κατεστημέ-
ον μεγάλων οικονομικών και εκδοτι-
υμφερόντων, καθώς και ολίγος αντι-
ταϊσμός. Τα ψήγματα αυτά ιδεολογι-
νατόρμας βεβαιώνουν πως η κίνηση
Τσοβόλα θα επιχειρήσει να «ακου-

μπήσει» τα περιθωριοποιημένα οικονομι-
κά και καθυστερημένα πολιτικά στρώματα
του ελληνικού λαού. Μια τέτοια προσπά-
θεια θα έχει τύχη μόνο αν το ΠΑΣΟΚ δεν
μπορέσει να αποφύγει τη διάσπαση. Η
υψηλή δημοφιλία του Δ. Τσοβόλα, όπως
τουλάχιστον προκύπτει από τις σφυγμομε-
τρήσεις, καταγράφεται όσο αυτός έμενε
στο κόμμα. Είναι πολύ αμφίβολο αν οι οπα-
δοί του που βρίσκονται εντός του ΠΑΣΟΚ
θα θελήσουν να τον ακολουθήσουν στην
περιπέτειά του, διότι η «μοναξιά» πράγμα-
τι παράγει ανασφάλειες και ψυχώσεις. Κο-
ντολογίς απαιτεί γερό στομάχι. Πάντως αυ-
τοί που πρέπει να ανησυχούν για το εγχεί-
ρημα Τσοβόλα είναι οι «κάτοικοι» του Πε-
ρισσού. Ο Δ. Τσοβόλας εμβολίζει το δικό
τους ακροατήριο. Το μήνυμα το έχουν λά-
βει και για αυτό η Α. Παπαρήγα έσπευσε
να απαντήσει και να περιχαράκώσει το
στρατόπεδό της.

Η κίνηση των «4» είναι «ξένο σώμα» ή,
για να μιλήσουμε με όρους τρέχουσας κομ-
ματικής αργκό, συνιστά «κόμμα μέσα στο
κόμμα». Θα αποχωρήσουν από το ΠΑΣΟΚ
μόνο αν πεισθούν ότι η παραμονή τους
υπομένει την προοπτική τους. Μέχρι τότε
θα συνεχίσουν τον πόλεμο φθοράς τόσο
του προέδρου του ΠΑΣΟΚ όσο και της νέ-
ας ηγετικής ομάδας. Οφείλουν όμως να λύ-
σουν μια και καλή τις εσωτερικές αντιθέ-
σεις τους. Είναι γνωστό ότι στο παρασκή-
νιο διεξάγεται ένας αγώνας δρόμου κυ-
ρίως μεταξύ του Κ. Σημίτη και της Β. Πα-
πανδρέου για το προβάδισμα. Μέλος της
Κ.Ε. που πρόσκειται στο ρεύμα των «εκ-
συγχρονιστών» έλεγε με χιουμοριστική
διάθεση στο Αντί: «Σήμερα το ΠΑΣΟΚ
πληρώνει την αντιπαράθεση της Δήμητρας
με τη Βάσω, ενώ οι εκσυγχρονιστές ταλαι-
πωρούνται από τους διαγκωνισμούς Σημί-
τη - Β. Παπανδρέου.»

Οι «εκσυγχρονιστές» έχουν κάνει ήδη το
πρώτο βήμα για την πολιτική αυτονομία
τους. Εν χορώ ή κατά μόνας αμφισβητούν
την αυθεντία του ιδρυτή. Μένει ακόμα να
διανύσουν την απόσταση που τους χωρίζει
από την αντίληψη πως μπορούν και μόνοι
τους να συνεχίσουν. Οι εξελίξεις στο
ΠΑΣΟΚ είναι ραγδαίες και, κατά συνέ-
πεια, ουδείς είναι σε θέση με σαφήνεια να
προβλέψει πότε θα επισυμβεί το «μοιραίο».

Ίσως το πιο τραγικό πρόσωπο της όλης
ιστορίας αποδειχτεί ο νέος Γραμματέας
της Κεντρικής Επιτροπής Κώστας Σκανδα-
λίδης. Βρίσκεται πολύ νέος στην κορυφαία
κομματική θέση αλλά, σύμφωνα με όλα τα
δεδομένα, θα συνδέσει το όνομά του με την
εκλογική ήττα και τη διάσπαση...

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Νέα Ελληνική
Γραμματεία

Το έπος του 1940

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Το έπος του 1940



(Με 486 σελίδες
και 94 εικόνες)



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον
Ελληνικό Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8, 106 79

GAME OVER!

του Τάσου Παππά

Το «σέμνωμα» της δημοκρατικής παράταξης, ο αειθαλής αρχηγός των προοδευτικών δυνάμεων, ο ζείδωρος ήλιος του ελληνικού σοσιαλισμού (προσφιλείς φράσεις των ποικιλώνυμων υμνωδών), ο Ανδρέας Παπανδρέου, πρώτη φορά στην ιστορία του τίθεται ενώπιον ενός δραματικού διλήμματος: μένει στο προσκήνιο ταπεινωμένος συνεχώς από τα «αγαπημένα» παιδιά του ή να φύγει υπακούοντας στις παραινήσεις τους.

Τ Και οι δυο δρόμοι δεν είναι στρωμένοι με ροδοπέταλα. Τουναντίον. Σε κάθε βήμα ελλοχεύει και ένας μεγάλος κίνδυνος. Εκτός από την αίσθηση ισοβιότητας που εμποδίζει τον πρωθυπουργό να επιλέξει με ψύχραιμη σκέψη τη συμφερότερη λύση για την υστεροφημία του, υπάρχει και το πολυπλόκαμο περιβάλλον που δεν τον αφήνει να δει με καθαρό μάτι την πραγματικότητα και να προχωρήσει σε σημαντικές όσο και λυτρωτικές για τον ίδιο αλλά και το κόμμα του αποφάσεις. Εδώ και καιρό η δραστηριότητα κάποιων μελών του στενού κύκλου εξουσίας της Εκάλης έχει ξεπεράσει τα όρια της στοιχειώδους σοβαρότητας και απλώνεται με άνεση σε περιοχές γραφικότητας και ιλαρότητας.

Ανερυθρίαστα οι κρατικοδίαιτοι της Εκάλης και της Χ. Τρικούπη επικαλούνται τις περιπτώσεις των Ρούσβελτ, Πλαστήρα και Παπάγου, οι οποίοι διαφέντευαν τις τύχες των ΗΠΑ και της Ελλάδας αντιστοίχως, ο πρώτος από το αναπηρικό καροτσάκι και οι άλλοι δύο από το κρεβάτι της ασθένειας. Ισχυρίζονται μάλιστα με περίσσειμα θρασυτητας ότι «αφού εκείνοι τα είχαν καταφέρει, γιατί να μην τα καταφέρει και ο Α. Παπανδρέου», ο οποίος έχει και το συγκριτικό πλεονέκτημα να σκέφτεται και να περπατά! Δεν αποκλείεται σε λίγο καιρό η ιστορία να τροφοδοτήσει εκ νέου με παραδείγματα τους ευφάνταστους, πλην όμως μικρόνοες, συμβούλους του πρωθυπουργού. Αυτή τη φορά ο Κίμων ο Αθηναίος, ο Ελ Σιντ και ο Μπρέζνιεφ ίσως γίνουν τα φωτεινά πρότυπά τους!

Η μετάβαση από το ένα καθεστώς (αρχηγικό-αυταρχικό) στο ακριβώς αντίθετό του (συλλογική λειτουργία και συνυπευθυνότητα) δεν θα γίνει χωρίς ωδίνες. Είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν μπορούν οι άνθρωποι

που έχουν συνηθίσει να συμπεριφέρονται ως φερέφωνα του αρχηγικού κλέους και αναμεταδότες της παπανδρεϊκής μεγαλοσύνης, που έχουν εγκολπωθεί ένα σύστημα συμπληρωματικής επικουρικής λειτουργίας, που έχουν εθιστεί σε ρόλους χειροκροτητών, να μετεξελιχθούν από τη μια μέρα στην άλλη σε στελέχη με αυτόνομη σκέψη χωρίς ανασφάλειες και απαλλαγμένοι από το σύνδρομο του «θυρωρού». Αυτού του τύπου οι κομματικοί υπάλληλοι βάζουν τα μεγαλύτερα εμπόδια στην προσπάθεια εκδημοκρατισμού του ΠΑΣΟΚ και εκσυγχρονισμού του πολιτικού λόγου του. Αυτού του τύπου τα δοτά στελέχη επιθυμούν να παραπέμπουν το θέμα της ηγεσίας στις ελληνικές καλένδες γιατί κάθε συζήτηση περί διαδοχής τους κάνει να χάνουν το έδαφος κάτω από τα πόδια τους. Ήταν και είναι ετερόφωτοι.

Ο εσμός των περιδεών παραγοντίσκων θα συνεχίσει να σπρώχνει τον ιδρυτή σε ανόητους παλικάρισμούς, σε γελοίους λεονταρισμούς, σε απερίσκεπτες ενέργειες, σε τυχοδιωκτικές κινήσεις.

Αυτό που δεν υπολογίζουν οι διάφοροι εξωραϊστές και μυθοπλάστες είναι η αλλαγή που έχει σημειωθεί στις σχέσεις μεταξύ του αρχηγού και των υποτελών του. Η βίαιη προσαγωγή του Α. Παπανδρέου στην εσωκομματική πολιτική αρένα (μέχρι πριν από λίγο καιρό έχαιρε πολιτικής ασυλίας) τον έχει καταστήσει παράγοντα της κρίσης και κατά συνέπεια τον έχει μετατρέψει (και λόγω της φυσικής αδυναμίας του) σε αδύνατο κρίκο της κομματικής αλυσίδας. Η σχέση «ηγέτη-υπηκόων», που με μεγάλο κόπο είχαν οικοδομήσει πρόθυμες κομματικές γραφίδες, δεν λειτουργεί πια. Και ο Α. Παπανδρέου δεν μπορεί πλέον να αποδώσει υποδύμενος τον μεσσία, και πολλά στελέχη του

κόμματος δεν είναι διατεθειμένα να «πιούν» πρακτικές και μεθοδεύσεις που παρελθόν είχαν αποθεωθεί στο ΠΑΣΟΚ.

Ο σεβασμός προς τον ιστορικό ηγέτη χώρου και οι οίκτος προς έναν άνθρωπο που ταλαιπωρείται δεν επιτρέπουν παρά την εμφάνιση πατροκτόνων. Ακι αυτοί που διαπιστώνουν πως το πρόβλημα στο ΠΑΣΟΚ είναι ο ηγέτης του είναι λύπρροσεκτικοί όταν καλούνται να σουν δημοσίως. Αυτό ακριβώς εκμεταίεται ο κύκλος εξουσίας της Εκάλης και σπαθεί να εδραιωθεί χρησιμοποιώντας Ανδρέα Παπανδρέου. Μόνο που αυτή δήλωση (σεβασμού-οίκτου) δεν είναι ετόν να επαναλαμβάνεται στο διηνεκές ποια στιγμή, όταν όλοι θα πεισθούν παραμονή του Α. Παπανδρέου στην κφή του κόμματος και της κυβέρνησης, στά τη βασική αιτία για την επαπειλού εκλογική ήττα, τότε θα καταφύγουν σε στα κομψούς τρόπους για να του το δι νύσουν. Σ' εκείνη τη φάση ο Α. Παπανου θα βρεθεί μια ανάσα πριν από το συρμό.

Επανερχόμενοι στο εισαγωγικό δάμ μπορούμε να πούμε πως η μόνη οδός τικής διαφυγής του Α. Παπανδρέου απ σημερινή παθολογική κατάσταση οποία έχει περιέλθει είναι να δρομολογ σε εύλογο χρονικό διάστημα ο ίδιος τις δικασίες αντικατάστασής του περνώντας θέση επιτίμου και θεματοφύλακα της εν τας και της προοπτικής του κόμματός τω δεν θέλει να δει το δημιούργημά του να τατρέπεται σε ερειπιώνα και τους οπα του να φυλλορροούν. Πρόκειται για επώδυνη απόφαση, η οποία όμως του σφαλίζει την έξωθεν καλή μαρτυρία και προφυλάσσει από τις κανιβαλικές τά του περιβάλλοντός του.

Ενάρια πρόωρων εκλογών

του Γιώργου Γερόπουλου

τη του πολιτικού συστήματος και η νόμιμη κρίση στο ΠΑΣΟΚ καθώς και αποτελέσματα των τελευταίων εκλογικών έφεραν στο προσκήνιο για περί πρόωρων εκλογών και των στον εκλογικό νόμο. Ήδη το βιβλίο του υπερυπουργείου Εθνικών και Δημόσιας Διοίκησης και να σχεδιάζει αλλαγές στην εκλογική νομοθεσία, ενώ τα κόμματα της αριστεράς αναλαμβάνουν βουλευτικές με άξονα τα του εκλογικού νόμου.

οι υπουργοί δέχεται πλέον έντονες πιέσεις, να χρησιμοποιήσει το χαρτί των εκλογών με χρονικό ορίζοντα την άνοιξη, προκειμένου να ξεπεράσει τα εκρηκτικά ήματα που αντιμετωπίζει το κυβερνών. Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης λένε ότι μόνο η φυγή προς τα εμπρός μπορεί να αναγκάσει τους εσωκομματικούς εχθρούς του Ανδρέα Παπανδρέου να σιωπήσουν ή να τεθούν στο περιθώριο της πολιτικής. Στο ερώτημα που τους θέτουν οι ίδιοι αυτής της άποψης, ότι σε αυτή τη στιγμή το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στο ναδίρ της ιστορίας του, απαντούν ότι με κατάλληλους χειρισμούς (διάβαζε Παροχές) μπορεί να γίνει αντιστροφή της σημερινής πορείας. Αυτό τον σχεδιασμό εντάσσουν τις αυξήσεις των χαμηλοσυνταξιούχων και τις νέες προσαυξήσεις στο Δημόσιο. Τέλος, προς το παρόν, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ ανθίσταται και δηλώνει ότι η χώρα χρειάζεται μια νέα εκλογική αναμέτρηση. Στο πλαίσιο αυτό εξάλλου επιτελείς της Κεντρικής Τρικομής εξετάζουν το ενδεχόμενο αλλαγής του εκλογικού νόμου προς το πιο σύμφωνο, σε μια προσπάθεια να ανα-υψώσουν την ανοδική, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις, πορεία της Νέας Δημοκρατίας και να δελεάσουν τα κόμματα της Αριστεράς. Μιλτιάδης Έβερτ, επιδιώκοντας να κλείσει ένα τέτοιο ενδεχόμενο το οποίο εν έβριζε σε περιπέτειες καθώς ένα ανα-

λογικό εκλογικό σύστημα θα δημιουργούσε όρους για την αποσκίρτηση των μητσοτακικών βουλευτών, αρνήθηκε οποιαδήποτε συναίνεση σε αλλαγή της εκλογικής νομοθεσίας.

Στην αντίπερα όχθη, ο Συνασπισμός ανέλαβε ήδη πρωτοβουλία για την προώθηση πέντε προτάσεων για τον εκδημοκρατισμό και τη διαφάνεια της πολιτικής ζωής, με αιχμή την καθιέρωση της απλής αναλογικής ως πάγιου εκλογικού συστήματος.

Ο Ν. Κωνσταντόπουλος είχε συναντήσεις με τον πρόεδρο της Βουλής και τους κ. Έβερτ, Σαμαρά, σε μια προσπάθεια να προβάλει το αίτημα για την απλή αναλογική. Τα στελέχη του ΣΥΝ θεωρούν ότι οι συνθήκες πλέον είναι ώριμες για να απελευθερωθούν δυνάμεις από τα δύο μεγάλα κόμματα και επιδιώκουν να δημιουργηθούν οι κατάλληλες εκλογικές συνθήκες για την έκφραση αυτών των δυνάμεων. Εξάλλου, ευελπιστούν ότι την ύστατη ώρα στελέχη της Χαριλάου Τρικούπη θα προσυπογράψουν αυτή την άποψη.

Με καλό μάτι βλέπει και ο αρχηγός της Πολιτικής Άνοιξης, αν και έχει εκφραστεί υπέρ της ενισχυμένης αναλογικής, την αλλαγή του εκλογικού νόμου, καθώς διαπιστώνει ότι μόνο με αναλογικότερο σύστημα θα ικανοποιήσει τις φιλοδοξίες των στελεχών της Πανδρόσου.

Σημείο τριβής, στα της εκλογικής νομοθεσίας, αποτελεί ο τρόπος εκλογής του βουλευτή, καθώς το θέμα της λίστας άρχισε δειλά δειλά να τίθεται. Το χορό, πρώτος άνοιξε ο κ. Έβερτ, ο οποίος, χωρίς να συντρέχει κανένας λόγος, έθεσε το ζήτημα στην Κοινοβουλευτική Ομάδα, αποκλείοντας όμως στα λόγια το ενδεχόμενο διεύρυνσης της λίστας. Πάντως πληροφορίες αναφέρουν ότι το περιβάλλον του αρχηγού της

αξιωματικής αντιπολίτευσης έχει βολιδοσκοπηθεί για την επαναφορά της λίστας ή ενός μεικτού συστήματος εκλογής βουλευτή.

Η εκδοχή αυτή ευνοεί τους κ. Παπανδρέου, Έβερτ, καθώς θα γίνουν κυρίαρχοι στο εσωτερικό των κοινοβουλευτικών ομάδων τους. Ωστόσο, σύμφωνα με πληροφορίες, βουλευτές από τα δύο μεγάλα κόμματα αναμένεται να αντιδράσουν σε μια τέτοια εξέλιξη καθώς, όπως λένε, η εποχή των αρχηγικών κομμάτων έχει περάσει.

Π Ρ Ο Σ Φ Ο Ρ Α

Το βιβλιοπωλείο και ο Εκδοτικός Οίκος ΠΑΠΑΔΗΜΑ κυκλοφόρησε το 25ο Βιβλιογραφικό Δελτίο, σελίδες 95, με σύγχρονα φιλολογικά, λογοτεχνικά, ιστορικά, φιλοσοφικά, παιδαγωγικά, σχολικά βοηθήματα και λοιπά, Ελλήνων συγγραφέων σε έγκυρες μεταφράσεις στη Νεοελληνική γλώσσα. Το Δελτίο είναι ένας κατατοπιστικός οδηγός και πολύτιμος σύμβουλος των εκπαιδευτικών για την επιλογή των βιβλίων στο παιδαγωγικό και διδακτικό έργο.

Το Δελτίο κυκλοφόρησε και εστάλη σε όλα τα σχολεία Μ.Ε. της Ελλάδας και της Κύπρου. ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ στους εκπαιδευτικούς και σε όλους τους βιβλιόφιλους.

Σε όσους μας το ζητήσουν στην επαρχία και το εξωτερικό αποστέλεται ταχυδρομικώς.



Εκδόσεις - Βιβλιοπωλείο

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα, Τηλ.: 36.27.318 - 36.42.692

Ο ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Η «διπλή ονομασία» του εθνικοκομματικό συμφέρον

του Μανώλη Βασιλάκη

Η απόπειρα κατά του προέδρου Γκλιγκόροφ και οι επαπειλούμενες δραματικές εξελίξεις στην περιοχή ανάγκασαν όσους διαθέτουν κάποιας στοιχειώδους ποιότητας πολιτική σκέψη να επανεξετάσουν την στάση τους και να μετρούν περισσότερο τους λόγους τους. Έφεραν μάλιστα στο προσκήνιο τις φωνές της λογικής και της σύνεσης, που δεν ακούγονταν ή δυσφημούνταν. Και φαίνονται τώρα των φιλοπόνων ανδρών τα έργα¹. Και φαίνεται τώρα των αδιστάκτων κατήλων η επικινδυνότης. Και φαίνονται τώρα και των επιπολαίων ή ανοήτων φανατικών οι παραλογισμοί. Και φαίνεται τώρα ποιοι αδίστακτα εκμεταλλεύθηκαν την ενδημική ευήθεια για να πωλήσουν το εμπόρευμα του εθνικισμού στο αστόχαστο και επιπόλαιο έθνος. Και η τυραννική μας μνήμη όλο και μας φέρνει στον νου τις ύβρεις εναντίον του Α. Κύρκου, του Κ. Μητσοτάκη και άλλων διασήμων αλλά και ολιγότερο γνωστών “μειοδοτών”. (Τον Α. Κύρκο λ.χ. εξακολουθούσε ακόμη και την περασμένη Κυριακή να υβρίζει ο γνωστός Θ. Αναστασιάδης). Δεν μπορούμε να λησμονήσουμε τον Σκοπιόκτονο Α. Παπανδρέου να ομιλεί από την Θεσσαλονίκη στις 26.6.92 ενώπιον παραληρούντων νοσημόνων δήθεν ως άλλος Ελ. Βενιζέλος, να εξαπολύει κεραυνούς κατά των «ενδοτικών, υποτελών, προσκυνημένων» και να απειλεί την «Κυβέρνηση των Αθηνών» (!) η οποία «ακολουθεί μειοδοτική, ενδοτική πολιτική και ξεπουλάει μέρα με τη μέρα τμήμα της πατρίδας». (Ως κυβέρνηση Θεσσαλονίκης ή ως κυβέρνηση Εκάλης; –δεν διευκρίνισε). Και τον Α. Σαμαρά να χτίζει με τα αγνά υλικά του εθνικισμού και της πατριδοκαπηλείας το κόμμα του. Και αφού περιφέραμε τα ψυχοπαθολογικά μας προβλήματα σε όλη την Ευρώπη, τελικώς ανέθεσε ο κ. Παπανδρέου εργολαβικώς την επίλυσή τους στους διασήμους αμερικανούς ψυχιάτρους Νίμιτς και Χόλμπρουκ... Με όλα αυτά και παρ’ όλα αυτά πρέπει να είμαστε σε εγρήγορση διότι οι «πατριδολογάδες ρήτορες γαλιάντροι, / στρατηγοί αλογάδες και Μεγαλεξάντροι»² πάντα υπάρχουν, κι από εδώ κι από κει, και ένας όχλος (εδώ οι περισσότεροι από την κεντρική και νότιο Ελλάδα κι όχι την Βόρειο) πρόθυμος να τους ακολουθήσει.

Ευτυχώς που από την άλλη πλευρά, των Σκοπίων, δεν φαίνεται να ξεφεύγει ο έλεγχος από την Βουλή, ενώ όλα δείχνουν ότι επείγονται και εκείνοι να επιλυθεί αυτό το ψευδοπρόβλημα που δηλητηριάζει τις σχέσεις μας. Αφού, όπως απέδειξε η δολοφονική απόπειρα, θα μπορούσε από κάποιες απρόβλεπτες ενέργειες αυτή η παράλογη περιπέτεια να εξελιχθεί ακόμη και σε τραγωδία. Γι’ αυτό κρίναμε ότι χρησιμότερη παρά ποτέ θα ήτο μία συζήτηση με τον πρώην υπουργό των Εξωτερικών κ. Μιχάλη Παπακωνσταντίνου, τον ευπατρίδη της πολιτικής, έναν από τους τελευταίους μορφωμέ-



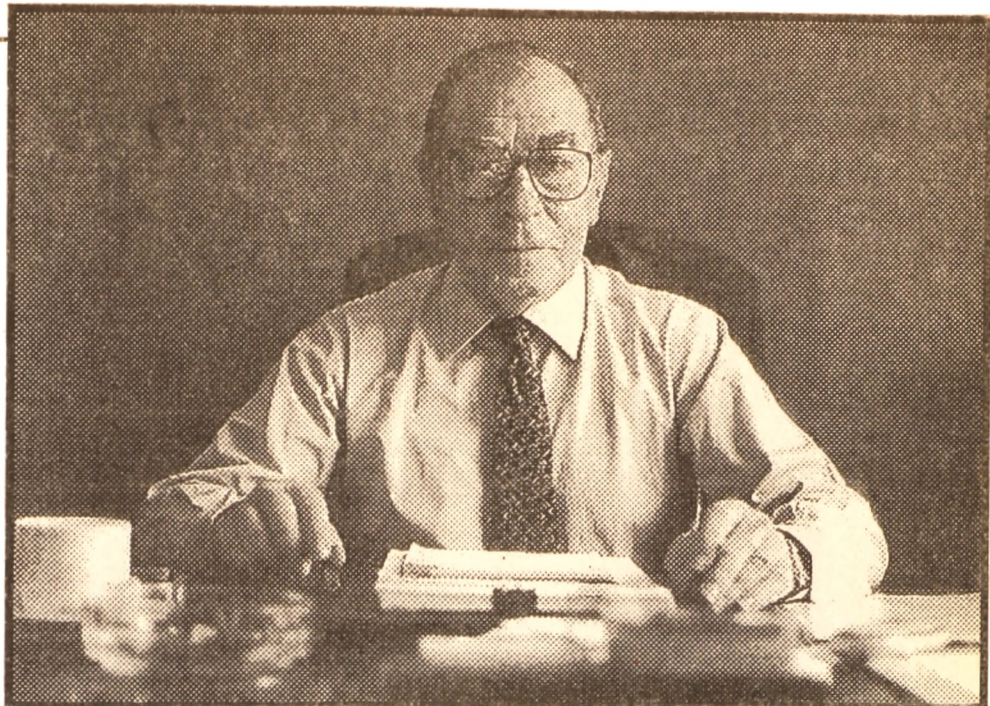
νους του ελληνικού κοινοβουλίου, ο οποίος χειρίστηκε υπεύθυνα και το θέμα αυτό σε κρίσιμες ώρες.

Η πολιτική διαδρομή του κ. Παπακωνσταντίνου: κεντρικός λευτής, αργότερα της Ν.Δ. και σήμερα ανεξάρτητος, επανείλκνως εχρημάτισε υπουργός. Αφού απεφοίτησε από την Νομική με μεταπτυχιακές σπουδές στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο στα Πιστήμια Μάντσεστερ, Καίμπριτζ και Χαϊλδεβέργης. Είναι γραφείς είκοσι βιβλίων, μεταφραστής πολλών άλλων και τακτικός αρθρογράφος εφημερίδων. Διόλου περίεργο λοιπόν που υπήρξε το πρώτο θύμα της “κομματικής κάθαρσης” μετά την αναβίωση της Ν.Δ. υπό τον κ. Έβερτ στα νάματα της παλιάς καλής ΕΡΕ. Λοιπόν περίεργο που αντιμετωπίστηκε με πρωτοφανή εμπάθεια την αστοιχείωτη, αστάθμητη, πετόμενη, ατέκμαρτη³ και βεβαίως απαίδευτη ηγεσία, από την οποίαν οπωσδήποτε τον χτίζει άβυσσος: η μόρφωση, το χιούμορ και το φλέγμα του.

Ο κ. Παπακωνσταντίνου απήντησε με παρρησίαν και σιελτολημρές ερωτήσεις μας, αλλά για να μην καταχρασθούμε τη φιλοσοφία του δεν εφθάσαμε έως του σημείου να τον ερωτήσουμε γνωρίζει πόσες φορές κατελήφθη το χωριό του κ. Κ. Καραμανλής από τους Βουλγάρους και ποιές οι συνέπειες των παιδικών τραυμαμάτων του Εθνάρχου εις την τροπήν του λεγομένου Σκοπιό. Δεν του απευθύναμε αυτή την ερώτηση για να μην τον φέρουμε δύσκολη θέση. Ωστόσο επιβεβαίωσε την δήλωση Μητσοτάκη ότι δεν απειλήθηκε με ανατροπή μόνον από τον κ. Σαμαρά η κυβέρνησή του λόγω του “Σκοπιανού” αλλά και από τον κ. Έβερτ, καταρτώντας την έγκυρη μαρτυρία του.

ΙΛΑΕΙ ΣΤΟ ΑΝΤΙ

απαλογισμού: Ανοκαπηλεία



Εν την τροπή που πήρε η υπόθεση του λεγομένου Σκοπιανού μετά από την απόπειρα δολοφονίας του προέδρου Γκλιγκόροφ, προτείνω να αρχίσουμε την συζήτησή μας με μια γενική τοποθέτηση για το πώς παρουσιάζεται η κατάσταση σήμερα και πώς βλέπετε να εξελίσσεται αυτή η συζήτηση.

Εύχομαι και ελπίζω να μην αλλάξει η πολιτική τους. Αυτή τη στιγμή στην Βουλή πλειοψηφεί η παράταξη η οποία στηρίζει τον κ. Κ. Γκλιγκόροφ. Ο πρόεδρος της Βουλής, ο οποίος πλέον ασκεί καθήκοντα προέδρου της Δημοκρατίας, ο κ. Στόγιαν Άντοφ, είναι άνθρωπος που στηρίζει τον Γκλιγκόροφ, είναι άνθρωπος ο οποίος ακολουθεί την ίδια γραμμή. Αυτό άλλωστε το δείχνει και η υποστολή της σημαίας με συντριπτική πλειοψηφία της Βουλής και η σπουδή να κυρώσει την συμφωνία. Αυτό σημαίνει ότι οι εθνικιστικές τάσεις δεν υπάρχουν, ακολούθως, στην Βουλή των Σκοπίων, ενώ βεβαίως υπάρχουν έξω. Δεν είναι εις θέσιν αυτή τη στιγμή να ελέγξουν την Βουλή.

Πόσο σοβαρός είναι ο κίνδυνος να ξεφύγουν τα πράγματα από τον έλεγχο της Βουλής, από τους σώφρονες εν πάση περιπτώσει;

Θα έλεγα ότι πάντοτε υπάρχει αυτός ο κίνδυνος. Κανείς δεν μπορεί να ξέρει στην πολιτική υπάρχουν πολλές φορές παράγοντες που είναι ιδιόριστοι και δεν είναι δυνατή πάντοτε η πρόβλεψη. Ελπίζω ότι θα αποτύχει αυτή η εναντίον του κ. Γκλιγκόροφ και της πολιτικής κίνηση που γίνεται και η οποία εκδηλώθηκε με δραματικό τρόπο στην απόπειρα, και πιθανότατα είναι έργο των έξαλλων εθνικιστικών κύκλων. Δεν είναι έργο της VMRO, ενός παρακλαδιού της που είναι κατάλοιπο της παλαιάς VMRO που την λέμε στα ελληνικά ΕΜΕΟ, η οποία εξακολουθεί να τρομερά με τους πολύ φανατικούς Σκοπίους του εξωτερικού, αλλά φοβούμαι και με εθνικιστικούς κύκλους, επίσης κατάλοιπα της IMRO, στην γαρία (όχι φυσικά στην επίσημη Βουλγαρία). Δεν πιστεύω σε διάφορα σενάρια που ακούω, και τα οποία κατά την άποψή μου είναι υπό κάθε πραγματικότητα. Είδαμε, πρώτον, τις επιθέσεις που γίνθηκαν κατά του Γκλιγκόροφ. Δεύτερον, μετά την απόπειρα κυρώθηκαν προκηρύξεις στις ανατολικές περιοχές του εδάφους των Σκοπίων: "Γκλιγκόροφ, πέθανες. Αυτό είναι το τίμημα της προδοσίας". Παρ' ότι λοιπόν οι ένοχοι δεν απεκαλύφθησαν, όλες οι υποψίες πέφτουν και είμαι μάλλον σίγουρος ότι είναι έργο των εθνικιστικών κύκλων που υπάρχουν στα Σκόπια και ενισχύονται τρομερά τους φανατικούς μετανάστες στον Καναδά και την Αυστραλία.

Θα ήθελα τώρα να απαντήσετε πολύ καθαρά, ευθέως και όσο πιο αντικειμενικά γίνεται, στο ερώτημα: Το εθνικό συμφέρον της Ελλάδας είναι σχέσι με την γειτονική αυτή δημοκρατία, ποιο είναι; Τι είδους σχέση θέλουμε;

Μ.Π.: Έχω εδραιωμένη άποψη και την έχω εκφράσει τόσες φορές. Τα πραγματικά ελληνικά συμφέροντα επιβάλλουν αυτό το κράτος να επιβιώσει. Να υπάρχει. Είναι προτιμότερο να έχουμε στην γειτονιά μας ένα κράτος δύο εκατομμυρίων, και μάλιστα φιλικά διακείμενο, με το οποίο μπορούμε να συνεργαζόμαστε, ακόμη και να το επηρεάσουμε, παρά ένα κράτος 20 εκ. ή 15 εκ. Λοιπόν εάν δεν επιβιώσει αυτό το κράτος, μοιραίως είτε θα απορροφηθεί από έναν βόρειο γείτονά του είτε θα διαμοιραστεί μεταξύ των δύο γειτόνων του ανατολικά και δυτικά. Το περίεργο είναι ότι ενώ αυτή είναι πάγια ελληνική πολιτική, και της κυβέρνησης της Ν.Δ. και της σημερινής του ΠΑΣΟΚ, παρ' όλα αυτά δεν φαίνεται οι πράξεις της Ελλάδας να συμφωνούν με την πολιτική που έχει χαράξει.

Είναι η πρώτη φορά στην ιστορία που ένα σλαβικό τμήμα στην Βαλκανική αρνείται να είναι σερβικό ή βουλγαρικό ή κάτι άλλο, κι εμείς τους σπρώχνουμε σώνει και καλά να γίνουν ή Σέρβοι ή Βούλγαροι ή έστω Αλβανοί. Και δεν μπορώ να ανυψηθώ πως οι όψιμοι μακεδονομάχοι, που μόλις τώρα ανεκάλυψαν πού είναι και ποια είναι τα Σκόπια, μάχονται εναντίον του κράτους αυτού.

ΕΡ.: Διάβασα προ ολίγων ημερών τα αποτελέσματα μιας σφυγμομέτρησης, ότι κατά 90% σχεδόν οι Έλληνες επιχειρηματίες της Β. Ελλάδας θέλουν οικονομικές σχέσεις με το γειτονικό αυτό κράτος, αλλά περίπου κατά το ίδιο ποσοστό δεν αποδέχονται σύνθετη ονομασία του

**Ποιοι είναι τέλος πάντων αυτοί οι άνθρωποι;
Είναι ένα σλαβικό τμήμα που αρνείται
να είναι Βούλγαροι ή Σέρβοι.**

κ.λπ. Κι ακόμη ότι τούτο προβληματίζει πολύ τον πρόεδρο Αντώνη Σαμαρά. Επειδή το δίλημμα που τίθεται "Και τον σκύλο χορτάτο και την πίτα ολάκερη" είναι αδύνατον να ικανοποιηθεί, τι πιστεύετε ότι θα επιλέξουν τελικώς οι εν λόγω συνέλληνες;

Μ.Π.: Πρέπει να σας πω το εξής, ότι το κόμμα του κ. Σαμαρά πήρε στις τελευταίες εκλογές τις ολιγότερες ψήφους στην Β. Ελλάδα. Γεγονός που σημαίνει ότι οι Βορειοελλαδίτες είναι πολύ πιο ψύχραιμοι απ' ό,τι φανταζόταν, και αντιλαμβάνονται περισσότερο. Αντιλαμβάνονται ότι έτσι η Θεσσαλονίκη δεν μπορεί να παίξει τον ρόλο της, της διεξόδου για όλα τα Βαλκάνια. Αρκετοί νομοί που είχαν καλή οικονομική ενίσχυση από τις σχέσεις με το κράτος της ΠΓΔΜ, αυτή τη στιγμή περνούν οικονομική κρίση. Α.χ. η Πιερία, η οποία είχε παλαιότερα πληρότητα ξενοδοχείων 157%, πέρυσι είχε μόνον 30%. Η εμπορική Εγνατία οδός στη Θεσσαλονίκη εδούλευε κατ' εξοχήν με Γιουγκοσλάβους.

Πώς είναι δυνατόν η Ελλάδα να παίζει τον ρόλο της στα Βαλκάνια όταν δεν έχει καλές σχέσεις με έναν μικρό βόρειο γείτονά της; Σε ό,τι αφορά το γκάλοπ. Κι εμένα αν με ρωτούσαν θα έλεγα ότι φυσικά και δεν θέλω το όνομα Μακεδονία, αλλά ο ρεαλισμός απαιτεί να κατανοήσουμε κάτι άλλο: Πετύχαμε, και το πέτυχα στα Ηνωμένα Έθνη, δύο αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, την 817 και την 845 του 1993, σύμφωνα με τις οποίες ένα κυριαρχικό δικαίωμα του κράτους αυτού, την ονομασία του –διότι υπάρχει πάντοτε στο διεθνές δίκαιο ο αυτοπροσδιορισμός– κατορθώσαμε να το αναγάγουμε σε διμερές θέμα, να έχει και η Ελλάδα γνώμη. Οι αποφάσεις αυτές το λένε καθαρά: όνομα αποδεκτό και από τις δύο πλευρές. Επομένως πρέπει να καταλάβουμε ένα πράγμα: Ή επιτυγχάνουμε ένα όνομα που θα είναι αποδεκτό και από εμάς και από εκείνους ή τους αφήνουμε και θα λέγονται εσαεί Μακεδονία σκέτη, όπως ήδη η αμέλειά μας, η ατολμία μας, η έλλειψη πρωτοβουλίας, ο υπολογισμός του πολιτικού κόστους, για δύο ολόκληρα χρόνια έδωσαν στον Κ. Γκλιγκόροφ την δυνατότητα

Δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο στον ΟΗΕ αποχωρήσεως κράτους από συνομιλίες. Είμαστε μοναδικοί!

να δημιουργήσει στην διεθνή κοινή γνώμη την εντύπωση ότι το κράτος του λέγεται απλά Μακεδονία. Δεν είναι δυνατόν οι Έλληνες να μην βλέπουν ξένες τηλεοράσεις ή να μην διαβάζουν ξένες εφημερίδες. Δεν υπάρχουν ξένοι παράγοντες, είτε επίσημοι είτε ανεπίσημοι είτε ο Τύπος, που να τους αποκαλούν κάπως αλλιώς και όχι σκέτη Μακεδονία.

[Σ.Σ.: Μελετώντας τα ποσοστά που απέσπασε το κόμμα του κ. Σαμαρά πραγματι διαπιστώνουμε ότι μεταξύ των 10 νομών όπου έφθασε στο minimum βρίσκεται και η Φλώρινα όπου έλαβε μόλις ένα 3%, παρά το γεγονός μάλιστα ότι εκεί πάντοτε η Δεξιά λαμβάνει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ελλάδα, γύρω στο 50%. Ενώ ουδεμία εκλογική περιφέρεια της Βορείου Ελλάδος πλην της Α' Θεσσαλονίκης συγκαταλέγεται μεταξύ εκείνων που του έδωσαν τα υψηλότερα ποσοστά].

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΚΙΡΟ ΓΚΛΙΓΚΟΡΟΦ;

ΕΡ.: Μετά την απόπειρα εναντίον του κ. Γκλιγκόροφ αρχίσαμε να τον βλέπομε με συμπάθεια, να εκτιμούμε την πολιτική του, να ανησυχούμε μήπως χάσουμε αυτόν και πολύ περισσότερο την πολιτική του. Τον μέχρη χτες “εχθρό”. Αλλά η πολιτική της κυβέρνησης Παπανδρέου, τι άλλο έκανε παρά να τον αποσταθεροποιεί, αυτόν που τώρα ανησυχούν να μην χάσουν;

Μ.Π.: Ακριβώς αυτό ήθελα να πω στην προηγούμενη απάντησή μου. Η Ελλάδα, δεν προβαίνει σε πράξεις που να ταιριάζουν με την πολιτική που χαράζει. Το εμπάργκο υποτίθεται ότι είχε επιβληθεί για να “γονατίσει” τον Κίρο Γκλιγκόροφ και το κράτος του. Και αν τον γονάτιζε, κάπου αλλού θα οδηγούμασταν. Θυμάστε ότι ήμουν ο πρώτος που αντέδρασα, είπα ανοιχτά ότι ήταν λάθος. Και ήταν ένα από τα σημεία που διεφώνησα και συγκρούστηκα με το κόμμα μου· κι έπρεπε να περάσουν τόσοι μήνες για να έρθει ο κ. Έβερτ και να πει ότι το εμπάργκο ήταν λάθος, ενώ στην αρχή το είχε επικροτήσει και το είχε στηρίξει. Όσον αφορά τον κ. Γκλιγκόροφ, πολύ φοβούμαι ότι στην χώρα μας εξακολουθεί η αποπληροφόρηση και παραπληροφόρηση. Ο Κίρο Γκλιγκόροφ θεωρείται και στην Ευρώπη, ανατολική και δυτική, και στην Αμερική ως ο συνετός ηγέτης. Τον πιστώνουν με την επιτυχία που είχε να κρατήσει ένα πολυεθνικό και πολυθρησκευτικό κράτος εν ηρεμία και εν ειρήνη ενώ γύρω του είχαν ξεσπάσει η θρησκευτική μισαλ-

λοδοξία, οι εθνικιστικοί φανατισμοί και οι εθνικές καθάρσεις· όμως αδύνατον να δώσουμε στην Ελλάδα, λόγω των πολιτικών δημοσιογράφων, την σωστή και ακριβή εικόνα στον κόσμο.

ΕΡ.: Δηλαδή, για να συνοψίσουμε, ο κ. Γκλιγκόροφ είναι ο συνετός ηγέτης, ψύχραιμος, ρεαλιστής ηγέτης ο οποίος κατάφερε να κερδίσει έξω από τον πόλεμο το κράτος του, και να διαπραγματευθεί αξιόπώς, ρεαλιστικά και έξυπνα με την Ελλάδα.

Μ.Π.: Ακριβώς, είναι έτσι όπως το λέτε. Ο Κ. Γκλιγκόροφ βρέθηκε ηγέτης αυτού του κράτους σε μια πολύ κρίσιμη ώρα που θα μπορούσαμε εμείς να πετύχομε το όνομα Σλαβομακεδονία, ήδη από τις κεμβρίου 1991. Τότε που ακόμη ήταν ζαλισμένος και επεδίωκε αναγνώριση του κράτους του από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΕΡ.: Και έβλεπε μάλλον ως σανίδα σωτηρίας την Ελλάδα και ως ρα...

Μ.Π.: Χωρίς καμμία αμφιβολία. Να το πούμε εναργέστερα: Για τους λεγόμενους “Μακεδόνες” οι Βούλγαροι λένε:

«Αυτοί δεν είναι Μακεδόνες, δεν πιά να λένε όλοι, είναι καθαροί Βούλγαροι».

Οι Σέρβοι λένε:

«Αυτοί δεν είναι Μακεδόνες, είναι οι νότιοι Σέρβοι. Εμείς λέμε:

«Δεν υπάρχει μακεδονική εθνότητα. Αυτοί δεν είναι Μακεδόνες». Αλλά δεν λέμε τι είναι! Ακούσατε

ναν Έλληνα να πει ποιοι είναι, τι είναι τέλος πάντων αυτοί οι άποιοι;

Εγώ θα έλεγα ότι είναι ένα σλαβικό τμήμα που αρνείται να είναι Βούλγαροι είτε Σέρβοι. Φοβούνται και απεχθάνονται, για να μην πω ότι μισούν, και τους Βουλγάρους και τους Σέρβους.

ΕΡ.: Επανερχομαι λοιπόν στην αλλοπρόσκληση πολιτική μας. Κι μιας χαρακτηρίσατε σαν τις γραφικές μάλλον “Κατίνες” που δι-κτιζονται στην γειτονιά των Βαλκανίων. Βελτιωθήκαμε άραγε; χθήκαμε απ’ αυτήν την περιπέτεια;

Μ.Π.: Είναι κρίμα που η Ελλάδα παρασύρθηκε από τις εθνικιστικές οι οποίες αναδύθηκαν ξανά μετά την κατάρρευση του αν-κού συνασπισμού και τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας. Η Ε δεν είχε λόγο να παρασυρθεί. Ξαναγυρίσαμε στην παλιά ιστορία ιστορία προ χιλίων ετών και μας ξεφεύγει η σημερινή πραγμα-τα. Θα σας πω κάτι χαρακτηριστικό που διάβασα σε βιβλίο του Ι «Στα Βαλκάνια οι αιώνες δεν διαδέχονται ο ένας τον άλλον, αλλά πά-ρχουν. Παλιά ιδανικά ποτέ δεν πεθαίνουν. Αλλά κι όταν πεθα-ποτέ δεν ενταφιάζονται».

Θα έλεγα λοιπόν ότι με την νοοτροπία αυτή θα έπρεπε να καλ-σήμερα τον Βασίλειο Βουλγαροκτόνο, τον μεγάλο τσάρο Σαμου Βουλγαρίας και τον μεγάλο κράλη Στέφανο Ντουσάν της Σε (σ.σ.: “Τσάρος Σέρβων και Ελλήνων”) να λύσουν τα σημερινά πρ-ματα της Βαλκανικής. Μην ξεχνάτε ότι και το Βυζάντιο κατεί-την Βαλκανική, κάποια άλλη μικρότερη περίοδο την κατείχαν οι γαροι, αλλά και κάποια περίοδο επίσης οι Σέρβοι. Δεν μπορού-ζούμε μ’ αυτές τις ιστορικές καταβολές οι οποίες δεν έχουν σχέ-την σημερινή πραγματικότητα.

ΑΠΟ ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΕΣ... «ΚΑΤΙΝΕΣ»

ΕΡ.: Ας αφήσουμε αυτούς ως νοερούς συνομιλητές του κ. Σαμα-ας επανέλθουμε στο μείζον θέμα του ρόλου της ευρωπαϊκής Ελ-στην Βαλκανική, ως χώρας-μέλους της Ένωσης, στον σύγχρονο κ-αναζητώντας τον χαμένο χρόνο, την χαμένη υπόληψη και αξιοπρ-Θα ήθελα να κάμομε ένα άλμα έως την Πρωτομαγιά του 1993, Διάσκεψη της Βουλιαγμένης· τότε που τα μάτια της υψηλίας με-διεθνή ΜΜΕ ήσαν στραμμένα στην Αθήνα και στον διαμεσολαβ-

ποιό ρόλο της Ελλάδος, η οποία έπαιξε εκείνη την στιγμή τον σωστό ρόλο. Κάπως έτσι ξεκινήσαμε, και ξαφνικά, ανεπαισθήτως, κάναμε "γραφικές Κατίνες" και κοντέψαμε στο τέλος να αποτελέσουμε τμήμα της κρίσης, με όχι μικρότερο τίμημα επίσης την διεθνή φημία μας. Πώς μάς συνέβησαν όλα αυτά;

Είναι πολύ απλή η εξήγησις. Η Ελλάδα τότε είχε κύρος είχε ακουγόταν, είχε αξιοπιστία. Η Διάσκεψη για την ειρήνευση οσονία είχε επιτύχει στην Βουλιαγμένη, υπεγράφη. **Αλλά η Βουλιαγμένη Σέρβων της Βοσνίας την δυναμίτισε.** Τότε μάλιστα ο Έλληνας υπουργός κ. Μητσοτάκης είχε πάει ο ίδιος στην συνεδρίαση της και τους σε μια προσπάθεια να πείσει τους Σερβοβόσνιους βουλευτές. Δεν ευθύνεται η Ελλάδα που δεν τηρήθηκε αυτή η συμφωνία. Άλλοι παράγοντες και επιρρίπτω κυρίως την ευθύνη στους Σέρβους της Βοσνίας. **Στην Ελλάδα έχουμε μια τάση φιλοσερβική, φιλορθοδοξίας, λησμονούμε όμως ότι ορθόδοξοι είναι και οι Βούλγαροι και οι Σέρβοι και οι Ρουμάνοι. Και οι Σκοπιανοί κατά το μέγα τους.** Ότι λοιπόν υπάρχει μέγα φταίξιμο στους Σερβοβόσνιους και καμμία αμφιβολία. Και κυρίως το εντοπίζω όχι τόσο στην ηγεσία αλλά στην στρατιωτική, η οποία θεωρούσε ότι με την νίκη του πολέμου δικαιώνεται. Ήδη πρέπει να έχουν μεταφερθούν τότε είχαν ως βάση το 70% των εδαφών και τώρα μόλις της Βοσνίας. Ο κ. Μιλόσεβιτς, ικανός και ευφυής πολιτικός ως είδατε ότι ετήρησε αποστάσεις.

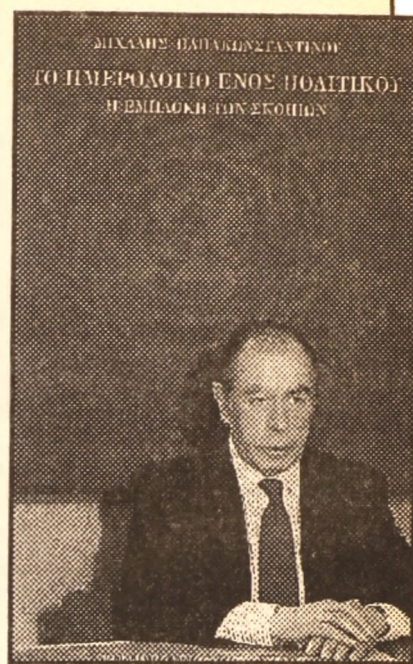
Τότε, με την Διάσκεψη της Βουλιαγμένης, η μικρά Ελλάς εματαιώσε τα όνειρά της για ένα ρόλο του ΝΑΤΟ για ένα ρόλο των βομβαρδισμών στην Βοσνία και σκληρά πήγε για την αναίδειά της αυτή η τότε ελληνική κυβέρνηση: λίγες ημέρες μετά ανακοίνωσε ο αμερικανός υπουργός κ. Κρίστοφερ ότι εκλογές θα γίνουν στην Ελλάδα τον Οκτώβριο, ενώ ο επιτετραμμένος Ουίλλιαμς επέμεινε στον κ. Α. Παπανδρέου συμφωνώντας στην πολιτική που έμελλε να τηρήσει αργότερα].

Επανέλθομε στο "Σκοπιανό" με μίαν ερώτηση που η απάντησή της ήταν ότι θα λύσει πολλές απορίες σχετικά με την ασαφή κατάσταση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Εμείς οι αδαείς δεν γνωρίζουμε το προηγούμενο διακοπής και αποχωρήσεως από τις συνομιλίες ΗΕ. Αντιθέτως γνωρίζουμε ότι λ.χ. όλοι οι εμπόλεμοι σε διάφορα μέρη μπορεί να αλληλοσφάζονται αλλά οι αντιπροσωπίες τους στον ΟΗΕ συνεχίζουν τις συζητήσεις. Εδώ, χωρίς πόλεμο, ο κ. Παπανδρέου στην αποχώρησή μας από τον ΟΗΕ. Μήπως υπάρχει στην ιστορία του Οργανισμού ανάλογο προηγούμενο τέτοιας παραφροσύνης και αν ναι, ποια και τι συνέπειες είχε αυτή η ενέργεια;

Ακριβώς, παραφροσύνης, όπως το λέτε. Έχω σπουδάσει Διεθνή Δίκαιο, αλλά δεν γνωρίζω καμιά άλλη τέτοια περίπτωση. Είμαι μοναχικός. Π.χ. ακόμη και ο Σαντάμ Χουσεϊν κατά τον πόλεμο του Ιράκ δεν διανοήθη να φύγει από τον ΟΗΕ. Δεν γνωρίζω άλλη περίπτωση εμπόλεμων ούτε πρόσφατη ούτε παλαιότερη. Όσο για τις ΗΕ... Ολοκληρώσαμε τις συνομιλίες, τις διαπραγματεύσεις ΗΕ για όλα τα θέματα πλην του ονόματος τον Μάιο του 1993. Έγιναν επανειλημμένες επιστολές και της ελληνικής πλευράς και του Κίρο Γκλιγκόφ. Ημερομηνία 29 Μαΐου 1993, με τις οποίες συμφωνήσαμε να συνεχίσουμε τις διαπραγματεύσεις τον Σεπτέμβριο, και σχετική επιστολή Μπ. Γκάι προς τον τότε πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη. Λυπούμαι που θα πρέπει πάλι να αναφερθώ στο βιβλίο μου, αλλά εκεί υπάρχουν αυτά τα ντοκουμέντα.

Όταν έγιναν οι εκλογές και μια από τις πρώτες ενέργειες της νέας κυβέρνησης ήταν η μονομερής δήλωση διακοπής των διαπραγματεύσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Είχαμε ήδη επιτύχει τότε ακόμη και σύσταση του Συμβουλίου Ασφαλείας προς όλα τα κράτη του κόσμου να μην γίνουν την αναγνώριση της νέας χώρας όσο θα διαρκούσαν οι διαπραγματεύσεις. Από την ώρα λοιπόν που διεκόπησαν, ακολούθη-

Επισκεφθήκαμε τον κ. Παπακωνσταντίνου στο γραφείο του "ανεξαρτήτου βουλευτού" πλάι στην Βιβλιοθήκη της Βουλής και μόλις που προλάβσαμε να τον καλημερίσουμε, διότι μας διέκοψε ένα τηλεφώνημα που δέχθηκε. Ήταν από τον εκδότη του, από το "Βιβλιοπωλείον της Εστίας", και τον πληροφορούσαν ότι εξηντήλη η δεύτερη έκδοση του τελευταίου βιβλίου του **"Το Ημερολόγιο ενός πολιτικού, Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΩΝ ΣΚΟΠΙΩΝ"** και ότι θα το ανατυπώσουν επειγόντως διότι επιμόνως το ζητούν οι ενδιαφερόμενοι υποψήφιοι αναγνώστες του. Διαβάζοντάς το κατανοεί κανείς πώς εφθάσαμε έως εδώ και τι έπρεπε να πράξουμε την κατάλληλη στιγμή. Ακόμη βρίσκει όλα τα επίσημα έγγραφα: των Ηνωμένων Εθνών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του κράτους της ΠΓΔΜ, τρίτων και δικά μας. Θα ήτο ιδιαίτερος χρήσιμος κυρίως στους περιφερομένους στα ΜΜΕ πολιτικούς και σε όσους εν γένει διαμορφώνουν την κοινή γνώμη, παρ' όλο που συνήθως αυτοί ακριβώς απεχθάνονται το διάβασμα αλλά έχουν έτοιμες απόψεις και λύσεις για όλα, αρκεί να τους δοθεί το βήμα, η κάμερα ή το μικρόφωνο ώστε εκ του προχείρου να τις αναπτύξουν.



σαν μαζικές αναγνωρίσεις και μάλιστα με το όνομα Μακεδονία, με πρώτη την Κίνα, μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας.

ΕΡ.: Ποιους θεωρείτε υπευθύνους γι' αυτή την ανάδειξη ενός ψευδοπροβλήματος σε μείζον θέμα, την εκμετάλλευσή του και για όλη αυτή την περιπέτεια;

Μ.Π.: Δεν θέλω, αυτή τη στιγμή, να αποδώσω ευθύνες. Ένα πράγμα όμως μπορώ με παρησία να επαναλάβω. **Θεωρώ ότι η απόφαση του Συμβουλίου των πολιτικών αρχηγών υπό την προεδρία του κ. Κ. Καραμανλή, του Απριλίου του 1992, ήταν εσφαλμένη.** Παρεσύρθησαν από το πολιτικό κόστος, κάποιοι θέλησαν να φανούν υπερπατριώτες και, για να μην υπολειφθεί κανένας του άλλου, τότε πήραν την λανθασμένη εκείνη απόφαση. Πρέπει επί τέλους να καταλάβουμε ότι όταν γίνονται λάθη δεν εμμένουμε σ' αυτά, αλλά φροντίζουμε να τα διορθώσουμε.

[Σ.Σ.: Να σημειώνουμε ότι μιλούμε για την σύσκεψη της 2ας Απριλίου του 1992. Είχε προηγηθεί άλλη μία στις 18.2.'92 και ακολούθησε μια τρίτη στις 16.6.'92 κατά την οποία ο "προδότης Μητσοτάκης" μίλησε για σύνθετη ονομασία. Τέταρτη δεν έγινε διότι αρνήθηκε ο κ. Α. Παπανδρέου, θέτοντας 5 όρους, αρνούμενος «να λειτουργήσει ως άλλοθι» για τους «ενδοτικούς», όπως είπε με όλη του την εθνική υπερηφάνεια].

ΑΠΕΙΛΗ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ ΑΠΟ ΕΒΕΡΤ

ΕΡ.: Ο κ. Μητσοτάκης, στην συνέντευξή του στον "Οικονομικό Ταχυδρόμο", προχωρεί ακόμη περισσότερο. Επιρρίπτει ευθύνες στον κ. Έβερετ αλλά και στον κ. Κ. Καραμανλή. Υπαινίσσεται ότι του ζήτησε να παρέμβει ώστε να συγκρατήσει τους "τρεις" αλλά αυτός δεν το έπραξε...

Μ.Π.: Δεν έχω κανέναν λόγο να αμφισβητήσω αυτά που λέγει ο κ. Μητσοτάκης. Εκείνο που μπορώ να σας πω είναι ότι είναι βέβαιον πως υπήρχαν στο κόμμα πλην του κ. Σαμαρά και άλλοι συνάδελφοι οι οποίοι αντιδρούσαν στην συμφωνία που εκάναμε στην Ν. Υόρκη. Εκείνο που μπορώ να καταθέσω είναι ότι ευρισκόμενος στην Ν. Υόρκη έλαβα ένα τηλεφώνημα από τον τότε πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη, τον Μάιο του 1993. Μου είπε:

«Κλείσ' τα όλα αμέσως και γύρνα πίσω. Διότι έχω την αντίδραση τριών βουλευτών του κόμματός μας οι οποίοι απειλούν να μας ανατρέψουν».

Τότε απλώς υπέθεσα ποιοι ήταν, τώρα ο κ. Μητσοτάκης ανέφερε ποιοι είναι.

ΕΡ.: Εφ' όσον μου δώσατε αυτή την ουσιώδη "λεπτομέρεια" να σας δώσω κι εγώ την εγκυροτάτη πληροφορία του ΑΝΤΙ ότι θα δουν όσονούπω το φως της δημοσιότητας και άλλες τέτοιες απειλές και εκβιασμοί που εξηγούν την στάση της κυβερνήσεώς σας. Αλλά αφού άλλαξε ο νυν αρχηγός της Ν.Δ. κατ' άλλους 18, κατ' άλλους 28 φορές γραμμή στο "Σκοπιανό", ενώ μέχρι προχθές εστήριζε την πολιτική της κυβέρνησης Παπανδρέου, δηλώνοντας όμως ότι εμμένει στις λανθασμένες αποφάσεις της υπό τον Κ. Καραμανλή συσκέψεως, διέπραξε το μεγαλύτερο ατόπημα της αρχηγικής καριέρας του. Επέλεξε ακριβώς την ημέρα της δολοφονικής απόπειρας κατά του κ. Γκλιγκόρφ για να «κδηλώσει» την πολιτική μεγαλοφυΐα του με ένα θανατηφόρο "ιαογαριτάρι": **Θα επαναδιαπραγματευθεί, λέει, την συμφωνία με τα Σκόπια όταν γίνει πρωθυπουργός.** Εκτός εάν εξήλωσεν την δόξαν του κ. Α. Παπανδρέου, ο οποίος με επιστολές του απειλούσε τους υποψηφίους αγοραστές του ΟΤΕ ότι θα επαναδιαπραγματευόταν ή θα ακύρωνε την όποια συμφωνία και έτσι ο κ. Έμπερτ ακριτολογεί, επί θέματος όμως συνθήκης κρατών και όχι εμπορικών συμφωνιών.

Μ.Π.: Προφανώς ο κ. Έμπερτ δεν γνωρίζει, και το ατύχημα είναι –πάλι προφανώς– ότι οι άνθρωποι που τον περιβάλλουν δεν τον πληροφορούν σωστά. Το να επαναδιαπραγματευθεί μια συνθήκη απαιτείται και των δύο μερών η βούλησις. Αν υπάρχει βούληση μόνο από την μία πλευρά, τότε γίνεται πόλεμος. Μπορείς να σχίσεις μία συνθήκη, να την τσαλαπατήσεις, αλλά αυτό προϋποθέτει ότι προβαίνεις ενδεχομένως και σε πολεμικές επιχειρήσεις. Τι νόμιζε ότι είναι, συμφωνία ενός

ΚΚΕ, αυτό το κόμμα αντέδρασε και στην περίφημη συνάντηση χηγών του 1992.

Το οποίο, αν ενθυμούμαι καλώς, επρότεινε από τότε να επιλύσει ψευδοπρόβλημα με απευθείας συζητήσεις.

» Ακριβώς. Σε ό,τι αφορά τον κ. Σαμαρά εθεώρησε ότι η εθνικιστική υστερία θα αποτελούσε μια καλή βάση για να φτιάξει κόμμα. Ένα κόμμα δεν μπορεί να βασίζεται σε στιγμιαίους υπερεθνικιστικούς παροξυσμούς. Πρέπει, όμως, τώρα να ανακαλύψει έναν άλλο πεδίο, πολύ πιο πειστικό. Και να έχει και τα προσόντα προς τούτο, ακόμη να μπορεί να τον εκφράσει.

ΕΡ.: Μια τελευταία, μάλλον ασυνήθιστη ερώτηση. Πώς αισθανόσασε τότε, που ενώ υπεύθυνος χειριζόσασταν τέτοια θέματα, τώ-ώρα κάποιοι κινήτοιοιούσαν αυτόν τον φανατισμένο όχλο ακούγατε την φωνή του έθνους διά στόματος Α. Παπανδρέου με το αποκρουστικό «Ενδοτικοί, υποτελείς, προσκυνημένοι, εαδίαπραγματευτοί»: Όταν βλέπατε αυτές τις προσπάθειες όπστην Βουλιαγμένη να αντιμετωπίζονται με φέιγ-βολάν που πε-διάφοροι "προοδευτικοί" παρακρατικοί με ένα τεράστιο «προ-και λοιπά κοσμητικά και μικρόψυχα; Και η ασυνήθιστη και ίσως βλεπτη ερώτησή μας: Ήταν μειοδότης ο Αλέξανδρος Παπαδια-που αναφέρει στο διήγημά του "Ο Αμερικάνος" κάποιον Στο-Ντόμπρο, Σερβομακεδόνα την καταγωγή, ή τον απαλλάσσει της-γορίας ότι ο εν λόγω «υπεκρίνετο την αρκούδα και εχόρευεν»; προδότης ο Στρ. Μυριβήλης που έγραφε για τους γείτονες ότι: «Ωστόσο, δεν θέλουν νά 'ναι μήτε "Μπουλγκάρ", μήτε "Σερρ" "Γκρετς". Μοναχά "Μακεντόν ορτοντόξ"»;

Μ.Π.: Πρέπει να σας πω ότι η απόφαση των πολιτικών αρχηγ-παρασύρει τον κόσμο. Οι υπερβολές που είχαν λεχθεί από

πλευρές αποτελούσαν ένα ανυπερέβλητο-διο για να χαράξουμε μια σωστή εθνική-κή. Η αυτοκαταστροφική συνήθειά μας ν-ρούμε ότι τα συμφέροντα του κόμματος-γούνται των συμφερόντων τού έθνους, α-αποτελεί για την Ελλάδα ακόμη σχεδόν π-

Ήταν μειοδότης ο Αλ. Παπαδιαμάντης; Ήταν προδότης ο Στρ. Μυριβήλης;

κράτους με έναν ιδιώτη; Μεταξύ δύο κρατών απαιτείται η θέληση και των δύο, άλλως εκτίθεται το κράτος που προβάλλει την αξίωση να ανατρέψει μια συνθήκη. Εδώ μάλιστα πρέπει να τονίσουμε ότι επί πλέον είχε προβλεφθεί, στην συνθήκη που διαπραγματεύθηκα, η εγγύηση της τήρησής της από μέρους των Ηνωμένων Εθνών!

ΕΡ.: Μπαίνω στον πειρασμό να του προτείνω να επαναδιαπραγματευθεί την Συνθήκη της Λωζάνης, των Σεβρών κ.ά.

Μ.Π.: (γέλια). Των Σεβρών δυστυχώς δεν θα μπορέσουμε γιατί έχει ανατραπεί (γέλια).

ΕΡ.: Δηλαδή τώρα έχουμε, από τη μία μεριά περισσότερο τον κ. Σαμαρά ο οποίος ακάθεκτος συνεχίζει την πορεία της εθνοκαπηλείας του, τις παλινωδίες και έμμονες ιδέες του μαθητευόμενου κ. Έμπερτ, ολιγότερο σήμερα εθνικά υπερήφανο τον κ. Παπανδρέου και από πίσω διάφορους Παπαθεμελήδες, αλλά και τις φωνές της λογικής και του ρεαλισμού από την άλλη. Κάπως έτσι διεμορφώθη ένα νέο τοπίο. Μέσα σ' αυτό, πώς βλέπετε να εξελίσσεται η υπόθεση;

Μ.Π.: Θα επαναλάβω έναν κοινό τόπο που αενάως μας ταλαιπωρεί: Το ατύχημα είναι ότι στην Ελλάδα τα θέματα εξωτερικής πολιτικής αποτελούν αποτελούν θέματα εσωτερικής κομματικής αντιπαράθεσης. Πιστεύω όμως τώρα ότι, με την βοήθεια ακόμη και πανεπιστημιακών δασκάλων, αρχίζει να επικρατεί ο ρεαλισμός. Δεν είμαι λοιπόν πια ούτε μόνος ούτε εκ των ολίγων που ύψωναν τη φωνή τους κόντρα στο ρεύμα, αρχίζουν να ομιλούν και άλλοι που αντιλαμβάνονται. Δεν είναι δυνατόν να παραβλέπω αυτή την στιγμή λ.χ. την θέση του Συνασπισμού που είναι τέλεια, που είναι η σωστή θέση. Σε ό,τι αφορά το

ση. Τα άκουγα όλα αυτά και παρά ταύτα επιμείναμε στην πολιτική ακολουθήσαμε. Σημειώνω δε κάτι που πολλοί το έχουν λησμονήσει. Ότι όταν έγινε συζήτηση στην Βουλή της πρότασης μομφής εις της κυβέρνησής μας (αν θυμάμαι καλά, τέλη Μαρτίου του 1992 μου δόθηκε η ευκαιρία να αναλύσω τις δυσκολίες που είχαμε, λειψή κάθε ρεαλισμού, την παντελή άγνοια του σημερινού κ. Τελικώς πήραμε από την Βουλή ψήφο εμπιστοσύνης η οποία μ-νε (προσωρινά ως απεδείχθη) τα χέρια για διαπραγματεύσει Σκόπια.

Κατά τα άλλα, διαβάζετε Παπαδιαμάντη, διαβάζετε Μυριβήλη – Για την ώρα, θα έλεγα εγώ, διαβάστε το Ημερολόγιο του Μιχά-πακωνσταντίνου "Η Εμπλοκή των Σκοπίων". Σας ευχαριστώ.

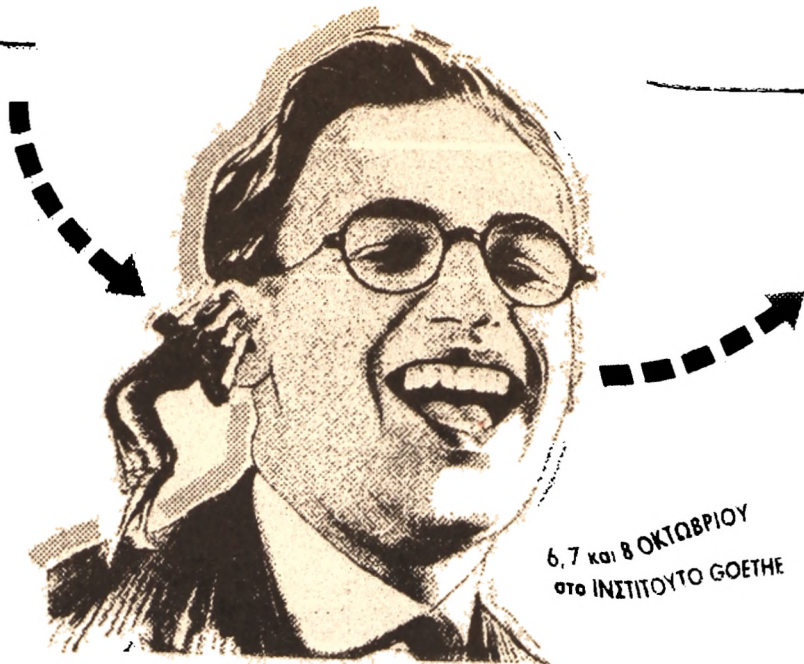
Σ' αυτό το σημείο τελείωσε η συνομιλία μας. Η οποία όμως μο-στον νου διάφορες σκηνές εθνικιστικής παραφροσύνης. Δεν πε-τον ανελκυστήρα. Κατέβηκα, λες και με κυνηγούσε η φωνή τ-πανδρέου, σχεδόν τρέχοντας από τις πλατειές μαρμαρίνες σκά-Κοινοβουλίου. Έξω κοίταζα τον κόσμο με αλλόκοτο ύφος, τ-πα όλους, αδιακρίτως, σαν τα συνήθη θύματα. Ανακουφίστηκα-νήλθα προσευχόμενος με τον τρόπο τού Γ. Σεφέρη: «Κύριε, ό-τούς. Ας γίνει αλλιώς το θέλημά Σου».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Α. Κάλβου, «Ωδαί». Ο Ωκεανός.
2. Κ. Βάρναλη, «Ελευθέρος Κόσμος», "Η Αληθινή Ελλάδα", Εκδ. Κέδρος.
3. Αριστοφ., «Ορνιθες», Α 169.
4. Στρ. Μυριβήλη, «Η Ζωή εν Τάφω», (έκδ. 1924), Εκδ. Εστίας, 1991.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ:
ΑΖΙΚΑ ΜΕΣΑ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Τα δίκτυα της Πληροφορίας



ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: Ελένη Κολλιοπούλου

πό τη λινοτυπία στην ηλεκτρονική παραγωγή της πληροφορίας, το μέλλον μεταμορφώθηκε σε πυρίτιο, αλλά και φαντασία στην οθόνη του γιστή μας. Το διεθνές συμπόσιο *Ε: Προς την κοινωνία των πληροφοριο-Ευρωπαϊκή διάσταση*, που συνδιοργάνωσε το Αντί με το Ινστιτούτο Γκαίτε σε στα του τελευταίου, το περασμένο πενταετές, ήταν πολυσήμαντο και οξυμένο. Δύο πρωινές και ισάριθμες απογευματινές συνεδρίες, που εξελίχθηκαν σε ζωντανές συζητήσεις και αναζητήσεις, ερευνάσαν τη νέα πραγματικότητα της πληροφορίας και της αυξανόμενης σημασίας της πληροφορίας.

Πολλοί τρεις ομιλητές από τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Μ. Βρετανία, την Ολλανδία, τη Ρουμανία και τη Σουηδία σχολίασαν τις συνέπειες της τεχνολογικής εξέλιξης στον έντυπο και οπτικοακουστικό λόγο τα τελευταία είκοσι χρόνια: τη δημιουργία της κοινωνίας των πληροφοριών, της πολυ-πληροφόρησης και της πολυ-επικοινωνίας. Μια κοινωνία που μπορούμε να προσεγγίσουμε και να εξηγήσουμε, αλλά επιμένουμε να αγνοούμε. Ημερήσιες ιστορικές διαδρομές, αμνημονεύοντας την παρούσα φάση κυριαρχίας

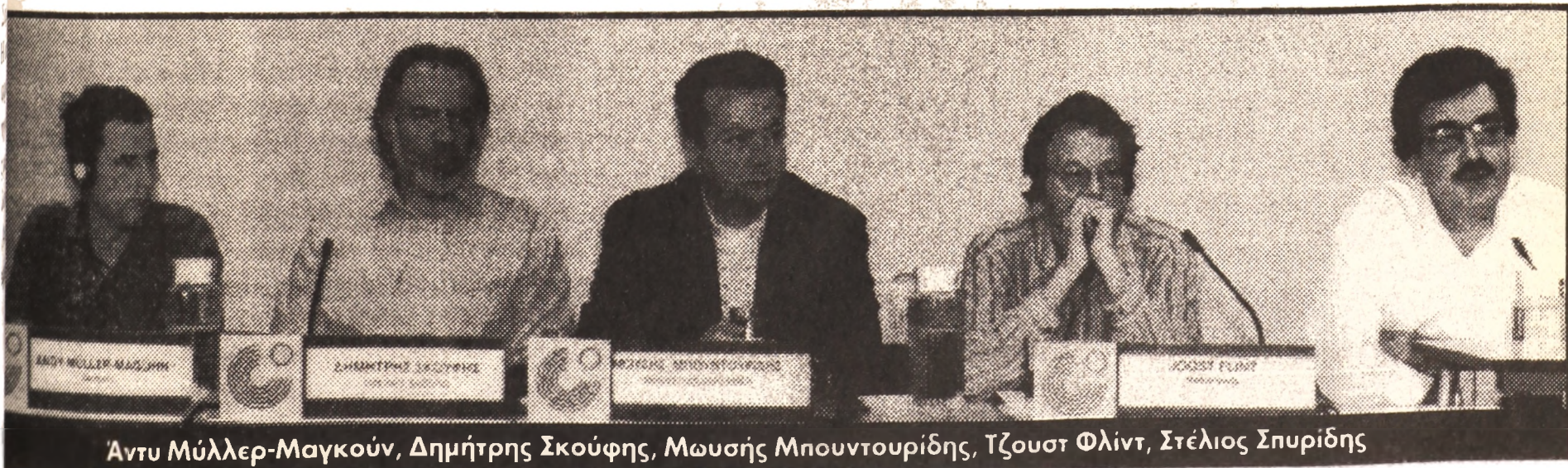


Τα «νέα ΜΜΕ» τροφοδότησαν τον προβληματισμό ομιλητών και κοινού στο συμπόσιο που διοργάνωσαν το Αντί και το Ινστιτούτο Γκαίτε.

της ηλεκτρονικής ενημέρωσης αλλά και αισιοδοξία για την καλωδιακή επικοινωνία σε «δυναμικές» πόλεις αναπαρέστησαν την πρόκληση της εποχής μας.

Η μετεξέλιξη των ΜΜΕ σε πρωτεύοντα παράγοντα επηρεασμού της οικονομικής και πολιτικής ζωής καθώς και στη διαμόρφωση κοινωνικών συμπεριφορών υπήρξαν τα κεντρικά εισαγωγικά θέματα του συνεδρίου. Ο ρουμάνος φιλόσοφος και εκδότης

Αντρέι Πλέσου εξέφρασε την αγωνία για τις έντονες αλλαγές στον εκδοτικό χώρο και, κυρίως, τη σημαντική αύξηση του αριθμού των εφημερίδων στην χώρα του τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Ως απάντησή του, ο συνταγματολόγος Νίκος Αλιβιζάτος εξήγησε τη μετάβαση από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης στην παντοδυναμία των πολυάριθμων ιδιωτικών σταθμών και τη σταθεροποίησή τους στην Ευρώπη και στην



Άντυ Μύλλερ-Μαγκούν, Δημήτρης Σκούφης, Μωυσής Μπουντουρίδης, Τζουστ Φλιντ, Στέλιος Σπυρίδης



Μίρτσα Ντινέσκου, Νίκος Κυριαζίδης, Τιμ Σούτερ

Ελλάδα, κυρίως την τελευταία πενταετία. Άσκησε έντονη κριτική στη μέχρι σήμερα ακολουθούμενη πολιτική απορρύθμισης στον ραδιοτηλεοπτικό χώρο και υποστήριξε την ανάγκη θέσπισης ενός κανονιστικού πλαισίου προστασίας του πολίτη.

Σε πρώτη εξουσία, σε «υπερεξουσία», που παράγει ιδεολογία και χειραγωγεί, ανακήρυξε τα σημερινά ΜΜΕ ο δημοσιογράφος **Σοφιανός Χρυσοστομίδης** – ο Αντήνωρ του «Πολιτικού Δεκαπενθήμερου» στο *Αντί*. Με μια γλαφυρή αναδρομή στο δημοσιογράφο του μεσοπολέμου αλλά και της μεταπολεμικής εποχής προσδιόρισε την εξέλιξη του Τύπου και τις νέες προκλήσεις των οπτικοακουστικών μέσων. Δύναμη και όχι εξουσία θεωρεί τα ΜΜΕ ο πολιτειολόγος **Γιώργος Κοντογιώργης**, που πρότεινε ως θεραπεία τη θεσμοθέτησή τους. Η θέση του συνοψίζεται στην αυτονόμηση της λειτουργίας του μέσου και του διαχωρισμού του από την ιδιοκτησία.

Τις οικονομικές συνισταμένες και αλληλεξαρτήσεις της πολιτικής εξουσίας και των «βαρώνων» των μίντια ανέπτυξε ο δημοσιογράφος **Χρήστος Πασαλάρης** υπερασπιζόμενος την ανάγκη ενίσχυσης των συνταγματικών διατάξεων, που θα κατοχυρώνουν τη σωστή λειτουργία των ΜΜΕ. Παράλληλα ο δημοσιογράφος **Νίκος Κυριαζίδης** κατήγγειλε την υποκριτική πολιτική του κράτους, που διευκολύνει τη συγκεντροποίηση των ΜΜΕ.

Εμπεριστατωμένη ανάλυση των «ολοκληρωμένων αυτοκρατοριών των ΜΜΕ με την καθετοποιημένη δομή τους» παρουσίασε ο οικονομολόγος και καθηγητής στην Πάντειο **Νίκος Λεάνδρος**. Επεσήμανε την ιδιαιτερότητα του ιδιοκτησιακού καθεστώ-

τος των μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα (εφοπλιστές, εργολάβοι...), που οδηγεί στην χειραγώγηση του κράτους από αυτά. Παράλληλα, κατήγγειλε το φαινόμενο ση-

μαντικών κερδών των ιδιοκτητών ΜΜΕ, και εξήγησε ότι τα μέσα ενημέρωσης δεν αποτελούν παρά ένα μόνο μικρό τμήμα μιας κατά κανόνα μεγάλης επιχείρησης, της οποίας οι δραστηριότητες δεν έχουν συνήθως καμία σχέση με την ειδησεογραφία. Ο γάλλος δημοσιογράφος **Ντανιέλ Βερνέ** περιορίστηκε να υποδείξει τον κίνδυνο που διατρέχουν πλέον οι μικρές

εφημερίδες λόγω της συγχώνευσης μεγάλων εταιρειών και του μονοπωλίου της πληροφόρησης. Παρ' όλα αυτά, φάνηκε αισιόδοξος για την πορεία του Τύπου, τονίζοντας το παράδειγμα της γαλλικής εφημερίδας *Le Monde*, που η είσοδός της στο Internet δεν επηρέασε την κυκλοφορία της.

Την ποικιλομορφία της δεύτερης μέρας της συνεδρίας, εγκαινίασε ο πρωτότυπος προβληματισμός για τον «μικρό» εναλλακτικό Τύπο του φιλόλογου (και εκδότη του περιοδικού *Πλανόδιον*) **Γιάννη Πατίλη**. Είναι θεραπεύσιμη η πολιτισμική ομογενοποίηση, η κρίση της ανοιχτής κοινωνίας (ως συνέπεια της επικράτησης των μεγάλων συγκροτημάτων πληροφόρησης) με την ελεύθερη πρόσβαση στον κυβερνοχώρο;

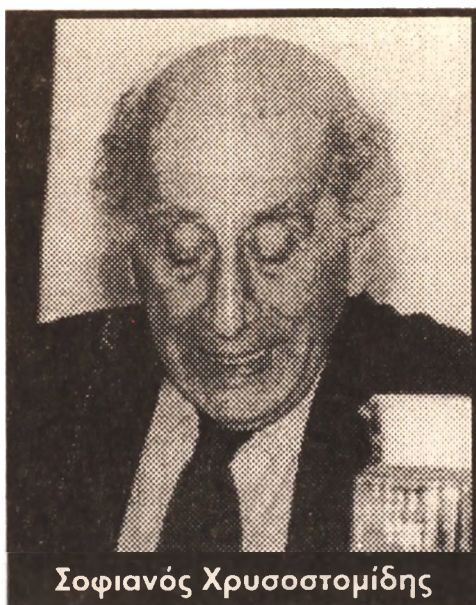
Με αφορμή την πρόσφατη εμπειρία της επίδρασης της τηλεόρασης στον σερβικό εθνικισμό και τον πόλεμο στη Γιουγκοσλα-

βία, η σέρβα πολιτική επιστήμων **Σνε Μιλιβόγιεβιτς** ανέλυσε τον ιδεολογικό χανισμό των ΜΜΕ, ένα καυτό θέμα σε μερική μετακομμουνιστική Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας. Την ανάγκη κατάρτισης δεοντολογίας στον δημοσιογραφικό χώρο πρότεινε η συνάδελφος **Φανή Πλιά**. Ένα αίτημα που χρονίζει στο αρθροσυνδικαλιστικό όργανο. Αλλά και μια χριστη εγγύηση για τη προστασία των των του ιδιόμορφου και ακανόνιστου σίου των ΜΜΕ στην Ελλάδα, που δεν άλλα από τους λειτουργούς του, δι τους δημοσιογράφους και το κοινό το

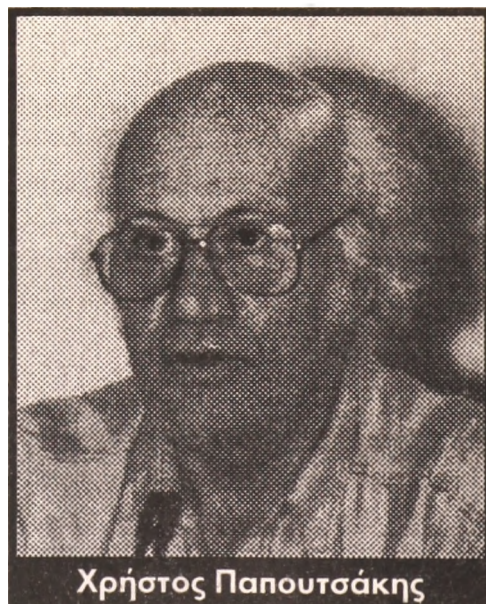
Η εμπειρία του βρετανού δημοσιοφου **Τιμ Σούτερ** στον ραδιοτηλεοπτικό του BBC προβληματίσε όλους εμάς πσαμε τη χρεοκοπία της δημόσιας τηλεσης της ΕΡΤ και την αδυναμία αυτονότης από την κρατικίστικη επιρροή της. γκόσμια επιτυχία του βρετανικού στα που έχει ακόμα τη δύναμη και την πία αντιπαρατίθεται στην εμπορική τηλεία παρ' όλες τις δυσκολίες και αντιφάσε ηλεκτρονικής εποχής, είναι παραδεική για την ελληνική αυθαιρεσία ποι

κρατεί στα ΜΜΕ. προσωπικό του αγών σα από την έκδοσ *Academia Catavencu* εβδομαδιαίας πολ εφημερίδας, παρου ο ρουμάνος συγγρα **Μίρτσα Ντινέσκου**, γράφοντας τις δυσ στο χώρο των πολυμ στη μετά-Τσαουσι Ρουμανία. Τις επιφυλ της Ευρώπης αλλά κ παραδοσιακής Αρισ μπροστά στην αμφι

της ηλεκτρονικής ενημέρωσης επανα διόρισε η ιταλίδα ευρωβουλευτής **Λο να Καστελλίνα**, όπως πριν τέσσερις στην Αθήνα¹. Απαντήσεις στις ανη



Σοφιανός Χρυσοστομίδης



Χρήστος Παπουτσάκης

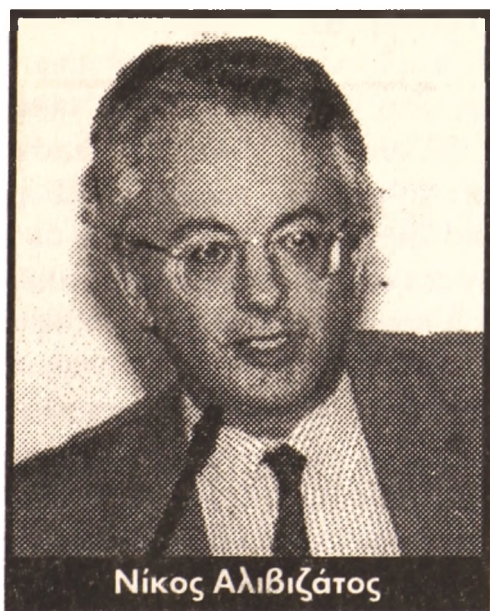


Αντρέ Βερνέ, Νίκος Αλιβιζάτος, Αντρέι Πλέσου, Δημήτρης Χαραλάμπης, Τιμ Σούτερ

ήθηκαν διεξοδικά με ήχο, εικόνα και, στο δεύτερο και ουσιαστικό μέρος του συνεδρίου, το απόγευμα του Σαββάτου. Ο κοινωνικός χώρος που δημιουργεί ο κυβερνοχώρος και συγκεκριμένα η εμπειρία του Ιντερνέτ ήταν το επίκεντρο της προοπτικής του καθηγητή και μηχανικού **ή Μπουντουριδίδη**, που άνοιξε αυτή τη συζήτηση. Επισήμανε ότι η αυτεπάγγελτη των πολιτών εξαρτάται άμεσα από την «ηλεκτρονική» πραγματικότητα του κυβερνοχώρου. Ο **Παντελής Ζιάκης** παρουσίασε διεξοδικά τη δημόσια και δεκάχρονη εξέλιξη του INTERNET του Πανεπιστημίου της Κρήτης, που προσφέρει άμεση συνδεση με το Ιντερνέτ. Παρέθεσε τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται στις επικοινωνίες από το σύστημα του ΟΤΕ και τόνισε τις συνέπειες της κυριαρχίας της αμερικανικής πληροφορίας στο Ιντερνέτ (40% πληροφορίες στην Αμερική), τη μικρή συμμετοχή της Ελλάδας (λιγότερο από 25%) και την ανάπτυξη των Σκανδιναβικών χωρών, που φτάσαμε σήμερα το 35% των πληροφοριών στο δίκτυο. Ο γερμανός μαθηματικός καθηγητής **Ραούλ** μας ξενάγησε στο Ιντερνέτ και παρακολούθησε την εξέλιξη της δημιουργίας του μέλλοντος. Επισήμανε τη σημερινή οικονομική κατάσταση, που καλεί να αντιμετωπίσει και κυρίως τον σημαντικό περιορισμό της πρόσβασης σε αυτό. Η αισιόδοξη νότα στις τεράστιες δυνατότητες της ανοιχτής επικοινωνίας μέσω του World Wide Web δόθηκε από τον γερμανό θεωρητικό φυσικό και καθηγητή **Γκούντερ Φόγιερ** που μίλησε για τις δυνατότητες εφαρμογών των δικτύων.

Η τελευταία μέρα του συνεδρίου, Κυριακή πρωί, μας έπεισε για την ανάγκη αποδοχής της νέας πραγματικότητας της ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Όσο και αν ορίζεται ως «δυνητική» ή ως «προσομοίωση», η ορολογία αυτή δεν μειώνει καθόλου το γεγονός της ύπαρξής της και της κυριαρχίας της στην καθημερινή μας ζωή. Ο διαφημιστής **Στέλιος Σπυριδής** τόνισε τον τεράστιο οικονομικό ρόλο της διαφήμισης στα ΜΜΕ υπολογίζοντας ότι ο ετήσιος ρυθμός αύξησής της στο διάστημα 1990-95 ήταν 40%.

Ο ειδικευμένος μηχανικός σε θέματα Ιντερνέτ **Δημήτρης Σκούφης** ήταν κατηγορηματικός: «η κοινωνία των πληροφοριών ορίζεται ως μια κοινωνία προϊόντων γνώσης» και διαφέρει σημαντικά από τη κλασική παραγωγική διαδικασία προϊόντων. Η Ευρώπη και πιο συγκεκριμένα η επιτροπή Μπάνγκεμαν, αρμόδια για τις επικοινωνίες, «στέκεται αμήχανη» μπροστά στα νέα δεδομένα. Τους κινδύνους κοινωνικής διαστρωμάτωσης, παραβίασης της ιδιωτικής ζωής και περιθωριοποίησης σκιαγράφησε ο γερμανός ειδικός σύμβουλος στα ηλεκτρονικά μέσα **Άντυ Μύλλερ-Μαγκούν**. Ως λύση στην ολιγαρχία αυτών που θα κατέχουν τη γνώση και τον κατάλληλο εξοπλισμό προτείνει την κατάλληλη συμπεριφορά μας, την προσαρμογή μας, την προσέγγιση και αξιοποίηση αυτής της τεχνολογίας, η οποία από τη φύση της είναι ουδέτερη.



Νίκος Αλιβιζάτος



Λουτσιάνα Καστελλίνα



Άντυ Μύλλερ-Μαγκούν

Ο τελευταίος σταθμός στο ταξίδι μας στον κυβερνοχώρο ήταν η επίσκεψη στην πρωτοποριακή «ψηφιακή» πόλη του

Άμστερνταμ, που μας παρουσίασε ο συνιδρυτής και διευθυντής της **Τζουστ Φλιντ**. Τα προβλήματα συμβίωσης και διοίκησης στην «κοινότητα» και οι λύσεις που προτείνονται στους «πολίτες» της δεν άφησαν καμιά αμφιβολία για την έμπνευση και τη δημιουργική ικανότητα που απελευθερώνει η γνώση της χρήσης του μέσου. Ύστερα από αυτό το τριήμερο, η δαιμονολογία για την ηλεκτρονική εποχή μας περιττεύει, ιδίως όταν έχεις την εμπειρία ενός μηνύματος που περιμένει στην οθόνη σου. Μια εμπειρία ανάλογη με εκείνη των ανθρώπων που πρωτάκουσαν τον ήχο του τηλεφώνου, το κλικ της φωτογραφικής μηχανής ή είδαν την κινούμενη εικόνα της μηχανής των αδελφών Λυμιέρ στα τέλη του περασμένου αιώνα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Ομιλία για τα ΜΜΕ και τις νέες τεχνολογίες στην Αθήνα στις 2.5.1995, που δημοσιεύτηκε στο *Αντί*, τχ. 578, σ. 38.

Φωτ.: Γιάννης Κωσταρής

Ο ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΣΕΡΙΦΗΣ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ...

του Δημήτρη Σκούφη

dimanhsk@athena.compulink.forthnet.gr

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ που οργάνωσε το Αντί σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Goethe ολοκλήρωσε τις εργασίες του την περασμένη Κυριακή. Ακούστηκαν πολλά και ενδιαφέροντα και, βέβαια, πέτυχε το σκοπό του που ήταν να αναπτυχθεί η προβληματική για το παρόν και το μέλλον των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην επερχόμενη Κοινωνία των Πληροφοριών. Αν δεν απατώμαι, είναι η πρώτη προσπάθεια που γίνεται στην Ελλάδα για να προσεγγιστεί το θέμα αυτό. Και μόνο για το λόγο αυτό, το Συμπόσιο μπορεί να θεωρηθεί απόλυτα επιτυχημένο. Αισθάνομαι όμως την ανάγκη να αναφερθώ, εν είδει επιμυθίου, σε μερικά θέματα που είτε έμειναν αναπάντητα είτε έγιναν απλώς κάποιες νύξεις, γι' αυτά παρ' όλο που είναι πολύ σημαντικά.

Αναφέρομαι ιδιαίτερα στην τελευταία φράση που υπήρχε στον τίτλο του Συμποσίου: «Η Ευρωπαϊκή διάσταση». Δεν είναι βέβαια τυχαίο πως αυτή η διάσταση δεν θίχτηκε επαρκώς. Δεν είναι μυστικό πως η Ευρώπη όχι μόνο δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένη, αλλά μάλλον σύρεται εκούσα - άκουσα από τους υπερατλαντικούς εταίρους της προς την Κοινωνία των Πληροφοριών. Οι ΗΠΑ, με τη σειρά τους, εκμεταλλεύόμενες την τεχνολογική υστέρηση της Ευρώπης προσβλέπουν να αυξήσουν το μερίδιο της αγοράς που τους αναλογεί. Ήταν επόμενο λοιπόν, η αμηχανία που προκαλεί η μη ετοιμότητα της Ευρώπης να καταγραφεί και στις συνεδρίες του Συμποσίου. Είναι απόλυτα σωστό πως η Ευρώπη οδεύει «*le tombeau ouvert sur les autoroutes de l'information*», όπως επισημαίνει σε ένα άρθρο της η *Monde diplomatique*.

Οι «Απορρυθμίσεις» στη νέα νοητή γηιά Δύση του Κυβερνοχώρου...

Από το Λεξικό της Επικοινωνίας και των Media (Εκδ. Edward Arnold, 3η έκ-

δοση, 1993), στα σχετικά με την έννοια της λεγόμενης «απορρυθμίσσης» λήμματα διαβάζουμε:

«Απορρυθμίσση: όρος που περιγράφει τη διαδικασία με την οποία οι δίαυλοι επικοινωνίας, και ειδικότερα το ραδιόφωνο και η τηλεόραση, ανοίγουν και γίνονται διαθέσιμα και σε άλλους φορείς πέραν των ήδη καθιερωμένων. Ένας άλλος όρος που χρησιμοποιείται είναι ο όρος “ιδιωτικοποίηση” που δίνει έμφαση στην πρακτική όψη αυτής της διαδικασίας, δηλαδή στη μετάβαση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα οποία επιταχύνεται από την ανάπτυξη του βίντεο και της καλωδιακής τηλεόρασης (...).

Στο αμέσως επόμενο λήμμα, με τίτλο «Απορρυθμίσση, οι Πέντε Μύθοι», διαβάζουμε:

«(...) Ο Βίνσεντ Μόσκο του Πανεπιστημίου Carleton επισημαίνει πέντε ευρύτατα διαδεδομένες υποθέσεις για την απορρυθμίσση των τηλεπικοινωνιών τις οποίες περιγράφει ως μύθους (...): ότι η απορρυθμίσση μειώνει τον οικονομικό ρόλο των κυβερνήσεων, από αυτήν επωφελούνται οι καταναλωτές, μειώνει την οικονομική συγκέντρωση, έχει ευρύτατη υποστήριξη και είναι αναπόφευκτη. (...) Κατά την άποψη του Μόσκο, θέλουν μακροπρόθεσμα να προωθήσουν τη μετατροπή της πληροφόρησης από δημόσιο αγαθό σε εμπορεύσιμο προϊόν και να δημιουργήσουν ένα είδος ελέγχου στην κοινωνία. Η απορρυθμίσση δεν είναι απλώς ένα πολιτικό εργαλείο. Χρησιμεύει ως μια συνεκτική μυθολογία από την οποία θα μπορέσουν να επωφεληθούν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα τα αντίγωνιζόμενα συμφέροντα.»

Την πρακτική εφαρμογή αυτών των πέντε «μύθων» τη βρίσκουμε θαυμάσια διατυπωμένη στην τελική ανακοίνωση της συνδιάσκεψης των επτά πλουσιότερων χωρών του κόσμου για την Κοινωνία των

Πληροφοριών: Το «ρυθμιστικό» πλαίσιο που προβλέπεται να δημιουργηθεί καλύπτει σχεδόν αποκλειστικά τις συνθήκες και τους κανόνες ελεύθερου ανταγωνισμού στις καινούριες αγορές που δημιουργούνται. Κατά τα λοιπά, όλα τα προβλήματα προβλέπεται να λυθούν από «δυνάμεις της αγοράς». Το ίδιο, σε γενικές γραμμές, υποστηρίζεται και στην έκθεση της επιτροπής Bangemann που διτύπωσε τις θέσεις της Ε.Ε. για την επερχόμενη Κοινωνία των Πληροφοριών.

Είναι πολλοί αυτοί που πιστεύουν πως η Ευρώπη παραδόθηκε αμαχητί και άνδρων στον υπερατλαντικό σύμμαχό της και στα ιδιωτικά συμφέροντα που εκπαισσωπεί και προωθεί, σε μια υπόθεση που μέλλει να καθορίσει την πορεία της οθωπότητας στην αυγή της νέας χιλιετίας. Ας μην ξεχνάμε πως ορισμένοι εθνολόγοι ισχυρίζονται πως κατά την επαφή δύο πολιτισμών από τους οποίους ο ένας έχει τεχνολογική υπεροχή, ο υχνολογικά υποδεέστερος σταδιακά υθετεί τα πολιτισμικά στοιχεία και πρόπα του πολιτισμού του τεχνολογικά άντερου.

Σε προηγούμενα άρθρα μου είχα επεμάνει την οικονομίστικη αντίληψη που διέπει τις απόψεις της Ε.Ε. για την Κοινωνία των Πληροφοριών: τα πάντα αναγορεύονται σε νέες επιχειρηματικές και επαγγελματικές «ευκαιρίες», προβάλλοντας την άποψη πως ο Κυβερνοχώρος να η ανεκμετάλλευτη ακόμη νοητή της Επαγγελίας που περιμένει να κακτηθεί, όπως κάποτε η άγρια Δύση. Μεγαλεπήβολα σχέδια για Λεωφόρους Πληροφοριών και για χρυσοφόρες επιδύσεις ακούγονται από όλα τα αρμόδια στόματα. Οι αναφορές στα κοινωνικά, πολιτισμικά, πολιτικά και ατομικά προβλήματα που θα δημιουργήσει η μετάβαση στη νέα αυτή κοινωνία είναι σπάνιες και, όπου υπάρχουν, χαρακτηρίζονται

ήθως από υπεραπλουστεύσεις. Πα-
τέμνω τους πολυπράγμονες αναγνώ-
ς αυτής της στήλης στο αρχικό έγγρα-
εργασίας του forum που δημιούργησε
Ε. για τις όψεις αυτές της Κοινωνίας
Πληροφοριών, στο οποίο από ελλη-
νής πλευράς συμμετέχουν οι κ.κ.: Γε-
ργιος Χρυσολούρης (καθηγητής), Μ.
Λουζίδης (Ιντρασόφτ Α.Ε.), Ιωάννης
ρας (Ένωση Ευρωπαίων Εφοπλι-
ν), Ι. Πρετεντέρης (Το Βήμα), Σπ. Σι-
ης (καθηγητής Παν/μίου Φρανκφούρ-
), Πόπη Τσουκάτου (Ινστιτούτο Εργα-
ς της ΓΣΕΕ) και Ιωάν. Τζοάννος (κα-
ητής, σύμβουλος της Ένωσης Ελλή-
Εφοπλιστών).

τσι, λοιπόν, η Ευρώπη πράγματι
ύει προς την Κοινωνία των Πληροφο-
ν χωρίς πυξίδα, ακολουθώντας μια
εία που την επιτάσσουν άλλοι, κατα-
οντας αναγκαστικά σε κάποιες επιλε-
ιές «απορρυθμίσεις» που θα της κο-
σουν πολύ ακριβά και όχι μόνο σε πο-
κό και οικονομικό επίπεδο.

οι «ιθαγενείς» του Internet

α έγγραφα της Ε.Ε. αλλά και στα ντο-
μένα της διάσκεψης κορυφής των
ά πλουσιότερων χωρών, οι αναφορές
ήδη υφιστάμενο μετα-δίκτυο Internet
αι μάλλον περιθωριακές και μιλούν
ποτε για το πόσο προβληματικό είναι
του λόγου το αληθές, αποτυπώνω
τη μοναδική αναφορά που γίνεται σε
ό από την Επιτροπή Bangemann:

ο Internet βασίζεται σε ένα παγκό-
ο δίκτυο (ηλεκτρονικών υπολογι-
iv) που αποτελείται από άλλα δίκτυα
σίγουρα δεν είχε σχεδιαστεί. Στην
γματικότητα, κανένας δεν είναι ιδιο-
της του. Υπάρχουν περισσότεροι από
εκατ. χρήστες σε περισσότερες από
χώρες. Το δίκτυο προσφέρει υπηρε-
ς ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ανοι-
ς συνδιασκέψεις για ανταλλαγή από-
ων, ανταλλαγή πληροφοριών και πολ-
άλλα. Το Internet είναι τόσο μεγάλο
αναπτύσσεται τόσο γρήγορα που δεν
ορεί να αγνοηθεί. Παρ' όλα αυτά, έχει
πτώματα, και ειδικότερα σοβαρά
οβλήματα ασφαλείας (...).

αίνεται λοιπόν πως η επίσημη προ-
μματική και ο ad hoc σχεδιασμός της
ινωνίας των Πληροφοριών δεν σκο-
ούν να λάβουν υπ' όψη τους τη σημα-
κή εμπειρία που έχει αποκτηθεί από
δίκτυο Internet, τουλάχιστον σε ευρω-
κό επίπεδο. Κάτι τέτοιο ήταν αναμε-



νόμενο, αφού η λογική της «συντονισμέ-
νης αναρχίας» που επικρατεί εκεί δεν
ταιριάζει ούτε με τα μοντέλα ρύθμισης
αλλά ούτε και με τα μοντέλα απορρυθμι-
σης που σχεδιάζονται από τα διάφορα
ευρωπαϊκά και μη επιτελεία. Γιατί, βέ-
βαια, οι ρυθμίσεις και οι απορρυθμίσεις
αφορούν τις επιχειρήσεις που θα δρα-
στηριοποιηθούν στο χώρο αυτό, αλλά όχι
και τους χρήστες. Οι επιχειρήσεις πρέπει
να δρουν ελεύθερα και σε συνθήκες
ελεύθερου ανταγωνισμού στο χώρο αυτό,
οι χρήστες όμως πρέπει να υπόκεινται σε
κανόνες που θα επιβάλλονται κατά το δο-
κούν από τους νέους κυρίαρχους του παι-
χνιδιού.

Είναι σχεδόν αδύνατο να αποφύγει κα-
νείς το συνειρμό: οι σημερινοί πολίτες
του Internet δεν είναι οι πρώτοι άποικοι,
οι πιονέροι του Κυβερνοχώρου. Είναι οι
ιθαγενείς, με τις δικές τους αντιλήψεις,
με τα δικά τους ήθη και έθιμα, με το δικό
τους πνεύμα ανεξαρτησίας, ακόμα και με
τους δικούς τους ήρωες και μύθους και
δεν έχουν θέση στα επιχειρηματικά σχέ-
δια για την Κοινωνία των Πληροφοριών
που ετοιμάζονται στην Ουάσιγκτον και
στις Βρυξέλλες. Και βέβαια, ως ιθαγε-
νείς θα αντιμετωπιστούν –και αντιμετω-
πίζονται ήδη– από τους αυτόκλητους «εκ-
πολιτιστές» του Κυβερνοχώρου...

Ο ευρωπαίος «σερίφης» έφθασε ήδη!

Και ενώ οι συζητήσεις για το μέλλον δεν
έχουν καλά καλά ξεκινήσει, και η Ευρώ-

πη δεν ξέρει πού ακριβώς πηγαίνει, φρό-
ντισε αμέσως να μη λείψει ο «σερίφης»
από τα νεοκατακτούμενα νοητά εδάφη.
Η πρώτη νομοθετική ρύθμιση που αφορά
τη μελλοντική Κοινωνία των Πληροφο-
ριών δεν ήταν άλλη από μια οδηγία [Αρ.
R (95) 13] με τον τίτλο «Σύσταση σχετικά
με τα προβλήματα ποινικού δικαίου που
συνδέονται με την τεχνολογία των πληρο-
φοριών». Η οδηγία αυτή, που εγκρίθηκε
από το Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Ε.
στις 11 Σεπτεμβρίου 1995, προβλέπει τις
ρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν στις επι-
μέρους εθνικές νομοθεσίες των χωρών-
μελών της Ε.Ε. ώστε να προβλέπουν και
τα εγκλήματα που τυχόν θα τελεστούν μέ-
σα από το νέα ηλεκτρονικά media του
Κυβερνοχώρου. Με την «κομπή» και λί-
γο δυσνόητη γλώσσα των επισήμων εγ-
γράφων της Ε.Ε., προβλέπει, ανάμεσα σε
πολλά άλλα, και τα εξής πολύ ενδιαφέρο-
ντα:

«Θα πρέπει να εξεταστεί η λήψη μέ-
τρων που θα ελαχιστοποιούν τις αρνητι-
κές συνέπειες από τη χρήση της κρυπτο-
γραφίας κατά τη διερεύνηση εγκληματι-
κών πράξεων, χωρίς να επηρεάζει τη νό-
μιμη χρήση της περισσότερο από όσο εί-
ναι απαραίτητο».

Ταυτόχρονα, προβλέπει τη δημιουργία
ειδικής υποδομής και την εκπαίδευση του
προσωπικού των διωκτικών αρχών για να
αντιμετωπίσουν την εγκληματικότητα του
Κυβερνοχώρου σε όλες της τις μορφές.
Έτσι, λοιπόν, ο πρώτος ευρωπαϊκός θε-
σμός του Κυβερνοχώρου θα είναι οι...
αστυνομικοί του.

Σε ό,τι αφορά την κρυπτογραφία, προ-
ωθείται μια λύση παρόμοια με αυτή που
προώθησε ανεπιτυχώς η κυβέρνηση Κλι-
ντον στις ΗΠΑ: ένα σύστημα του οποίου
το «κλειδί» θα υπάρχει σε κάποιες κρατι-
κές υπηρεσίες που θα μπορούν ανά πάσα
στιγμή («κατόπιν εισαγγελικής εντολής»
ή μήπως κατόπιν κάποιας άνωθεν εντο-
λής;) να αποκωδικοποιούν κατά το δο-
κούν τα μηνύματα που θα ανταλλάσσο-
νται από τους χρήστες των δικτύων. Αυτό
που η κυβέρνηση Κλίντον δεν μπόρεσε
να θεσμοθετήσει στις ΗΠΑ λόγω των
έντονων διαμαρτυριών που ξεσήκωσε,
γίνεται προσπάθεια να υιοθετηθεί στην
Ευρώπη.

Ίσως, λοιπόν, να αποκτά ιδιαίτερο νόη-
μα ο τίτλος μιας συνάντησης που έγινε
στο Σικάγο τις ίδιες ακριβώς μέρες με το
Συμπόσιο του Αντί και είχε τίτλο «Ο κα-
λός, ο κακός και το Internet»...



Η Μάγια Μόργκενστερν, Λόλα Μπλάου (φωτ.: PRISMA).

ΜΑΓΙΑ ΜΟΡΓΚΕΝΣΤΕ

ΤΟ ΠΡΩΙΝΟ ΑΣΤΕΡΙ ΞΑΝΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ρίζεται στο γνωστό κείμενο του Αλεξάνδρου Δουμά - υιού. Οι παραστάσεις δόθηκαν, αυτή τη φορά, στο θέατρο Αποθήκη, με μεγάλη προσέλευση κοινού και με ενθουσιώδη σχόλια από Τύπο και ειδικούς. Θυμίζουμε στους αναγνώστες μας κάποια σημεία από την κριτική της συνεργάτιδός μας **Δηώς Καγγελάρη**, που δημοσιεύτηκαν στο *Αντί* (τχ. 553, 10.6.94), με την ευκαιρία της πρώτης εκείνης παρουσίας - κριτική που, και τώρα, με

του στο σκηνοθετικό πρόσωπο για να γραφεί πάνω στο σώμα "η παρτιτούρα της παράστασης να γίνει "κείμενο ο ίδιος", όπως έλεγε ο Ντορτ. (...) Μπρεχτι αποστασιοποίηση και αφαίσυνιστούν το ύφος της παράστασης. Στην άδεια σχεδόν σκηπιάνο και το μεγάλο μπασόννοθέτης (Alexandru Dabija) ηθοποιός (Μάγια Μόργκενστερν) έρχονται να επιβεβαιώσουν ελάχιστο ορισμό του θεάτρου (Μπέρεκλεϋ): θέατρο είναι έηθοποιός που ερμηνεύει ένμπροστά στο θεατή...».

Για την παράσταση της *Κυρτις καμέλιες*, που σε σκηνοθετού Ράξβαν Μαζίλου, ανέβηκλιμάκιο του Εθνικού Θεάτρου Βουκουρεστίου (έπαιζαν ο Μόργκενστερν και Μάριον σήφ Κάποτα, στο βουβό ρόχορευτή εμφανίστηκε ο σκηπτης (και χορογράφος) ενώ τείχε και ο κιθαρίστας *Αντί Βάινμπεργκερ*) μπορείτε να βάσετε τη γνώμη της κριτικής σε διπλανή στήλη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σή στους αθηναίους κινηματοφους ξεκινά η προβολή της ταινίας του Θόδωρου Αγγέλου, στην οποία η Μάγια Μόργκενστερν πρωταγωνιστεί: στον *Χάρβεϋ Καϊτέλ* (αναλ παρουσίαση της ταινίας, σμένο τεύχος). Επίσης, μέσο χειμώνα, αναμένεται η προτης ταινίας του Λουσιάν Πι *Η βελανιδιά*, για το ρόλο η οποία η ηθοποιός βραβεύητο ευρωπαϊκό βραβείο Φελ

Η Μάγια Μόργκενστερν (που το όνομά της σημαίνει "Πρωινό Αστéρι") και πάλι στην Αθήνα. Έπειτα από την περυσινή θριαμβευτική παρουσία της, όταν έδωσε τρεις παραστάσεις με το θέαμα καμπαρέ Λόλα Μπλάου στο θέατρο Σφενδόνη, το *Αντί* είχε υποσχεθεί στο θεατρόφιλο κοινό να ξανακαλέσει τη ρουμάνια ηθοποιό και το Εβραϊκό Θέατρο Βουκουρεστίου, για να επαναλάβουν εκείνη την παράσταση, που πολλοί δεν είχαν προλάβει να δουν. Η εκ νέου μετάκληση του ρουμανικού θιάσου έγινε δυνατή το διάστημα από 8 έως 12 Οκτωβρίου. Αυτή τη φορά, μάλιστα, η Μάγια Μόργκενστερν συνοδευόταν και από κλιμάκιο του Εθνικού Θεάτρου Βουκουρεστίου, με το οποίο έδωσε δυο παραστάσεις της πρόσφατης παραγωγής του, του έργου *Η κυρία με τις καμέλιες*, που στη-

την ευκαιρία της επανάληψης της παράστασης, θα οδηγούνταν ασφαλώς στις ίδιες διαπιστώσεις: «Μέσα από τα *chansons* του καμπαρέ και τους μικρούς μονολόγους, η Μάγια Μόργκενστερν μεταμορφώνεται σε "Γαλάζια" - Μεθυσμένη Λόλα, που εγκαταλείπει τη ναζιστική Βιέννη του 1938 και καταφεύγει στη Βασιλεία της Ελβετίας, περιμένοντας μάταια τον εβραίο αγαπημένο της. Με άψογη τεχνική, κινήσεις ακριβείας, θαυμάσια φωνή και μάτια που μιλάνε, υποδύεται τη μικρή βεντέτα από τη Βιέννη στο "cabaret fondu" και κατόπιν το αστέρι της αμερικανικής νύχτας, φέρνοντας αντιμέτωπους και τελικά συμφιλιώνοντας τον λαμπερό, παντredύναμο ηθοποιό του δέκατου ένατου αιώνα με τον "ηθοποιό-όργανο" του εικοστού, που υποτάσσει τον ναρκισσισμό του και την ελευθερία

Ηθοποιός: άσκηση και πειθαρχία

ΚΥΡΙΑ ΜΕ ΤΙΣ

ΚΑΜΕΛΙΕΣ, από το Εθνικό
Θέατρο Βουκουρεστίου,
στη Μάγια
Μόργκενστερν.

Η ΑΙΓΛΗ των παλαιών
και των νεότερων της σκη-
νης και μαζί τον σύγχρονο
«ποιο-όργανο» είχαμε
ευκαιρία να ανακαλύ-
ψουμε στην περσινή ερμη-
νησία της Μάγια Μόργκεν-
στερν στο έργο Λόλα
του Γκέοργκ
Ίνγκερ.

Αλλά και *Κυρία με*

καμέλιες, φέτος, η Μόργκενστερν μετέφερε και πάλι στις απο-
στάσεις της από τη Ρουμανία αυτόν τον σπάνιο συνδυασμό.

Η ασμένη μάλλον σήμερα αλλά σκανδαλώδης για την εποχή
η *Κυρία με τις καμέλιες* (1852) του Αλεξάνδρου Δουμά-υιού,
αποτέλει από τον ίδιο το συγγραφέα του ομώνυμου μυθιστορή-
ματος του (1848), εισάγει μέσα στους απόηχους του ρομαντι-
σμού το ηθικοπλαστικό σχόλιο, την ψευδαισθηση της καθημερι-
νότητας και τις κοινότοπες ψυχολογικές καταστάσεις: η αμαρτω-
λη Μαργαρίτα Γκωτιέ ερωτεύεται τον νεαρό Αρμάν Ντυβάλ αλλά
απαγορεύεται από τον αστό πατέρα του να τον εγκαταλείψει, προσποι-
όμενη ότι έπαψε να τον αγαπάει.

Το σύντομο περιεκτικό κείμενο της ρουμάνικης παράστασης βα-
σιλεύει στο έργο του Δουμά-υιού και παίζεται από δύο ηθοποι-
ούς στους ρόλους των εραστών καθώς και από ένα βουβό πρό-
σωπο, το «Πεπρωμένο», που ερμηνεύει ο Ραϊναν Μαϊλίλ, σκηνοθέ-
της και χορογράφος της παράστασης.

Η Μαύρη κρεβάτι στη μέση της σκηνής του θεάτρου Αποθήκη
είναι αδειανό φόρεμα άλλων καιρών στην άκρη, λευκό, δαντε-
λωτό και χρυσοποίκιλτο μ' ένα κόκκινο σάλι, σχολιάζει με τον
τρόπο του μια εποχή, μια γυναίκα κι έναν άτυχο έρωτα (κοστού-
μας Leontina), αναμένοντας το λευκοντυμένο ζευγάρι και
τον παρτίσιττα Αττίλα Weiberg με τη μαύρη κελεμπία.

Η σκελετοειδής στο κρεβάτι η Μόργκενστερν-Μαργαρίτα μ' ένα λευ-
κό αντήλιο στο ένα χέρι («φτύνει αίμα») και τις ψεύτικες καμέλιες
στο άλλο αρχίζει ν' ανοίγει τα «υποκριτικά» χαρτιά της υπό το
φως του κεριού που κρατάει ο Αρμάνδος-Μάριους Ιωσήφ Καπο-
νι υπό τους ήχους της ηλεκτρικής κιθάρας και των φωνητικών
του Αττίλα Weiberg. Απόλυτα πειθαρχημένο σώμα, τέλεια ασκημένο.
Παραμέντο, κινήσεις, φωνή, γέλιο, κλάμα, βήχας συνδέτουν
το όργανο που το ελέγχει με πλήρη συνείδηση. Χορογραφικές,
χορογραφικές κινήσεις, χιούμορ και αποστασιοποιημένο κλάμα



Η κυρία με τις καμέλιες (φωτ.: Γιάννης Κωσταρής).

παίρνουν θέση απέναντι
στο μελό. Συγχρόνως, με
τον αέρα της, αποτίει έμ-
μεσα κι ένα φόρο τιμής
στις μεγάλες θεατρίνες
του παρελθόντος που ερ-
μήνευσαν τη Μαργαρίτα
Γκωτιέ: σε μια Σάρα Μπερ-
νάρ ή μια Ελεωνόρα Ντού-
ζε, ας πούμε.

Το «Πεπρωμένο» θα μπει
σαν δούλος με ομοφυλο-
φυλικές διαθέσεις ανάμε-
σα στο ζευγάρι, θα μετα-
φέρει τα τελετουργικά
ρούχα του θανάτου. Μ'
έναν κορσέ μαργαριταρέ-

νιο στην αρχή και πανύψηλα τακούνια θ' αρχίσει το μοιραίο ντύ-
σιμο: με μια τεράστια βεντάλια με μια κουάφ (ωραιότατο θεατρι-
κό ένδυμα) που θα φυλακίσει την ηρώδα στα νεκρικά δίχτυα της
θα τελειώσει.

Νέος ηθοποιός ο Μ. Ι. Κάποτα, στέκεται άξια πλάι στη Μόργκεν-
στερν ερμηνεύοντας τον Αρμάνδο με σιγουριά και έλεγχο του
συναισθήματος, με αυστηρότητα αντιστικτική στη πληθωρικότη-
τά της. Ένας καλός συμπαίκτης στις κορυφώσεις και στις ανατρο-
πές αλλά και στις ανάλαφρες στιγμές, όταν μοιράζονται τις ρώ-
γες του κόκκινου σταφυλιού, όταν κρύβονται πίσω από το σεντό-
νι παίζοντας με τα δάχτυλα θεάτρο σκιών ή όταν χάνονται μέσα
στο αναποδογυρισμένο κρεβάτι και «υποδύονται» με τις γάμπες.

Και το κρεβάτι παίζει σ' αυτή την παράσταση και μεταμορφώνε-
ται σε κάσα.

Οι τρεις ερμηνευτές επικοινωνούν με απόλυτη ακρίβεια ενώ μι-
λούν, κοιτάζονται, χορεύουν. Η χορογραφία κατέχει εδώ την ίδια
θέση με τον λόγο. Μόνο που δεν διακρίνεται για την πρωτοτυπία
της, δεν αποφεύγει τα παροχημένα σχήματα.

Ο νέος σκηνοθέτης-χορογράφος πέφτει στην παγίδα μιας χει-
ρονομιακής τελετουργικής σύλληψης (γνωστής και από δικές
μας παραστάσεις) που αντί να διαπερνά τους ηθοποιούς ώστε να
αποκτήσει πνευματικότητα, όπως στο θέατρο της Ανατολής ή στον
Γκροτόφσκι, περιορίζεται στο περίβλημα. Έτσι, αυτό που τελικά
μένει στον θεατή είναι κυρίως η ικανοποίηση και ο θαυμασμός
για την ερμηνεία της Μόργκενστερν.

Παρά ταύτα, θα είναι ευχής έργο, νομίζω, αν οι μετακλήσεις του
ΑΝΤΙ συνεχιστούν. Καλλιτέχνες και θεατές πάντα έχουν να κερ-
δίζουν από αυτές τις ανταλλαγές τέχνης και συγκινήσεων.

Να περιμένουμε σύντομα τη *Δεσποινίδα Ζυλί* του Στρίντμπεργκ,
εκ Ρουμανίας;

ΔΗΩ ΚΑΓΓΕΛΑΡΗ

Ο Ανδρέας Αεροναυπηγός

του Ρεπόρτερ

Ενα από τα αθλιότερα παιγνίδια του Α. Παπανδρέου είναι αυτό με τα Ναυπηγεία. Ένα παιγνίδι το οποίο λαμβάνει δραματικό τέλος. Δεν θα περιγράψουμε τους χειρισμούς στο θέμα αυτό ανατρέχοντας στην ιστορία των τελευταίων δεκαετιών. Το γενικό πλαίσιο του προβλήματος, την ουσία του, περιέγραψε με επιστημονικό τρόπο ο Α. Παπαγιαννάκης στο άρθρο του «Ναυπηγεία και αποβιομηχάνιση» (Αντί, τεύχος 585).

Την περασμένη Τρίτη και Τετάρτη οι εργαζόμενοι υπέστησαν τις βάρβαρες επιθέσεις των ΜΑΤ στον Πειραιά. Όμως, ποιοι εργαζόμενοι; Αυτοί, σημαντική μερίδα των οποίων **χρησιμοποιήθηκε** ως "δύναμη κρούσης" του ΠΑΣΟΚ κατά το "βρώμικο '89", αυτοί που έκαιγαν, έσπαγαν, προπηλάκιζαν και βιαιπραγούσαν, αυτοί που λίγο έλειψε να ξυλοκοπήσουν αγρίως ακόμη και τον Χ. Φλωράκη το '89, αυτοί που **εχρησιμοποιήθηκαν** και εναντίον της "Χούντας του Μητσοτάκη" κατά το "βρώμικο '93", αυτοί που εκραύγαζαν: «**Όχι στο ξεπούλημα! Πουλάτε, πουλάτε, στη φυλακή θα πάτε**». Αυτοί τους οποίους ο Α. Παπανδρέου διαβεβαίωσε τον περασμένο Δεκαπενταύγουστο ότι «**προσωπικώς εγγυάται ότι δεν θα υπάρξει καμμία απόλυση**». Και ο λόγος του είναι ως γνωστόν συμβόλαιο... με τον λαό! Και οι αφελείς επήγαν τώρα να διαδηλώσουν έξω από το Υπουργείο Ναυτιλίας και όχι έξω από την Βίλα της Εκάλυψης.

Τους εχρησιμοποίησε κατά τον τον αθλιότερο τρόπο ο Α. Παπανδρέου. Τους εχρησιμοποίησε ακόμη και για τα εσωκομματικά ξεκαθαρίσματα λογαριασμών. Τους εχρησιμοποίησε, εξαπατώντας τους, αλλά όπως είπε ήδη από τον Ιανουάριο του 1994 ο Θ. Πάγκαλος σε μια κρίση ειλικρίνειας, «**τα ψέματα μας έχουν πιάσει από τον λαιμό**». Και έλεγε αλήθεια. Τα ψέματα τους έπιασαν κυριολεκτικώς από τον λαιμό. Διότι εγνώριζαν την δεινή θέση μας, τις υποχρεώσεις της χώρας, τον σχεδιασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις ανειλημμένες υποχρεώσεις μας. Παρ' όλα αυτά συνέχιζαν να παίζουν. Μέχρι τον περασμένο Δεκαπενταύγουστο είχαν, υποτίθεται, να αντιμετωπίσουν μόνο το πρόβλημα του Σκαρामαγκά. (Τα Ναυπηγεία Ελευσίνος ήδη είχαν πωληθεί στον όμιλο Περατικού, του Περάματος (ΝΑΥΣΙ) ανήκαν στον Καλογερίδη). Ο Επίτροπος κ. Βαν Μιρτ έκρουε τον κώδωνα, ζητούσε να δώσουν λύση, υπενθύμιζε ότι θα επιβληθεί ένα πρόστιμο δεκάδων δις., κι αυτοί συνέχιζαν την παρελκυστική και κουτοπόνηρη πολιτική τους. Όσοι, πιεζόμενοι να δώσουν λύση στο θέμα Σκαρामαγκά, εσκέφθησαν, κατά τον διεστραμμένο τρόπο τους, να δώσουν "λύση" εις βάρος των Ναυπηγείων Ελευσίνος. Έτσι, ο κ. Κ. Σημίτης, το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου, ανεκάλυψε ύστερα από δυο σχεδόν χρόνια ότι ο κ. Περατικός είναι αφερέγγυος και περίπου απατεών («Πειρατικός»). Το αποτέλεσμα ήτο ο κ. Περατικός να ανακοινώσει ότι κλείνει τα Ναυπηγεία Ελευσίνος. Εκεί λοιπόν που είχαμε ένα πρόβλημα προέκυψαν δύο. (Για



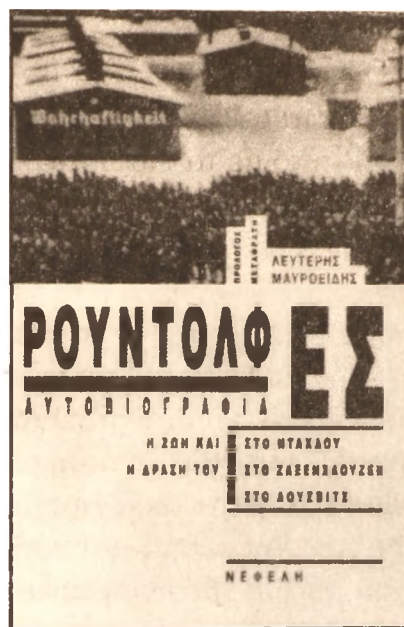
την ώρα ο κ. Σημίτης είχε πραγματοποιήσει νταμπλ). Η ανησυχία των εργαζομένων ξεπεράστηκε με την δήλωση-ση Παπανδρέου, ο οποίος ταυτοχρόνως καθοδήγησε τον κ. τη να δώσει "λύση". Η λύση που ενεφάνισαν ήτο η προκ διαγωνισμού για τα Ναυπηγεία Ελευσίνος. Αρχικώς επαρσαν ως ενδιαφερόμενον τον Καλογερίδη, συνεχίζοντας μ "κρυφτούλι" με ανύπαρκτους ως απεδείχθη επενδυτές. Ότ ποιοι επεχείρησαν να ψελλίσουν «μα έχει δυνατότητα ο Κα ρίδης;» και να ρωτήσουν πού θα βρει τα χρήματα, έλαβι απάντηση: «**Είμαι μάγκας**». Εις μάτην επί ημέρες ανέμεν Σημίτης κάποιαν «επιστολή προθέσεως», «επιστολή εκδήλωι διαφέροντος» από τον μάγκα και τους επενδυτές που θα εί αλλά ουδέν ενδιαφέρον εξεδηλώθη. Όμως είχε φροντί απομακρύνει ήδη τον κ. Περατικό. Τόσο ικανός και διορα εκσυγχρονιστής και καθηγητής Οικονομικών κ. Σημίτης. μόδιος υπουργός δεν εγνώριζε την κατάσταση των Ναυπ Ελευσίνος, ούτε της ΝΑΥΣΙ, ως διαθέτων τον κοινό νου δε ψιάσθηκε όταν άκουσε τον Καλογερίδη να δηλώνει μ Όταν η υπόθεση κατέληξε σε φιάσκο, όπως πιθανότατα εγ και είχε σχεδιάσει ο κ. Παπανδρέου, τότε ως αφελές θύμα Παπανδρέου, ο κ. Σημίτης εξηναγκάσθη σε παραίτηση. Κ μόνον αυτό, αλλά είχαμε και στην συνέχεια υποβολή μήνυ

ρος του από τον Επίτροπο κ. **Χρ. Παπουτσή** για την υπαρκτή ύλεια τεραστίων κονδυλίων από την Ένωση. Διότι, όπως κατηγορεί, ο ευθυνόφορος Κ. Σημίτης απέφυγε να εισπρά- τεράστια ποσά από την Ένωση και ότι παθολογεί μελέ- για την υλοποίηση μεγάλων έργων (όπως του αγωγού φυσι- αερίου). Και ενώ έως εκείνη την στιγμή είχαμε δύο προ- ραματά, και αφού είχε ναυαγήσει στις ρηχές δεξαμενές των πηγείων Ελευσίνος και Σκαρμαγκά ο κ. Σημίτης, “αιφνι- ς” μας προέκυψε πρόβλημα από τον φερέγγυο επενδυτή λογερίδη, ο οποίος ζητεί την απόλυση 250 εργαζομένων αλ- θα επιστρέψει στην ΕΤΒΑ τα Ναυπηγεία Περάματος. Εν μεταξύ, με κυβερνητική απόφαση, εξευρέθη η “λύσις” στον ιραμαγκά: 51% στο κράτος και 49% στους εργαζομένους, ληστική την οποίαν υπέβαλαν στην Ένωση και περιμένουν απόφασή της, ενώ ήδη το έλλειμμα ανέρχεται στα 88 δισ. επικρέμαται πρόστιμο άλλων 85 δισ. **«Κοινωνικό πείραμα»** χαρακτήρισε το *Βήμα* στις 17/11, κάτω από τον κεντρικό υποσέλιδο τίτλο **«Πειραματική Κυβέρνηση με τελευταίες ευ- ρίες»!** Αυτοί οι άνθρωποι εξακολουθούν να πειραματίζο- νται, να παίζουν. Έπαιζαν με την Ένωση δύο χρόνια, ώσπου εξευτελισθήκαμε σε όλη την Ευρώπη με την περιγραφή του επίτροπο κ. Βαν Μιρτ των τεχνασμάτων της κυβέρνη- Διέσυραν, πιθανότατα αδίκως, έναν επενδυτή και ζητούν άλλους να κάνουν επενδύσεις. Είναι κρατιστές, προσπα- ν να πωλήσουν, αλλά επιστρέφουν στο κρατικό ταμείο. Εί- αδύνατον να παρακολουθήσει κανείς τις αλληλοδιαψευδό- ες, αλλοπρόσαλλες δηλώσεις διαφόρων υπουργών από το ασμένο καλοκαίρι. Εδήλωναν ότι ο τάδε επενδυτής εκδη- ει ενδιαφέρον και έλεγαν ψέματα, εδήλωναν ότι η δεινά ρεία από την Νορβηγία ή την Ιαπωνία θα αποστείλει επι- λές και οι εν λόγω εταιρείες τούς διέψευδαν, εδήλωνε άλλα μας άλλα ο άλλος. Δεν γνωρίζει κανείς πότε λένε ψέματα, με αλήθεια. Γεγονός είναι ότι υπήρξαν όλοι συνυπεύθυνοι, πτες και ανίκανοι. Την καθοδήγηση όπως πάντα είχε το συ- όπημα Λαμπράκη: **«Μετά την υπόθεση Περατικού και την ρία Καλογερίδη τώρα όλοι θέλουν τα Ναυπηγεία»** ψευδολο- το *Βήμα* στις 3 Σεπτεμβρίου. Επίσης, αξίζει να θυμήσομε δήλωση του κ. **Χρ. Ροκόφυλλου** με την οποία θριαμβολογεί γω της πληθώρας επενδυτών, οι οποίοι υποτίθεται ότι εξε- ωσαν το ενδιαφέρον τους στις 29/8: **«Η εξέλιξη αυτή επι- αιώνει την εμπιστοσύνη της διεθνούς επιχειρηματικής κοι- ητας για τη σταθερότητα και τοι ευοίωνο μέλλον της ελληνι- οικονομίας, ακόμη και στον πολύ δύσκολο ναυπηγοεπι- υαστικό τομέα».** Τη επομένη απεδείχθη ότι επρόκειτο περί σκου. Και την μεθεπομένη, 1η Σεπτεμβρίου, ο ίδιος εδήλω- πην “Κ.Ε.”: **«Τα ήξερε όλα ο πρωθυπουργός για τα ναυπη- ».** Τελικώς κανείς τους δεν ευθύνεται, και ο πρωθυπουργός γνωστόν απλώς προεδρεύει και πάντοτε υπήρξεν ανεύθυ- . Και τα έλεγε αυτά ενώ δεν είχε ούτε μία προσφορά, ενώ όκειτο για επενδυτές-φαντάσματα. Είναι ψεύτες ή απατεώ- ή ανίκανοι ή όλα μαζί; Αδιάφορο. Γεγονός είναι ότι απει- νται με κλείσιμο πλέον και τα τρία ναυπηγεία. Γιατί εγ- θηκε ο κ. Παπανδρέου. Γεγονός είναι ότι μέχρι στιγμής με απώλειες 1 τρισ. 200 δισ. από πόρους που μπορούσαμε εισπράξομε από την Ένωση, κι αυτοί λ.χ. εξαπολύουν νέο ροκνηγητό εναντίον των ακινήτων με όλες τις συνέπειες ν οικονομία, προσδοκώντας να εισπράξουν 30 ψωροδισ. τάνουν τα δισ., πετάνουν. Δοξάστε τους!

Ρούντολφ Ες

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ
ΣΤΟ ΝΤΑΧΑΟΥ ΣΤΟ ΖΑΞΕΝΧΑΟΥΖΕΝ ΣΤΟ ΑΟΥΣΒΙΤΣ



Με στυγνό και εφιαλτικά ακριβές ύφος, ο δήμιος των στρατοπέδων Νταχάου, Ζαξενχάουζεν και Άουσβιτς, **Ρούντολφ Ες**, αφηγείται τις μαζικές εξοντώσεις των Εβραίων, των Ρώσων, των Τσιγγάνων, των ομοφυλοφίλων, των κομμουνιστών, των μαρτύρων του Ιεχωβά, όπως επίσης και τους μηχανισμούς μετατροπής των ανθρώπων σε μηχανές θανάτου.

...ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΕΙΖΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΤΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

Ετοιμάστηκαν και διατίθενται στα γραφεία του περιοδικού οι τόμοι ΛΣΤ' και ΛΖ' (Α' και Β' εξάμηνο του 1992) του ΑΝΤΙ.

Στα γραφεία του περιοδικού, μπορείτε να προμηθευτείτε και τους παλιότερους τόμους του ΑΝΤΙ.

Η αισθητική του γελοίου

Του Αλέξη Πανσέληνου

Την προσωπική του άποψη για τον εκφυλισμό του δημόσιου βίου και τις σχέσεις Ανατολής - Δύσης καταθέτει ο συγγραφέας Αλέξης Πανσέληνος.

Δύσκολο να φανταστεί κανείς με ποια μέτρα και με ποια σταθμά γίνεται τον τελευταίο καιρό όλος αυτός ο πόλεμος που έχει ξεσπάσει γύρω από θέματα «αισθητικής» (γιατί έτσι κυρίως παρουσιάζονται) της πολιτικής μας ζωής.

ΜΕ ΜΙΚΡΑ ενδιάμεσα διαλείμματα, την τελευταία δεκαπενταετία υπάρχει δεδομένο ένα αισθητικό φαινόμενο (κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσίν μας) που η πλειοψηφία μας έχει με επιμονή εδραιώσει, αυτοδύναμο μάλιστα, στο κέντρο του πολιτικού στίβου – από τα ελεεινότερα που έχουν υπάρξει όσον αφορά την «αισθητική». Διαθέτουμε την πολυπληθέστερη πινακοθήκη από εκπροσώπους όλου του ψυχοπαθολογικού φάσματος και όλων των κλιμάκων νοημοσύνης κάτω του μετρίου που θα μπορούσε να συγκεντρωθεί σε μια και μόνη πολιτική παράταξη. Και ποιον να πρωτοαναφέρει κανείς, χωρίς το φόβο πως θα αδικήσει μην αναφέροντας και τους υπόλοιπους; Οι άνθρωποι αυτοί κυβερνούν, ανασχηματίζονται, διαδέχονται αλλήλους και διαπράττουν όλα όσα επιτάσσει το Σύστημα και οι νόμοι σχετικά με τους θεσμούς τους οποίους ενσαρκώνουν και εκπροσωπούν επί 15 συναπτά έτη.

ΑΥΤΟ ΤΟ ασυνάρτητο ασκέρι χρόνια τώρα πραγματοποιεί αυτό ακριβώς το οποίο υποσυνείδητα του έχουμε αναθέσει να πραγματοποιήσει. Οι πολιτικές εξαγγελίες για τον εκσυγχρονισμό του κράτους και της οικονομίας μας χρειάζονται για να μην αισθανόμαστε την έλλειψη ιδεολογικού υποστρώματος. Στο βάθος όμως –και σωστά εν τέλει– τρέμει κι αυτό όπως και μεις αυτό τον εκσυγχρονισμό, τη σύγκλιση, την εξομοίωση, ή όπως αλλιώς ονομάζεται ο εφιάλτης μας.

ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ μέσα ενημέρωσης και η ευχέρεια των ταξιδιών στο εξωτερικό, εύκολα μπορούν να πείσουν όσους δεν έχουν γεννηθεί τυφλοί ότι αν εκσυγχρονισμός σημαίνει να γίνουμε σαν τους σημερινούς Ευρωπαίους, είμαστε καλύτερα στο σημείο που βρισκόμαστε τώρα. Η πλήρης απαλλοτρίωση του πολίτη από το κράτος είναι κάτι τελείως ξένο για τη δική μας ψυχοσύνθεση και τη δική μας ιστορία. Έχουμε υπάρξει εδώ και πολλές χιλιάδες χρόνια αυτό που οι Ευρωπαίοι έγιναν τις τελευταίες δύο εκατονταετίες: εκπεσμένες αυτοκρατορίες που προσπαθούν να βολέψουν την οικονομική τους κατάρρευση εξασφαλίζοντας νέες αγορές και αντιντάμπινγκ νομοθεσία – και δεν έχουμε ούτε το κουράγιο ούτε τη διάθεση να ξαναγίνουμε. Ούτε είναι δα εύκολο, όσο κι αν προσπαθήσουμε.

ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΜΕ και δεν εννοούμε να καταβάλουμε ένα τίμημα που είναι πολύ υψηλό, ενώ η «ανταπόδοσή» του θα μας ρίξει πολύ πιο χαμηλά απ' όσο βρισκόμαστε τώρα. Είμαστε μία μικρή χώρα και μια περιθωριακή καταναλωτική κοινωνία, που ο μόνος ρόλος που μπορεί και καλείται να παίζει είναι του πειθήνιου αγοραστή ξένων προϊόντων. Οι οπαδοί και συνήγοροι του εκσυγχρονισμού

και της σύγκλισης με την ευρωπαϊκή οικονομία κάνουν πια αντιλαμβάνονται ότι το να συμπεριφερόμαστε εμείς σαν διαστές–εκκαθαριστές πτωχευτικής περιουσίας πρώην οικονομικής δύναμης (όπως κάνουν οι πλούσιες χώρες της Ευρώπης) είναι ένας εντελώς έξω από την πραγματικότητα για μας. Δεν θέλουμε τον παίζουμε. Και αντιστεκόμαστε.

ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΑ αντισταθούμε έχουμε επιλέξει να διαχειρίζεται παραοικονομία μας και να διεκπεραιώνει την εξωτερική μαραιοπολιτική η παράταξη εκείνη ακριβώς η οποία διαθέτει την ανικανότητα προσαρμογής στα παραγγέλματα των Βρυξελλών αυτήν όλων μας των υπολοίπων. Σε όλα τα επίπεδα της ζωής μας κλίμα που κυριαρχεί είναι το κλίμα του Καραγκιόζη: η ευτέλεια φιλοσοφίας μας είναι να το διατηρήσουμε για να μη μας πάρει κάτω ο εκσυγχρονισμός, με τις παγερές και απρόσωπες σχολιότητες–κράτους, που κινδυνεύει να μας επιβληθεί αν κάποτε αποτελεσματικές προσπάθειες άλλων πολιτικών τάσεων μας γήσουν τυχόν στην αγκαλιά των executives και των μικροκυμάτων που ρυθμίζουν τα πάντα στη σύγχρονη Ευρώπη.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ μας όπως κι η κουλτούρα μας, όπως και η προνομή στα καθ' ημάς όλων των εισαγόμενων δυτικών προϊόντων (από την κινητή τηλεφωνία ίσαμε τους οικονομικούς συμβούλους επιχειρήσεων και τους τραπεζοοικονομικούς **μάντζερ** εκπαιδευούν οι συνεταίροι μας στη ντόπια αγορά) κινούνται πλαίσιο του καραγκιόζικου μπερντέ. Αυτό είναι το γούστο, το και η σύμπτωση χαρά της ζωής μας και γι' αυτό ανασαίνουμε τόπο μας, ακόμη, τον αέρα κάποιας ελευθερίας, μακριά από κορσέ των κονσερβαρισμένων προτύπων που μας απειλούν από τα βιντεοκλίπ των διαφημίσεων.

Η ΠΛΗΡΗΣ εξάρτηση της δικαιοσύνης από την πολιτική είναι το λάδωμα των δημοσίων υπηρεσιών και οργάνων για την ευχρή διεκπεραίωση των προσωπικών ή περιουσιακών μας υπηρεσιών· τα μέσα και οι γνωριμίες που παρακάμπουν προς όφελος μας κάθε νομοθετική ή θεσμοθετημένη ρύθμιση· η ρεμούλα και κλίμα που βασιλεύουν σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής και πολιτικής μας ζωής· όλ' αυτά αφήνουν ελεύθερη τη δυνατότητα ανθρώπινης συναλλαγής και μιας λιγότερο απρόσωπης και πρηνής κοινωνίας.

ΑΣ ΜΙΛΟΥΝ οι εκσυγχρονιστές για εκφυλιστικά φαινόμενα υπανάπτυκτης κοινωνίας. Κανείς τους δεν μπορεί να μας δει στα σοβαρά, έστω και ένα παράδειγμα καλύτερης ποιότητας στη δυτική Ευρώπη, σε οποιονδήποτε τομέα. Ακόμη κι ο πιο χόος, εξαρτημένος και ενδεής Έλληνας, γνωρίζει κάποιον **ανθ** τμηματάρχη σε κάποιο υπουργείο, αστυνομικό τμήμα, νομαδική υπηρεσία – που να του κάνει, έτσι, χάριν της **κοινής κ** γωγής («για το γαμώτο») το ρουσφέτι του. Υπάρχει μια **βαθύ**

κρατία σ' αυτό το σύστημα. Κι αν η δημοκρατία είναι το καλύ-
από τα πολιτικά συστήματα που υπάρχουν, η καραγκιόζικη
ληνική πολιτικο-κοινωνική πραγματικότητα είναι η δημο-
κότερη μορφή δημοκρατίας που μπορεί να έχει σήμερα.

ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΟΥΜΕ το περιβάλλον, αυθαιρετώντας και χτί-
ς στα δάση; Και γιατί όχι εμείς, αλλά το συντεταγμένο κράτος
απαλλοτριώσεις, τις διανοίξεις δρόμων, τα αεροδρόμια μέσα
; πνεύμονες της καταπράσινης εξοχής ή με τα χημικά απόβλη-
υ θάβει ή τις πυρηνικές δοκιμές που πραγματοποιεί; Μα μην
ώνοντας φόρους ανισχυροποιούμε το μηχανισμό του κράτους
ναστέλλουμε δημόσια έργα; Το κράτος -ακόμα και αν υπήρ-
εν έχει κάνει ποτέ τίποτε απ' αυτά για τα οποία μας φορολο-
όσο μάλλον που, τις τελευταίες τρεις τουλάχιστον δεκαετίες,
άτος έχει πάψει να είναι η διαχείριση του δημόσιου κορβανά
ποτελεί το μηχανισμό προώθησης των ιδιωτικών οικονομικών
ερόντων. Ποια δημόσια έργα και ποια
νική πολιτική έχει να διεκπεραιώσει ένα
ς το οποίο ιδιωτικοποιεί όλους του το-
για τους οποίους υποτίθεται ότι συγκέ-
νε χρήματα από τη φορολόγηση του πολί-

ΟΥ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ η άσκηση πολιτικής
ζεται τις ανάλογες προσωπικότητες για
πραγματοποιείται. Ανεργάτιστους, ημιμα-
λαοπλάνους, που ξεστομίζουν βλακείες
ενικότερη κατανάλωση και κρατούν δι-
μογιαστικά βιβλία για τον εαυτό τους και
δικούς τους. Αυτό έχουμε, από τη μεταπο-
ση και μετά. Αυτό θα έχουμε και από δω
το εξής - αφού τέτοια πολιτική υπαγο-
και και επιβάλλεται και είναι αναπόφευ-
και αναγκαία, για να επιβιώσουμε σαν
; παρασίτων στην κοιλιά του τεράστιου
αλου που προσπαθεί να ξεφύγει από την
ευση: την Ευρώπη.

Ν ΕΧΟΥΜΕ και δεν αισθανόμαστε την
κη να αποδείξουμε τίποτε, ούτε στους
γός μας ούτε στους άλλους, που άλλωστε
νο που ζητάνε από μας είναι να αγορά-
ε αυτά που παράγουν.

ΟΥΜΕ ΥΠΑΡΞΕΙ πιο πλούσιοι και πιο ευγενείς απ' όσο προ-
ούν να γίνουν με κοινοτικές εγκυκλίους οι εταίροι μας στη
. Και διαθέτουμε την εξαιρετική πολυτέλεια να μπορούμε να
νευόμαστε τους εαυτούς μας γι' αυτό που δεν μπορούμε να ξα-
ουμε και που εκείνοι ούτε μπόρεσαν ούτε θα μπορέσουν στο
ον. Δεν ξιπαζόμαστε από τη γαστριμαργία των άνοστων τυ-
τους, τη σαγήνη των αποπνικτικών τους αρωμάτων (σε
iseur ή μπουκαλάκι), την εφήμερη αίγλη των νεοκλασικών
ρωμιωμένων επίπλων τους, ούτε από την ηλεκτρονική κουλ-
α που ήρθε να τους παρηγορήσει για την απουσία πολιτικής
πολιτιστικής συνείδησης και πριν και κυρίως μετά τον τελευ-
παγκόσμιο πόλεμο. Μόνο κάτι περιθωριακές κουλτούρες
εμάς και τους (πρώην) Γιουγκοσλάβους- έκαναν αντίσταση
ς μαζί, ενώ η υπόλοιπη Ευρώπη αγωνιζόταν να κρύψει τα βογ-
του ολοκληρωτικού οργασμού που γνώρισε στους εναγκαλι-
ς μαζί τους. Σήμερα οι Σέρβοι και εμείς (ο καθένας με το δικό
ρόπο) πληρώνουμε το λογαριασμό της δημιουργίας νέου «ζω-
χώρου» για την ευρωπαϊκή οικονομία.

ΑΝΑΡΩΤΙΕΤΑΙ ΛΟΙΠΟΝ κανείς προς τι αυτή η «αισθητικής»
υφής θύελλα γύρω από πρόσωπα που δηλώνουν σήμερα (και κάτω
από αυτές τις συνθήκες!) τη φιλοδοξία να διαδραματίσουν ρόλο
στη δημόσια ζωή. Δεν βλέπω ειλικρινά καμιά διαφορά ανάμεσα
στους ήδη εν ενεργεία πολιτικούς (αυτής ή όποιας άλλης παράτα-
ξης) και σε οποιοδήποτε νέο πρόσωπο. Ούτε αισθητική ούτε πολι-
τική ούτε κοινωνική. Σε πολλά σημεία ίσως να υπάρξει και μια βελ-
τίωση του image, που θα 'λεγα αν ήμουν τεχνοκράτης εκσυγχρο-
στής.

ΔΕΝ ΒΛΕΠΩ σε τι υστερεί οποιοδήποτε νέο πρόσωπο θα ήθελε
να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στη «διαχείριση» της εξωτερικής
πολιτικής μας από εκείνους που την έχουν «διαχειριστεί» ίσαμε
σήμερα, ή της Παιδείας ή του Πολιτισμού μας, ή των Οικονομικών
μας, ή της Εθνικής μας Άμυνας ή της Εμπορικής μας Ναυτιλίας.
Ποιοι εκείνοι και ποιοι αυτοί; Και γιατί -και από πού κι ως πού-οι

μεν αποτελούν λαοπρόβλητο πολιτικό κατε-
στημένο και δεν χωρά στο θίασο και κάποιο
άλλο πρόσωπο, εξίσου «ακατάλληλο» με αυ-
τούς;

ΠΟΛΛΟΙ ΜΙΛΟΥΝ για το παρελθόν κάποι-
ων άλλων. Στην Ελλάδα δεν ισχύει το πουρι-
τανικό κλίμα των ΗΠΑ όπου από τη μια μέρα
στην άλλη πέφτουν πρόεδροι, υπουργοί ή γε-
ρουσιαστές, γιατί κάποτε στο παρελθόν κά-
πνισαν χασίς στο Γούντστοκ ή δέχτηκαν την
επίσκεψη κάποιας κατ' οίκον ιερούργουσης
call girl. Τολμώ να πω ότι ακόμα και η δυτική
Ευρώπη, στο σημείο αυτό, βρίσκεται αιώνες
μπρος από τις ΗΠΑ. Πόσο μάλλον εμείς εδώ
-που όλοι συγχωρνάμε βιαστικά τις αμαρτίες
του γείτονα για να συγχωρεθούνε και οι δικές
μας- όσες διαπράξαμε ή όσες σύντομα σκο-
πεύουμε να διαπράξουμε.

ΠΟΙΟΣ ΔΙΕΚΔΙΚΕΙ περγαμηνές αριστο-
κρατικής καταγωγής απ' όσους σηκώνουν την
πέτρα του αναθέματος; Ποιος έχει βγάλει την
Ecole Normale Δημοσίας Διοικήσεως απ'
όσους ειρωνεύονται τις ικανότητες του γείτο-
να ή τις γειτόνισσάς τους να διαχειριστεί τα
κοινά; Ποιος δεν ξιπάζεται από την εξουσία

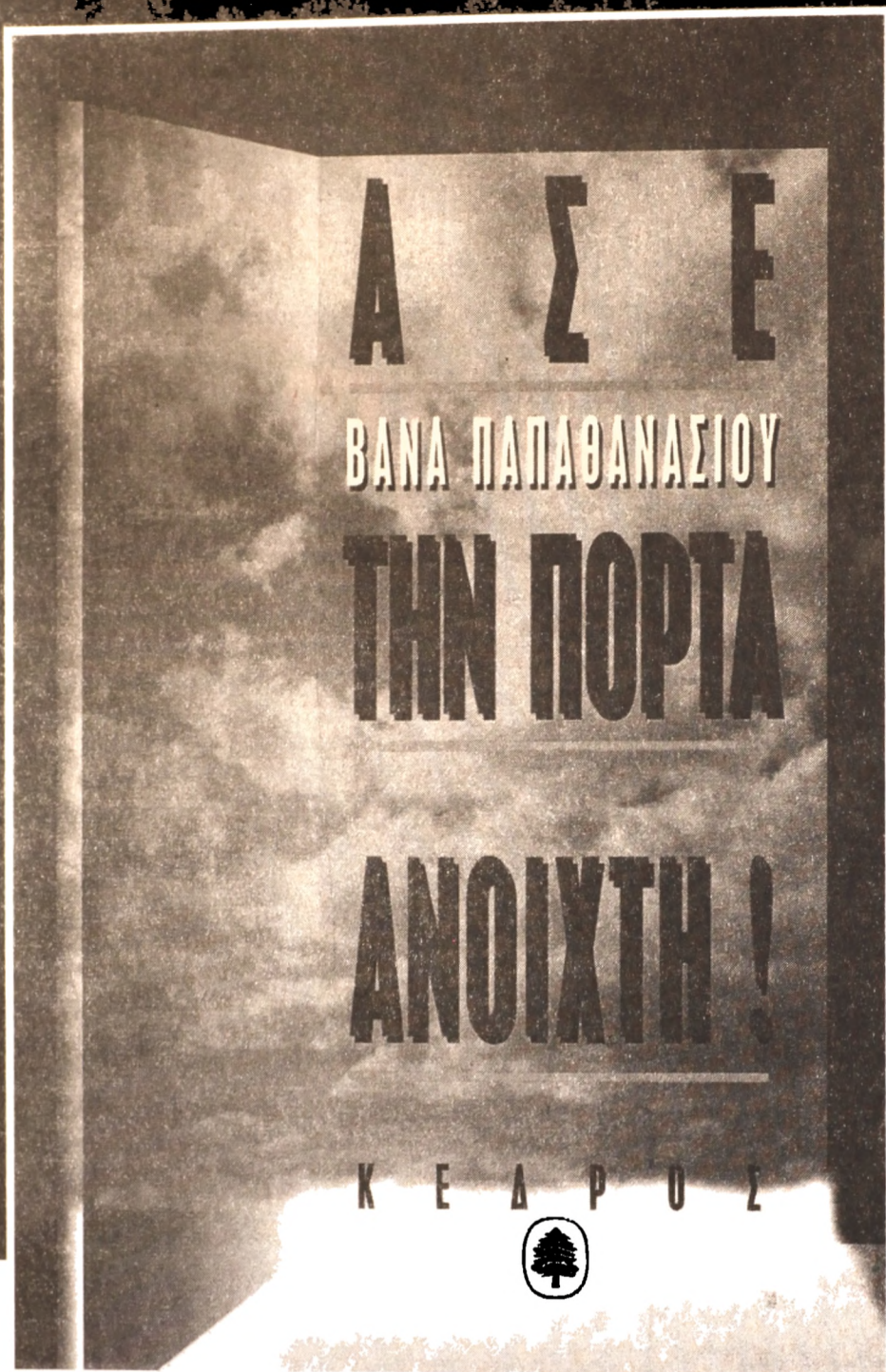
στον ίδιο βαθμό που ξιπάζεται ο καθένας μας, απ' όσους ευαγγελί-
στηκαν στο παρελθόν απ' τα μπαλκόνια την σωτηρίαν ημών των με-
λωδούντων, έχοντας το βλέμμα τους από την αρχή στραμμένο προς
την Αποζημίωση, την Ασυλία, την BMW, τα Δωρεάν Τηλεφωνήμα-
τα και την κατά προτίμησιν προτεραιότητα στις πτήσεις των αερο-
πλάνων;

ΔΕΝ ΘΕΛΩ να πω ότι άλλος ένα φαύλος πολιτικός δεν θα κάνει
τη βάρκα να βουλιάξει. Λέω πως οι πολιτικοί είναι φαύλοι εκ φύ-
σεως και εξ επαγγέλματος κι ότι κάθε άλλος φαύλος μπορεί να κά-
νει το ίδιο καλά τη δουλειά τους. Κι ακόμα πως αν ποτέ οι πολιτικοί
σ' αυτόν εδώ τον τόπο πάψουν να είναι νονοί της ρεμούλας και του
ρουσφετιού, αλίμονό μας και αλίμονο στον τόπο, που τότε αύταν-
δρος θα βυθιστεί μέσα στον εκσυγχρονισμό και τον αυτοευνουχι-
σμό των νέων ευρωπαϊκών διευθυντηρίων.

ΕΥΤΥΧΩΣ ΠΟΥ είμαστε εμείς, κι οι Ιταλοί αδελφοί μας από
πλάι, εγγυητές της ξεφτίλας και της τεμπελιάς, της κλεψιάς και της
κατάχρησης, που είναι η τελευταία αντίσταση που απέμεινε στον
πολίτη για να παραμείνει άνθρωπος.



ΒΑΝΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ



ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Το οδοιπορικό
μιας οικογένειας, μέσα
από μια σύντομη αναδρομή
στα τελευταία τριάντα χρόνια
της ελληνικής
πραγματικότητας.
Προσωπικές ιστορίες, πάθη,
όνειρα, έρωτες, αποτυχίες,
ανατροπές... ακολουθούν
τα σημεία των καιρών
ή μήπως τα υπαγορεύουν;

Άσε την, πόρτα ανοιχτή!



ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Αποσταθεροποίηση στα Βαλκάνια

Οι πρόσφατες εξελίξεις στα Βαλκάνια δικαιολογημένα έβαλαν σε ανησυχίες ιδιαίτερα τα κράτη της περιοχής και κυρίως βέβαια στην Ελλάδα. Διότι η δολοφονική απόπειρα κατά του κ. Γκλιγκόροφ –τον ο παρεπιμπτόντως τώρα αγνοούν και θεω-σοβαρό και υπεύθυνο ηγέτη της χώρας του– αλεί εύλογα ερωτηματικά τόσο για τα κίνη-ι όσο κυρίως γιά τη μετά-Γκλιγκόροφ εποχή. Αλλά αυτά τη στιγμή που δρομολογήθηκε η ομα-ίηση των σχέσεών μας με τη FYROM, αφού η ανοήτως σπαταλήσαμε κυριολεκτικά πολύ-διπλωματικό και πολιτικό κεφάλαιο για να ρυθμίσουμε τελικά –αν φτάσουμε– σε λύση που θα λιγότερο επώδυνες πριν από μερικά χρόνια. Η συμπεριφορά των διαδόχων του κ. Γκλιγκό-προς την Ελλάδα αποτελεί φυσικά ένα ανοι-ερώτημα. Κάθε απάντηση θα ήταν προς το πα-παρακινδυνευμένη. Ωστόσο, εύχεται κανείς ο ιος της ομαλοποίησης να συνεχιστεί και σύ-ια να λυθούν όλες οι εκκρεμότητες μεταξύ των χωρών – συμπεριλαμβανομένου και του ονό-ς. Θα ανοίξει πραγματικά μια νέα εποχή. Ίν, πράγματι, οι δύο χώρες μείνουν σταθερές /πορεία τους, τότε θα λειτουργήσουν ανατρε-ά απέναντι σε οποιαδήποτε σχέδια αποστα-ποίησης στην περιοχή, πράγμα που δεν συμ-ει κανέναν, ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Αι λογικά τη στιγμή που γράφονται οι γραμμές

Το ζητούμενο
είναι να
διαφυλαχτούν
οι ειρηνευτικές
διαδικασίες
και να
απομονωθούν
οι δυνάμεις
της
αποσταθερο-
ποίησης

αυτές θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη η δίμηνη εκκεχειρία στη Βοσνία.

Το χρονικό αυτό διάστημα θα πρέπει να το εκμε-ταλλευτούν όλοι για να προωθηθούν οι ειρηνευτι-κές συνομιλίες και κυρίως οι κρατικές λύσεις που θα εδραιώσουν διαδικασίες και θα οδηγήσουν σε τελικές εφαρμόσιμες συμφωνίες. Με την παρου-σία δε των στρατιωτικών δυνάμεων που θα κλη-θούν να εγγυηθούν την ειρηνευτική διαδικασία θα είναι δύσκολο για τα εμπόλεμα μέρη να επανέλ-θουν στα πεδία της μάχης, μολονότι είναι λογικό, να υποθέσουμε ότι προκλήσεις, επεισόδια και τα παρόμοια δεν θα λείψουν με στόχο την υπονόμει-ση της ειρήνης.

Αποσταθεροποιητικές δυνάμεις φυσικά υπάρ-χουν αλλά εναπόκεινται σε κείνους που πιστεύουν ότι η ειρήνη με κάθε τίμημα είναι πλέον το ζητού-μενο να διαφυλάξουν τις διαδικασίες και να κατα-λήξουν σύντομα σε βιώσιμες και δίκαιες διευθετή-σεις.

Κατά συνέπεια οι αποσταθεροποιητικές δυνά-μεις μόνο με έξωθεν ενθάρρυνση και στήριξη μπο-ρούν να δημιουργήσουν προβλήματα. Προς το πα-ρόν οι δυνάμεις της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας –αν αυτές είναι έννοιες με πρα-κτικό αντίκρισμα που ενδιαφέρουν την Ελλάδα χωρίς ηθικές ή άλλες αξιολογήσεις– είναι ισχυρό-τερες, έστω κι αν ο κύριος πυρήνας τους είναι η Pax Americana.

Πέντε χρόνια από τον πόλεμο στον Κόλπο

του Σωτήρη Ντάλη

Πέντε χρόνια μετά τον Πόλεμο στον Περσικό Κόλπο και η νέα τάξη πραγμάτων» δεν κατάφερε λύσει το κουρδικό ζήτημα. Αλλά και το εμπάργκο που έχει επιβληθεί στο Ιράκ επιδεινώνει τα προβλήματα για τον ιρακινό λαό...

Πρόσφατα συμπληρώθηκαν πέντε χρόνια από τον πόλεμο στον Περσικό Κόλπο, που προκλήθηκε όταν ο πρόεδρος του Ιράκ **Σαντάμ Χουσεϊν** διέταξε τα ιρακινά στρατεύματα να εισβάλουν στο Κουβέιτ, το οποίο χαρακτήρισε ως τη 19η επαρχία της χώρας του. Η αντίδραση υπήρξε άμεση. Με πρωτοβουλία του τότε αμερικανού προέδρου **Τζορτζ Μπους** οργανώθηκε η μεγαλύτερη στρατιωτική συμμαχία των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών και τον Φεβρουάριο του 1991 εξαπολύθηκε από ξηράς, αέρος και θάλασσας μια γιγαντιαία πολυεθνική επιχείρηση εναντίον των Ιρακινών.

Πέρα από την ευρύτατη διεθνή συναίνεση που επιτεύχθηκε εκείνη την εποχή προκειμένου να αποκατασταθεί η διεθνής νομιμότητα στην περιοχή του Περσικού Κόλπου, σύμφωνα με πολλούς έγκριτους αναλυτές της διεθνούς πολιτικής, η κρίση και ο πόλεμος του Κόλπου συνέβαλαν εμμέσως και στη σταδιακή ειρήνευση μεταξύ του Ισραήλ και των Αράβων γειτόνων του.

Αντίθετα η «νέα τάξη πραγμάτων» δεν επέλυσε το κουρδικό ζήτημα ούτε αποκατέστησε τη δημοκρατία στο Ιράκ, καθώς, με τον τρόπο που εξελίχθηκε ο πόλεμος στον Κόλπο, αποδείχθηκε μια θριαμβευτική επίδειξη προηγμένων οπλικών συστημάτων που δεν κατάφερε, ή δεν θέλησε, να απαλλάξει τον ιρακινό λαό από ένα στυγνό δικτάτορα, ο οποίος συνεχίζει να διατηρεί τις ίδιες ιδέες, το ίδιο ύφος εξουσίας, τις ίδιες φιλοδοξίες και δυνατότητες για την εξόντωση των αντιπάλων του.

Ο Σαντάμ με μια από τις κόρες του. Στα ρηκά νερά...



Ο πρόεδρος του Ιράκ επιχειρεί να παραμείνει σήμερα ο μόνος κυρίαρχος του παιχνιδιού στη χώρα του, περιφρονώντας και προκαλώντας τη διεθνή κοινή γνώμη με τη συμπεριφορά του απέναντι σε Κούρδους και Σιίτες.

Ο δε ιρακινός λαός, εξουθενωμένος και αποπροσανατολισμένος από τις ελλείψεις λόγω του εμπάργκο, όχι μόνο δεν επιχειρεί να ανατρέψει τον Σαντάμ Χουσεϊν, αλλά αντιθέτως θεωρεί όλους τους ξένους συνενόχους σ' αυτή την κατάσταση και συσπειρώνεται γύρω από τον Σαντάμ, που έχει κάθε συμφέρον να αυξάνεται η δυσανεκτικότητα του λαού του προς τους ξένους. Βέβαια, ερωτηματικά γεννιούνται όσον αφορά στο μέλλον του Σαντάμ Χουσεϊν μετά την πρόσφατη αποσκίρτηση των δύο γαμπρών και στενών συνεργατών του. Η απομάκρυνση από τη θέση τους και η φυγή

τους στην Ιορδανία ενισχύει τις ενδοσκοπικές αντιθέσεις περί πολιτικού αναβρασμού στη Βαγδάτη. Ο αντιστράτηγος **Χουσεϊν Καμέλ Χαν**, ο υπουργός Βιομηχανίας, και ο αδελφός του, ο αντισυνταγματάρχης **Σαντάμ Καμλ Σάν**, υπεύθυνος για την προσωπική ασφάλεια του Σαντάμ Χουσεϊν, ανήκαν στο ίδιο πολιτικό και οικογενειακό περιβάλλον του ιρακινού προέδρου.

Ο μέχρι πρότινος υπουργός Βιομηχανίας του Ιράκ είχε τον έλεγχο του τομέα της στρατιωτικής βιομηχανίας και ήταν ο άνθρωπος με τον οποίο διαπραγματεύονταν οι επιθεωρητές του ΟΗΕ.

Διπλωματικοί κύκλοι αναφέρουν ότι η φυγή των δύο στενών συνεργατών του Σαντάμ μπορεί να σχετίζεται με την προθυμία τους να οργανώσουν αντίσταση στην ανατροπή του ιρακινού ηγέτη.

Η συμπλήρωση πέντε χρόνων από τη

λή των ιρακινών στρατευμάτων στο βέιτ επανέφερε στην επικαιρότητα και έμα της διατήρησης ή όχι των οικονομι- κυρώσεων, που επέβαλε ο ΟΗΕ στη δάτη.

Η άρση των κυρώσεων επιδιώκουν σο- ά και μεθοδικά η Ρωσία και η Τουρκία. Τουρκία, η οποία έχει υποστεί σοβαρές ές από το εμπάργκο και υπό την πίεση δυσμενούς οικονομικής κατάστασης χώρα, επιδιώκει την άρση των κυρώσε- ή έστω τη χαλάρωσή τους. Οι προσπά- της Άγκυρας, όμως, φαίνεται ότι σκρούουν στις αντιρρήσεις των ΗΠΑ. ίσφατα ο αμερικανός πρόεδρος δήλω- ιτι η χώρα του θα επιμείνει στη διατή- η των οικονομικών κυρώσεων έως ο το Ιράκ συμμορφωθεί πλήρως με τις φάσεις του ΟΗΕ. Αυτό βέβαια δεν ση- ρει ότι η Τουρκία θα σταματήσει να κώκει μια δική της πολιτική στο θέμα Ιράκ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εί- το άρθρο του Μπουλέντ Ετσεβίτ, αρ- ρύ του Δημοκρατικού Αριστερού Κόμ- ρς και πρώην πρωθυπουργού στην εφη-

μερίδα *Turkish Daily News* της 2ας Αυγού- στου, όπου υπογράμμισε ότι έχει φθάσει η ώρα για την Τουρκία να προβάλει τη δική της λύση αναφορικά με το Ιράκ.

Όσον αφορά την εμφύλια διαμάχη των Κούρδων του Ιράκ, μετά τη συνάντηση των δύο ηγετών τους στη Λισαβόνα στις 9 Αυ- γούστου, άρχισαν να διαφαίνονται κάποι- ες ελπίδες για τον τερματισμό της.

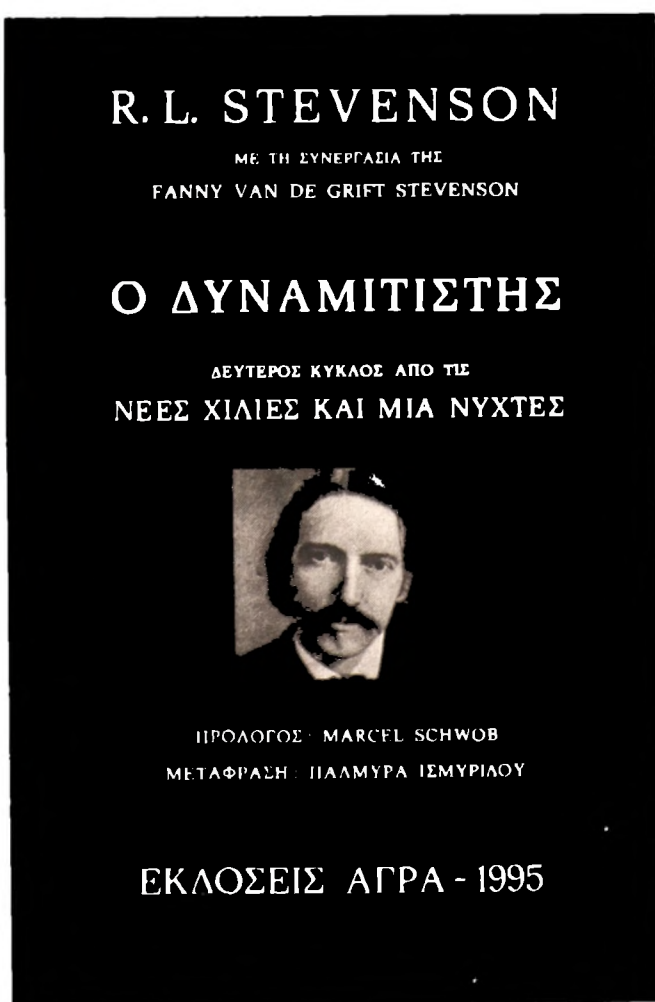
Οι εμφύλιες συγκρούσεις των Κούρδων του Ιράκ, που ξεκίνησαν τον Μάιο του 1994 κι έχουν στοιχίσει τη ζωή σε περισσό- τερα από 2.000 άτομα, οφείλονται στην αντιπαλότητα των δύο κομμάτων, της Πα- τριωτικής Ένωσης του Κουρδιστάν υπό τον Τζαλάλ Ταλαμπονί και του Δημοκρα- τικού Κόμματος του Κουρδιστάν υπό τον Μασούτ Μπαρτζανί, σαν να μην έφταναν τα θύματα που προκάλεσε η εισβολή και επέμβαση στο Β. Ιράκ.

Η πρόσφατη αποσκίρτηση των στενών συνεργατών του Σαντάμ Χουσεϊν και οι πι- θανολογούμενες εξελίξεις στο εσωτερικό του Ιράκ έχουν ανησυχήσει ιδιαίτερα τους Τούρκους καθώς σε περίπτωση ανατροπής

του ιρακινού προέδρου είναι πολύ πιθανή η διαμόρφωση μιας νέας τάξης πραγμάτων όσον αφορά το Κουρδικό, τόσο στο βόρειο Ιράκ όσο και στη νοτιοανατολική Τουρκία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόσφατο άρθρο του τούρκου διπλωμάτη **Sükrü Elekdag** (πρώην πρέσβη της Τουρ- κίας στην Ουάσιγκτον) στην εφημερίδα *Milliyet* που αναδημοσίευσε το *Courrier International* της 14ης Σεπτεμβρίου 1995. Στο άρθρο αυτό ο τούρκος διπλωμάτης πε- ριγράφει ένα σενάριο της μετα-Σαντάμ εποχής και υποστηρίζει ότι μετά την ανα- τροπή του Σαντάμ οι Κούρδοι του Βόρειου Ιράκ με την υποστήριξη των ΗΠΑ θα δημι- ουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος και θα επιδιώξουν μια μορφή ομοσπονδίας με τους Κούρδους της Τουρκίας. Ένα τέτοιο σενάριο, σύμφωνα με τον τούρκο διπλω- μάτη, θα είναι αρνητικό όχι μόνο για το Ιράκ και την Τουρκία αλλά και για ολό- κληρη την περιοχή και συμβουλεύει τις ΗΠΑ να «αντικαταστήσουν» απλώς τον Σαντάμ Χουσεϊν μ' έναν άλλο «ικανότερο» ιρακινό ηγέτη.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ



Προ αδιεξόδου

της Κατερίνας Καρύγιαννη

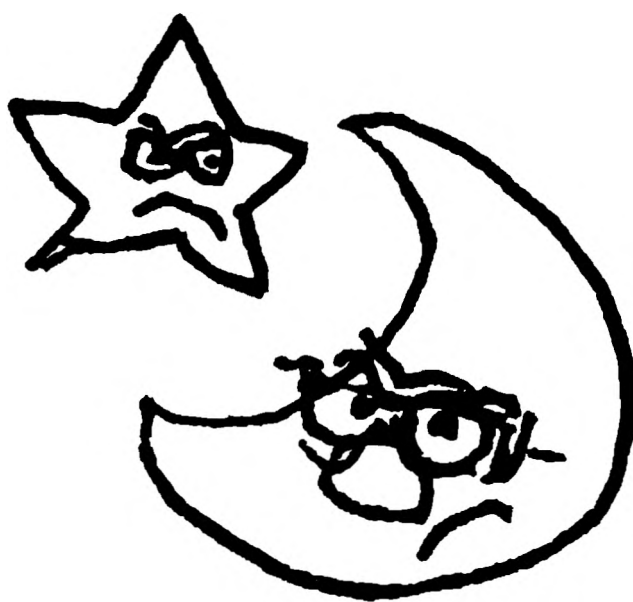
Ξέσπασε η κυβερνητική κρίση που σοβούσε στη γειτονική μας Τουρκία από την εποχή ακόμα τα δημοτικών εκλογών, τον Απρίλιο του '94. Η Τανσού Τσιλλέρ δεν κατόρθωσε να αντιμετωπίσει τη οικονομική κρίση, το στρατό και τον κίνδυνο των ισλαμιστών. Η κυβέρνηση μειοψηφίας που δημιουργήθηκε κινδυνεύει ή να καταψηφιστεί ή να γίνει έρμαιο των ακροδεξιών του Τουρκές. Αναπόφευκτα η Ελλάδα και οι Κούρδοι θα γίνουν και πάλι οι αποδιοπομπαίοι τράγοι προκειμένου να αποπροσανατολιστεί ο τουρκικός λαός.

Το Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα, κύριος συνεταιρος της Τανσού Τσιλλέρ στην κυβέρνηση εγκαταλείπει στις 26 Σεπτεμβρίου τον κυβερνητικό συνασπισμό.

Από τις δημοτικές εκλογές του '94 και εξαιτίας της μεγάλης αποδυνάμωσης του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος έγινε φανερό ότι ο συνασπισμός δεν είχε πολλή ζωή. Οι προσπάθειες σχηματισμού κυβέρνησης απέτυχαν και προκειμένου να αποφευχθούν οι πρόωρες εκλογές ο πρόεδρος Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ ενέκρινε το σχηματισμό κυβέρνησης μειοψηφίας.

Η Τσιλλέρ, για να κερδίσει ψήφο εμπιστοσύνης στο κοινοβούλιο, ζήτησε την υποστήριξη από τη μια του ακροδεξιού κόμματος του Τουρκές και από την άλλη της «Δημοκρατικής Αριστεράς» του Εντζεβίτ. Και οι δύο διατείνονται ότι δεν θα υποστηρίξουν την κυβέρνηση εάν η Τσιλλέρ δεν υποχωρήσει στα οικονομικά αιτήματα των εργαζομένων που διανύουν τον δεύτερο μήνα απεργιακών κινητοποιήσεων. Η ψηφοφορία στο τουρκικό κοινοβούλιο θα γίνει την Κυριακή. Δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο η χώρα να οδηγηθεί σε πρόωρες εκλογές.

Σε περίπτωση που η κυβέρνηση μειοψηφίας πάρει ψήφο εμπιστοσύνης τα περιθώρια δράσης της θα είναι περιορισμένα αφού η ύπαρξή της θα εξαρτάται από τους ακροδεξιούς τους Τουρκές. Μια αδύναμη λοιπόν κυβέρνηση πρέπει να φτάσει μέχρι το φθινόπωρο του '96, οπότε και θα διεξάγονταν κανονικά οι εκλογές, έχοντας να αντιμετωπίσει μια



μεγάλη οικονομική και κοινωνική κρίση.

Ο πληθωρισμός δεν πέφτει από το 130%, ο δημόσιος τομέας γίνεται όλο και πιο δύσκαμπος και το οικονομικό κατεστημένο αντιδρά γιατί βλέπει ότι το όνειρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ό,τι σημαίνει αυτό για την τσέπη τους, γίνεται όνειρο απατηλό. Το πείραμα του οικονομικού ανοίγματος προς τις τουρκόφωνες δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης απέτυχε οικτρά. Η κοινωνική εξέγερση είναι προ των πυλών.

Το παιχνίδι με το στρατό που ξεκίνησε ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ φαίνεται ότι η Τσιλλέρ το έχασε. Δεν κατόρθωσε να περιορίσει το ρόλο των στρατιωτικών στην άσκηση της εξουσίας. Ο στρατός όχι μόνο αντιστέκεται στην πορεία των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων αλλά και παίζει επικίνδυνα το χαρτί του φονταμενταλισμού δυστυχώς χωρίς να εκτιμά ότι παίζει με τη φωτιά.

Βέβαια οι στρατιωτικοί προχωρούν με το

σκεπτικό πως, αν χρειαστεί, θα επέμβουν όπως άλλωστε το έχουν κάνει και στο παρόν (τρεις φορές από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο).

Πολύ δύσκολα μια κυβέρνηση μειοψηφίας θα κατορθώσει να επιβιώσει μέσα στη διάρκεια αυτών των προβλημάτων. Οι πρόωρες εκλογές, τώρα ή λίγο αργότερα, προβάλλουν υποχρεωτική πορεία. Τι σημαίνει όμως πρόωρες εκλογές;

Σημαίνει ότι τα αδιέξοδα της χώρας θα ξορκιστούν στον κόσμο στην αγκαλιά του Κόμματος της Ευημερίας του Ερμπακάν. Οι φονταμενταλιστές σάρωσαν στις δημοτικές εκλογές ήρθαν τρίτο κόμμα, σε απόσταση αναπνοής από τα δύο πρώτα κόμματα, και πήραν και τους μεγαλύτερους δήμους ανάμεσά τους τη Άγκυρα και της Κωνσταντινούπολης. Αν γίνουν εκλογές τώρα, μπορεί να διεκδικήσει την εξουσία. Βέβαια όπως υποστηρίζουν πολλοί νεοφιλελεύθεροι Δυτικοί, ίσως ο καλύτερος τρόπος για να τους εξοντώσεις είναι να τους αφήσεις να κυβερνήσουν. Μετά όμως ποιος θα αναλάβει να βγάλει τη χώρα από το τέλμα όπου θα έχει φτάσει;

Σε κάθε περίπτωση οι Κούρδοι και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις θα περάσουν μια νέα δοκιμασία με την ελπίδα από την πλευρά της τουρκικής κυβέρνησης ότι οι τεχνητές εντάσεις ως προς αυτές τις δύο κατευθύνσεις θα αποπροσανατολίσουν τον τουρκικό λαό. Η Δύση βέβαια θα κλείσει τα μάτια στις όποιες αυθαιρεσίες στο βωμό της «σωτηρίας της Τουρκίας από την παγίδα του ισλαμισμού» και όπως φαίνεται ο φετινός χειμώνας θα είναι θερμός και δι' αυτούς αλλά και δι' ημάς.

P. GARNSEY-R. SALLER

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Peter Garnsey και Richard Saller

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Οικονομία, κοινωνία και πολιτισμός



Μετάφραση: Β. Ι. Αναστασιάδης
Επιμέλεια: Γ. Α. Σουρής

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ, στη μεγάλη ακμή της κατά την εποχή της Ηγεμονίας (από το 27 π.Χ. έως το 235 μ.Χ.) κάλυπτε τμήματα τριών ηπείρων, της Ευρώπης, της Αφρικής και της Ασίας. Στο πλαίσιο της συνυπήρχαν ποικίλοι πολιτισμοί και γλώσσες. Ποιος ήταν ο τρόπος διακυβέρνησης της; Σε ποιες συνεκτικές δυνάμεις όφειλε την ενότητά της; Ποιες συνέπειες είχε στον κόσμο των επαρχιών η αντιπαράθεση ανάμεσα στους αυτοκρατορικούς και τους τοπικούς θεσμούς, τα έθιμα και τις αξίες; Πρόκειται για ορισμένα από τα ερωτήματα που θέτει αυτή η συνοπτική εισαγωγή στην οικονομία, την κοινωνία και τον πολιτισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η δομή του βιβλίου δεν είναι χρονολογική αλλά θεματική, και οι συνήθεις τόποι της ρωμαϊκής ιστορίας (πολιτικά γεγονότα και πολίτευμα, κεντρική διοίκηση και στρατιωτική οργάνωση) ενσωματώνονται στη μελέτη της κοινωνίας ως συνόλου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5, Τ.Κ. 106 81 Τηλ. 3818372, Fax: 3301583



ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥΣ

ΕΝ ΕΙΚΟΝΙ ΔΙΑΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ
ΤΡΙΑΝΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ:

ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ
• Π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΤΖΟΥΛΑΤΟΥ • ΙΩΣΗΦ ΒΙΒΙΛΑΚΗ
• ΑΝΔΡΕΑ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗ • ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ • ΚΩΣΤΑ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ
• ΣΩΤΗΡΗ ΓΟΥΝΕΛΑ • Π. ΑΓΑΠΙΟΥ ΔΡΙΤΣΑ •
ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ • ΝΙΚΟΥ ΖΙΑ • ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΪΜΗ
• ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ • ΣΟΥΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΥ
ΚΑΠΡΑΛΟΥ • ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΡΑΒΙΑ • ΑΓΑΠΗΣ
ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ • ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΝΤΟΥ • ΓΙΩΡΓΟΥ
ΚΟΡΔΗ • ΝΙΚΟΥ ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ • ΘΑΝΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ • ΓΙΑΝΝΗ ΛΙΓΝΑΔΗ • ΓΙΩΡΓΟΥ
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗ • Μ. Γ. ΜΕΡΑΚΛΗ • ΓΙΑΝΝΗ
ΜΟΡΑΛΗ • ΚΩΣΤΗ ΜΟΣΚΩΦ • ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Ν.
ΜΟΣΧΟΥ • ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΜΟΥΝΤΕ • ΜΠΟΣΤ •
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΞΥΝΟΠΟΥΛΟΥ • ΣΤΡΑΤΗ
ΠΑΣΧΑΛΗ • Π. Β. ΠΑΣΧΟΥ • ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ •
ΔΙΟΝΥΣΗ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ • ΜΑΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ
• ΑΝΤΩΝΙΟΥ-ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΤΑΧΙΑΟΥ • Π. ΦΙΛΟΘΕΟΥ
ΦΑΡΟΥ • ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ • Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ
• ΝΙΚΟΥ ΧΟΥΛΙΑΡΑ • ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ.

• ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΕΡΓΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ
• ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ
• ΣΠΑΝΙΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Επιμέλεια: ΙΩΣΗΦ ΒΙΒΙΛΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

ΕΦΕΣΟΥ 24-171 21 Ν. ΣΜΥΡΝΗ-ΤΗΛ.: 9334 554, 9334 685 - FAX: 9311 436

Ένα μυθιστόρημα δυσφορίας για τη σημερινή Γερμανία

του Σπύρου Μοσκόβου

Όλα είχαν προετοιμαστεί με επιμέλεια για την κυκλοφορία του *Ανοιχτού Πεδίου*, του καινούργιου βιβλίου του Günter Grass, που παραμένει αναμφίβολα ο πιο επιτυχημένος συγγραφέας της μεταπολεμικής Γερμανίας.

Η ιστορική επέλαση των πρώτων εκατό χιλιάδων αντιτύπων θα ξεκινούσε στις 28 Αυγούστου, ημέρα των γενεθλίων του Goethe. Ο εκδοτικός οίκος Steidl είχε διανείμει εγκαίρως στους κριτικούς τέσσερις χιλιάδες αντίτυπα εκτός εμπορίου. Στη δημοσιότητα είχε διαρρεύσει ότι επέκειτο το κατ' εξοχήν μυθιστόρημα του αιώνα με θέμα τη γερμανική ένωση. Οι θέσεις του Grass γι' αυτήν ήταν γνωστές και ενοχλητικές, διατυπωμένες στα δοκίμια και τις ομιλίες του τα τελευταία χρόνια. Ήταν και παραμένει εκφραστής μιας τέτοιας μεταμέλειας για τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, ώστε να αποδέχεται τη διαίρεση της Γερμανίας ως δίκαιη τιμωρία για τα ναζιστικά εγκλήματα και να οσμίζεται στην επανένωση του 1990 τη νεκρoνάνσταση του αμαρτωλού παρελθόντος. Η λογοτεχνική επεξεργασία της τελευταίας πενταετίας από τον πιο γνωστό της επικριτή προμηνυόταν συναρπαστική.

Μέσα στην τόση αδημονία δεν έγιναν τελικά σεβαστά ούτε τα γενέθλια του μεγάλου Goethe. Οι πρώτες απορριπτικές κριτικές εκσφενδονίστηκαν μια βδομάδα πριν, ο εκδοτικός οίκος αναγκάστηκε να διοχετεύσει πρόωρα το βιβλίο στην αγορά, τόσες και τόσες ωδίνες κατέληξαν σε πρόωρο τοκετό. Επί βδομάδες τώρα, το νεογνό δέχεται τα ραπίσματα των κριτικών, οι μαιευτήρες επιμένουν ότι ούτως ή άλλως γεννήθη-

κε νεκρό. Πρώτος τον λίθον έβαλε ο πρύτανης των γερμανών λογοτεχνικών κριτικών, ο μοχθηρός και χαρισματικός γέρον **Marcel Reich-Ranicki**. Εμφανίστηκε στο εξώφυλλο του περιοδικού *Der Spiegel* ως Μωυσής αίρωντας δέλτους του Κυρίου, αντί του θείου νόμου όμως κράδαινε το διαμελισμένο μυθιστόρημα. Στις εσωτερικές σελίδες δημοσιευόταν η οικτρή αποτυχία ενός μεγάλου συγγραφέα που δεν ξέρει να γράφει πια, πληκτικό αποκύημα εγκεφαλικής εργασίας, πολιτικό συν τοις άλλοις έκτρωμα. Με λιγότερο ή περισσότερο μένος και οι υπόλοιποι κριτικοί κατέληξαν στο ίδιο ιατρικό δελτίο.

Ποια είναι τέλος πάντων αυτή η αμαρτία του Grass που κάνει όσους τον ανακήρυξαν μεγάλο συγγραφέα να τον βρίσκουν ξαφνικά τόσο μικρό; Το *Ανοιχτό Πεδίο* είναι ένα μυθιστόρημα με υπόβαθρο το έργο και τη ζωή του **Theodor Fontane**, του πιο τυπικού βερολινέζου συγγραφέα του 19ου αιώνα, που μιμείται μάλιστα το λογοτεχνικό του ύφος και διογκώνεται με δικά του εκτενή παραθέματα. Είναι ταυτόχρονα ένα μυθιστόρημα που εκτυλίσσεται στο σημερινό Βερολίνο στα χρόνια της επανένωσης, με συνεχείς ιστορικές αναδιπλώσεις στα χρόνια γύρω στο 1870-71, όταν συντελούνταν η πρώτη γερμανική ένωση μετά τον πόλεμο με τη Γαλλία. Ο διαρκής αυτός αντικατοπτρισμός στο παρελθόν φιλοδοξεί να αναδείξει την εγγενή αποτυχία κάθε γερμανι-



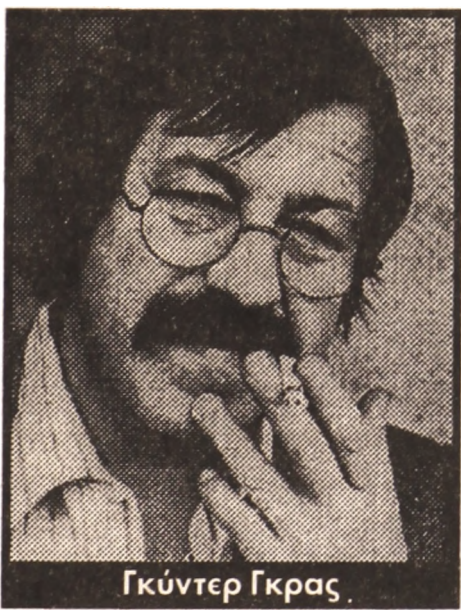
κής ένωσης, επειδή συντελείται με υπεψία και μέθη, επειδή αγνοεί προκλητικά πραγματικές, ανθρώπινες ανάγκες.

Το ιστορικό σκηνικό του έργου εναλλάσσεται αδιάκοπα αλλά ο συνεκτικός ιστός είναι ο ατέρμων διάλογος ανάμεσα σε δύο βασικούς ήρωες. Ο ένας είναι ο **Th. Wuttke**, ο αποκαλούμενος **Fonty**, κλητής γραφείου, μιμητής και σωσίας του **Fontane** πολιτιστικός παράγων στην πρώην Ανατολική Γερμανία. Ο δεύτερος λέγεται **Ludwig Hoftaller**, χαφίης στις διάφορες περιόδους της γερμανικής ιστορίας: τον καιρό της Πρωσίας, επί ναζιστικού καθεστώτος,λος και στην Ανατολική Γερμανία. Εύμερα και νύχτα η σκιά του **Fonty**, διαθέσιμη κι αυτός τεράστια εμπειρία του γερμανικού παρελθόντος, καλύπτει το κενά μνήμης του συνομιλητή του. Συζητούν μέσα σ' ένα βερολινέζικο μακντόναλντ, κάτω από την σκιά του Βραδεμβούργου, σε λίμνες και δάση της περιοχής που ύμνησε κάποτε **Fontane**, αλλά κυρίως στα υπόγεια εν

κεκριμένου κτιρίου της πάλαι και νυν
μανικής πρωτεύουσας: εκεί όπου στε-
όταν στον πόλεμο το υπουργείο Πολε-
ίς Αεροπορίας του Goering, που στην
R ήταν κυβερνητικό μέγαρο, που μετά
επανενομήση φιλοξένησε για ένα διάστη-
τη διαβόητη Treuhand, την εταιρεία με-
γνήσεων που ανέλαβε την ιδιωτικοποί-
της ανατολικογερμανικής οικονομίας
ιάζοντας θέσεις εργασίας στο βωμό της
γωνιστικότητας. Ιδιτισμοί και επικα-
εις ηρώων, χώρων, κτιρίων με επιζη-
μενο να παρουσιαστεί η μιζέρια της
μανικής ένωσης πέρα από τους τετριμ-
ους ύμνους και μύθους.

ΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΩΝ

Grass θορύβησε αρκετά τα τελευταία
νια με τους μύδρους του εναντίον των
ιοτήτων που διέσπειραν τα επίσημα
η για την ένωση των δύο Γερμανιών
την υποτιθέμενη ανθοφορία των ανα-
ικών περιοχών. Του συγχωρούσαν τις
ές τριζόντας τα δόντια: ολισθήματα,
γαν, ενός ερασιτέχνη πολιτικού, ενός
ηγητευμένου σοσιαλδημοκράτη, ενός
ράπευτου απο το σοκ του Auschwitz.
ποτήρι όμως ξεχειλίζει όταν έβαλε τα
λόγια και στο στόμα των ηρώων του
οιχτού Πεδίου. Η κριτική εξεμάνη κυ-
λεκτικά, πόσο μάλλον που διευκολύν-
ε από τη μέτρια λογοτεχνική ποιότητα
άνευ πλοκής μυθιστορήματος. Το *Ανοι-*
Πεδίο φαίνεται να επι-
αιώνει τη συγγραφική
ιούσα του Grass που
ειώνεται εδώ και χρό-
τα τελευταία βιβλία
υπήρξαν προϊόντα
γραφικής δυσκοιλιότη-
βεβιασμένα, διανοητι-
ένας ίσκιος σε σύγκριση
την πρωτότυπη ζωντά-
του *Τενεκεδένιου Τα-*
νύρλου. Σ' ένα αναιμικό
ο ήταν αναμενόμενο
οι επιτηρητές της καθε-
ηκνίας ευτυχίας θα απο-



Γκύντερ Γκρας

ωναν με την τσιμπίδα τους πιο εύκολα
πολιτικώς οχληρά: ότι η Γερμανία έχει
ταντήσει βασίλειο της μετριότητας, ότι η
DR ήταν απλώς μια βολική για τους πο-
ες της δικτατορία, ότι οι Ανατολικογερ-
νοί σύρθηκαν σε «ελεύθερες εκλογές»
ειδή τους έταξαν μπανάνες και άλλα νό-
μα, πλην δυσεύρετα φρούτα, ότι οι Δυτι-



Σκίτσο του Γκύντερ Γκρας.

κογερμανοί ως νικητές αποψίλωσαν την
ηττημένη Ανατολή.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τι είναι τελικά το *Ανοιχτό Πεδίο*, αυτό το
όντως αναπεπταμένο πεδίο της γερμανικής
ιστορίας τα τελευταία εκατό και πλέον
χρόνια, αυτές οι 800 σχεδόν πυκνές, ανά-
λατες σελίδες; Ένα περίπλοκο, δύσπεπτο
μυθιστόρημα για τη γερμανική ένωση, κό-
λαφος στους εθνικούς κοινούς τόπους ή το
κύκνειο άσμα ενός καλού συγγραφέα που
στέρεψε πρόωρα; Μάλλον και τα δύο υπό
ορισμένες διασαφηνίσεις. Το πρόβλημα
αρχίζει αφ' ης στιγμής τόσο ο ίδιος ο Grass,
όσο και οι κριτικοί, συγχέουν τη λογοτε-
χνία με τις απόψεις για την πορεία της ενι-
αίας Γερμανίας. Εδώ και καιρό, το ταλέντο
του συγγραφέα έχει σταματήσει να δίνει

εκλάμψεις, αλλά από έν-
στίκτο λογοτεχνικής αυτο-
συντήρησης απέδωσε τις
καταδίκες των κριτικών σε
έμμεση εκδίκησή τους για
τις πολιτικές του θέσεις. Οι
κριτικοί από την πλευρά
τους δεν ομολογούν πως,
αν έλειπε από το νέο μυθι-
στόρημα αυτό το ξεκαθά-
ρισμα των πολιτικών λογα-
ριασμών με την πραγματι-
κότητα, δεν θα καυτηρία-
ζαν με τόσο πάθος τη λογο-
τεχνική του ανεπάρκεια. Η

πρωταρχική ευθύνη ωστόσο ανήκει στον
ίδιο τον Grass. Νιώθοντας παραγνωρισμέ-
νος στη χώρα του προφήτης των αρνητικών
επιπτώσεων της ενοποίησης, επμένοντας
να εκφραστεί πολιτικά, επένδυσε τις από-
ψεις του λογοτεχνικά. Κακή συνταγή για τη
λογοτεχνία, το αποτέλεσμα εκ των προτέ-
ρων αμφίβολο. Πριν από δέκα χρόνια ο

Grass, πικραμένος και τότε με τους κριτι-
κούς, εγκατέλειψε για ένα διάστημα τη
Γερμανία καταφεύγοντας στην Ινδία. Θα
αναχωρήσει άραγε και πάλι; Πάντως, ο
Fonty του *Ανοιχτού Πεδίου* γράφει στην εγ-
γόνή του: «Τα πάντα μου λένε: φύγε απ' αυ-
τή τη χώρα, όπου το Auschwitz θα βρίσκεται
για πάντα κοντά στη Βαϊμάρη, μακριά απ'
αυτή την πατρίδα που δεν μπορεί να 'ναι
πια δική μου.»

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ..

Και κάτι ακόμα: μέσα στον ορυμαγδό των
τελευταίων εβδομάδων για το νέο βιβλίο
του Γκρας δεν μας διαφεύγει η μελαγχολι-
κή αποχώρηση απο το προσκήνιο δυο σια-
μαίων μορφών που γέννησε η αστική κοι-
νωνία και που πνέουν τώρα μαζί τα λούστια
στη σημερινή επικράτεια της μεταβιομηχα-
νικής, μαζικής κουλτούρας. Ο μεγάλος
συγγραφέας που διερμήνευε και ανέπλασ-
σε δημιουργικά την κατάσταση του έθνους
έχει περάσει στα αζήτητα μετά την κατάρ-
ρευση της κοινωνικής διάρθρωσης που του
επιφύλασσε τη θέση του πνευματικού ηγέ-
τη. Στα αζήτητα όμως, παρά τα πρόσκαιρα
πυροτεχνήματα, έχει περάσει και ο λογοτε-
χνικός κριτικός, σε όσα εξώφυλλα έγκυ-
ρων περιοδικών κι αν απαθανατιστεί ακό-
μα. Η αμείλικτη στατιστική αποδεικνύει ότι
στη Γερμανία τουλάχιστον η εμπορική
αποτυχία ή επιτυχία ενός βιβλίου είναι
πλέον ανεξάρτητη από την απόρριψη ή το
εγκώμιο της κριτικής. Το *Ανοιχτό Πεδίο* εί-
ναι τρίτο κιόλας στις πωλήσεις λογοτεχνι-
κών βιβλίων αλλά αναδείχθηκε από τα μέ-
σα μαζικής ενημέρωσης κι όχι από την ανά-
γνωσή του. Η ουσιαστική σχέση μεταξύ του
λογοτέχνη, του κριτικού και του αναγνώ-
στη, μεταξύ δηλαδή της δημιουργίας, της
αποτίμησης και της απόλαυσης έχει κατα-
κερματιστεί.

ΒΑΖΟΥΝ... ΧΕΡΙ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Η κινεζική κυβέρνηση δεν σταματά με τα καμώματά της να παραπέμπει τον κόσμο σε παλιές «καλές» εποχές. Πρόσφατα απαγόρευσε με έναν πολύ εύσχημο τρόπο στον διάσημο σκηνοθέτη Ζανγκ Γιμού να συμμετάσχει στο φεστιβάλ της Νέας Υόρκης με τη νέα του ταινία που θα άνοιγε και το φεστιβάλ.

Οι Κινέζοι αντέδρασαν όταν έμαθαν ότι στο φεστιβάλ θα παιζόταν και μια ταινία ντοκιμαντέρ για τις αιτίες που οδήγησαν στην εξέγερση του '89 και στην αιματοχυσία της Τιεν Αν Μεν. Καταρχήν, απείλησαν τους Αμερικανούς ότι θα αποσύρουν την ταινία του Γιμού. Ο εκβιασμός όμως δεν πέρασε, γιατί τα δικαιώματα της ταινίας στην Αμερική τα έχει η Sony Classics. Το μόνο που τους έμεινε ήταν να εκβιάσουν τον Γιμού. Τον «συμβούλεψαν» λοιπόν να μην πάει στη Νέα Υόρκη. Και εκείνος που ξέρει ότι ο εξοστρακισμός κρέμεται πάνω από το κεφάλι του, έστειλε μια ευγενική επιστολή στους ιθύνοντες του φεστιβάλ λέγοντας:

«Δυστυχώς, δεν μπορώ να είμαι εκεί μαζί σας. Αν ήμουν εκεί θα σας έλεγα τις δύο μόνο φράσεις που ξέρω στα αγγλικά: σας αγαπώ και σας ευχαριστώ πολύ».

ΤΑ ΜΙΝΤΙΑ ΕΚΑΝΑΝ ΠΑΛΙ ΤΟ ΘΑΜΑ ΤΟΥΣ

Αθώος κρίθηκε, τελικά, ο σούπερ σταρ του αμερικανικού ποδοσφαίρου ο Τζ. Σίμσον που κατηγο-



ρούνταν για τη δολοφονία της γυναίκας του και του φίλου της. Αν είναι αθώος ή ένοχος δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα. Το μόνο που αποδείχτηκε οκτώ μήνες που κράτησε η δίκη είναι η ενοχή των μέσων μαζικής ενημέρωσης και κατεξοχήν της τηλεόρασης. Τα τηλεοπτικά κανάλια με τις καθημερινές πολύωρες μεταδόσεις της δίκης έβαλαν τη δική τους σφραγίδα στην υπόθεση Σίμσον, για να μην πούμε ότι τη δημιούργησαν. Μεγάλη η χάρη τους, αλλά κατάφεραν και να αναβιώσουν τα φυλετικά πάθη και να καλλιεργήσουν το φόβο ότι θα ξεσπούσαν επεισόδια από τους μαύρους του Λος Άντζελες σε περίπτωση που ο Σίμσον καταδικαζόταν. Και ακόμα μεγαλύτερη η χάρη τους, ανήγαγαν την ετυμηγορία της δίκης σε εθνική υπόθεση και καθήλωσαν εκατομμύρια

τηλεθεατές σ' ολόκληρο τον κόσμο μπροστά στο κουτί για να παρακολουθήσουν με σχεδόν κομμένη την ανάσα την απόφαση. Δυστυχώς, έκαναν πάλι το θάμα τους.

ΕΓΚΕΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ

Δεκάδες νεκροί και εκατοντάδες τραυματίες άφησε πίσω του ο καταστροφικός σεισμός των 6 Ρίχτερ που χτύπησε την επαρχία Αθίναρ του νομού Αφίων. Οι κάτοικοι της περιοχής θρηνούν τους νεκρούς τους, αγωνιούν για το πώς θα περάσουν το χειμώνα χωρίς σκηνές και κουβέρτες, κυρίως όμως διαμαρτύρονται για την κυβερνητική αδιαφορία. Μια ολόκληρη εβδομάδα σημειώνονταν στην περιοχή προσεισμοί και οι κάτοικοι είχαν βγει στους δρόμους, αλλά οι τοπικές αρχές δεν έδωσαν σημασία. Το φοβερότερο όλων, την

παραμονή του μεγάλου σεισμού ο νομάρχης τού Αφίων κάλεσε τους ανθρώπους να μπουν στα σπίτια τους γιατί δεν υπήρχε κίνδυνος!

ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ

Η Γαλλία δεν χάνει ευκαιρία για να δείξει ότι δεν ξεχνά τις παλιές αποικιοκρατικές της συνήθειες. Έστειλε, λοιπόν, στρατιώτες να επιβάλουν την τάξη στις Κομόρες όπου εκδηλώθηκε πραξικόπημα από τον δικό τους, γάλλο μισθοφόρο Ντενάρ. Αυτό, βέβαια, δεν τους άρεσε καθόλου, γιατί ο πρόεδρος της χώρας τυχαίνει να είναι φίλος προσκεείμενος στη Γαλλία. Πώς νομιμοποιείται η Γαλλία να επεμβαίνει στρατιωτικά σε μια περιοχή που έχει τυπικά αποκτήσει την ανεξαρτησία της εδώ και είκοσι χρόνια; Φαίνεται πως αυτά είναι ψιλά γράμματα.

Στην πρωτεύουσα της Τσετσενίας Γκρόζνι άνθρωποι προσπαθούν συντρίμμια άφησαν πίσω ρώσικες βόμβες ξανακτίσουν ζωή το

Γιατί τώρα Πουλαντζάς;

ΤΙΣ 3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ έκλεισαν δεκαέξι χρόνια από το θάνατο του Πουλαντζά, κι ο κόσμος που γέννησε τη σκέψη και δέχτηκε την κληρονομιά του έχει σχεδόν ολότελα αλλάξει. Η Αριστερά, περιθωριοποιημένη από τη θριαμβευτική άνοδο της Νέας Δεξιάς την περασμένη δεκαετία στη Δύση, βρίσκεται ακόμα σε κρίση, ενώ η αντικατάσταση των μονιμιστικών καθεστώτων από πανίσχυρα εθνικιστικά κινήματα στην Ανατολή και η κόπωση των εθνικο-απελευθερωτικών κινημάτων στον Τρίτο Κόσμο, που τα καταδίκασε στη διάλυση ή στο λαϊκισμό, δίνει λίγα περιθώρια σήμερα για τη μετάβαση στο δημοκρατικό σοσιαλισμό, σκοπός που απασχόλησε τον Πουλαντζά σε όλη του τη ζωή. Και στον τομέα της πολιτικής θεωρίας, η εμφάνιση του μεταμοντέρνου λόγου τείνει όλο και περισσότερο να θέσει τέλος στην κριτική που κυριάρχησε σε ολόκληρη τη μεταπολεμική εποχή. Δικαιολογημένα λοιπόν θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί τι απομένει σήμερα από την κληρονομιά που μας άφησε ο Νίκος Πουλαντζάς και τι αξία θα μπορούσε να έχει τώρα για μας οποιαδήποτε επιστροφή στο έργο του;

Ο σύντομο αυτό αφιέρωμα του *Αντί* στον μεγάλο μαρξιστή - θεωρητικό του κράτους δεν αγνοεί αυτά τα ζητήματα και με κανένα τρόπο επιθυμεί να εκφράσει τη νοσταλγία ορισμένων για μια παράδοση σκέψης και μια εποχή που έχει από καιρό περάσει. Αντίθετα, έχοντας κατά νου τα στραμμένα στο μέλλον και στις αλλαγές που πρόκειται να έρθουν, η σύντομη αυτή επίσκεψη στις ιδέες και στη σκέψη του Πουλαντζά ξεκινά από την πεποίθηση πως, ειδωμένο από την απόσταση που μας επιτρέπει σήμερα το πέρασμα του χρόνου, το έργο του αποκτά καινούργια αξία και το ενδιαφέρον το οποίο βρίσκουμε στα κλασικά κείμενα της πολιτικής επιστήμης κάθε φορά που τα ανακαλύπτουμε. Η μνήμη μας, για να αντλήσουμε τις εμπνεύσεις και τα ερείσματα που θα παράγουν τις καινούριες ιδέες και τους σύγχρονους τρόπους σκέψης. Έτσι, με το σημερινό ετούτο αφιέρωμα

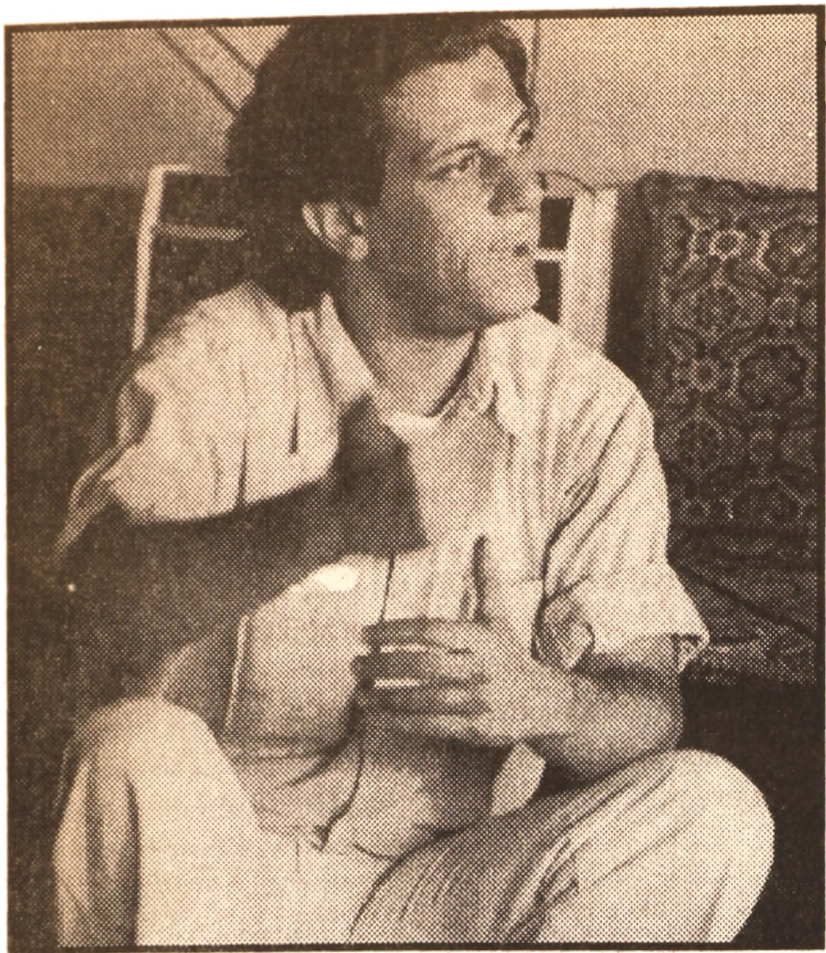
θυμούμε να συμβάλουμε στο να δοθεί η θέση που αρμόζει στον Πουλαντζά, να αντλήσουμε από τους λαμπρότερους φιλόσοφους και θεωρητικούς της μεταπολεμικής πολιτικής επιστήμης, ή με τα λόγια του πιο γνωστού μελετητή του έργου του, καθηγητή **Bob Jessop**, να αποκαταστήσουμε τον Νίκο Πουλαντζά στην ορθή θέση της πολιτικής θεωρίας.

Η σημασία που η προσπάθεια αυτή έχει και για την ίδια την Αριστερά είναι εξίσου μεγάλη. Διότι σήμερα, που πολλοί αναζητούν όχι μόνο τις ιδέες που θα τη βγάλουν από τα δικά της αδιέξοδα, αλλά πολύ περισσότερο τις αξίες που θα προσδιορίσουν την ίδια της την αμφισβητούμενη ταυτότητα, εκτός από τις σκληρές προσπάθειες που χρειάζονται για τη συγκρότηση μιας νέας κριτικής των προβλημάτων της σημερινής καπιταλιστικής κοινωνίας, είναι ανάγκη πρωτίτερα να ξεκινήσει μια γενική προσπάθεια επαναπροσδιορισμού ολόκληρης της παράδοσής της. Κι από κάποια άποψη, το πέρασμα του χρόνου κι οι μεγάλες πρόσφατες αλλαγές βοηθούν, γιατί τουλάχιστον τώρα υπάρχουν οι προϋποθέσεις ώστε η Αριστερά, αποδεσμευμένη από το βάρος της πειθαρχίας που έως πρόσφατα τη δέσμευε, να ξεκινήσει μια χειραφετημένη και ανανεωμένη συναλλαγή με την παράδοση των ιδεών της κατά την οποία να εκλέγονται και να αναζωογονούνται, αλλά και να απορρίπτονται και να εγκαταλείπονται στη φθορά του χρόνου, μονάχα όσα η δύναμη της σύγχρονης ελεύθερης κριτικής σκέψης αποφασίζει.

Από αυτή λοιπόν την άποψη δεν μένει παρά να εγκαταλειφθεί η στείρα συζήτηση γύρω από τη διατύπωση συνολικών και άκαμπτων εκτιμήσεων αποδοχής ή απόρριψης του έργου του Πουλαντζά ως «ενιαίου όλου» - που άλλωστε μονάχα τροφή σε νέους φανατισμούς και δογματισμούς μπορεί να δώσει -, και με γνήσιο ενδιαφέρον για την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών να τον δούμε τόσο με τις αδυναμίες του όσο και με τις ξεχωριστές λαμπρές στιγμές του, πάντοτε όμως μέσα στο πλαίσιο της εποχής του και της πνευματικής ατμόσφαιρας που τον περιέβαλλε, δηλαδή «ως τον τελευταίο μαρξιστή θεωρητικό του κράτους».

Κι αν λάβουμε υπόψη πως «τελευταίος μαρξιστής» υπήρξε όχι μόνο με την έννοια της ιστορικής θέσης του στο τέλος μιας συγκεκριμένης παράδοσης ιδεών αλλά και με την πιο αντικειμενική έννοια του στοχαστή που, μέσα από τις προσπάθειές του να απελευθερώσει τη μαρξιστική σκέψη από τα δεσμά του οικονομισμού και του ντετερμινισμού οδήγησε τη σκέψη αυτή στα τελευταία όρια των διανοητικών της δυνατοτήτων, μπορούμε να δούμε πώς ανοίγει ο δρόμος για μία ολόκληρη διόλου καινούρια συζήτηση του Πουλαντζά και του έργου του.





Ο Πουλαντζάς για τις διεθνείς σχέσεις

του Αλέξανδρου Καζα

Το θέμα που απασχόλησε τον Νίκο Πουλαντζά περισσότερο, όπως είναι γνωστό, ήταν η ανάλυση του σύγχρονου καπιταλιστικού κράτους και της σχέσης του με τις κοινωνικές τάξεις, ενώ ο τομέας των διεθνών σχέσεων, στο βαθμό που αυτός έπαιξε κάποιο ρόλο στη σκέψη του, τον απασχόλησε περιφερειακά, όσο χρειαζόταν δηλαδή για να εξηγήσει τις εξωτερικές σχέσεις των κρατών που μελέτησε. Ο Πουλαντζάς υπήρξε επίσης αυτό που πολλοί διεθνολόγοι αποκαλούν «εθνοκεντριστής», αφού αντίθετα από τη σχολή της εξάρτησης του A.G. Frank, του S. Amin κ.ά., η οποία εφάρμοζε τις ταξικές της αναλύσεις πάνω σ' ολόκληρο το παγκόσμιο σύστημα ως ενιαία ενότητα με διεθνείς ταξικούς σχηματισμούς, εκείνος εφάρμοσε την ταξική του ανάλυση πάνω σε κάθε έθνος-κράτος χωριστά. Και τούτο διότι έβλεπε πως οι διεθνείς σχέσεις συνίστανται στο πλέγμα των εξωτερικών σχέσεων των εθνών-κρατών τα οποία υπάρχουν ως ανεξάρτητες, αυτόνομες οντότητες, κι όχι όπως τα είδε η σχολή της εξάρτησης, δηλαδή ως εξαρτημένα παράγωγα του, σε τελευταία ανάλυση, ενιαίου παγκοσμίου καπιταλιστικού συστήματος.

Σε ορισμένα μέρη του έργου του ωστόσο(*) είναι δυνατόν να διακρίνει κανείς με σαφήνεια το σκελετό μιας αρκετά συγκροτημένης θεωρίας για τις διεθνείς σχέσεις της μεταπολεμικής περιόδου, κάτι που, καθ' όσο γνωρίζω, δεν έχει έως τώρα εκλάβει την ανάλογη προσοχή που του αρμόζει. Μερικά σημεία της θεωρίας αυτής, λοιπόν, θα επιχειρήσω να συζητήσω κριτικά αμέσως παρακάτω. Προηγουμένως, όμως, θα έπρεπε να ειπωθεί πως πολλές από τις απόψεις που θα συζητηθούν εδώ είτε έχουν ξεπεραστεί σήμερα από την ίδια τη ζωή και τις μεγάλες πρόσφατες διεθνείς αλλαγές είτε σε ορισμένα σημεία δεν με βρίσκουν σύμφωνο. Εντούτοις, εκείνο που προέχει αυτή τη στιγμή είναι όχι τόσο αυτό, όσο η ανάγκη να στρέψουμε με κριτικό βλέμμα την προσοχή μας πάνω στις ιδέες ενός από τους λαμπρότερους στοχαστές της μεταπολεμικής θεωρίας, όχι για να υποκαταστήσουμε την αδυναμία της σημερινής Αριστεράς να σκεφτεί πιο αποτελεσματικά απ' ό,τι μέχρι σήμερα κατάφερε, αλλά για να αναζητήσουμε με ποιον τρόπο θα ορίσουμε όσα αξίζουν να

κρατηθούν κι όσα χρειάζεται να απορρίψουμε, ούτως ώστε ν' ανοίξει δρόμος για έναν νέο προσδιορισμό των απόψεων της Αριστεράς στις δύο των διεθνών σχέσεων.

Επιστρέφοντας λοιπόν στις ιδέες του Πουλαντζά για τη φύση των ταπολεμικών διεθνών σχέσεων, μπορούμε εκ πρώτης όψεως να διανούμε σ' αυτές την επίδραση τριών κυρίως παραδόσεων σκέψης. Ιστον, της θεωρίας του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό, που άλλωστε απομέχρι σήμερα το θεμέλιο της μαρξιστικής διεθνολογίας· δεύτερον, σμένων θέσεων της σχολής της εξάρτησης των A.G. Frank και S. A και ειδικά τις έννοιες «κέντρο», «περιφέρεια» και «εξάρτηση»· καιλος της ίδιας της δικής του θεωρίας για το σύγχρονο καπιταλιστικότος, το οποίο, στο πλαίσιο της στρουκτουραλιστικής ερμηνείας τωνών του Γκράμσι, ο Πουλαντζάς συνέλαβε ως μια «σχετικά αυτόνοσφαίρα κυριαρχίας από τις κυρίαρχες κοινωνικές τάξεις.

Όπως φαίνεται από το σημαντικό, μα ελάχιστα γνωστό δοκίμιό του *Διεθνοποίηση των Καπιταλιστικών Σχέσεων και το Έθνος Κράτος* (βρ. 1973), που είχε κεντρικό θέμα τη συζήτηση του φαινομένου τηςρωπαϊκής Ενοποίησης και των επιπτώσεών της πάνω στο σύγχρονοπιταλιστικό κράτος, ο Πουλαντζάς ισχυριζόταν πως η αμερικανικηριαρχία στο σύγχρονο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα βασίζεταινω σε δύο τύπους εξάρτησης. Ο πρώτος και κυρίαρχος λαμβάνει χικατά τη γνώμη του, ανάμεσα στο αμερικανικό κεφάλαιο και τις χητης «περιφέρειας» (Τρίτου Κόσμου), ενώ ο δεύτερος βρίσκεται μστο ίδιο το καπιταλιστικό «κέντρο» κι ασκείται από το αμερικανικεφάλαιο σε βάρος του εξαρτημένου ευρωπαϊκού, το οποίο όμως, πτην εξάρτησή του, είναι κι αυτό «ιμπεριαλιστικό» ως προς τη σχέσημε τις χώρες της περιφέρειας. Όμως, σύμφωνα με τον ίδιο, οι δύο ασχέσεις εξάρτησης είναι τελείως διαφορετικές και γι' αυτό χρησιμοησε αντίστοιχα δύο εντελώς διαφορετικούς τρόπους για να τις εξηγι

ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ

Ως προς την πρώτη σχέση εξάρτησης «κέντρου» - «περιφέρειας»,ιστηρίζει (όπως φαίνεται κι από το βιβλίο του 1976 *Η κρίση των δικτρωιών*) πως το διεθνοποιημένο κεφάλαιο του «κέντρου» εισχωρείεσωτερικεύεται στις εθνικές οικονομίες της «περιφέρειας» εξαιτίαςύπαρξης μιας ισχυρής μεσάζουσας εμπορευματικής αστικής τάξης,στης ως «comprador», η οποία αναλαμβάνει να πραγματοποιήσει

(*) Συγκεκριμένα *δες Φασισμός και Δικτατορία* (1970),\

Η Διεθνοποίηση των Καπιταλιστικών Σχέσεων και το Έθνος-Κράτος (1973) και το *Η Κρίση των Δικτατοριών* (1976).

τηση για δικά της οφέλη και η οποία αιωρείται ανάμεσα στο κεφάλαιό του «κέντρου» και στο εγχώριο μικρό κεφάλαιο της «περιφέρειας», να έχει μια δική της κοινωνική βάση συσσώρευσης των κερδών. Ταυτόχρονα, έβλεπε πως οι εγχώριες «εθνικές» αστικές τάξεις των τμημένων χωρών, επειδή παραγκωνίζονται από την εσωτερική συσσώρευση κεφαλαίου από το κέντρο, αλλά προπαντός επειδή στη δική τους βάση συσσώρευσης κεφαλαίου μέσα στην εθνική οί-μια, συχνά ενδέχεται να ριζοσπαστικοποιηθούν και να συμμαχή-μαζί με τις υπόλοιπες εθνικές τάξεις (μικροαστική, αγροτική, ερ-κή κ.λπ.), κινητοποιώντας τις ενάντια στο μηχανισμό της εξάρτη-Από αυτή την άποψη, ο Πουλαντζάς υιοθετούσε σχεδόν αυτούσια από τα γνωστά επιχειρήματα της σχολής της εξάρτησης.

προς τον δεύτερο τύπο εξάρτησης όμως τα πράγματα είναι πιο πο-κα. Κατά την άποψή του, η εξάρτηση του ευρωπαϊκού πάνω στο ικανικό κεφάλαιο δεν στηρίζεται ούτε στην ύπαρξη μιας ισχυρής ζουσας (comprador) τάξης, ούτε και μίας καθαρά σχηματισμένης ής αστικής τάξης που να εκπροσωπεί το μικρό, βιομηχανικό κεφά- (και η οποία ενδέχεται να συμμαχήσει με τις υπόλοιπες λαϊκές τά-ενάντια στην εξάρτηση της εθνικής οικονομίας). Γι' αυτό το λόγο ο αντζάς διαφώνησε με την εξήγηση που ο E. Mandel έδωσε το 1970 αιτίες της ευρωπαϊκής ενοποίησης που, κατά τη γνώμη του τελευ-ι, συνίστατο στην οργάνωση μιας «υπερεθνικής» συμμαχίας του ευ-ϊκού «εθνικού» κεφαλαίου κατά του διεθνοποιημένου αμερικανι-και των μεσαζόντων του. Δίχως όμως και να ενστερνιστεί τις από-του γαλλικού Κ.Κ., που στο πλαίσιο μιας νεο-καουτσικής θεωρίας ρ-ιμπεριαλισμού» υποστήριξε πως η ΕΟΚ είχε ιδρυθεί από την ευ-ϊκή «comprador» αστική τάξη με σκοπό την εξυπηρέτηση των δι-της συμφερόντων μαζί με αυτών του αμερικανικού κεφαλαίου (που ι ενιαία ευρωπαϊκή αγορά θα είχε καλύτερο έλεγχο και μεγαλύτε-νατότητα επέκτασης), ο Πουλαντζάς προσπάθησε να οικοδομήσει ρίτη εξήγηση, βάσει της οποίας υποστήριξε πως υπάρχουν ταυτό-ι τόσο σχέσεις αντιπαλότητας και ανταγωνι-όσο και σχέσεις εξάρτησης ανάμεσα στο ευρω-ό και στο αμερικανικό κεφάλαιο.

συγκεκριμένα, η νέα αυτή εξήγηση απέρριψε χωριστικό ανάμεσα σε «comprador» και σε «έξ» αστικές τάξεις και ισχυρίστηκε πως στη ρώπη υπάρχει αυτό που ο ίδιος ονόμασε «ε-ρικό κεφάλαιο», που ελέγχεται από την «εσω-ή» αστική τάξη και το οποίο είχε μεγάλη πα-ση διεθνοποίησης πριν το 1945, οπότε επέ-με κι εσωτερικεύτηκε στην Ευρώπη. Το κεφά-αυτό, μας λέει, είναι ενιαίο και συμπεριφέρε-: «διπλό» τρόπο, δηλαδή πότε σαν να ήταν με-ν, κομπραντόρικο και πότε ως αυτόχthono, ό. Κι ετούτο διότι το «εσωτερικό» κεφάλαιο μεν τη δική του βάση εθνικής συσσώρευσης, ε διαθέτει μία, ας πούμε, οντολογική αυτονομία απέναντι στο αμε-νικό κεφάλαιο (σε αντίθεση με το «comprador» κεφάλαιο που δεν έτει δική του βάση συσσώρευσης αλλά παραμένει πλήρως εξαρτη-πάνω) στο ξένο κεφάλαιο), ενώ, απ' την άλλη πλευρά, το «εσωτερι-εφάλαιο υιοθετεί μια συμπεριφορά «εξάρτησης» προς το αμερικα-κεφάλαιο παρουσιάζοντας έτσι ιδιομορφίες που το διαφοροποιούν το «εθνικό» κεφάλαιο, το οποίο συνήθως αντιδρά ενάντια στην τηση συνάπτοντας συχνά συμμαχίες με τις υπόλοιπες λαϊκές τάξεις. ροστεθεί τέλος πως ο Πουλαντζάς φαίνεται να το αποκαλεί «εσωτε-τόσο γιατί η βάση συσσώρευσής του βρίσκεται μέσα στην εθνική ομία, όσο και διότι ο ρόλος του κεφαλαίου αυτού, που μοιάζει με

αυτόν του «comprador» κεφαλαίου, συνίσταται στο να «εσωτερικεύε-ται» το αμερικανικό κεφάλαιο στη Δ. Ευρώπη επιφέροντας έτσι την εξάρτηση της τελευταίας από το πρώτο.

Η οικοδόμηση των υπερεθνικών θεσμών της ΕΟΚ, τώρα, κατά τον ίδιο είναι μεν συνδεδεμένη με τη διαδικασία εξάρτησης του ευρωπαϊκού από το αμερικανικό κεφάλαιο, αλλά βεβαίως η σύνδεση αυτή δεν είναι μηχανική. Ξεκινώντας έτσι από τη θεωρία του κράτους που ο ίδιος εισή-γαγε στη μαρξιστική σκέψη, τονίζει αρχικά πως παρά τη διεθνοποίηση του κεφαλαίου και της κατανομής εργασίας, το κράτος διατηρεί ακόμη τη σχετική του αυτονομία, παραμένοντας εθνικό, και τούτο διότι, όπως μας λέει, το κράτος έχει το βλέμμα στραμμένο πάνω στην πάλη των τάξε-ων με σκοπό να την ελέγξει. Κι επειδή, συνεχίζει, οι λαϊκές τάξεις στην Ευρώπη, αντιδρώντας στη διεθνοποίηση του κεφαλαίου, πρώτον, θα εντείνουν την ταξική πάλη και, δεύτερον, θα ασκήσουν την ταξική πάλη στον εθνικό χώρο με σκοπό να «σπάσουν» την εξάρτηση της εθνικής τους κοινωνίας από την καπιταλιστική διεθνοποίηση, το καπιταλιστικό κράτος στην Ευρώπη θα γίνει περισσότερο εθνικό (τουλάχιστον όσον αφορά την πολιτική και ιδεολογική του καταπίεση) για να ελέγξει την αντίδραση των λαϊκών τάξεων. Οι οικονομικές όμως λειτουργίες του κράτους, συμπληρώνει (οι οποίες δεν είναι τεχνικές αλλά ενέχουν πολι-τικό χαρακτήρα κι αυτές), χάρη συντονισμού, της σχέσης εξάρτησης του «εσωτερικού» από το αμερικανικό κεφάλαιο, ωστόσο, θα «σταλούν» στο ευρωπαϊκό/υπερεθνικό επίπεδο κι ο φορέας του συντονισμού αυτού θα είναι η ΕΟΚ, η οποία, σημειωτέον, δεν πρόκειται κατά τον Πουλα-ντζά να αναχθεί σε υπερ-κράτος, αφού οι λοιπές λειτουργίες του κρά-τους στη Δ. Ευρώπη (ιδεολογικές και πολιτικές), αν μη τι άλλο, θα εθني-κοποιούνται όλο και περισσότερο για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω.

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί πως ο Πουλαντζάς, ορθά, διαφωνούσε με την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη τότε πως η αμερικανική ηγεμονία βρισκόταν σε κρίση. Ούτε η κρίση του δολαρίου του 1971, ούτε αυτονο-μιστική γλώσσα του Συμβουλίου Υπουργών της Χά-γης το 1972 κι άλλα παρόμοια γεγονότα φαίνεται να τον έπειθαν πως η κυριαρχία των ΗΠΑ είχε πληγεί. Αντίθετα, η γνώμη του ήταν πως οι ΗΠΑ παραμέ-νουν πανίσχυρες όσον αφορά τον έλεγχό τους μέσα στο καπιταλιστικό «κέντρο». Αυτό που τον απασχο-λούσε όμως ήταν ολόκληρη η σχέση «κέντρου» - «περιφέρειας» την οποία έβλεπε ως προβληματική κι επικίνδυνη για τη γενική κυριαρχία του καπιταλι-σμού και θεωρούσε πως η κρίση του καπιταλισμού θα επέλθει από το συνασπισμό των χωρών του Τρί-του Κόσμου. Από κάποια άποψη είχε δίκιο βεβαί-ως, αφού λίγο αργότερα (έγραφε στις αρχές του 1973) η σχέση Βορρά - Νότου προκάλεσε τεράστιες παγκόσμιες εντάσεις.

Αυτή η άποψη για τις σχέσεις «κέντρου» - «περι-φέρειας», στηριζόταν ωστόσο σε μια ευρύτερη αντίληψη του Πουλα-ντζά, σύμφωνα με την οποία ο πιο «αδύνατος κρίκος» στην παγκόσμια «αλυσίδα» του ιμπεριαλισμού βρίσκεται όχι μέσα στο «κέντρο», αλλά μεταξύ «κέντρου» και «περιφέρειας», ένα συμπέρασμα που θα του επέ-τρεπε να ισχυριστεί στη συνέχεια (θυμίζοντας επιπλέον τις απόψεις του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό) πως η τελική κρίση του καπιταλισμού δεν θα επέλθει «εκ των έσω», δηλαδή από συγκρούσεις μεταξύ των ιμπερια-λιστικών δυνάμεων (αν και αναμφίβολα θεωρεί πως θα υπάρξουν σοβα-ρές εντάσεις), αλλά από τα έξω, δηλαδή από τον ευρύτερο συνασπισμό των εθνικο-απελευθερωτικών κινήμάτων της περιφέρειας, κάτω από την ηγεσία της εργατικής τάξης.

*Υπάρχουν ταυτόχρονα
τόσο σχέσεις
αντιπαλότητας και
ανταγωνισμού όσο
και σχέσεις
εξάρτησης ανάμεσα
στο ευρωπαϊκό και
στο αμερικανικό
κεφάλαιο.*

Από την παραπάνω σύντομη επισκόπηση ωστόσο, μπορούμε να δούμε πόσα κρίσιμα ζητήματα θίγει ο Πουλαντζάς γύρω από τις διεθνείς σχέσεις του καπιταλισμού, έστω κι αν ο τομέας αυτός τον απασχόλησε λιγότερο σε σχέση με τα κύρια θεωρητικά του ενδιαφέροντα. Κατ' αρχήν, μπορεί να δει κανείς πως όσον αφορά την προσπάθεια του να εξηγήσει τις σχέσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Δυτική Ευρώπη, μας προσέφερε μια ξεχωριστή προσέγγιση, η οποία αναμφίβολα διατηρεί ακόμη μεγάλο μέρος της πρωτοτυπίας της. Έως σήμερα, παραμένει πράγματι δύσκολο να πάρει κανείς σαφή στάση γύρω από το βαθμό στον οποίο η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση αποτελεί πράξη εξάρτησης ή ανεξαρτησίας από τις ΗΠΑ, αφού η κηδεμονία των τελευταίων σε ολόκληρη τη διαδικασία ολοκλήρωσης (η οποία, βεβαίως, πέρα από τις οικονομικές έχει και αισθητές πολιτικές και πολιτιστικές πτυχές) ειδικά στις πρώτες δεκαετίες, αλλά φυσικά σε μικρότερο βαθμό σήμερα, αφήνει ακόμα ερωτήματα γύρω από τη γνησιότητα των απόψεων που βλέπουν στην ενοποίηση μια πράξη χειραφέτησης της Ευρώπης· αρκεί να δούμε πως μέχρι σήμερα στον αμυντικό τομέα η Ε. Ένωση παραμένει ανίκανη να οικοδομήσει το δικό της σύστημα συλλογικής ασφάλειας, επιμένοντας στη διατήρηση κι ενίσχυση του ΝΑΤΟ. Η θεωρία του Πουλαντζά, λοιπόν, για το «εσωτερικό κεφάλαιο», το οποίο συγκεντρώνει τόσο τα χαρακτηριστικά του εξαρτημένου «comprador» κεφαλαίου, όσο και τον αυτόνομο κι εθνικό χαρακτήρα του λεγόμενου «εθνικού» κεφαλαίου, έχει μεγάλη αξία, κι απαιτεί περισσότερη μελέτη, ιδιαίτερα όσον αφορά την έμφαση που δίνει στην πολυπλοκότητα και το «διπλό» ρόλο που χαρακτηρίζει την Ευρώπη στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ. Είναι δυνατό, επίσης, κι αναγκαίο να προεκταθεί μια τέτοια προσέγγιση και στη σφαίρα των πολιτικών και πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των δύο αυτών «πόλων» του καπιταλιστικού κέντρου, ούτως ώστε να οικοδομηθεί μια λιγότερο οικονομιστική αλλά και πιο ολοκληρωμένη άποψη του θέματος αυτού. Παρ' όλα αυτά, η γενική στάση του Πουλαντζά πάνω στις μεταπολεμικές διατλαντικές σχέσεις είναι αξιόλογη και παρέχει το κλειδί για περαιτέρω έρευνες του ζητήματος.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

Οπωσδήποτε, ένα μεγάλο μέρος της εύστοχης αυτής ανάλυσης της μοναδικότητας της θέσεως της Ευρώπης μέσα στο παγκόσμιο σύστημα, πρέπει να αναζητηθεί στην επιτυχία του να συλλάβει την πολυπλοκότητα των μηχανισμών εξάρτησης και τις διαφορές ανάμεσά τους, τόσο ως προς την ένταση όσο και ως προς τις μεθόδους με τις οποίες ασκούνται. Αντίθετα με την απλοϊκή θέση πολλών θεωρητικών της εξάρτησης που βλέπουν –όπως και ο Kautsky– το διεθνές σύστημα με τη μορφή ιστού αράχνης όπου υπάρχει ένα κέντρο και μία –σε ίση απόσταση– περιφέρεια, ο Πουλαντζάς εντόπισε ορθά δύο τύπους εξάρτησης (και κατά συνέπεια δύο τύπους κυριαρχίας), όπου στην περίπτωση της Ευρώπης έχουμε να κάνουμε με ένα τμήμα του κέντρου που βρίσκεται ταυτοχρόνως εξαρτημένο όσο και κυρίαρχο πάνω σε άλλες εξαρτημένες χώρες. Προεκτείνοντας την προσέγγιση αυτή πολλοί ήδη μίλησαν για την ύπαρξη της λεγόμενης «ημιπεριφέρειας» στην οποία εντάσσουν κι άλλες χώρες πέρα απ' τις ευρωπαϊκές, ενώ ο I. Roxborough για παράδειγμα έχει πολύ ορθά μιλήσει για την ανάγκη οικοδόμησης ξεχωριστής εξήγησης της εξάρτησης για κάθε χώρα χωριστά. Εκείνο που χρειάζεται να τονιστεί εδώ είναι πως πράγματι η εξάρτηση είναι μια γενική έννοια η οποία αποκτά διαφορετική σημασία όταν εφαρμόζεται σε διαφορετικές περιπτώσεις και γι' αυτό το λόγο είναι ανάγκη να γίνεται λόγος για πολλούς τύπους εξάρτησης, τους οποίους θα μπορούσε κανείς να προσδιορίσει σε θεωρητικό επίπεδο

προτού να καθορίσει τις παραλλαγές του κάθε τύπου μέσα από εμπειρικές μελέτες, κι αυτό σε μεγάλο βαθμό είχε συλλάβει κι εφαρμόσει ο Πουλαντζάς σ' όλο του το έργο. Από αυτή λοιπόν την άποψη μπορεί κανείς πως επειδή η αντίληψη του Πουλαντζά για την εξάρτηση ήταν απλοϊκή/μηχανιστική, του επέτρεψε να πετύχει ακριβέστερα περισσότερες δημιουργικές αναλύσεις από εκείνες της ορθόδοξης λής της εξάρτησης.

Μ' αυτό τον τρόπο επίσης ο Πουλαντζάς δημιούργησε το χώρο για εξήγηση του φαινομένου της κρίσης (κι εδώ βέβαια υπάρχει ένταξη επίδραση του Λένιν που δυστυχώς τον περιορίσε σε μια ντετερμινιστική και μονόπλευρη σύλληψή της). Διότι αν το φαινόμενο της κρίσης ορίζεται σε μια εσωτερική φθορά του μηχανισμού κυριαρχίας, ο Πουλαντζάς μιλώντας για δύο τύπους εξάρτησης, έναν μέσα στο κέντρο έναν έξω από αυτό, άνοιξε την προοπτική για την εξήγηση των πολλών εντάσεων που απειλούν (ή ενδέχεται να απειλήσουν) το κέντρο από αυτή την άποψη είναι εύστοχη και χρήσιμη η ανάλυσή του. Όμως αδυναμία του να ξεφύγει από τις σχετικές απόψεις του Λένιν τον χρεώνει να βλέπει την κρίση ντετερμινιστικά, δηλαδή να τη θεωρεί αναπόφευκτη, αρνούμενος κατηγορηματικά το ενδεχόμενο του «αυτοκαταστροφικού» (για να χρησιμοποιήσουμε την αταίριαστη για τις μέρες μας έκφραση του Kautsky), όσο και η «αναπαραγωγή της εξάρτησης», παραμέτρια ενδεχόμενα τα οποία δεν θα έπρεπε ποτέ να αποκλειστούν εκ προτέρων κι αυτό δυστυχώς δεν το λαμβάνει υπόψη του ο Πουλαντζάς. Εξίσου μονόπλευρη είναι και η πεποίθησή του (κι αυτή από την κριτική του Λένιν) πως η τελική κρίση θα επέλθει στη σύγκρουση «απ' έξω» αφού κατά την άποψή του «ο πιο αδύνατος κρίκος» είναι εκεί ανάμεσα στο «κέντρο» και την «περιφέρεια». Ωστόσο αυτό δεν το

*Σήμερα είναι φανερό
πως υπάρχουν τρεις
γενικές παγκόσμιες
δυνάμεις:
η καπιταλιστική
ηγεμονία,
ο εθνικισμός
και η πολυμερής
ολοκλήρωση.*

λεωθερωτικά κινήματα του Τρίτου Κόσμου και πλατιές ταξικές συμμαχίες που αυτά κάποτε εσφαλμένα έχουν είτε παραγκωνιστεί από την εξουσία διασπαστεί σε αντιμαχόμενες φράξιες, η προοπτική αυτή είναι αρκετά απίθανη. Ωστόσο το σφάλμα σκεπάζεται αλλού και συγκεκριμένα στο γεγονός ότι υπάρχει ποτέ ένας καθορισμένος εκ των προτέρων «αδύνατος κρίκος» εξάρτησης, αφού η σταθερότητα ή η αστάθεια της κυριαρχίας των ΗΠΑ προσδιορίζεται ανάλογα με την αντίσταση που ασκείται ενάντια στην κυριαρχία αυτή, είτε στο κέντρο είτε στην περιφέρεια και κάλλιστα ενδέχεται η κυριαρχία των ΗΠΑ να βρει μεγαλύτερες αντιστάσεις «μέσα» στο κέντρο παρά «έξω». Συνεπώς, αν εξαιρέσουμε τους περιπτώσεις των λενινιστικών επιδράσεων πάνω στην αντίληψη του φαινομένου της παγκόσμιας κρίσης

Πουλαντζά (και φοβόμαστε πως θα πρέπει να κάνουμε μεγάλη εξομολόγηση), μπορούμε να διαπιστώσουμε ωστόσο τα ίχνη μιας αρκετά ενδιαφέρουσας σύλληψης του φαινομένου αυτού μέσα στις γενικότερες από αυτές που του για τις διεθνείς σχέσεις.

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον υπάρχει στις θέσεις του για το ρόλο του κράτους στις διεθνείς σχέσεις όπου η σύλληψή του ως «σχετικά αυτονομία» αποτελεί προέκταση των απόψεών του για τη θέση του κράτους στις εθνικές κοινωνίες. Σε μια περίοδο κατά την οποία εγκατέλειψε πλέον την αλτουσερριανή θεωρία που είχε περιγράψει το 1968, για χάρη ενός νέου προσδιορισμού του κράτους ως «κοινωνικής σχέσης», επισημασμένος από τον Φουκώ, ο Πουλαντζάς διατύπωσε την άποψη πως π

εθνοποίηση του κεφαλαίου και των οικονομικών σχέσεων, στην Ευρώπη το κράτος παραμένει «εθνικό», αφού, στη γνώμη του, η πάλη των τάξεων λαμβάνει χώρα σε εθνικό πλαίσιο. Αυτό το συμπέρασμα από κάποια σκοπιότητα μένει ορθό αφού οι σύγχρονες διεθνείς σχέσεις στηρίζονται ουσιαστικά σε μια δυϊστική οργάνωση: στο οικονομικό επίπεδο λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο μιας διεθνοποιημένης/συγκεντρωτικής οργάνωσης, ενώ στο πολιτικό επίπεδο λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο μιας αποκεντρωμένης/κεντρικής οργάνωσης. Δυστυχώς, όμως, οι απόψεις του Νίκου Πουλαντζά σ' αυτό το σημείο δεν προχωρούν περισσότερο ώστε να εξηγήσουν πώς καλλιεργείται ο «διπλός» αυτός χαρακτήρας του παγκόσμιου καπιταλισμού, ποια συνεπώς είναι η θέση της παγκόσμιας κοινωνίας εν όψει αυτής της κληρονομιάς και ποια στρατηγική θα έπρεπε να υιοθετήσει η Αριστερά μέσα σ' ένα τέτοιο πλαίσιο οργάνωσης. Αντίθετα, καλεί μέσα από ένα κυκλικό επιχείρημα στο συμπέρασμα αφού το καπιταλιστικό κράτος παραμένει εθνικό (με το να καταπιέζει μια ταξική πάλη που λαμβάνει χώρα σε εθνικό πλαίσιο), η εργατική τάξη κατά συνέπεια χρειάζεται κι αυτή να οργανώσει τη στρατηγική της κατά του καπιταλισμού σε εθνικό επίπεδο. Έτσι, όμως, κράτος και εργατική τάξη παραμένουν εγκλωβισμένες σε μια εθνική διαπάλη, ενώ τόσο το κεφάλαιο, όσο και η εργασία συνεχίζουν (πάντα κατά τον Πουλαντζά) διεθνοποιούνται! Πραγματικά, παράξενο το γεγονός πως αν και έφτασε τόσο κοντά στη σύλληψη της αντίφασης που διέπει τις διεθνείς σχέσεις (οικονομικός συγκεντρωτισμός και πολιτική αποκεντρωση), τελικά δεν κατάφερε να δει τη διεθνοποίηση της εργασίας επιβάλλει στην Αριστερά να υιοθετήσει μια κοσμοπολίτικη στρατηγική μετάβασης στο σοσιαλισμό μαζί με τη διεθνοποίηση της στρατηγικής που απευθύνεται κατά του «εθνικού» καπιταλισμού. Πιθανώς, θα μπορούσε κανείς να κάνει κριτική και σε ορισμένες άλλες απόψεις του Πουλαντζά για τις διεθνείς σχέσεις, κυρίως αυτές που συγκεντρώνουν τις λενινιστικές του καταβολές και τον κεντρισμό του. Έτσι, οι αναφορές του στην αμερικανική κυριαρχία «ιμπεριαλιστική» είναι εντελώς εσφαλμένες και φαίνεται να μη λαμβάνει υπόψη τις διαφορές ανάμεσα στο βρετανικό ιμπεριαλισμό και τον «ηγεμονικό» τρόπο κυριαρχίας των ΗΠΑ μετά το 1945, ο οποίος ξεφεύγει σε μεγάλο βαθμό άλλωστε αντι-ιμπεριαλιστικός. Η διαφορά έγκειται, όπως ορθά εξηγεί ο R. Cox, στο ρόλο που η ιδεολογική κυριαρχία παίζει στη σχέση ηγεμονίας και στη συνεπή δέσμευση του ηγεμόνα να έχει τις διεθνείς σχέσεις χωρίς τη χρήση πολιτικο-στρατιωτικών μέσων, παρά μόνο σε «εξαιρετικές περιπτώσεις». Επιπλέον, η αδυναμία του Πουλαντζά να καταλάβει τη διαφορά αυτή οφείλεται και στην απουσία οποιασδήποτε εξήγησης της «παγκόσμιας οικονομικής σφαίρας» στις αναλύσεις του, καθώς και στο γεγονός ότι αν λαμβάνεται την αντίφαση ανάμεσα στον πολιτικό εθνοκεντρισμό και στον οικονομικό διεθνισμό του σύγχρονου καπιταλισμού, δεν εξηγεί με ποιο τρόπο ο παράδοξος αυτός διαχωρισμός παραμένει ορθός και διατηρείται σε ισορροπία (κάτι που φυσικά οφείλεται στις αντιθέσεις του φιλελευθερισμού, δηλ. στην ιδεολογία). Επίσης, είναι αισθητή η απουσία μιας θεωρίας του εθνικισμού μέσα στο πλαίσιο της ανάλυσής του. Σήμερα, κι εκ των πραγμάτων, είναι φανερό πως υπάρχουν τρεις γενικές παγκόσμιες δυνάμεις, η καπιταλιστική ηγεμονία, ο εθνικισμός και η πολυμερής ολοκλήρωση, με τις πολυάριθμες παραλλαγές τους. Μια ολοκληρωμένη ανάλυση των διεθνών σχέσεων επομένως, πέρα από μια θεωρία εξάρτησης και μια θεωρία ολοκλήρωσης (τις οποίες αναπτύσσει ο Πουλαντζά),



Ο Νίκος Πουλαντζάς με τον Θωμά Κονιαβίτη στην τελευταία επίσκεψή του στη Σουηδία. Στοκχόλμη 1979.

ντζάς), χρειάζεται να διαθέτει και μια τρίτη θεωρία για τον εθνικισμό ως παγκόσμιο φαινόμενο· όμως αυτή δυστυχώς απουσιάζει από τις απόψεις του (με εξαίρεση φυσικά τις αναλύσεις του για το φασισμό όπου συζητά τον εθνικισμό, αλλά ετούτο συμβαίνει σε άλλα πλαίσια και για διαφορετικό σκοπό).

Τελειώνοντας αυτή την προσπάθεια εξέτασης των ιδεών του Πουλαντζά για τις διεθνείς σχέσεις, θα ταίριαζε να διατυπωθούν δύο γενικά συμπεράσματα. Το πρώτο είναι πως η παραπάνω προσπάθεια πραγματικά άξιζε να γίνει και τούτο όχι απλά διότι μια συζήτηση έστω και θεμάτων δευτερεύουσας σημασίας στο έργο του Πουλαντζά, όπως είναι οι διεθνείς σχέσεις, «βοηθά πάντοτε» (έστω και πιο λίγο) στην πληρέστερη κατανόηση ολόκληρης της σκέψης του μεγάλου μαρξιστή θεωρητικού. Αν και σίγουρα συμβαίνει κι αυτό· αρκεί να λάβουμε υπόψη πως ακόμα κι αυτή η συζήτηση μπορούμε να συμπεράνουμε για παράδειγμα την κεντρική θέση που φαίνεται να έχει το θέμα της απελευθέρωσης του τρίτου κόσμου μέσα στη σκέψη του, κάτι που δεν ξεχωρίζει συνήθως όταν συζητείται ο κορμός του έργου του Πουλαντζά που αφορά τα ευρωπαϊκά καπιταλιστικά κράτη. Όμως, εκείνο που κυρίως αξίζει σ' αυτή τη συζήτηση είναι το γεγονός ότι ο Πουλαντζάς έχει κατά τη γνώμη μου ορισμένα στοιχεία πρωτοτυπίας που δεν συναντούμε ούτε στη σχολή της εξάρτησης ούτε και στις διάφορες κοινωνιολογικές θεωρίες των τελευταίων χρόνων κι αυτά κυρίως υπάρχουν στην προσπάθειά του να εντοπίσει τις ιδιομορφίες της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης στο πλαίσιο της γενικότερης θέσης της μέσα στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα, ιδωμένο ως ένα σύνθετο μηχανισμό εξάρτησεων με αυτόνομα έθνη-κράτη. Το δεύτερο συμπέρασμα είναι το εξής: παρά τα στοιχεία πρωτοτυπίας που υπάρχουν στη διεθνολογία του Πουλαντζά, η χρησιμότητά τους για μας σήμερα θα είναι ουσιαστικά ελάχιστη εφ' όσον αυτά δεν υποβάλλονται διαρκώς σε συνεχείς διαδικασίες επεξεργασίας κι ανανέωσης. Και σ' αυτό το μέρος της, αλλά και σε ολόκληρη τη σκέψη του, ο Πουλαντζάς μας άφησε ορισμένες ανεπανάληπτες στιγμές διανοητικής αριστοτεχνίας, αλλά μαζί με αυτές –για να χρησιμοποιήσω μια έκφραση του Σεφέρη σχετική με το Σολωμό– μας άφησε και πολλά χάσματα. Σε μας τώρα δεν απομένει παρά να κερδίζουμε από τις αξιόλογες στιγμές της προσφοράς του και συνάμα να κάνουμε και το έργο του να κερδίζει κάθε φορά που ανακαλύπτουμε σ' αυτό καινούριες ανεξιχνίαστες πτυχές.

• Στο επόμενο: ολοκληρώνεται το μικρό αφιέρωμα στον Πουλαντζά με τη δημοσίευση άρθρου του Bob Jessop, που έχει τίτλο «Αποκαθιστώντας τον Νίκο Πουλαντζά: Περί της επικαιρότητας του τελευταίου μεγάλου μαρξιστή-θεωρητικού του κράτους».

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

*

Μανόλης Αναγνωστάκης
Υ.Γ.

*

Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου
ΔΥΣΚΟΛΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ
ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

*

Ελένη Βακαλό
ΤΟ ΑΛΛΟ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ

*

Νάνος Βαλαωρίτης
ΣΤΟ ΚΑΤΩ ΚΑΤΩ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

*

Χάρης Βλαβιανός
Η ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ
Ο ΑΛΛΟΣ ΤΡΟΠΟΣ

*

Ναπολέον Γκίκας
ΩΦΕΛΙΜΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

*

Γιάννης Δάλλας
ΠΟΙΗΜΑΤΑ 1948-1988

*

Νίκος Δήμου
ΠΟΙΗΜΑΤΑ 1950-1990
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΓΑΤΩΝ

*

Σταύρος Ζαφειρίου
Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ
ΚΑΙ Η ΦΩΤΙΑ

*

Αλέξανδρος Ίσαρης
ΟΙ ΤΡΙΣΤΑΝΟΙ - ΠΟΙΗΜΑΤΑ 1966-1992

*

Θανάσης Κωσταβάρας
ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΟΣ
Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΑΚΡΟΒΑΤΗ

*

Γιώργος Λίκος
ΠΟΙΗΣΗ 1944-1990

Γιώργος Μαρκόπουλος
ΠΟΙΗΜΑΤΑ 1968-1987

*

Γιώργης Μιχάκης
Η ΑΝΟΙΞΗ ΣΤΟ ΠΕΝΘΟΣ

*

Γιώργος Μπλάνας
ΝΥΧΤΑ

*

Μάξιμος Οσύρος
ΣΤΗ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΤΟΥ ΨΥΧΙΑΤΡΕΙΟΥ

*

Τάκης Παυλοστάθης
ΣΗΜΕΙΑ
ΤΟΥ ΕΞΑΦΑΝΙΖΟΜΕΝΟΥ ΤΡΙΤΟΥ

*

Λιάνα Σακελλίου
ΑΦΕΣ ΡΕΟΥΣΕΣ

*

Νικόλας Σεβαστάκης
ΛΑΦΥΡΟ ΑΓΑΠΗΜΕΝΩΝ ΗΜΕΡΩΝ

*

Κυριάκος Σταμέλος
AD ABSINTHIUM

*

Κώστας Στεργιόπουλος
ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ Α' (1944-1965)
ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ Β' (1965-1983)
Ο ΗΛΙΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΟΥ

*

Σωτήρης Τριβιζάς
ΒΙΟΣ ΑΣΩΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

*

Αργύρης Χιόνης
ΕΣΩΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

*

Νίκος Χουλιαράς
Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ
ΜΕ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ
ΟΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΥ

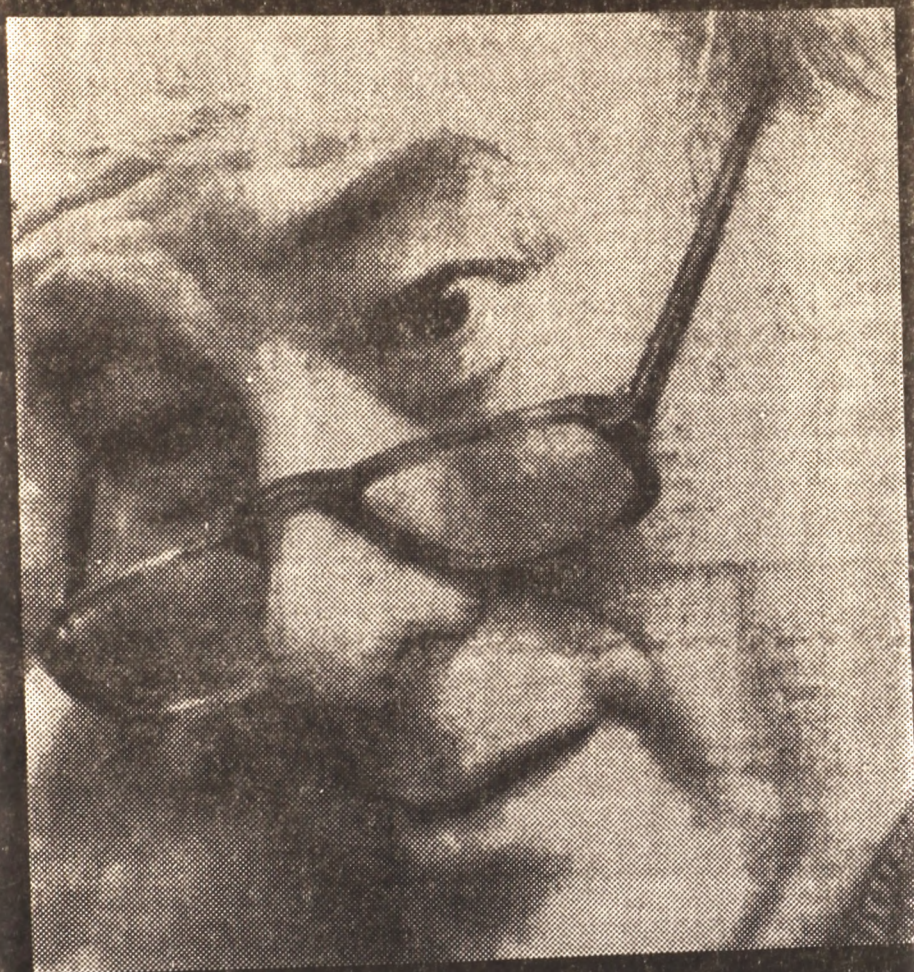
Μόλις κυκλοφόρησε

Ζέφη Δαράκη: Η ΘΛΙΨΗ ΚΑΙΕΙ ΤΙΣ ΣΚΙΕΣ ΜΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το ελληνικό βιβλίο
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ.: 3607744

ΕΠΙσημαίνουμε



50 ΑΛΕΞΗΣ ΜΠΙΣΤΙΚΑΣ: ΜΕ ΠΑΘΟΣ

Τριάντα ενός χρόνων
πέθανε ο
σκηνοθέτης Αλέξης
Μπίστικας. Πρόλαβε,
όμως, και άφησε το
στίγμα του στο
ελληνικό σινεμά: το
πάθος του, την
αισθαντικότητα, τη
βαθιά του παιδεία...

57 ΣΤΟ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΣ ΤΩΝ ΝΕΟ- ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΕΞΙΚΩΝ

Η Άννα Ιορδανίδου
προτείνει ορισμένα
ασφαλή κριτήρια για
την αξιολόγηση των
λεξικών της
νεοελληνικής
γλώσσας.

48

ΕΝΤΜΟΥΝΤ ΧΗΝΥ
ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ '95
ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

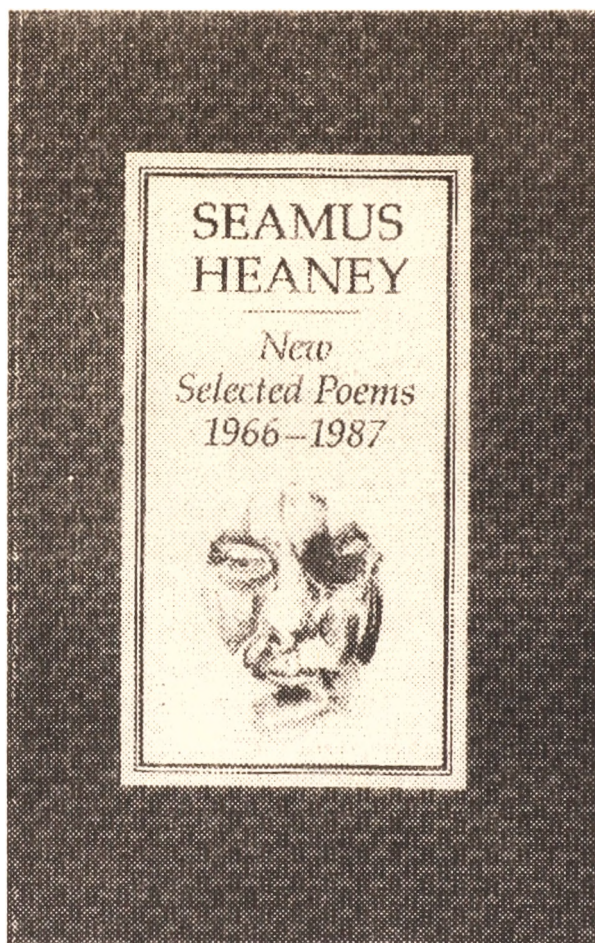
«Κινήθηκα σαν τον διπλό πράκτορα μες
στις μεγάλες ιδέες. [...] Ξεφτέρι στο
κουβεντολόι, διέσχισα τις γραμμές
προφέροντας συνθήματα προσεκτικά,
επάνδρωσα κάθε ομιλία με φυλάκια και
σε κανέναν δεν έστειλα αναφορά». Ο
Παναγιώτης Ιωαννίδης παρουσιάζει και
μεταφράζει ποίηση του φετινού
νομπελίστα, του Ιρλανδού Σέημους Χήνυ.

Ένας Μικρούτσικος
σώζει τον Πολιτισμό.

Ο άλλος, ο μικρός
κούτσικος, σώζει την
Παιδεία, το βιβλίο.
Θνικό Κέντρο Βιβλίου
θα προωθήσει
κοινωνεί- το... βιβλίο
σε συνεργασία με τον
Ένα Μικρούτσικο στην
εκπομπή του
«Χαμογελάτε, είναι
μεταδοτικό». Μέγκας
παι, Κύριε! Τι άλλο θα
εσ' αυτόν τον κόσμο
μικρό, τον μέγκα, τον
μικρούτσικο...

Σέημους Χήννυ:

Τα σχήματα των πραγμάτων



Ο Σέημους Χήννυ γεννήθηκε στην κατεχόμενη Βόρεια Ιρλανδία το 1939. Ο διχασμός ανάμεσα στην Αγγλία, τη γλώσσα της οποίας τον φρονιμοει, και την Ιρλανδία, τη γη όπου γεννήθηκε, βαρβαίνει πάντα μέσα του, όπως και σε όλους τους συμπατριώτες του: «Κινηθήκα σαν τον διπλό πράκτορα μες στις μεγάλες ιδέες. [...] Ξεφτέρι στο κουβεντολόι, διέσχισα τις γραμμές προφέροντας συνθήματα προσεκτικά, επάνδρωσα κάθε ομιλία με φυλάκια και σε κανέναν δεν έστειλα αναφορά». (*Η Δυσκολία της Αγγλίας*, «Σταθμοί», 1975).

Πάνω σ' αυτό το διχασμό προστίθεται το βάσανο της απόστασης του συμμετέχοντος πολίτη από τον παρατηρητή ποιητή. «Αυτό είδες, κι αυτό έγραψες – όχι το γεγονός. Μπέρδεψες την αποφυγή με τη διπλωματία του καλλιτέχνη.» (*Το Νησί των Σταθμών*, VIII, 1984), τον κατηγορεί ένας σύγχρονος νεκρός που εμφανίζεται μπροστά του, ματωμένος.

Το ίδιο ζωντανά εμφανίζονται και οι παλιότεροι νεκροί, πτώματα που συντηρήθηκαν μέσα στην τύρφη και ανασύρθηκαν μαζί με την ποικιλομορφική τους ιστορία («Βορράς», 1975).

Η βία του ιρλανδικού παρελθόντος (*Βορράς*) συνεχίζεται το ίδιο, αν όχι περισσότερο, άγρια: «ελικόπτερα [...] /παίζουν την ακρωτηριασμένη μουσική τους» (*Το Νησί των Σταθμών*, IX) στη «χώρα [...] ανοιχτομυαλών, ανοιχτών σαν παιγίδες» (*Ό,τι κι αν πεις μη λες τίποτα*, «Βορράς», 1975), όπου «η “φωνή της σύνεσης” όλο και βραχνιάζει».

Ηταν ημερα ζρύας
 Ώσης σιωπής ανεμοδαρμένων
 Αιφίων κοιτάσεων
 Βριζμένα σ' τη βροχή.
 Φορτωμένα λουλούδια
 Τα φέρτρα τό 'να μετά το άλλο
 Έμοιαζαν να πλέουν απ' τη θύρα
 Των πολύζοιμων καθεδρικού
 Έναν άιθη πίνω, σε αργό νερό.

Η κοινή κηδεία
 Ξετύλιξε τη σαβανολουρίδα της,
 Λασκάροντας, τεντώνοντας
 Όσπου βρεθήκαμε σφιγμένοι και δεμένοι
 Σαν αδελφοί σε κύκλο
 (Θύμα, «Έρευνα Πεδίου».)

Στα πρώτα του ποιήματα, η γλώσσα έχει μια σκληρή μουσικότητα: «το ρούν/ άστραμμα των συμφώνων/ σχίζε τον στίχο» (*Οστέινα Όνειρα*, «Βορράς», 1975). Με τα χρόνια, η φλέβα της αγγλικής λυρικής απαλύνει την κέλτικη πυκνότητα. Πάντα, όμως, με «λέξεις που εισέρχονται σχεδόν μέσα στην αίσθηση της αφήs» (Πρόλογος του *Γκλάνμορ*, «Έρευνα Πεδίου», 1979), προσπαθεί να πει τα «πραγματικά μελωμένα απευθείας πάνω στα δικά σχήματα» (*Η Χερσόνησος*, «Πόρτα προς

Σκοτάδι», 1969).

Υπάρχουνε τα λασπολούλουδα της διαλέκτου
 Και τα αθάνατα του τέλειου τόνου
 Κι αυτή η στιγμή που κελαηδάει το πουλί σχεδόν απάνω
 Στη μουσική των πραγμάτων που συμβαίνουν.

(Τραγουδί, «Έρευνα Πεδίου».)

Σταδιακά πλουτίζει την ακριβή παρατήρηση της πρώτης του λογής «Θάνατος ενός Φυσιολόγου» (1966). Με κατάληξη τα πρόσφατα ποιήματα, στο «Βλέποντας τα Πράγματα», όπου εθίζεται πια καταμέτωπο σ' αυτό που απ' την αρχή περιτριγυρίζει αντιστοιχίες του απτού κόσμου με τον αόρατο, την εξαγωγή μεταφυσικής από τη χειροπιαστή πραγματικότητα, και συνεπώς λεία αρμολογημένης μ' αυτήν. Όλο και περισσότερο βρισκόμαστε μάρτυρες μιας φώτισης, ή μιας επιφάνειας, ανταμοιβή της πλάνης και του σεβασμού σε ανθρώπους και πράγματα εξίσου.

Ο χώρος όπου στεκόμασταν είχε αδειάσει
 Εντός μας για να τον φυλάξουμε, διεισδύοντας
 Ξέφωτα που ξάνοιγαν ξαφνικά
 Έπεσε το τσεκούρι σε υψηλές κραυγές και
 συντελέστηκε μια καθαρή μεταβολή.

ΠΑΡΤΗΡΙΟ

οι ψαράδες στο Μπαλλουσάννον
αν στα δίχτυα τους ένα βρέφος
νύχτα, με το σολομό μαζί.
μο γέννημα,

μικράκι που το ρίζαν πίσω
ερά. Αλλ' είμαι σίγουρος
αθώς στεκόταν στα ρηχά
ερά βυθίζοντας τον

τα παγωμένα κότσια των καρπών της
α' νιωθε πια, χαλίκια,
ς ήταν αθερίνα μ' αγκίστρια,
σκιζε στα δυο.

η έσυρε τα πόδια στο νερό
απ' το σχήμα του σταυρού της.
ον τον τραβήξαν έξω με τα ψάρια.
ι το καθαρήριο θά 'ναι

σπραφτάλισμα ψυχών
από μακρινή αριμυρή περιοχή.
ια κι οι παλάμιες του Χριστού, πληγιασμένες,
ζουν, και δεν μπορούν να ψαρέψουν εκεί πέρα.

από τη συλλογή «Ξεχειμωνιάζοντας» (1972)

ΨΑΣ

τρεψα σε μια μακριά ακτή,
εημένη καμπύλη ενός κόλπου,
ρηχά μόνο να βροντά
ημική εξουσία του Ατλαντικού.

εψα το κεφάλι στις πεζές
κλήσεις της Ισλανδίας,
ιβερές αποικίες
ρουλανδίας, και ξάφνου

υλικοί επιδρομείς,
αζεμένοι στ' Όρκνεϋ και το Δουβλίνο
ώνταν με τα μακριά
κά τους που σκουριάζαν,

η που ήσαν μες στην στερεή
ά πέτρινων πλοίων,

η που άστραφταν πετσοκομμένοι
το χαλίκι ρυακιών που ξεπαγώσαν

φωνές που τις εκούφαινε ο ωκεανός
με προειδουποιούσαν, υψωμένες ξανά
α σ' επιφάνεια.

καραβίου η κολυμβήτρα γλώσσα

με τη σκέψη τη στερεή –

το σφυρί του Θου πως έπεφτε,

ο στη γεωγραφία και τη συναλλαγή
ψμένα ζευγαρώματα και εκδικήσεις,

και μαχαιρώματα πισώπλατα
πο συμβούλιο, ψεύδη και γυναίκες,
τήρηση που την είπανε ειρήνη,
η του επωάζει το χυμένο αίμα.

γε. «Ξαπλώσου

μονιά των λέξεων, θάψε

σινάρι και την λάμψη

αυλακωμένου σου μυαλού.

Σύνθεσε στο σκοτάδι.

Ανάμενε το βόρειο σέλας

στη μακριά εκστρατεία

αλλά όχι κάποιον καταρρηράκτη φωτός.

Κράτα το μάτι καθαρό

σαν τον κόμπο του σταλακτίτη.

εμπιστεύσου την αίσθηση όποιας χούφτας χρυσού

τα χέρια σου γνώρισαν».

από τη συλλογή «Βορράς» (1975)

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ, VII

Είχα φτάσει στην άκρη του νερού,

ησυχασμένος, κοιτάζοντας απλώς, χαζεύοντας

πάνω του σαν νά 'ταν ένα διανγές βαρόμετρο

ή καθρέφτης, όταν η αντανάκλασή του

δεν εμφανίστηκε, αλλά ένιωσα μια παρουσία

να εισέρχεται μες στην αυτοσυνγκέντρωσή μου

που είχε σκοπό να μην συγκεντρωθώ καθώς εκείνος

πρόφερε

το όνομά μου. Και παρότι απρόθυμος

έσπρεψα ν' αντικρίσω το πρόσωπό του και ο κλονισμός

μπρος σ' ό,τι είδα ακόμα με κρατάει το μέτωπό του

έχασκε ανοιχτό πάνω απ' το μάτι και αίμα

είχε στεγνώσει πάνω στο λαιμό του και το μάγουλο.

«Ηρέμησε».

είπε, «εγώ είμαι. Έχεις δει κι άλλους στα ίδια χάλια

μετά το γήπεδο... Τι ώρα ήταν

όταν με ξυπνήσαν ούτε και τώρα ξέρω

αλλ' άκουσα να χτυπούνε, να χτυπούν, και τρόμαξα,

όπως με το τηλέφωνο χαράματα,

και μου 'κοψε να μην ανάψω φως

μα να κοιτάξω πίσω απ' την κουρτίνα

Είδα δυο πελάτες στο κατώφλι

κι ένα παλιό λαντρόβερ μ' άνοιχτές τις πόρτες

παρκαρισμένο έξω κι άφησα την κουρτίνα

αλλά θα πρέπει να περίμεναν την κίνηση

γιατί φωνάξανε να κατεβώ στο μαγαζί

Εκείνη άρχισε να κλαίει τότε, να κυλιέται στο κρεβάτι,

θρηνηλογώντας θρήνους μοναχή της,

ούτε που ρωτούσε ποιος χτυπούσε. «Σου

έστριψε, τι έπαθες;» γούλισα. πιο πολύ

για να συνέρθω εγώ παρά

από θυμό πραγματικό για κείνη

γιατί το χτύπημα μ' είχε ταράξει, έτσι όπως επέμεναν

και το κλαψούρισμα και οι μισο-στριγκλιές της τό

'καναν χειρότερο

Φώναζαν συνεχώς, «Αφεντικό!

Αφεντικό!» φόρεσα τα παπούτσια μου λοιπόν κι
ένα σακάκι

και πήγα στο παράθυρο και φώναξα,

«Τι θέλετε; Άμα δεν χαμηλώσετε το σαματά

δεν κατεβαίνω» «Ένα παιδί είν' άρρωστο.

Άνοιξε μήπως βρούμε τίποτα – χάπια

καμιά σκόνη ή κανά σιρόπι»,

ένας τους είπε. Κατέβηκε απ' το πεζοδρόμιο
κι είδα το πρόσωπό του μες στο φως του δρόμου
κι όταν κινήθηκε κι ο άλλος και τους δύο τους γνώ-
ρισα.

Αλλά όσο κι αν το χτύπημα ήταν άσχημο, η ησυχία
μού 'πεφτε χειρότερη. Κι εκείνη είχε ησυχάσει
πλάγιαζε εντελώς ακίνητη, ψιθύριζε να προσέχω.

Στην πόρτα της κρεβατοκάμαρας άναψα το φως.

«Παράξενο που δεν γυρέψαν φαρμακείο.

Έτσι κι αλλιώς ποιοι νά 'ναι τέτοια ώρα;»

με ρώτησε με μάτια πεταγμένα έξω.

«Στο πρόσωπο τους ξέρω» είπα, αλλά κάτι

μ' έκανε να βρω μες στο κρεβάτι το χέρι της και να

το σφίξω.

προτού κατέβω κάτω στη μεριά

του μαγαζιού. Στεκόμουν εκεί πέρα, με γόνατα

που τρέμαν. Θυμάμαι την μπαγιατισμένη μυρουδιά

μαγειρεμένου κρέατος, μου φαίνεται να 'ρχεται
απ' έξω

καθώς πήγαινα ν' ανοίξω. Από 'κεί και πέρα

ξέρω όσα ξέρεις.

«Δεν είπαν τίποτα;» «Τίποτα. Τι νά 'λεγαν;»

«Ήταν με στολή; Φορούσαν μάσκες;»

«Είχαν τα πρόσωπα γυμνά όπως τη μέρα,

μπάσταρδα που νομιζανε πως ήταν το άλφα και το
ωμέγα.»

«Όχι πως θα σε παρηγορήσω

αλλά τους πιάσαν», τού 'πα, «και πήγαν φυλακή.»

Μεγαλοκαμωμένος, ευγενικός, καλοσυνάτο πρό-
σωπο, στεκόταν

ξεχνώντας τα όλα τώρα εκτός

ό,τι πλημμύριζε το χαλασμένο του κεφάλι,

κι άρχιζε να χαμογελά. «Πάχυνες

απ' όταν έβγαζες τα μάτια σου μέσα στο Ώστιν

που 'χες δανειστεί ένα βράδυ Κυριακής.»

Περνώντας από ζωή και θάνατο μετά βίας είχε γε-
ράσει.

Πάντα ακτινοβολούσε μια καθαρότητα αθλητή

κι αν εξαιρέσεις το κατεστραμμένο

μέτωπο και το αίμα, ήταν ακόμα ο ίδιος

σπονδαίος μέσος με τη γαλάζια μπλούζα

και το κολαριστό παντελονάκι, ο μοναδικός στυλί-

στας στην ομάδα,

το τέλειο αγνό, αδιανόητο θύμα.

«Συγχώρεσε τον τρόπο που έζησα αδιάφορος –

συγχώρεσε την ντροπαλή, προφυλαγμένη ανάμειξή

μου,

μ' άκουσα με έκπληξη να λέω. «Συγχώρεσε το μάτι

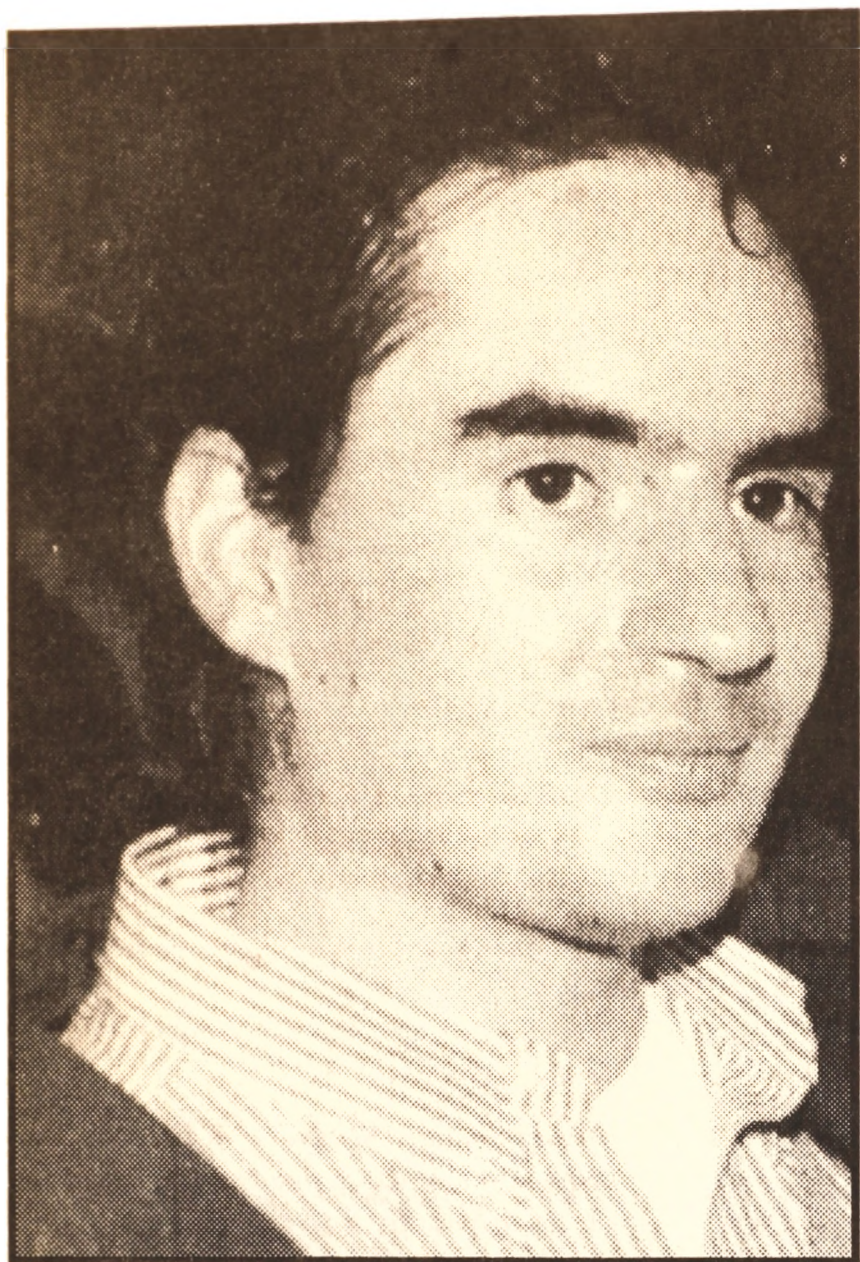
μου», είπε, «μου προήξεις το κεφάλι.»

Κι ύστερα μια σουβλιά πόνου σαν να τον διαπέρασε

και θόλωσε σαν ξεστός αέρας κι έσβησε.

Παρουσίαση καί μετάφραση:
Παναγιώτης Ιωαννίδης

ΜΕ ΠΑΘΟΣ...



Σπούδασε πολιτικές επιστήμες στο Λονδίνο. Συνέχισε με μεταπτυχιακές σπουδές στις επικοινωνίες με ειδίκευση στον κινηματογράφο – «που τον αγαπούσα, ίσως γιατί ήταν η μοναδική μου διασκέδαση», καθώς έλεγε. Έκανε πολλές μικρές ταινίες και μια μεγάλη, και έφυγε νέος, παίρνοντας μαζί του πολλές από τις υποσχέσεις για εικόνες ξεχωριστές· ταυτόχρονα, όμως, αφήνοντας μια σειρά από κινηματογραφικά δοκίμια, που όλα τους ανοίγουν δρόμους σε μια τέχνη που, καθώς αποδεικνύεται, δεν έχει κορεσθεί.

«Ό,τι ενώνει τις επιρροές μου είναι ένα πάθος που τροφοδοτεί τις ταινίες – κι ένας έντονος αισθησιασμός», έλεγε σε συνέντευξή του στο *Αντί* (τχ. 477, 18.10.1991). Παράλληλα, όμως, στην ίδια εκείνη συνέντευξη, διαφαινόταν η στέρεη σχέση με τη μεγάλη κινηματογραφική παράδοση καθώς και η βαθιά του επιθυμία να μιλήσει στο κοινό: «Θα ήθελα να γεφυρώσω τους αντίποδες: και ταινία για τη διασκέδαση και την επικοινωνία με κάποιο μεγάλο κοινό και ψήγματα προσωπικής έκφρασης. Θα ήθελα, οι ταινίες μου να πατούν στις

προτιμήσεις του μέσου θεατή (με την έννοια της ψυχαγωγίας) αλλά, υποδόρεια, να εκφράζουν και μια προσωπική μου ανάγκη. Εκτός από το να δώσω τη χαρά της αφήγησης σε κάποιον που βλέπει την ταινία, θα ήμουν ευτυχής αν μπορούσα στο ελάχιστο να τον αλλάξω.»

Ήταν το πάθος που κι ο ίδιος συχνά πυκνά περιέγραφε; Ήταν η βαθιά του κινηματογραφική παιδεία; Ή μήπως το βαθύτερο αίτημα του κινηματογράφου του, αίτημα πολύ πέρα από την αισθητική τακτοποίηση εικόνων, που οδηγούσε κατευθείαν στη ζωή και στους χυμούς της; Ίσως ήταν όλα μαζί, ένας ιδανικός συγκερασμός μιας ζωντανής σχέσης με τα πράγματα και της αντανάκλασής της στις εικόνες που επινοούσε. Διαφορετικές, από τη μια ταινία στην άλλη.

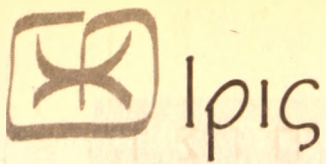
Από τα *Μάρμαρα* (1989), με έμφαση στον εθνοκεντρισμό που τροφοδοτούσε η Μελίνα Μερκούρη και η καμπάνια της για επιστροφή των «Ελγινείων» στην Ελλάδα, στο τρυφερό *Ποτσόν-Ποτσόν* και στο προκλητικό και ευρηματικό *Φιλί* (1990), από τη *Γραβάτα* (που με ευγένεια προσέγγιζε τον επαρχιακό μικρόκοσμο ενός φοιτητή στην Αγγλία και τελειώνει με την καμπανιστή φωνή του Μητροπάνου) ως το *Στήθος* (μια σπαρακτική προσπάθεια συμφιλίωσης με το θάνατο) και το *Ξέφωτο* (όπου έπαιζε ο Ντέρεκ Τζάρμαν), σ' όλες αυτές τις διαφορετικές εκδοχές της κινηματογραφικής γραφής, ένα ήταν το κύριο μέλημα: πώς «θα μιλάμε για πράγματα δικά μας, για καταστάσεις που τις ξέρουμε, που τις έχουμε ζήσει ή τις έχουμε ονειρευτεί – καταστάσεις που τις φανταζόμαστε με έναν τρόπο τόσο έντονο ώστε να τις έχουμε κάνει δικές μας».

Άρρωστος τα τελευταία χρόνια, καθηλωμένος σε κρεβάτι του Ευαγγελισμού, συνέχισε να ζει μέσα στον κινηματογράφο. Πέρυσι, έστειλε στη Θεσσαλονίκη την τελευταία ταινία του, την πρώτη του μεγάλου μήκους,

το *Χάραμα*. Τη γύρισε με τη βοήθεια του Πωλ Σκλάβου, όλη σχεδόν το κρεβάτι του, δίνοντας οδηγίες σχεδιάζοντας στόρυ μπορντ και κοινωνώντας με το συνεργείο μνητό τηλέφωνο. Ήταν ένα φιλμ κράτησε τη φόρμα των παραδοκίων μελοδραμάτων – αυτών με Μάρθα Βούρτση και τον Κι Κακκαβά. Δεν έκανε το εύκολο το προφανές, να κοροϊδέψει αφέλεια των «πρωτοτύπων». Μάλβεια, σχεδόν, έντυσε με τη μελωδράματος τη σύγχρονη δοχή του λαϊκού, αφήνοντας ανοιχτή και ελεύθερη τη συμμετοχή του θεατή. Έπαιζε η Κατερίνα – κα (η ωραιότερη λαϊκή τραγουδίστρια τα τελευταία χρόνια), έπαιζε κι ο Σταύρος Ζαλμάς, είχε ωραία τραγούδια του Χρήστου Νικολάου και, σχεδόν με συμπάθεια κλοφορούσε μέσα στο λαϊκό κι στα μικροαστικά στερεότυπα. Ήταν έτυχε ευνοϊκής υποδοχής, ίσως δεν επιβεβαίωνε την ανωτερότητα των «κουλτουριάρηδων», ίσως, όμως, δεν απέρριπτε συλλήβδην τα καλά ήθη· αντίθετα, χαιρέτιζε τη πεινή πλευρά της ζωής, τον πόνο όπου μεγάλα πάθη δίνουν νόημα στην πιο κοινότοπη καθημερινότητα.

Παιδί των σαλονιών, ο Αλέξης Μπίστικας κατάφερε, χάρη στον κινηματογράφο, να ανακαλύψει τον πολιτισμό των απλών ανθρώπων έναν καθ' όλα ενδιαφέροντα και ναμικό τρόπο να υπάρχει και να βρήκε έτσι το νήμα που ένωνε τις γάλες λαϊκές μυθολογίες με το αριστικό αίτημα ενός κόσμου που κερδίζει τη ζωτική ενέργεια κάτω από ανούσια επιφάνεια, κάτω από κενή φόρμα. Οι ταινίες του, με δοκίμια, ασκήσεις πιο ολοκληρωμένων κινηματογραφικών αφηγήσεων, κατάφεραν να γεμίσουν με περιεχόμενο διαφορετικές εκδοχές της ίδιας ψυχής μορφής.

Αυτό και μόνο θα αρκούσε για τον μνημονεύουμε.



Ιρις

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΛΟΓΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ
Κατσιμπήρη 20 Χολαργός, τηλ.: 65 29 976

Επιστημονικός Υπεύθυνος:
Π. Σακελλαρόπουλος
Καθηγητής Ψυχιατρικής - Παιδοψυχιατρικής

Παρεχόμενες υπηρεσίες:

● Τμήμα ενηλίκων

Ατομική Ψυχοθεραπεία
Ομάδες ενηλίκων (αντιμετώπισης άγχους)
Συμβουλευτική ζευγαριών
Φαρμακευτική Αγωγή

Πρόγραμμα Κοινωνικής Επανένταξης
και Επαγγελματικής Αποκατάστασης

● Ιατροπαιδαγωγικό τμήμα

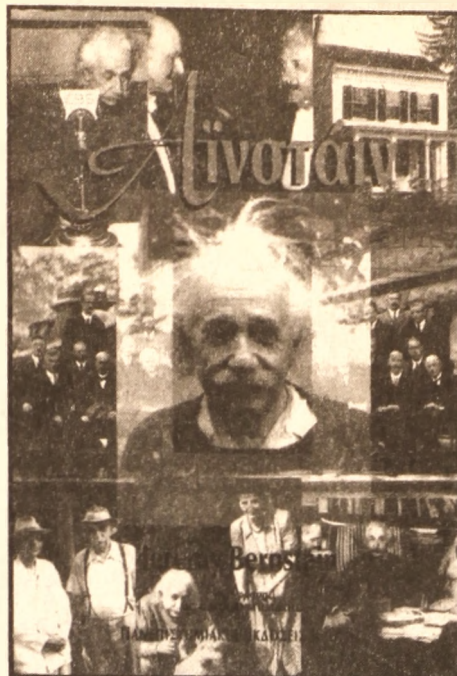
Ιατρική - Ψυχολογική Αξιολόγηση παιδιών και εφήβων
Συμβουλευτική γονέων - οικογενειών
Ατομική Ψυχοθεραπεία παιδιών και εφήβων
Αξιολόγηση και Αντιμετώπιση παιδιών με Μαθησιακές Δυσκολίες
(ατομική και σε ολιγάριθμες ομάδες)
Λογοθεραπεία

● Συνεργασία με την Κοινότητα, Δημόσιους Προνοιακούς
Οργανισμούς, Δήμους, Σχολεία, Παιδικούς σταθμούς.

● Εκπαιδευτικές Δραστηριότητες Επαγγελματιών
Ψυχικής Υγείας.

JEREMY BERNSTEIN

ΑΪΝΣΤΑΪΝ



Ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ που θα διαλέξει αυτό το βιβλίο, κατά πάσα πιθανότητα έχει ήδη επηρεαστεί από τη σκέψη του Albert Einstein. Είναι όμως εξ ίσου πιθανό να μην την έχει καταλάβει. Αν όντως είναι έτσι, το διαυγές και συνάμα προκλητικό αυτό βιβλιαράκι απευθύνεται σ' αυτόν. Ο συγγραφέας του όμως παρέχει κάτι περισσότερο από μια ανά-

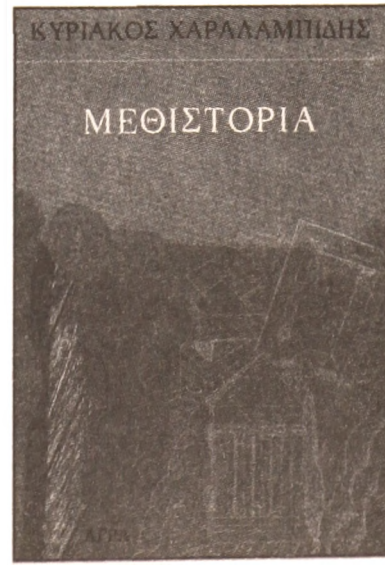
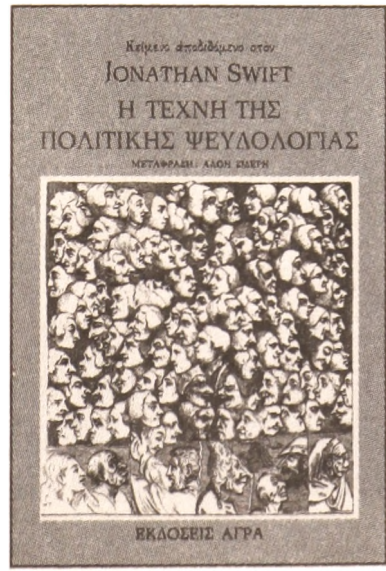
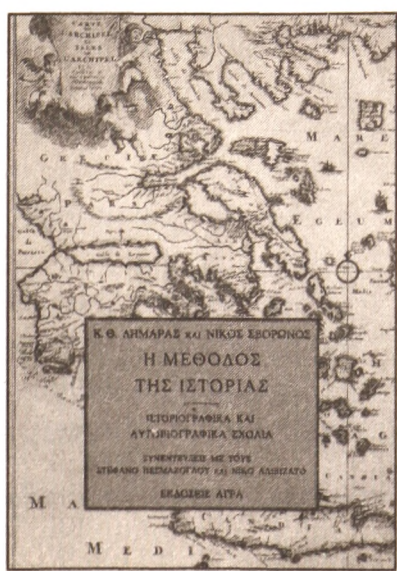
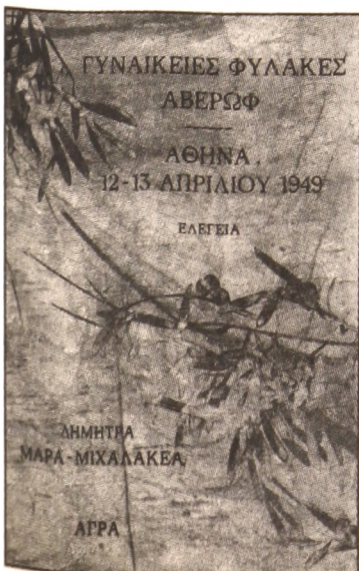
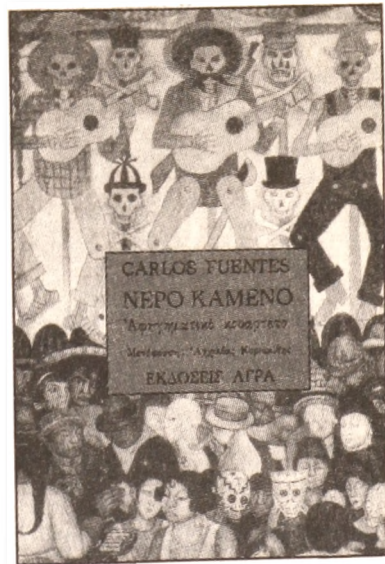
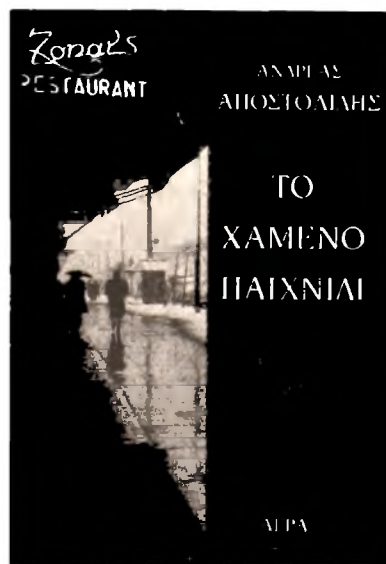
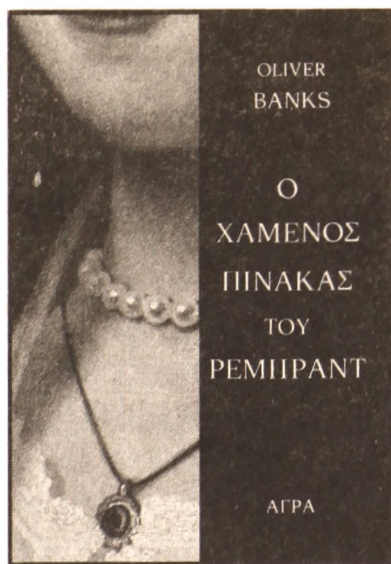
λυση του έργου και της επίδρασης του Αϊνστάιν στους επιστήμονες. Εισάγει επίσης τον μέσο αναγνώστη στα πιο κεντρικά ζητήματα που απασχολούν τη Φυσική κατά το μεγαλύτερο μέρος του αιώνα μας· μια περίοδο που -όπως πιστεύει ο συγγραφέας- οι μελλοντικές γενιές θα την αναφέρουν ως «Εποχή του Αϊνστάιν».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5, Τ.Κ. 106 81 Τηλ. 3818372, Fax: 3301583



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ



Τρία σε... συσκευασία ενός

(Σχετικά με την οργάνωση...)

του Δημήτρη Χαρίτου

Ολα ήταν σχεδόν τα ίδια όπως και πέρσι. Έχει όμως και αυτό τη χάρη του, αφού έτσι σου δίνεται η οπωσδήποτε χρησιμη άνεση της οικειότητας. Οι ίδιοι άνθρωποι (αρμόδιοι και μη), οι ίδιοι χώροι, οι ίδιες χωρητικότητες αλλά και η ίδια πάντοτε αφειδύλευτη προθυμία για εξυπηρέτηση από τους... Οργανωτικούς (ο νεολογισμός ανήκει στους ίδιους). Μόνο τα νερά της Βαρβάρας, μπροστά στο Ύδραμα, έδειχναν φέτος περισσότερα. Το μεταμεσονύκτιο χαβαλετζίδικο των «Rooms» έκλεισε πλήρες ημερύν, και τη θέση του στις ομόφωνες προτιμήσεις του φεστιβαλόκοσμου κατέλαβε ο νεόκοπος «Μύλος». Διαχεόμενη υποψία ήταν ότι για αρκετούς το κινηματογραφικό φεστιβάλ αποτελούσε πρόφαση μέχρι να αρχίσει το άλλο, το ολονύχτιο ξεφάντωμα όπου και εντοπιζόταν το κύριο ενδιαφέρον τους.

Κατά τα άλλα, η μόνη αλλαγή που έγινε στα χλομά και θλιβερά (ου μην αλλά και ιστορικά) «Αστέρια», την αίθουσα των προβολών, ήταν η προσθήκη τριών κλιματιστικών μηχανημάτων που κατέψυχαν την αίθουσα όταν αυτή είχε λίγους θεατές, ενώ σχετικά επαρκούσαν όταν το βράδυ γέμιζε ασφυκτικά. Γιατί αυτό κατακτήθηκε πλέον: κάθε βράδυ, στις προβολές του ελληνικού διαγωνιστικού τμήματος, η αίθουσα στέναζε από κόσμο. Και, βέβαια, όταν η αίθουσα μιας κινηματογραφικής διοργάνωσης φτάνει στο ασφυκτικό, τα επακόλουθα προβλήματα γίνονται κάτι περισσότερο από ορατά. Μόνο οι μηχανικές συνθήκες προβολής –χάρη στον ακούραστο Σταύρο Χασάπη– από χρόνο σε χρόνο βελτιώνονται σταθερά.

Μέχρι τώρα είχαμε τις υπερθετικές, αλλά οπωσδήποτε συγγνωστές, ρητορικές εξάρσεις των πανηγυρικών του ευφραδέστατου δημάρχου της Δράμας, τους οποίους εκφωνεί στις τελετές της έναρξης και της λήξης. Τέλος πάντων, είναι και ο πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής του Φεστιβάλ... Κομμάτια να γίνει. Αλλά αυτό που συνέβη φέτος με τη συρροή και την παρέλαση από το βήμα, τη βραδιά της έναρξης πολιτικών και πολιτικίσκων σχεδόν από το σύνολο του κομματικού φάσματος και τον χωρίς εξαίρεση τενεκεδένιο (πολιτικό) λόγο τους –πηγή ατέλειωτων χασμουρητών– δεν είχε το προηγούμενό του. Καλά, οι ευλογημένοι, χαμπάρι δεν πήραν ότι το κοινό της αίθουσας ήταν κατά μεγάλη πλειοψηφία νεανικό και κατά συνέπεια απρόσβλητο στις κούφιες μεγαλληγορίες τους;

Αυτή η άχρηστη εισαγωγή τέλειωσε και το Φεστιβάλ πέρασε στο δικό του ζητούμενο, όπου, βέβαια, ο αριθμός των δεξιώσεων δεν θα πρέπει, σώνει και καλά, να λογαριαστεί σαν μέτρο οργανωτικής οπταθμίας, όπως σαν τέτοιο δεν θα πρέπει να υπολογιστεί και ο αριθμός των ταινιών που προβλήθηκαν. Εδώ μάλιστα τα μεγέθη δεν είναι ευθέως ανάλογα, όσο δηλαδή πιο πολλές, τόσο πιο καλά. Είναι άλλα εκείνα τα σημεία με τα οποία κρίνεται –αθροιστικά– το αποτέλεσμα.

Όταν ακόμα τόσο πρόσφατα έτρεχες να εξασφαλίσεις λειτουργική (δηλαδή, θεσμική) ευρυθμία, ενώ εξακολουθεί να σε κυνηγάει ο

εφιάλτης της ανεπαρκούς υποδομής, ποιον πρόκειται να εξυπνήσει (και για ποιο λόγο;) η κατεπειγόμενη σήμερα μετάβαση χίμαιρα της διεθνοποίησης και το αναπότρεπτο σύνδρομο του μαϊού γιγαντισμού που θα την караδοκεί; Στο όνομα ποιας διλογίας να χειροκροτήσουμε τα εγκαίνια της διεθνοποίησης την ίδια στιγμή η διαχείριση του Εθνικού Διαγωνιστικού Προματός, κυρίως αυτού, και κατ' ακολουθία του υπολοίπου ελληνικού τμήματος, στριμώχθηκε μέσα σε τόσα αδικαιολόγητα λάθη; Είναι επίσης κάτι περισσότερο από λάθος, η προσπάθεια υπέρ των μεγεθών μιας καλλιτεχνικής εκδήλωσης να αποτελεί πρόφαση για την ικανοποίηση αλλότριων φιλοδοξιών. Στις απαντήσεις τέτοιας εκδοχής θα πρέπει να αναζητηθούν όχι μόνο θύματα και οι θύτες...

Θα υποστηριχθεί, λοιπόν, ότι κουβαλήσαμε στην ακριτική «Αγγλους, Γάλλους, Πορτογάλους...» και τις κινηματογραφικές πραμάτειες δίκην παγκόσμιας συλλογής γραμματός προκειμένου να εμπλουτιστούν τα πολιτισμικά ερεθίσματα Δραμινών; Αυτό κι αν ακούγεται αστείο. Εδώ κοντεύουν να σουν τα 120 τα νεσφραπετζίδικα και τα ξενύχτι-clubs της τους, και είναι εκεί όπου συντελείται το πολιτιστικό λαδομπίσμα της χρυσής νεολαίας. Κάτι που δυστυχώς δεν αποτελεί π μιο μόνο της Δράμας.

Αυτό το Φεστιβάλ ριζωσε και μέχρι σήμερα (όσο και όπως κόβει ως εκδήλωση –λειτουργική και γιορταστική– καταδίκι των Ελλήνων κινηματογραφιστών, του καινούριου αίματος ελληνικού κινηματογράφου, γιατί αυτή ήταν –και τέτοια παραμ πρόδηλη (και πολύτιμη στο σεληνιακό κινηματογραφικό μας ανάγκη, όπως άλλωστε το απέδειξαν τα θεαματικά ποιοτικά ελέσματα των (μικρού και μεγάλου μήκους) ταινιών της πεντι που διατρέχουμε. Άλλωστε, την ενημέρωση γύρω από την ανχη δουλειά του διεθνούς χώρου τους την πρόσφερε το Φε από παλιά, με ανάλογο και κατά κανόνα καλά επιλεγμένο φοριακό τμήμα, χωρίς ετούτη την ασύνορη και δαπανηρή επί

Σε τελευταία ανάλυση, αν είχε κριθεί απαραίτητη μια τέτο μπλήρωση της μέχρι σήμερα μορφής του Φεστιβάλ, ας είχε επ η βαλκανική διάσταση. Είναι προφανές ότι θα εξυπηρετούσε σκοπιμότητες εύλογα χρήσιμες και μάλιστα στο γεωγραφι μείο όπου βρίσκεται η Δράμα. Κοντά δέκα χώρες θα αποτελα ριο τη Βαλκανική Χερσόνησο και είναι εκεί που αξίζει (αφ ΥΠ.ΠΟ.) να πάρουμε αμέσως τέτοιες πρωτοβουλίες – πριν ρουν άλλοι. Και ας αφήσουμε για άλλους την Κολομβία και π γιζία...

Πίσω από αυτές τις γραμμές δεν ελέγχονται προθέσεις, όπ δεν γίνεται απόπειρα να υποτιμηθεί ο μόχθος αυτών που χρόν ρα επωμίζονται ευθύνες και διεκπεραιώνουν έργο όντος σκό. Ασφαλώς, όλοι τους έχουν κάποιας άλλης οπτικής γωνίας

ανέναντος δεν θα ευχόταν την αποτυχία τους, το αντίθετο μάλιστα. Η διαφωνία –και μάλιστα κάθετη– είναι επί της αρχής. Όμως, δεν αίρει τις αντιρρήσεις για τον τρόπο που έγιναν τα πράγματα και κυρίως για τη συμπεριφορά που επιφυλάχθηκε στο ελεόδο διαγωνιστικό τμήμα (το Α και το Ω αυτού του Φεστιβάλ), το και πετσοκομμένο από την προκριματική επιτροπή.

Η λογική αρχή λέει ότι πρώτα φτιάχνουμε αεροδρόμια και μεσογειώνουμε αεροπλάνα. Στην περίπτωση της Δράμας ενώ εται αν ποτέ τελείωσαν οι «χωματουργικές» εργασίες, επιχείρησε η «προσγείωση» 143 ταινιών, με 24 κατά μέσο όρο προβολή ημέρα, σε μία και μοναδική –και διόλου, βέβαια, ιδανική– σε εξουθενωτικές χρονικές συνθήκες και χωρίς το αυτοπρονόμιο (υπέρ θεατών και διαγωνιζομένων) της επαναληπτικής προβολής των διαγωνιζομένων ταινιών. Τόσο η πρόκριση ακατανόητο μιας κατώτερης του ρόλου της Προκριματικής (οπής) όσο και ο χρονοπρογραμματισμός προβολών από μέγιστης Οργανωτικής Επιτροπής μόνο αξιοκρατική εμπιστοσύνη έπνεαν.

Επομένως, το πρόγραμμα-μαμούθ των 143 ταινιών περιελάμβανε 110 διαγωνιζόμενες, χωρισμένες σε τρία τμήματα, στη λογική ξεχωριστών φεστιβάλ στη... συσκευασία της μιας αίθουσας: Εθνικό-Διεθνές-Σπουδαστικό. Εβδομήντα πέντε ταινίες στο διεθνές, μόλις δεκατέσσερις στο Εθνικό! Από τις ελληνικές, τριάντα παρέμειναν στο πληροφοριακό, μέσα στο οποίο, εντούτοις, αν μερικές υπεράξιες να είχαν διαγωνιστεί. Ακόμα ένα ανήκοντα της Προκριματικής (χωρίς αντίδραση της Οργανωτικής) ήταν το πασάρισμα όλων των σπουδαστικών, χωρίς δηλαδή επιλογή. Από μια άποψη, για τ' αποτελέσματα αυτής, της συγκεκριμένης Προκριματικής Επιτροπής, μιας από τις πιο αποτυχημένες στην ιστορία του θεσμού, δεν ευθύνεται η Οργανωτική Επιτροπή, η οποία όμως ευθύνεται για την επιλογή κάθε φορά αυτών που θα προβολούνται. Ίσως το φετινό, επί του προκειμένου, μπάχαλο να πενθούμισε –για μια φορά ακόμα– ότι από το Φεστιβάλ της Δράμας εξακολουθεί να απουσιάζει ο καλλιτεχνικός διευθυντής, ο αρμοδιότητων αλλά και ευθύνης, ο οποίος θα σηκώσει επάνω του ύψος, το ήθος και το χαρακτήρα της εκδήλωσης. Ο οποίος θα τηρήσει την προτεραιότητα στις ελληνικές ταινίες. Ο οποίος θα ταγείσει –επιτέλους– το χαβαλέ του κατ' ευφημισμόν σπουδαστικού τμήματος. Ο οποίος θα αποκλείσει έστω και στην προκριματική φάση ταινίες με πρωτογενές υλικό το βίντεο (φέτος είχαμε από τέτοιες δήθεν «κινηματογραφικές» ταινίες μιας σχολής (αφάτης)). Ο οποίος, αν σώνει και καλά, θέλει Διεθνές Τμήμα, θα περιορίσει σε περίπου 40 ταινίες, όπως κάνουν σημαντικά μεγέθη φεστιβάλ στο εξωτερικό.

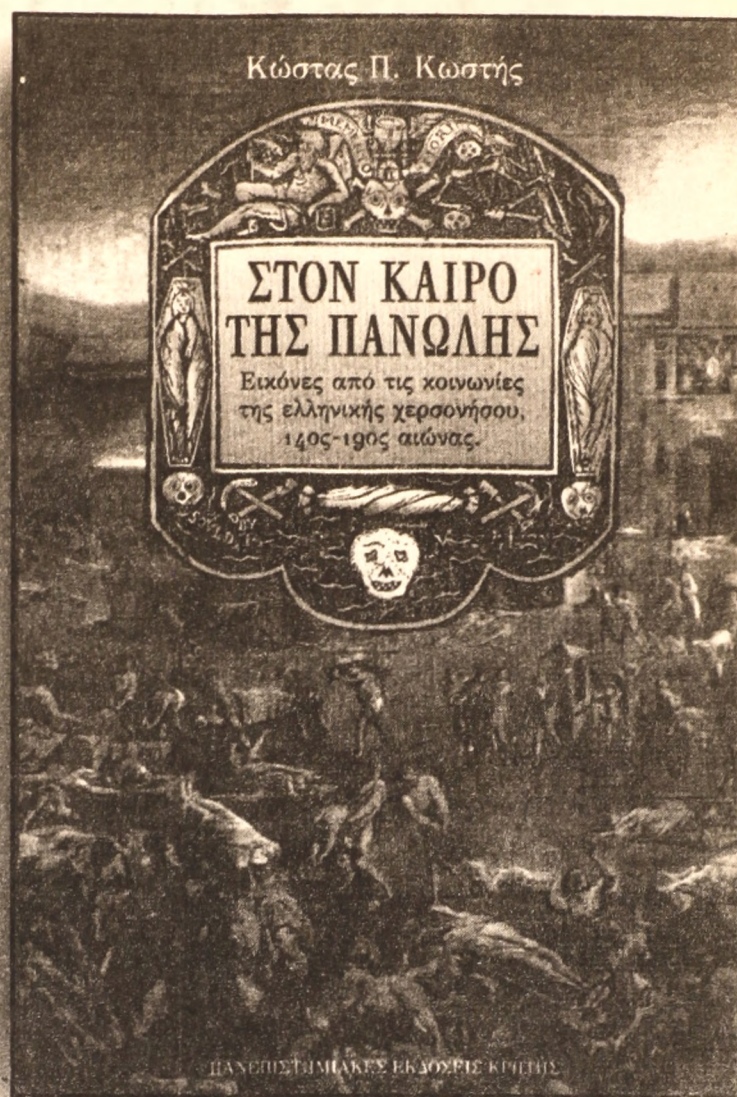
Αντί' άλλα, επρόκειτο για ένα ολοζώντανο πανηγύρι, όλων των ειδών, για όλες τις αιτίες και με όλους τους τρόπους. Σ' αυτή του την ιδιοκτήτο Φεστιβάλ της Δράμας παραμένει απαραμύλλο και η ιδέα σε πανελλήνια έκταση. Και είναι αυτός ο λόγος –κι ακόμη και οι – που κάνει αδιαπραγμάτευτη την ανάγκη διατήρησης της μεριμνής φυσιογνωμίας του.

Βέβαια, σε αντίθεση με τη δυσάρεστη απουσία του αθηναϊκού, κυριάρχησε η θετική παρουσία του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, παρουσία που θα κρίνει σε καθοριστικό σημείο τον ρόλο της μικρού μήκους ταινίας και ό,τι μια τέτοια άνθηση σημαίνει για τον ελληνικό κινηματογράφο. Επιπλέον, πιστοποιείται και με τη θαυμάσια βραδιά της σούπας στην αποβάθρα του σιδηροδρομικού σταθμού.



Κ. Π. ΚΩΣΤΗΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΠΑΝΩΛΗΣ



Η ΠΑΝΩΛΗ ΕΙΝΑΙ Η ΕΠΙΔΗΜΙΚΗ ΑΣΘΕΝΕΙΑ που άφησε τα βαθύτερα τραύματα στη συλλογική συνείδηση των ευρωπαϊκών πληθυσμών, από την εποχή της επιδημίας της «μαύρης πανούκλας» στον 14ο αιώνα. Η αδυναμία κατανόησης του πολύπλοκου μηχανισμού μετάδοσής της, του οποίου βασικός κρίκος είναι τα έντομα και οι αρουραίοι, αύξησε τον τρόμο που προκαλούσε κάθε νέα εμφάνισή της και, καμιά φορά, πέρα από τις διαστάσεις που δικαιολογούσε ο πραγματικός αριθμός των θυμάτων. Δεν μπορούμε όμως να κατανοήσουμε την πανώλη παρά μόνο αν λάβουμε υπ' όψιν μας τις κοσμοθεωρίες και τις νοοτροπίες των ανθρώπων των περασμένων αιώνων. Οι σημερινές επιστημονικές γνώσεις δεν δικαιολογούν τη συγκαταβατική αντιμετώπιση της αγωνίας των παλαιών, ούτε το συναίσθημα ασφάλειας απέναντι στην ασθένεια· αυτό επιβεβαιώνεται από την πρόσφατη επανεμφάνιση της πανώλης στην Ινδία, όσο και από τις λεγόμενες «μάστιγες του αιώνα», απέναντι στις οποίες είμαστε το ίδιο ανυπεράσπιστοι όπως οι πρόγονοί μας μπροστά στην πανώλη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5, Τ.Κ. 106 81 Τηλ. 3818372, Fax: 3301583

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1995

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ανθολογία

20 + 1 ιστορίες

από το διαγωνισμό του Elle

Μίμης Ανδρουλάκης

Ο σωσίας και οι δαίμονες του
πάθους (Αλλόκοτες ιστορίες)

Βασίλης Γκουρογιάννης

Μήδεια

Δημήτρης Δειλινός

Στη γη του έρωτα

(Μυθιστόρημα)

Αίλυ Εξαρχοπούλου

Σοφίας το ανάγνωσμα

(Μυθιστόρημα)

Ζυράννα Ζατέλη

Στην ερημιά με χάρι

(Διηγήματα)

Βασίλης Καββαθάς

Ο ιός του Θεού

(Μυθιστόρημα)

Πάυλος Κάγιος

Και ξαφνικά χιόνισε χρόνια

(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Καζουλίδης

Φαλαμπέλα

(Διηγήματα)

Ιωάννα Καρυστιάνη

Η κυρία Κατάκη

(Διηγήματα)

Νίκος Κάσδαγλης

Τα δόντια της μυλόπετρας

(Μυθιστόρημα)

Χρήστος Κολύβας

Μετανάστες στον άλλο κόσμο

(Διηγήματα)

Μαργαρίτα Λυμπεράκη

Ο άλλος Αλέξανδρος

(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Ματζουράνης

Ανάμεσα σε δύο κόσμους

(Ανθολογία)

Ανδρέας Μήτσου

Τα ανίσχυρα ψεύδη του Ορέστη

Χαλζιόπουλου (Μυθιστόρημα)

Γιώργος Μιχαηλίδης

λάμδα

(Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία

Ινώ Μπαλτά
Η μητέρα της νύχτας
(Μυθιστόρημα)

Ξενοφών Μπρουντζάκης
Γυναικωνίτης
(Μυθιστόρημα)

Λιλίκα Νάκου
Μόσχω Τζαβέλλα
(Ιστορικό μυθιστόρημα)

Μάγδα Νικολαΐδου
Ο ασημένιος καθρέφτης
(Αφήγημα)

Ντίνος Οικονόμου
Το Μαναφούκι
(Μυθιστόρημα)

Λεντέρης Παπαδόπουλος
Οι παλιοί συμμαθητές
(Αφήγημα)

Δημήτρης Παπαναγιώτου
Πέμπτη εποχή
(Μυθιστόρημα)

Νίκος Παπανδρέου
Δέκα μύθοι και μια ιστορία

Δημήτρης Ποταμιάνος
Χωρίζω ύδατα
(Μυθιστόρημα)

Τάσος Ρούσσος
Η πηγή του τσακαλιού
(Νουβέλα)

Ελένη Σαραντίτη
Καρδιά από πέτρα
(Δώδεκα ιστορίες με ταξίμετρο)

Ντίνος Σιώτης
Ταις πρεσβείαις
(Νουβέλα)

Άρης Φακίνος
Κλεμμένη ζωή
(Μυθιστόρημα)

Ανθίπη Φιαμού
*Λαμπρά φεγγάρια στον Ποταμό
της Λησμονιάς*
(Μυθιστόρημα)

Λένος Χρηστίδης
Bororo
(Μυθιστόρημα)

στα ελληνικά γράμματα

ΜΟΥΣΙΚΗ

της ΜΑΡΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Με καινούργιους ήχους που αναζητούν «να ακουμπήσουν σε όσο το δυνατόν βασικότερα και στερεότερα πράγματα» εμφανίστηκαν, ύστερα από μια πενταετία δισκογραφικής απουσίας, τα

σμού του σε διαφορετικές εκφάνσεις του λαϊκού τραγουδιού. Από ερμηνευτής γίνεται τραγουδοποιός, συνδυάζοντας ιδανικά τους ηλεκτρικούς ήχους με λαϊκούς δρόμους, ενώ παράλληλα δουλεύει το στούντιο «Αγροτικόν» στη Θεσσαλονίκη, που εδώ και χρόνια έλκει γύρω του την αφρόκρεμα της μουσικής σκηνής της πόλης – και όχι μόνο.

Με το *Όταν κινδυνεύεις παίξε την πουρούδα* (Lyra), ο Παπάζογλου δείχνει να επιχειρεί να εκφράσει προς τα έξω τις προσωπικές του αναζητήσεις – όποιους κινδύνους κι αν κρύβει αυτό. Η εξοικείω-

ση του ακροατή με αυτά τα τραγούδια δεν έρχεται άμεσα ούτε είναι από εκείνα που σε παρασύρουν από την πρώτη στιγμή. Αλλωστε, και στην πράξη, τα τραγούδια του δί-

σκου δεν είναι από εκείνα που ακούγονται συνέχεια στο ραδιόφωνο. Αυτό γιατί και ενορχηστρωτικά (βιολί, νταμπούκα, μπουζούκι) και, κυρίως, στιχουργικά είναι τραγούδια νοσταλγικά, με προσωπικές εικόνες ζωής, μιας ζωής που οι ρίζες της σε αρμονική συνέχεια οδηγούν στο παρελθόν των γιαγιάδων και των παππούδων:

«...άραγε οι δικοί μου όταν πρωτόρθανε
βλέπαν για ν' αρμενίζονε τους ίδιους
φανούς
χιλιοβασανισμένοι ναυαγοί της ιστορίας
ένα καϊκι πρόσφυγες σε νέους
ουρανούς»

Γιατί η προσφυγιά του '22, ο πόνος αλλά και η επίμονη διάθεση εκείνων των ανθρώπων για επιβίωση και ενσωμάτωση στο χώρο που τους υποδέχθηκε, είναι οι ρίζες της Θεσσαλονίκης που πότισαν τη μετέπειτα πνευματική και πολιτιστική ζωή. Από εκείνες τις γενιές ξεκινά ο Παπάζογλου και τραγουδά σήμερα:



«Για το χαμόγελό σου τραγουδώ
γιατί μας δείχνεις πως το κλάμα έχω
γνω
και για το βάδισμά σου το γλυκό
που μόνον όποιος σκόνταψε μπορεί
εκτιμ

Η συντριβή, σαν αιώνια αξία, φέρνει λύτρωση, την ανανέωση, την εξέλιξη.

Η ερμηνεία του Νίκου Παπάζογλου αναδεικνύεται σε αυτόν το δίσκο προσωπική και πιο ώριμη από τις τώρα δουλειές του. Παρ' όλα αυτά, ύψος των τραγουδιών παραμένει να εκφράζοντας ίσως μια ανασφάλεια τραγουδιστή να εκτεθεί ερμηνευτικά τελείως καινούργιο από ό,τι έχει ρουσιάζει ως τώρα και στο οποίο δυνατότητές του και τη ζωντανία που διακρίνει σίγουρα θα μπορούσε να χωρήσει. Στιχουργικά, στα υπέροχα τραγούδια του δίσκου, συνεργάζονται γνωστός κι από τις προηγούμενες δουλειές του Παπάζογλου, ο Τάκης Τασάς, κινούμενος σε ανάλογα στιχουργικά πεδία. Επίσης ο Λάζαρος Ανδρέας τρία τραγούδια και οι Μιχάλης Πιλάς, Πηγή Καφετζοπούλου και Σπύρος Ξυνάς σε τρία ακόμη τραγούδια.

Νομίζω πως το *Όταν κινδυνεύεις την πουρούδα* είναι από τους δίσκους που ωριμάζουν με το χρόνο και τα τραγούδια του δεν προσφέρονται για γρήγορες τυχιές. Είναι τραγούδια που σ' αγγίζουν από συγκίνηση και προσωπική αμνηστία, γι' αυτό και είναι από εκείνα που βάζεις στο πικάπ γαι να ξεορκίσεις κίνδυνο όταν τον νιώθεις να παραμένει.

Ωριμάζοντας με το χρόνο

νέα τραγούδια του Νίκου Παπάζογλου. Φαίνεται ότι στη διάρκεια αυτών των πέντε χρόνων ο λαϊκός συνθέτης και τραγουδιστής κατάφερε να μετατρέψει τις εμπειρίες της ζωής σε ώριμα τραγούδια. Καλλιτέχνης σε πορεία εξέλιξης;

Από το 1977 που ο Νίκος Παπάζογλου με το ιδιαίτερο ηχόχρωμα της λαϊκής φωνής του πρωτοπαρουσιάστηκε, ερμηνευτικά, στον δισκογραφικό χώρο με το *Αριστοφάνη που γύρισε από τα θυμαράκια* του Διονύση Σαββόπουλου, πέρασε μια εικοσαετία συνεχούς πειραματι-

Μικρή ξενάγηση στο αρχιπέλαγος των νεοελληνικών λεξικών

της Άννας Ιορδανίδου

Εριδιαβάζοντας τα ράφια με τα νεοελληνικά λεξικά σε βιβλιοπωλεία και βιβλιοθήκες εύλογα αναρωτιέται κανείς με ποιο κριτήριο πιλέξει ανάμεσα στην πληθώρα του κερόμενου είδους. Δυσανάλογα με-ποσότητα σε σχέση με τη διαδοση της ελληνικής αλλά και σε σχέση με την ητα - αυτό το τελευταίο το αντιλαμ-ται ο χρήστης του λεξικού ως ανεπάρ-πληροφοριών στο εσωτερικό του λήμ-ς και ως ανεπάρκεια καταχωρίσεων κατάλογο των ερμηνευόμενων λέξε-νια πρόχειρη σύγκριση με λεξικά τύ-Οxford ή Cobuild (αγγλικής γλώσσας) Robert ή Larousse (γαλλικής) αρκεί α διαπιστωθεί η έκταση των ελλείψε-Γα περισσότερα νεοελληνικά λεξικά ιαράγουν -μεταγλωττίζοντας στη δη-ή- ορισμούς και παραδείγματα πα-κιακών παλιών λεξικών όπως της ίας και του Σταματάκου, τα οποία δεν ονυτόν να καλύψουν ούτε τις ιδιαι-ητες της σημερινής γλωσσικής πραγ-κότητας ούτε τις ανάγκες της σύγχρο-εξικογραφίας. Το υψηλότατο κόστος σύγχρονης, επιστημονικών προδια-ρών, λεξικογραφικής εργασίας και η ή ειδικευση επιστημόνων στον κλάδο ουνιστούν, προφανώς, αρνητικούς όγοντες, όπως επίσης και το γεγονός νεοελληνική γλώσσα (ως κοινή νεοελ-ή πλέον, με ενσωματωμένα λόγια χεία στον βασικό κορμό της δημοτι-δεν έχει μελετηθεί επαρκώς, όσον ρά τη μορφή των λέξεων, την κλίση, τη αξη, τη σημασία κ.λπ. Αυτό σημαίνει, πάλι, ότι ο λεξικογράφος της νέας ηνικής έχει λιγοστά εργαλεία στη διά-



θεσή του σε σχέση με τους συναδέλφους του άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών.

Με όλα αυτά υπόψη, και για να αποφύ-γουμε την κουραστική γενικολογία, επιλέ-ξαμε να εντοπίσουμε τα βασικά στοιχεία της φυσιογνωμίας ορισμένων αντιπροσω-πευτικών νεοελληνικών λεξικών (ευρύτα-της διάδοσης ή ειδικού λεξικογραφικού ενδιαφέροντος), συγκρίνοντας τον τρόπο με τον οποίο οργανώνουν ένα συγκεκριμέ-νο λήμμα, εν προκειμένω το ρήμα «θέλω». Έτσι, ο αναγνώστης μπορεί να σχηματίσει τη δική του εικόνα διαμορφώνοντας ασφα-

λή κριτήρια για την αξιολόγηση των λεξι-κών.

Τα λεξικά που επιλέξαμε να παρουσιά-σουμε με αυτό τον τρόπο είναι τα εξής:

1. **Ι. Σταματάκου**, *Λεξικόν της νέας ελλη-νικής γλώσσας*, εκδ. Φοίνιξ, χωρίς χρονο-λογία έκδοσης.

2. **Α. Γεωργοπαπαδάκου** (και άλλων φι-λολόγων), *Το μεγάλο λεξικό της νεοελληνι-κής γλώσσας*, εκδ. Μαλλιάρη-Παιδεία, 1984.

3. **Τεγόπουλου-Φυτράκη**, *Ελληνικό Λεξι-κό*, εκδ. Αρμονία, 1989.

Άννα Ιορδανίδου είναι επίκουρη καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Πατρών.

4. **Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.)-Ινστιτούτο ΝΕ Σπουδών. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας** (δείγμα: Ζ, Η, Θ, Ι) 1987.

5. **Πατάκη. Σύγχρονο λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας** (υπό έκδοση, βελτιωμένη μορφή).

6. **Ε. Κριαρά. Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας**, Εκδοτική Αθηνών, 1995.

Από τα παραπάνω λεξικά, το 4 και το 5 βρίσκονται υπό έκδοση, κρίνουμε όμως σκόπιμο να τα συμπεριλάβουμε γιατί, όπως θα διαπιστώσει κανείς από την ανάλυση που ακολουθεί, έχουν υψηλές λεξικογραφικές προδιαγραφές.

Το 1, ως *Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσας, καθαρεύουσας και δημοτικής και εκ της νέας ελληνικής εις την αρχαίαν*, είναι προφανές ότι δεν αφορά την κοινή νεοελληνική της εποχής μας, αλλά τη δημοτική και την καθαρεύουσα της εποχής κατά την οποία συντάχθηκε. Άλλη του ιδιομορφία είναι ότι περιλαμβάνει για κάθε ερμηνευόμενη λέξη τις αντίστοιχες λέξεις και φράσεις της αρχαίας ελληνικής. Παρ' όλα αυτά, κρίθηκε αναγκαίο να αναφερθούμε και σ' αυτό το λεξικό, ως δείγμα παλιότερου νεοελληνικού λεξικού το οποίο αποτελεί σημείο αναφοράς για πολλές γενιές φιλόλογων (και μη).

Τα υπόλοιπα πέντε λεξικά χαρακτηρίζονται βασικά από το ότι επιδιώκουν να καταγράψουν τη σύγχρονη κοινή νεοελληνική,

ακολουθώντας σε γενικές γραμμές τη γραμματική κωδικοποίηση του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (επίσημη σχολική γραμματική), με λιγότερες ή περισσότερες αποκλίσεις που επιβάλλονται από την ιδιαιτερότητα της γλωσσικής πραγματικότητας (για παράδειγμα, περιέχουν εύχρηστους λόγιους τύπους που δεν είχαν προβλεφθεί από τη γραμματική).

Να, πώς οργανώνουν το λήμμα «θέλω» τα έξι λεξικά που επιλέξαμε να σχολιάσουμε:

• Και τα έξι λεξικά, στην αρχή του λήμματος, περιέχουν πληροφορίες για την **κλίση**. Στο λεξικό Σταματάκου (1) οι μορφολογικές πληροφορίες είναι πολύ αναλυτικές: περιλαμβάνονται ακόμη και τύποι τοπικών διαλέκτων (όπως *θέου* στη Μάνη κ.ά.) και, λόγω της φύσεως του λεξικού, τύποι της καθαρεύουσας (*ήθελον*) και της δημοτικής, με την ένδειξη *δημ.* και σε παρένθεση. Στα υπόλοιπα πέντε λεξικά αναφέρονται μόνο οι αρχικοί χρόνοι: *θέλω, θέλησα*, και σε ορισμένα ο παρατατικός *ήθελα*: στα 4, 5, 6 (Α.Π.Θ., Πατάκη και Κριαρά αντίστοιχα) αναφέρονται επιπλέον οι β' τύποι του ενεστώτα *θες, θέμε, θέτε, θένε* – εδώ όμως αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι στο λεξικό Κριαρά οι τύποι δίνονται με ένδειξη (*λαϊκ.*), ενώ στο λεξικό του Α.Π.Θ. αναφέρονται χωρίς σχόλιο, άρα θεωρούνται της κοινής νεοελληνικής ισότιμα όπως και ο τύπος *θες* (μόνο αυτός ο τελευταίος αναφέρεται στο λεξικό Πατάκη ως δεύτερος τύπος). Κατά τον ίδιο τρόπο, ισότιμα με τον

λόγιο τύπο της μετοχής *ηθελμένος*, πο να ζωντανός στη γλώσσα μας ως *επί* με ειδική σημασία, το λεξικό του Α.Π.Θ. δίνει και τον τύπο *θελμένος*.

• Μια άλλη σημαντική πληροφορία κάθε σύγχρονο λεξικό είναι η **φωνητική μεταγραφή** της λέξης με βάση το διεφωνητικό αλφάβητο. Την πληροφορία τη περιέχουν μόνο τα λεξικά Α.Π.Θ. Πατάκη. Το λεξικό Κριαρά δίνει επλεκά κάποιες πληροφορίες σε ορισμένες ξεις, όπως π.χ. αν πρόκειται για έρριμη έρρινη η προφορά (*ζω[nd]ανός* και *ζω[d]ανός*).

• **Ετυμολογία** για κάθε λήμμα περιλαμβάνουν όλα τα λεξικά εκτός από του Γεωργοπαδάκου, που ετυμολογεί μόνο (σμένες λέξεις (π.χ. τουρκικής προέλευσης), και του Κριαρά, όπου δίνονται ετυμολογικά στοιχεία μόνο σε περιπτώσεις που, όπως αναφέρεται στα Προλεγόμενα του λεξικού, «δημιουργείται πραγματική απορία στο χρήστη». Την πληρέστερη ετυμολογική πληροφόρηση παρέχει το λεξικό του Α.Π.Θ.

• Όσον αφορά τις **συντακτικές** πληροφορίες, στο λεξικό Σταματάκου εμπεριέχονται μερικές στους ορισμούς των σημειών και στα παραδείγματα, όπως π.χ. πρόκειται για μεταβατική ή αμετάβλητη λειτουργία (*έχω την επιθυμία να πράξω να είπω τι*: επομένως μεταβατική λειτουργία, με αντικείμενο: *θέλω να φάγω*: σύνδεση με εξαρτημένη βουλητική πρόταση

θέλω, άρχ. ήθελα, θέλησα (δημ. και (έ)θελον) κλίσεις: θέλω (δημ. και θέω, εν Μάνη κ.ά.), θέλεις (δημ. και θές, και θέεις), θέλει (δημ. και θέει), θέλωμεν (δημ. και θέλομε, και θέλουμε, και θέμε), θέλετε (δημ. και θέτε), θέλουσιν (δημ. θέλουν, και θέλουνε, και θένε, και θέουσι, και θέουσιν, και θέουσι) κλίσεις παρατατικού: ήθελον (δημ. ήθελα, και ήθα, και ήθεκα), ήθελες (δημ. και ήθε, και ήθεκε), ήθέλωμεν (και δημ. ήθέλαμε, και ήθεμε), ήθέλετε (και δημ. ήθέλατε, και ήθεατε), ήθελον (και δημ. ήθελαν, και ήθέλωνε, και ήθεον, και ήθεον) έχω την επιθυμίαν, (έχω την πρόθεσιν, έχω την διέθεσιν) να πράξω ή να είπω τι (: «θέλω να φάγω, να χορέψω, να τραγουδήσω κ.λ.π.»), βούλομαι, επιθυμώ, εκδηλώνω την θέλησιν, έχω την ευχαρίστησιν (να ...) || επιθυμώ σφοδρώς, επιζητώ: «θέλει να προκόψω, να πάω χρηματικά, να προαχθώ εις τον κλάδον του ...» || επιχειρώ, προσπαθώ, δοκιμάζω: «θέλησε να μάς κοιτάξω με δόν το κατάφερε» || σουναινω, συγκατατίθεμαι, εύδοκω, δέχομαι, δέχομαι, παραδέχομαι: «δέν θέλει να μοιράσωμεν την διαφοράν» || ειδικώτερον, δέχομαι ως έραστήν ή ως σύζυγον, επιθυμώ έρωτικάς: «αυτόν δέν τόν θέλει ή κόρη μου» || άπαιτω, αξίζω, ζητώ επιμόνος: «θέλει δύο έτων ένοίκια μαζεμένα» || χρειάζομαι τι, μου είναι άπαραίτητον, τό άπαιτεί ή φύσις μου, έχω ανάγκην: «τά κηπουρικά θέλουν νερό για να προκόψουν», (στ'χ. ποι.) «τ' άμπέλι θέλει άμπελουργό, τό σπ'τι νοικοκύρη» || μου αξίζει κάτι, μου πρέπει κάτι, είμαι άξιος διά τι: «θέλει ξύλο για να μη τό ξανακάμω», «θέλει βρίσιμο ό μασκαράς» || όφειλω, χρωστώ: «οοβ θέλω τίποτε;», «μου θέλει 100 χιλιάδες δύο χρόνια

θέλω, ήθελα, θέλησα, θελημένος, -η, -ο, 1. επιθυμώ: *Θέλει να σπουδάσει. -Θέλοντας μη θέλοντας έκανα αυτό που μου ζήτησες.* 2. χρειάζομαι: *Ό άρρωστος θέλει γιατρό. - Τα χωράφια θέλουν θροχή. - Τό φαγητό θέλει λίγη ύωρα άκόμη για να θράσει.* 3. μου αξίζει κάτι: *Θέλει άναγνώριση.* 4. όφειλω: *Μου θέλεις δύο χιλιάδες.* 5. ζητώ, γυρεύω: *Τι θέλεις έδώ στό χωριό; - Θέλει καί ρέστα.* 6. άπαιτώ: *Θέλει όλοι οι μαθητές να σηκώνονται μόλις μπαίνει στην αίθουσα.* 7. επιχειρώ, προσπαθώ: *Θέλησε κάτι να πει, αλλά δέν τό κατάφερε.* 8. φρ. «Θέλει να πει», πάει να πει, έννοει.

θέμα, τό, -ατος, 1. ζήτημα, πρόβλημα: *Τό θέμα έξετάστηκε από όλες τίς πλευρές. - Αύτά που λές είναι έκτός θέματος.* 2. υπόθεση κάποιου έργου, μύθος: *Δέν κατάλαθε ποιά ήταν τό θέμα αυτού του έργου.* 3. τό μέρος της λέξης που άπομένει άν άφαιρέσουμε την κατάληξη: *Στή λέξη ριζώνω, τό άρχικό θέμα είναι ριζ- και ή παραγωγική κατάληξη -ώνω.* 4. μοτίβο: *Μουσικό θέμα.* 5. μεγάλο τμήμα του βυζαντινού κράτους: *Τό θέμα της Μ. Ασίας.* 6. άρχαιο κείμενο: *Τούς έδωσε δύσκολο θέμα στίς έξετάσεις.*

θέλω ρ. (<αρχ. θέλω) (ήθελα, θέλ-ησα, -ημένος) έχω τ πρόθεση, τη διάθεση να κάνω κάτι // επιζητώ, επιδιώκω: *θελές τα κι έπαθές τα (παροιμ. φρ.)* // επιθυμώ // (ειδ.) ποι ερωτικά: φρ. τα θέλει, επιδιώκει ερωτικές σχέσεις // ει χειρώ, προσπαθώ: *θέλησε να μπει κρυφά* // συναινώ, αποίχομαι // άπαιτώ, αξιώνω: *θέλω να γίνει με κάθε τρόπο έχω ανάγκη, χρειάζομαι: θέλω λίγα ακόμα για να ξεφύξω* // οφείλω, χρωστώ: *σου θέλω κάτι ρέστα* // φρ. θέλω, πω, έννοώ ότι - τι τα θες, έτσι κι άλλιώς - λίγο ήθελε να παραλίγο.

θέμα (το) ουσ. (<αρχ. θέμα < τίθημι) ζήτημα, υπόθε που συζητείται // το ζήτημα που δίνεται σε εξεταζόμενο για να λυθεί, αναπτυχθεί ή μεταφραστεί // (γραμματ.) το αμ τάβλητο μέρος κλιτής λέξης • *Συνών. ρίζα* // (νομ.) αντικείμενο της απόδειξης // το αντικείμενο επιστημονική μελέτης // η υπόθεση λογοτεχνικού έργου // (μουσ.) μοτίβο, μουσική φράση στην οποία στηρίζεται ολόκληρη η σύνθεση // (στις εικαστικές τέχνες) το εικονιζόμενο, αντικείμενο της παράστασης.

θεματικός, -η, -ό επίθ. (<μτγν. θεματικός < θέμα) (-ή, -όν) που ανήκει ή αναφέρεται στο θέμα, στη ρίζα π λέξης: *θεματικό φωνήεν* // η *θεματική* ως ουσ., η θεματι λογία.

θεματογραφία (η) ουσ. (<θεματογραφώ < θέμα + γρ φω) η γραπτή άσκηση σε διάφορα θέματα // η ανάπτυξη θεμάτων χωρίς εμβάθυνση στην ουσία τους: *πρόκειται η ασήμαντη θεματογραφία.*

θεματολογία (η) κ. **θεματολόγιο** (το) ουσ. (<θεμ

ρόμοια τακτική ακολουθούν το λεξικό Ι.Θ. και το λεξικό Κριαρά, προσθέτο- ς, όπου κρίνεται απαραίτητο, και συ- ηρωματικά στοιχεία (όπως λεξικό Ι.Θ., σημασία 12α, για τη διαζευκτική ροση προτάσεων ή λεξικό Κριαρά, ση- πία 10). Στα λεξικά Γεωργοπαπαδάκου Τεγόπουλου-Φυτράκη οι συντακτικές ροφορίες είναι ελάχιστες. Αναλυτική παξη περιέχει το λεξικό Πατάκη, με εσες πληροφορίες στην αρχή του λήμμα- και με ειδικές ενδείξεις, όταν χρειάζε- , σε ορισμένες σημασίες.

Πολύ σημαντική για το χρήστη του λε- ού είναι η παράθεση συνωνύμων / ιθέτων. Τα συνώνυμα εμπεριέχονται χνά στον ορισμό της σημασίας χωρίς αίτερη ένδειξη (π.χ. *επιζητώ, επιδιώκω*) σημασία 4 του λεξικού Κριαρά), ή ολουθούν τον ορισμό (γενικά συνώνυμ- , που ισχύουν για όλες τις χρήσεις της ξης με τη συγκεκριμένη σημασία, χωρίς επηρεάζονται από τα συμφραζόμενα) ή ολουθούν αμέσως μετά το παράδειγμα *δικά συνώνυμα*, που ισχύουν για ορι- ένα και μόνο συμφραζόμενα). Στο λεξι- Σταματάκου προτιμάται η παράθεση νωνύμων στον ορισμό και, όταν γίνεται αίτερη αναφορά, συνήθως πρόκειται α γενικά συνώνυμα (και αντίθετα) και ι για ειδικά. Έμφαση στα ειδικά συνώ- μα (και αντίθετα) δίνονται στο λεξικό ατάκη.

• Τα παραδείγματα που συνοδεύουν

τους ορισμούς των σημασιών στα λεξικά είναι κατασκευασμένα ή προέρχονται από αυθεντικά κείμενα. Στη σύγχρονη λεξικο- γραφία θεωρείται απαραίτητο να αντλού- νται τα παραδείγματα από σώμα υλικού (corpus) συγκροτημένο από διάφορα είδη κειμένων (εφημερίδες, περιοδικά, επιστη- μονικά, λογοτεχνικά κ.ά. έργα) αλλά και προφορικό λόγο, ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο ο υποκειμενισμός του λεξικογρά- φου και να καλύπτονται όσο το δυνατόν περισσότερες σημασίες και χρήσεις της κάθε λέξης. Δυστυχώς, για τα ελληνικά δε- δομένα η βασισμένη σε corpus λεξικογρα- φία είναι μακροπρόθεσμος στόχος, μια και δεν υπάρχει αντιπροσωπευτικό corpus της νέας ελληνικής γλώσσας και η συγκρότησή του είναι εξαιρετικά χρονοβόρα και πολυ- δάπανη. Επομένως τα νεοελληνικά λεξικά βρίθουν κατασκευασμένων παραδειγμά- των, τα οποία διανθίζονται πού και πού, με κάποιους στίχους ποιητών (*θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία*, σημασία 5α στο λε- ξικό Κριαρά). Στο λεξικό Α.Π.Θ. φαίνεται ότι έχουν χρησιμοποιηθεί αυθεντικά πα- ραδείγματα από κείμενα, χωρίς όμως να διευκρινίζεται η προέλευση. Στο λεξικό Πατάκη δηλώνεται στον πρόλογο από ποια συγκεκριμένα κείμενα έχει χρησιμο- ποιηθεί υλικό και η πηγή προέλευσης ανα- φέρεται μετά το παράδειγμα (εφόσον βέ- βαια πρόκειται για χαρακτηριστική γλωσ- σική έκφραση και όχι για κοινότοπη χρή- ση). Στο λεξικό Κριαρά αναφέρεται ότι

«παραθέματα από συγγραφείς καταγρά- φηκαν σε πολύ περιορισμένη κλίμακα».

• Το επίπεδο χρήσης των λέξεων (τομέ- ας επιστήμης, τέχνης, προφορικός λόγος, λαϊκότερη χρήση, λόγια κ.λπ.) δηλώνεται αναλυτικότερα στα λεξικά Α.Π.Θ., Πατά- κη και Κριαρά.

• Οι εκφράσεις δίνονται αναλυτικά στα λεξικά Σταματάκου, Α.Π.Θ., Πατάκη και Κριαρά, ενώ στα λεξικά Γεωργοπαπαδά- κου και Τεγόπουλου-Φυτράκη δίνονται μόνο λίγες επιλεκτικά. Στο λεξικό Σταμα- τάκου όλες οι εκφράσεις καταχωρίζονται στο τέλος του λήμματος, ενώ στα λεξικά Α.Π.Θ και Πατάκη στο συναφές ερμήνευ- μα (π.χ. *τι τα θες* [τι τα γυρεύεις] στη σημα- σία 7 στο λεξικό Α.Π.Θ). Και στο λεξικό Κριαρά καταχωρίζονται οι χαρακτηριζό- μενες ως ΕΚΦΡ στο συναφές ερμήνευμα –π.χ. *θέλει σώνει και καλά να...*– και οι χα- ρακτηριζόμενες ως ΦΡ (φράσεις) στο τέ- λος –π.χ. *άλλο που δε θέλω*. Το λεξικό Στα- ματάκου περιλαμβάνει τις περισσότερες παροιμίες.

Θα μπορούσαμε να θίξουμε και πολλά άλλα θέματα, όπως τον τρόπο με τον οποίο ορίζονται οι σημασίες στο εσωτερικό του λήμματος, τον τρόπο με τον οποίο γίνεται ο διαχωρισμός και η κατάταξή τους κ.λπ., πι- στεύουμε όμως ότι, ακόμα και σταματώ- ντας εδώ, έχουμε δώσει αρκετά εφόδια στον αναγνώστη για να προσανατολιστεί στο αρχιπέλαγος των νεοελληνικών λεξι- κών.



θέλω [θέλο] Ρ δεύτεροι τ. ενεστ. *θες, θέμε, θέτε, θέ- νε, πρτ. ήθελα, μέλλ. (και υποτ. αορ.) θελήσω, αόρ. θέλησα, απαρέμφ. θελήσει, μππ θελημένος* 1. αι- σθάνομαι, εκδηλώνω μια διάθεση, μια επιθυμία για κτ.: ~ να φάω / να σπουδάσω / να ταξιδέψω / να μιλήσω σε κάποιον. *Δε θέλει να παίζει / να τρέ- ζει / να χορέψει / να πάει για ψάρεμα. Όσοι θέλουν να συμμετάσχουν στην εκδρομή πρέπει να το δηλώ- σουν εγκαίρως. Ό,τι θέλει ας κάνει / πει / γίνε / βγει, για κλήρη αδιαφορία ως προς το αποτέλεσμα. Λέω / κάνω / τρώω ό,τι ~. Μιλώ / φέρνομαι όπως ~. Θέλεις έναν καφέ / ένα ποτό; Ναι, θα 'θελα κάτι να πιω. (έκφρ.) θέλοντας και μη / θέλω δε θέλω, ανα- γκαστικά, με το ζόρι: 'Ηρθα θέλοντας και μη. Τον πήραμε μαζί μας ήθελε δεν ήθελε. το καλό που σου ~, για συμβουλή, προειδοποίηση: Το καλό που σου ~, μην τα βάζεις μαζί του. ΦΡ θέλει και (τα) ρέστα*. ΠΑΡ Όποιος δε θέλει να ζυμώσει*, δέκα μέρες κο- σκινίζει. || Ο πρτ. με το θα αντί ενεστ. σε εκφρά- σεις ευγένειας: *Θα ήθελα ένα δωμάτιο, παρακαλώ. Π θα θέλατε; 2. αισθάνομαι, εκδηλώνω μια έντονη επιθυμία, επιζητώ, επιδιώκω: 'Ηταν φανερό πως ή- θελε (να δημιουργήσει) φασαρία. Θέλει να προκαλέ-**

θέλω, -ησα [θέλο] (ρ., και βεν. ενεστ. *θες*) ΜΤΒ *αιτ* / πρόταση να 1) α. Έχω εκδηλώσει διάθεση ή επιθυμία για κάτι (ΣΥΝ επιθυμώ): 'Η θέλαν να γνωρίσουν τα νησιά του Αιγαίου Μπαρείς να φας ότι θες δεν παθαίνει 'Ότι θέλει ας γίνε, έτσι κι αλλιώς ήταν χαμένη υπόθεση Δε θέλω να γίνει σκοπός της ζωής μου η κοινωνική άνοδος Θα ήθελα πολύ ένα μεγάλο σπίτι (και ως συμβατική έκφραση ευγενικού αιτήματος) Θα ήθελα να δω το διευθυντή αν είναι δυνατόν (ως επιτακτικό, για να τονίσει τη σημασία του επόμενου ρήματος) θέλω να ελπίζω ότι θα τα πάμε καλά οι δυο μας (στο β' εν. ενεστ., σε ερώτηση που εκδηλώνει ανησυχία): Θες αυτή να 'ναι η συντάξεις του κόσμου; (στο β' εν. ενεστ., σε διαζευκτική σύνδεση ισοδυναμεί με 'είτε... είτε'): Θες το πιστεύεις θες όχι δεν έχω καμία ανάμειξη (μτφ.) Η μοίρα το θέλησε να ζούσε χάρια // ΕΚΦΡ θέλοντας και μη / θέλω δε θέλω = αναγκαστικά, χωρίς δυνατότητα επιλογής: θέλοντας και μη με βαριά καρδιά τον ακολούθησε Πρέπει να συμμορφωθεί θέλω δε θέλω / Άλλο που δε θέλω = θέλω, επιθυμώ πολύ έντονα: Νομίζουν ότι τον τιμωρούν με τη μετάθεση αλλά αυτός άλλο που δε θέλει να φύγει από την Αθήνα / Το καλό που σου θέλω (για συμβουλή ή προειδοποίηση): Το καλό που σου θέλω, κοίταξε να τελειώσεις το σχολείο γιατί αλλιώς δεν πρόκειται να βρεις δουλειά / Τι ήθελα + αιτ. ή 'και' με παρελθ. χρόνο (για έκφραση λύπης, μετάνοιας, αλλαγής γνώμης ύστερα από αρνητική έκβαση, αρνητικές συνέπειες κτλ.): Τι το θέλε τόσο μεγάλο σπίτι, αφού δεν είχε τα λεφτά να το συντηρήσει; Τι ήθελα και άνοιγα το στόμα μου; Δεν κατάπινα τη γλώσσα μου καλύτερα / β. Εκδηλώνω έντονη τάση, επιθυμία για κάτι, προσπαθώ να πετύχω κάτι: Τι θέλει και με κοιτάζει έτσι; (ΣΥΝ επιδιώκω) Θέλει πάντα να περνάει το δικό του (ΣΥΝ επιδιώκω, προσπαθώ) θέλησε να φύγει αλλά δεν τα κατάφερε (ΣΥΝ προσπαθώ, επιχειρώ). Τι είναι και τι θέλει η ΑΕΚ Δε θέλει το κακό σου, το καλό σου θέλει Τι θέλεις να πεις; (= τι εννοείς) Τι θέλει να πει η ταινία ούτε που κατάλαβα (= ποιο είναι το νόημα κτλ.) // ΕΚΦΡ Τα θέλω (ή) Τα θέλει η περδικούλα μου, Τα θέλει ο κόλπος μου κτλ.) = πάω γυρεύοντας: Φταίει κι αυτός αλλά τα ήθελα κι εγώ, καλά να πάθω / Τα 'θελα και τα 'παθα / ήθελές τα κι έπαθές τα (για περιπτώσεις άξιας τιμωρίας) γ. Προσπαθώ να βρω κάτι ή κάποιον: Δε θέλει και πολλά, λίγη κατανόηση μόνο (ΣΥΝ ζητώ, ψάχνω) Τι να με ήθελε άραγε ο γαμπρός; Σε θέλουν στο τηλέφωνο (ΣΥΝ ζητώ). // ΕΚΦΡ Τι τα θες (π. τα γυρεύεις) (ως έκφραση αδυναμίας να αντιδράσει κανείς να αντιμετωπίσει κάτι): Τι τα θες τι τα γυρεύεις έτσι όπως ήρθαν τα πράγματα δε γίνεται τίποτα δ. (συνήθως με κατηγ. του αντικ.) Εκφράζω προτίμηση, επιθυμία να έχει κάτι ή κάποιος συγκεκριμένη ιδιότητα: Το φόρεμα το θέλεις μακρύ ή κοντό; (ΣΥΝ προτιμώ) Παρακαλώ το φιλέτο το θέλω ξεροψημένο Η Δασνούλα τη θέλει πριόνια μαχητική πιστή σύζυγα (Αρραβ. Αχιλλέα) Σε θέλω όμορφη το βράδυ (μτφ.) Δε σε θέλει η τύχη απόψε (ΣΥΝ ευνοώ) (σε παρενθετική πρόταση, για αναδιατύπωση προηγούμενης έκφρασης): Εγώ πάντως τη θεωρώ όμορφη ή αν θέλετε, καλοψημένη 2) (μόνο

θέλω, ρ., και δεύτεροι τ. β' εν. *θες* και (λαϊκ.) στον πληθ. *θέμε, θέτε, θένε*, παρ. *ήθελα, αόρ. θέλη- σα. 1α. έχω την επιθυμία, την πρόθεση ή τη διά- θεση να κάνω ή να αποκτήσω κάτι: ~ να εργα- στώ/ν' αγοράσω κάτι ~ καφέ/ένα φόρεμα -ει να γίνε ηθοποιός ~ το καλό σου μπορεί, αλλά δε -ει να πάει μπροστά: ~ να πιστεύω ότι όλα θα πάνε καλά (για επίταση του νοήματος) (συνών. επιθυμώ) β. εκφράζω προτίμηση: πώς -εις τον κα- φέ; 2. εκφράζω αξίωση, απαιτώ: -ει να τον υπακού- ει η γυναίκα του έκφρ. -ει σώνει και καλά να... (= οπωσδήποτε, το δίχως άλλο). 3. ποθώ κάποιον ερωτικά, επιθυμώ να έχω ερωτικές σχέσεις μαζί του: την ήθελε πολύ, αλλά εκείνη δεν του έδινε σημασία. 4. επιζητώ, επιδιώκω (να κάνω) κάτι: το παιδί -ει χάρδια δεν το ήθελα (= έγινε κατά λάθος) έκφρ. ήθελές τα κι έπαθές τα/τα 'θελες και τα 'παθες. 5α. χρειάζομαι, έχω ανάγκη από κάποιον ή κάτι ή να κάνω κάτι, έχω έλλειψη: σε ~ για μια δουλειά -ουμε χίλιες δραχμές για να συμπληρώ- σουμε το ποσό -ει αρετήν και τόλμην η ελευθερία (Κάλβος) β. (τριτοπρόσ.) χρειάζεται, απαιτείται: στη δουλειά μας -ει μεράκι -ει καιρό για να ξεχά- σεις γ. μου αξίζει (ως τιμωρία): -εις ξύλο/μάλω- μα δ. από τη φύση μου έχω ανάγκη, χρειάζομαι κάτι: αυτά τα φυτά -ουν υγρό κλίμα. 6. επιχειρώ,*

Κάτι συμβαίνει εδώ...

Επιμέλεια: Λεωνίδας Βαλασόπουλος

- Στις 6.2.95 εγκαινιάζεται στην γκαλερί *Jean Bernier* (Μαρασλή 51) η έκθεση γλυπτικής και φωτογραφίας του γερμανού καλλιτέχνη **Thomas Schutte**, η οποία θα διαρκέσει ως τις 15.3.95. Πληρ.: 72 35 657.

- Έως τις 27.10 η Αίθουσα Τέχνης *Αντήνωρ* (Δεινοκράτους 53 και Μαρασλή, Κολωνάκι) παρουσιάζει έργα της ζωγράφου **Τίνας Χρυσοφάκη**.

- Στην γκαλερί *ΑΔ*, και έως τις 5.11 ο καλλιτέχνης **Γιάννης Σαμοθράκης** εκθέτει τις δημιουργίες του σε μια έκθεση υπό τον τίτλο «Σπουδές Χώρου». Πληροφορίες: 36 02 948.

- Έως τις 30.10 θα διαρκέσει η έκθεση ζωγραφικής της **Ειρήνης Κεράνη** στην αίθουσα τέχνης *Espace Kreonidis*. Πληροφορίες: 72 26 847.

- Χθες, 12/10 εγκαινιάστηκε στην αίθουσα τέχνης *Αστρολάβος-Πειραιά* η έκθεση ζωγραφικής της **Κάτιας Βαρβάκη**. Η έκθεση διαρκεί έως τις 31.10 και για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθύνεστε στο τηλ. 41 28 002.

- Έως τις 20.10 στην αίθουσα τέχνης *Κρεωνίδης* η ζωγράφος **Αλίκη Δεβλετόγλου** εκθέτει τις δημιουργίες της.

- Χτες, 12.10, εγκαινιάστηκε στην γκαλερί *Ζουμπουλάκη* η έκθεση του **Γιάννη Ψυχοπαίδη** «Πρωινά σχέδια». Διαρκεί έως τις 21.10.

- Έως τις 21.10 θα διαρκέσει η πρώτη ατομική έκθεση του καλλιτέχνη **Δημήτρη Ζουρούδη**, στην αίθουσα τέχνης *Αγκάθι* (Μηθύνης 12).

- Η ζωγράφος-χαράκτρια **Δήμητρα Σιατερλή** παρουσιάζει έως τις 26.10 στην γκαλερί «7» (Ζαλοκώστα 7) κατασκευές στο χώρο και επίτοιχα έργα με το αγαπημένο της θέμα των ιστών αράχνης.

- Η Ελληνοαμερικανική Ένωση τιμά τον μεγάλο ζωγράφο και ιδρυτικό μέλος της, **Νίκο Χατζηκυριάκο-Γκίκα**. Στις δύο εκθεσιακές αίθουσες της Ένωσης (Μασσαλίας 22), η μία εκ των οποίων θα μετονομασθεί σε γκαλερί «Χατζηκυριάκος-Γκίκας», έως τις 3.11 θα εκτεθούν έργα του ζωγράφου εμπνευσμένα από την

Ελλάδα. Απόψε 13.10 στις 20.00 θα γίνει στους χώρους της Ένωσης συζήτηση στρογγυλής τραπέζης με τη συμμετοχή φίλων και συνεργατών του μεγάλου καλλιτέχνη.

- Έως τις 21.10 στην γκαλερί *Οινοπνεύματα* (Ηρακλείτου 7, Κολωνάκι) η ζωγράφος **Αννίτα Ξάνθου** εκθέτει τις δημιουργίες της.

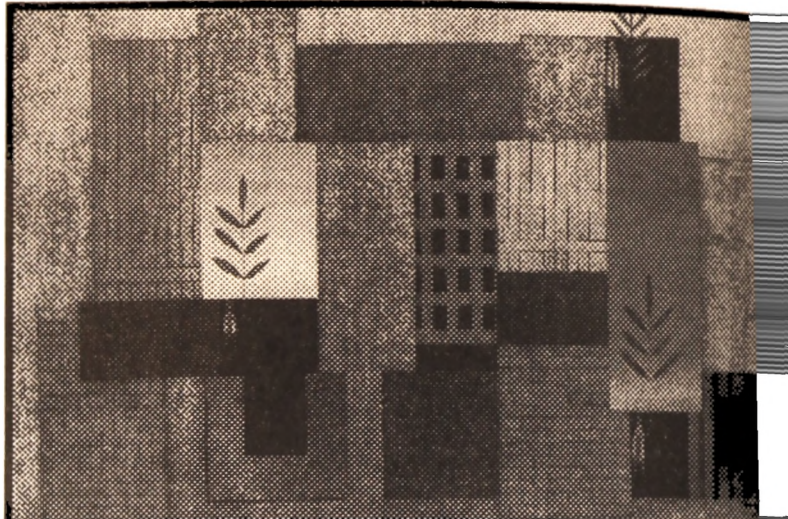
- Αύριο και μεθαύριο, 14 και 15/10 στο «Ρόδον» (Μάρνης 24) πραγματοποιείται το καθιερωμένο πλέον παζάρι μεταχειρισμένων ροκ δίσκων, βιβλίων και αντικειμένων.

- Επίσης στο «Ρόδον» οι διασημότεροι εκπρόσωποι του ελληνικού ραπ, **Active Member**, δίνουν στις 21.10 την πρώτη μεγάλη τους συναυλία.

- Οι γνωστές καλλιτέχνιδες «μεικτών μέσων» **Κατερίνα Θωμαδάκη** και **Μαρία Κλωνάρη**, που ζουν στο Παρίσι, βραβεύτηκαν στο 16ο Διεθνές Φεστιβάλ Video Art του Λοκάρνο της Ελβετίας για τη βιντεοταινία τους *Ρέκβιεμ για τον Εικοστό Αιώνα* από τον «κύκλο του Άγγελου».

Η βιντεοταινία αυτή είναι γαλλοελληνικής συμπαραγωγής, η μουσική γράφτηκε από τον νέο αξιόλογο συνθέτη **Σπύρο Φάρο** και η τεχνική επεξεργασία έγινε στο στούντιο «Εικόνα».

Το *Ρέκβιεμ για τον Εικοστό Αιώνα* είχε ήδη βραβευτεί τον Γενάρη του '95 στη διεθνή εκδήλωση *Electronie d'arte* της Ρώμης, ενώ παρουσιάστηκε σε πολλά



- Στις 12.10 εγκαινιάζεται στη νέα αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Αμαρουσίου «Αλέξανδρος Γαρδέλης» έκθεση αφιερωμένη στο ζωγράφο Χέρμπερτ Μπλάουτ με τίτλο «Τριάντα χρόνια ζωγραφικής δημιουργίας στην Ελλάδα». Διαρκεί έως τις 26.10. Πληροφορίες: 80 21 308.

διεθνή φεστιβάλ (Γερμανία, Αγγλία, Αυστρία, Γαλλία κ.α.). Αυτή την εποχή *Ρέκβιεμ* συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Φεστιβάλ Media Art του Όσναμπρούκ της Γερμανίας και στο ISEA του Μόντρεαλ ενώ τους προσεχείς μήνες θα προβληθεί σε φεστιβάλ της Ολλανδίας και της Γερμανίας καθώς και στη Λατινική Αμερική (Αργεντινή, Βραζιλία).

Τον περασμένο Ιούνιο η ταινιοθήκη του Βερολίνου *Arsenal Kino* οργάνωσε τιμητική παρουσίαση της κινηματογραφικής δημιουργίας των Θωμαδάκη και Κλωνάρη με έργα από τον «Κύκλο του Ουνχάμ-λιχ», παρουσιάζοντας και την τελευταία τους βιντεοταινία *Ο Αμαζονιακός Άγγελος*.

Στην Αθήνα θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε και πάλι δουλειά των δύο διακεκριμένων καλλιτεχνιδων την άνοιξη του 1996.

- Αυτές τις ημέρες έκανε την εμφάνισή του το παρθενικό τεύχος του περιοδικού *Οξύ*, μια αξιόλογη εκδοτική προσπάθεια των νεοσύστατων εκδόσεων *Ακτή* στο χώρο του εναλλακτικού τύπου. Σε μεγάλο σχήμα και με πρωτότυπη και προσεγμένη σελιδοποίηση φιλοξενεί θέματα γύρω από τη μουσική των *Kodo*, *Plastikman*, *Coti K.*, *Brian Eno* και *Laurie Anderson*, καθώς και άρθρα γύρω από τα *Νοοτροπικά Φάρμακα*, τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Αργινίου και το συγγραφέα *Raymon Carver*, αποδεικνύοντας ότι «σύγχρονο» έντυπο δεν συνεπάγεται χυδαία προβολή του σεξ και στραμπουληγμένη γλώσσα. Καλή συνέχεια!



**ὅλα τὰ βιβλία
τοῦ Ἡλία Πετρόπουλου
ἀπὸ τὴν Νεφέλη:**

**Ἐγχειρίδιον τοῦ Καλοῦ Κλέφτη.
Ποιήματα 1968-1991.**

**Πτώματα, πτώματα, πτώματα...
Καλιαρντά.**

**Ὁ τούρκικος καφές ἐν Ἑλλάδι.
Τῆς φυλακῆς.**

**Δώδεκα τραγουδάκια
ἀπὸ τὴν Παλατινὴ Ἀνθολογία.
Ὁ μύσταξ.**

Τὸ Ἅγιο Χασισάκι.

Ἰωάννου Ἀποκάλυψις.

**Ὑπόκοσμος καὶ καραγκιόζης.
Ψειρολογία.**

Τὸ μπουρδέλο.

Ἱστορία τῆς καπότας.

Τὰ μικρὰ ρεμπέτικα.

Ἡ Μυθολογία τοῦ Βερολίνου.

TOPOR: Τέσσερις Ἐποχές.

Τὰ Ἀκόλαστα Σονέτα τοῦ Ἀρετίνου.

Ἡ φουστανέλα.

Τὸ φλοράδικα.

Ἑλληνικὲς σιδεριές.

Το ταντούρι καὶ τὸ μαγκάλι.

Καρέκλες καὶ σκαμνιά.

Πολιτικὸ Λεξικό.

Ποτέ καὶ Τίποτα.

Ἡ Ἑθνικὴ Φασουλάδα.

Κυρίως αὐτό.

Τὰ σίδερα, Ἡ λάσπη, Τὰ μπαστούνια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ. 3607744

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΥΡΤΑΤΑΣ

**Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ**



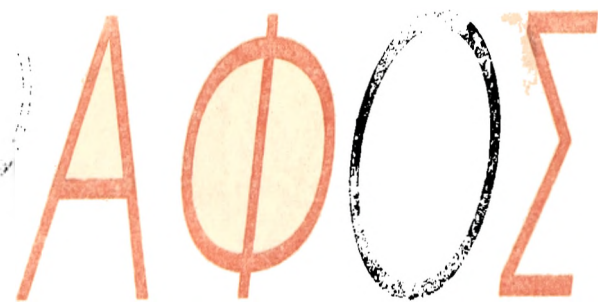
Ποιος ἦταν ὁ Ἰωάννης καὶ σε ποιους
Παπευθυνόταν; Πόσο προφητικὴ εἶναι ἡ
Αποκάλυψη καὶ τι ἠθέλε νὰ πει στους
παραλήπτες τῆς; Εὐσεβεῖς χριστιανοὶ
πίστεψαν ὅτι περιλαμβάνει μηνύματα γιὰ τὸ
μέλλον τοῦ κόσμου, ἐνῶ οἱ τέσσερις ὑπότες
τῆς Αποκάλυψης κατέχουν ἀκόμη κεντρικὴ
θέση στους ἐφιάλτες τοῦ σύγχρονου
ανθρώπου.

Με ὁδηγὸ τὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς καὶ τὰ
λόγια τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέα, ἡ ἱστορικὴ
αὐτὴ ἀνάγνωση ποὺ προτείνει ὁ Δ. Κυρτάτας
δείχνει ὅτι, παρὰ τὰ μυστικά του, τὸ κείμενο
εἶναι σε πολλὰ ζητήματα διαυγὲς καὶ
αποκαλυπτικὸ - ἀρκεῖ νὰ τοῦ θέσει κανεῖς
ορθὰ ἐρωτήματα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Σόλωνος 133, 106 77 Αθήνα

Τηλ. 3806305, 3821813, Fax 3838173



ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Εντ Γουντ από τον Τιμ Μπάρτον. Το μωρό της Μακόν από τον Πήτερ Γκρήναγουεϊ. Η νέα κινηματογραφική σαιζόν αρχίζει να ζεσταίνεται.

Χειρώνακτες και ποιητές

ΕΝΤ ΓΟΥΝΤ, ΤΟΥ ΤΙΜ ΜΠΑΡΤΟΝ:
Ελεγεία για το... «χειροποίητο» σινεμά

Η αξία αυτής της ταινίας σίγουρα δεν βρίσκεται στην καθεαυτή αναπαράσταση που επιχειρεί της κινηματογραφικής καριέρας του Edward D. Wood Jr. (1922-78), ενός από τους πιο αποτυχημένους σκηνοθέτες του αμερικανικού σινεμά, που έδρασε κυρίως στη δεκαετία του '50, έτσι κι αλλιώς ατόμου ονειροπαρμένου στα όρια του ανισόρροπου, γνωστού ακόμα για τις τραβεστί αμφιέσεις του, το πάθος του για τις ανγκορά μπλούζες και τους γυναικείους ρόλους που υπεδύετο, αν και ετεροφυλικός, ενώ η πιο γνωστή του ταινία Σχέδιο 9 από το εξωγήινο διάστημα έχει ανακηρυχτεί η χειρότερη όλων των εποχών!

Στα τριάντα του ο Εντ Γουντ επιστρατεύει τον γέρο-ξεπεσμένο Μπέλα Λουγκόζι, τη Βαμπίρα, τον ογκώδη Τάλμποτ, όλη εκείνη την παρέα των πάλαι ποτέ ηρώων ταινιών τρόμου και, με υποτυπώδη συνεργεία, με περιθωριακούς παραγωγούς, με ανύπαρκτα οικονομικά, γράφοντας σενάρια μέσα σε τρεις μέρες, εξαπατώντας από ανάγκη, αρνούμενος την απόγνωση, εξορμά να κατακτήσει το Χόλλυγουντ.

Μέσα από αυτό το τυχοδιωκτικό, όμως ερωτικό στην επιμονή του, κυνήγι της πιο απατηλής από τις τέχνες, τη συγκινητική τε-

λικά προσπάθεια του βιογραφούμενου να βρίσκει λύσεις στη βροχή των προβλημάτων που γεννούσε το πεισματικό αλλά και παράλογο πάθος του να φτιάχνει ταινίες καμένες από χέρι, τα σπαραξικάρδια συμβαίνοντα στη διάρκεια των γυρισμάτων, το ύφος και το ήθος μιας ρομαντικής πραγματικότητας που εθελοτυφλεί μπροστά στην άλλη πραγματικότητα, της αποτυχίας, σμι-

λεύεται με τρόπους ποιητικούς, η καθολική εικόνα της βαθιάς αγάπης για τον κινηματογράφο, γι' αυτό το ερμαφρόδιτο είδος τέχνης και βιομηχανεύματος, που απαιτεί την παρανάλωσή σου χωρίς καμιά υπόσχεση για το αποτέλεσμα. Ζωγραφίζεται, ακόμα, ο «χαμένος παράδεισος»

μιας εποχής όταν η δημιουργία μιας ταινίας προϋπέθετε πολύ περισσότερη παρουσία ανθρώπινου αυτοσχεδιασμού και λιγότερης τεχνολογίας, όταν ο παραγωγός ήταν και αυτός επίσης ανθρώπινος συντελεστής και όχι το σημερινό, απρόσωπο κεφάλαιο.

Μαγεμένος ο Εντ Γουντ (απολαυστικός στο ρόλο ο Τζόνι Ντεπ), το έβλεπες στα μάτια του και το μισάνοιχτο στόμα του, καθώς παρακολουθούσε την υλοποίηση των σκηνοθετικών του οδηγιών, ενώ του αρκούσε μια και μόνο λήψη κάθε σκηνής, που πάντοτε την αποκαλούσε υπέροχη, αδιάφορος ή ανίκανος να αντιληφθεί το κακό αποτέλεσμα. Τι άλλο είναι παρά ένας ύμνος για το «χειροποίητο» σινεμά η σκηνή όπου ο άρρωστος και γέρος Μπέλα Λουγκόζι (τον οποίο υποδύεται με συναρπαστικό τρόπο ο Μάρτιν Λαντάου) πέφτει νύχτα στα παγωμένα νερά της τεχνητής λίμνης για να παλέψει με το λαστιχένιο τεράστιο χταπόδι, προσπαθώντας ταυτόχρονα να κινεί τα πλοκάμια του επειδή το μοτέρ που θα έδινε την κίνηση είχε ξεχαστεί!

ΤΟ ΜΩΡΟ ΤΗΣ ΜΑΚΟΝ, ΤΟΥ ΠΗΤΕΡ ΓΚΡΗΝΑΓΟΥΕΪ: Η υπεροχή της ποιητικής θέασης

Μια γριά γεννάει ένα πανέμορφο αγοράκι. Η νεότερη από τις αδελφές του θα προ-

σπαθήσει να το παρουσιάσει ως παρθένα όμως η ίδια. Θα ισχυριστεί νάληψη στο πρόσωπό της, παρθεν και το μωρό σαν προικισμένο, καπεία, με υπερφυσικές ικανότητες θα πνίξει το μωρό μόλις της το πιάσουν άλλες αδελφές της, ενώ η εκκλησίδηγημένη και από την κοσμική εξοσυντρίψει –όπως το συνηθίζει– με σκληρότητα την απόπειρα επανου σχήματος Θεοτόκος-Χριστός, που θα αμφισβητούσε την απολυτόδικής της εξουσίας.

Χρόνος, ο Μεσαίωνας. Τρόποι, βαρὴ δύναμη του Ελισαβετιανού (του Σαίξπηρ, του Μπεν Τζόνι Μάρλοου, του Ντράιντεν) τουλάχισαν πρόθεση μια και ο λόγος του ίδιου Γκρήναγουεϊ δεν μπορεί να εξαιρνεπανάληπτα ποιητικά και δραύψη εκείνων. Βέβαια, τα εν ου παπαιχνίδια του Γκρήναγουεϊ ανάμιρεαλισμό και φαντασίωση δεν θα τατούσε ποτέ ο μακαρίτης και συμπατου Χίτσκοκ, ο οποίος δεν δεχόταν χρήση του ανεξήγητου. Τα πράγματανω στη γη, ή συμβαίνουν ή δεν συμβε

Μια απάντηση που θα μπορούσεθεί σ' αυτή την κατ' εξοχήν αγγλικήλογιστική άποψη είναι ότι η τέχνηενει σαν μια καθολική πρόκληση υπέκαι υπερβάσεων προς την έκπληξηχάρη και τη δύναμη της ποίησης, μκής πηγής, όταν αυτή συντρέχει, σης και κάθαρσης.

Ο Πήτερ Γκρήναγουεϊ, από τους μετερους σύγχρονους θιασώτες και δηγούς της εικαστικής υπεροχής του πκαθώς και της συμπαράστασής του αμουσικό ήχο, πορεύεται ως προς αυκατακτήσεις του από κορυφή σε κοΟι κινήσεις του φακού από το θάμβεέκθαμβο των κάδρων και τις δεξιοτεχμεταπλάσεις τους σε απροσδόκητουςνε είναι αναπόφευκτο να παρασύρεθεατή σε «αισθητικές απολαύσεις»ώστε να μην πολυπροσέχει τη δραμαγική αξιοπιστία όσων συμβαίνουν.

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Ερωτική Φουγκ

Παπαγεωργίου

τώρα κοιμήσου

σεις «Γνώση»

α 1995

ρίτο αφήγημα του Κώστα Παπαγεωργίου, *Άννα, τώρα κοιμήσου*, είναι δυνατό να θεωρηθεί νέχεια *Των Αγίων Πάντων* νο ως προς το ύφος και γε-ρα την αφηγηματική ιδιο-αλλά και ως προς το μύθο ου συνεχίζει τη συναισθη-ή αυτοβιογραφία του ποιη-παιχνίδι –ή η περιπέτεια– χέσης δύο προσώπων στο αίο αφήγημα γίνεται πιο ρικό και κλειστό όχι μόνο ος τα ανοίγματα προς άλλα φέροντα ή περιοχές δρά-όπως για παράδειγμα την κή, αλλά και ως προς τον ο των προσώπων. Ενώ λοι-αι στα δύο αφηγήματα κυ-εί η σχέση ανάμεσα σε δύο πα, στο πρώτο από αυτά χει ένας σημαντικός αριθ-ευτερευόντων χαρακτήρων ικόμη και όταν λειτουργούν ακοσμητικά έχουν ένα δυ-μό. Το δεύτερο, όμως, αφή-αναπτύσσεται μέσα σ' ένα κλειστό κι αδιέξοδο που έτει ο διάλογος ανάμεσα σε ιρόσωπα: όλα τα άλλα πρό-α σβήνουν, με εξαίρεση τη ή που και αυτή λειτουργεί πικτικά ως προς την Άννα, ληρώνοντας ή φωτίζοντάς Στο πρώτο, η ερωτική μύηση εφήβου γινόταν το μέσο για τηθεί ένα ολόκληρο «εικονο-», ενώ στο δεύτερο η αφή-η βαθαίνει στην προσωπική ειρία ενός ενηλίκου που νιώ-απομονωμένος και που γι'

αυτό η αφήγησή του απωθεί τους πολλούς έξω από τα όριά της.

Η ενότητα και η ιδιαιτερότητα της συναισθηματικής αυτοβιο-γραφίας εξασφαλίζονται κυρίως χάρη σ' αυτό που χαρακτηρίσα αφηγηματική ιδιοτυπία. Η ιδιο-τυπία αυτή είναι αποτέλεσμα της μουσικής λειτουργίας της πρόζας του Παπαγεωργίου, η οποία καθορίζεται από μια μορφή χρονι-κότητας που διαβρώνει ή και, σπανιότερα, αναιρεί το χρόνο της αφήγησης με την περιοδικό-τητα και το κυμάτισμα μιας μου-σικής της αφήγησης (με το «κυ-μάτισμα» εννοώ το φτάσιμο και το τράβηγμα του κύματος). Το σταμάτημα και η επανάληψη δί-νουν ένα ρυθμό στο λόγο, ένα ρυθμό που διαβρώνει το νόημα με την αίσθηση μιας επαναλαμ-βανόμενης κίνησης απόσβεσης.

Η ιστορία αναπτύσσεται πα-ράλληλα μέσα από ένα παρόν που με τη δράση του λειτουργεί κυρίως ως ένα μυθιστορηματικό σκηνικό μέσα στο οποίο ξετυλί-γεται η πραγματική ιστορία: ένα παρελθόν που ζωντανεύει – ξυ-πνά κάθε τόσο κατά κύματα, μια αγάπη, ένας έρωτας (με την Άννα), που έρχεται στη μνήμη και που εξιστορείται σε αντίστι-ξη με μια σχέση σεξουαλική (με τη Φιλιώ). Η τεχνική αυτή υπηρε-τεί παράλληλα τόσο το ξετύλιγμα της ιστορίας ή την ανάπτυξη της πλοκής, όσο και την υπογράμμι-ση της ιδανικότητας του παρελ-θόντος σε σχέση με την ευτέλεια του παρόντος: το θέμα αποτελεί η χαμένη αγάπη της Άννας που εξιστορείται πάνω στο φόντο του ερωτισμού της Φιλιώ. Σκηνές έκδηλου ερωτισμού (της Φιλιώ)

εναλλάσσονται με σκηνές ερωτι-κής αθωότητας (της Άννας). Η λεπτότητα με την οποία δίνονται οι σκηνές της αθωότητας της Άννας είναι εντυπωσιακή και μόνο ένας ποιητής πεζογράφος θα μπορούσε να την πετύχει. Μέ-σα από τις σκηνές αυτές παρου-σιάζεται με παρατηρητικότητα αλλά και διακριτικότητα η διαλε-κτική της σχέσης του αφηγητή με την Άννα. Η σχέση αυτή ξεκινά ως μια διαλεκτική των συναισθη-μάτων για να περάσει σε μια δει-λή διαλεκτική των αγγιγμάτων (σσ. 50-56), ενώ ανάμεσα στον αφηγητή και στη Φιλιώ ακολου-θείται η αντίστροφη πορεία. Η απόδοση της συναισθηματικής κατάστασης των χαρακτήρων, και ιδιαίτερα της Άννας, είναι πολύ ευαίσθητη, και με μια τέχνη μινιατουρίστα δίνεται το πιο ανε-παίσθητο άγγιγμα ή κίνηση.

Στην τρυφερότητα που δείχνει ο αφηγητής απέναντι στην απού-σα Άννα αντιστοιχεί μια σκληρό-τητα που δείχνει απέναντι στην παρούσα Φιλιώ. Η σκληρότητα αυτή κλιμακώνεται σε ένα συναι-σθημα αηδίας (σσ. 61-63) που στη συνέχεια, όμως, αμβλύνεται όταν καταλαβαίνει ότι η Φιλιώ πληγώθηκε με τη συμπεριφορά του. Η όλη κατάσταση εμφανίζε-ται ως μια παλινδρόμηση του αφηγητή ανάμεσα στις δύο γυ-ναίκες από τις οποίες τη μία-την παρούσα-πληγώνει για να μπο-ρεί χωρίς ενοχές να θυμάται τρυ-φερά και με νοσταλγία την άλλη, την απύσα. Παρ' όλα, αυτά ο αφηγητής έχει ανάγκη τη Φιλιώ, επειδή αυτός δίνει την εντύπωση πως έχει την ανάγκη να νιώθει την ερωτική αηδία για να ισορ-

«Κίνδυνος θάνατος, για πάρτε το χαμπάρι, / καινούρια μέτρα οι γυναίκες έχουν πάρει! / Κι όποιος στον έρωτα σωστά δεν περπατήσει, / ένα μπουκάλι βιτριόλι θ' αντικρίσει! / Το εξευτέλισαν το αντρικό το φύλο. / Κι όπως τρωγόμαστε σα γάτα με το σκύλο, / το θηλυκό σε μια στιγμή, στην παραζάλη, / μας αμολάει το βιτριόλι στο κεφάλι! / Είναι να χάνεις το μυαλό σου εδώ και πέρα! / Μας έχουν πάρει οι γυναίκες τον αέρα. / Γι' αυτό την τσάντα όταν βλέπεις ανοιγμένη, / βγάλε συμπέρασμα, ζημιά σε περιμένει!»... Ελάχιστο δείγμα από τα 329

τραγούδια του Βασίλη

Τσιτσάνη που

περιλαμβάνονται στο βιβλίο

«Παιδάκι με ψυχή και ζηλεμένο» (έκδ.

Πολιτιστικού Οργανισμού Δήμου Τρικκαίων, Τρίκαλα 1995). Ο ανθολόγος-

μελετητής του ρεμπέτικου

Θεόφιλος Αναστασίου

επιμελήθηκε με εξαιρετικό

τρόπο την έκδοση, καθώς

μας παρουσιάζει τους

στίχους των τραγουδιών του

Τσιτσάνη, ακολουθώντας τη

χρονολογική τάξη της

πρώτης δισκογραφικής τους

παρουσίας, από το 1937 έως

το 1983. Η ανθολογία δεν

θα μπορούσε, βέβαια, να

περιλαμβάνει το σύνολο των

τραγουδιών του Τσιτσάνη

(τι ανθολογία θα ήτανε!),

αλλά σίγουρα περιλαμβάνει

ένα σημαντικό κομμάτι του

έργου του και, κυρίως, είναι

προσεκτικά καμωμένη.

Κατά τα λεγόμενα του

επιμελητή είναι ελεγμένη

διά της ακρόασης.

Περιλαμβάνει, επίσης,

πληροφορίες για τους

άλλους συντελεστές, τους

τραγουδιστές κυρίως που

τραγουδούν μαζί με τον

Ταυτοσημία και για το τι τι
είδους χορός είναι κάθε
τραγουδί. Αυτό είναι που
φανερώνει και τη ματιά
του ανθολόγου, που
καταλαβαίνει πως δεν
μπορεί να απομονώσει
τους στίχους από τη
λειτουργία τους, που είναι
δηλαδή τραγούδια που
χορεύονται.

Λαβαίνω συχνά
περιοδικά από όλη την
Ελλάδα και πρέπει να
ομολογήσω πως αποσπών
το αναγνωστικό μου
ενδιαφέρον σε μεγάλο
βαθμό, καθώς μου
παρέχουν την πρόσκαιρη
όσο και γοητευτική
αυταπάτη της
επιζωνορίας. Είναι, ούτως
ή άλλως, μια σημαδιακή
χειρονομία. Ο *Εχέδωρος* -
το περιοδικό των
απανταχού Καλοχωριτών,
κυκλοφορεί εδώ και τρία
περίπου χρόνια και
προχώρησε στην έκδοση
ανθολογίας διηγημάτων
δεκαεπτά σύγχρονων
πεζογράφων της
Θεσσαλονίκης (αναλογία
: 16 άντρες και μία γυναίκα
ουδέν σχόλιον). Ο
ανθολόγος και επιμελητής
της έκδοσης, εκπρόσωπος
και ο ίδιος της
θεσσαλονικιώτικης
πεζογραφίας, **Περικλής
Σφυρίδης** μας εισαγάγει
στο θέμα και εξηγεί τις
επιλογές του. Θα
καταλαβαίνετε, βέβαια, τι
μπελάς είναι να κάνει
κανείς τον ανθολόγο και
πόσο πάντα θα υπάρχουν
αντιρρήσεις, γιατί η
προσπάθεια να είναι
κανείς αντικειμενικός δεν
είναι παρά η προσπάθεια
να μη γίνει κανείς
αφόρητα και αναξιόπιστα
υποκειμενικός. Ο
ανθολόγος κινείται σε
έδαφος ολισθηρό και

ροπεί/αντισταθμίζει το συναι-
σθημα της χαμένης ερωτικής ιδαι-
νικότητας. Η υποτυπώδης ή προ-
σχηματική υπόσταση της Φιλώς
μάς υποψιάζει για μιαν αντίστοι-
χη ανάλογη υπόσταση και της
εξιδανικευμένης Άννας. Η υπο-
ψία αυτή μας οδηγεί στην υπόθε-
ση πως ο αφηγητής δεν παραπαί-
ει ανάμεσα σε δύο «υπαρκτά»
γυναικεία πρόσωπα, αλλά παλιν-
δρομεί ανάμεσα σε δύο ιδέες ή
φαντασιώσεις γυναικών, που
αποκαλύπτουν την προσωπική
του φαντασίωση για τον έρωτα.
Προς αυτή την υπόθεση μας προ-
σανατολίζει και το γεγονός πως
σταδιακά η Φιλώ αναλαμβάνει
έναν καινούριο ρόλο: παίρνει το
μέρος της Άννας ενοχοποιώντας
τον αφηγητή για την κατάληξη
της σχέσης τους. Με τον τρόπο
αυτόν οικειοποιείται στοιχείο
του προσώπου της Άννας μπαί-
νοντας σε μια διαδικασία που θα
οδηγήσει σε μια υποκατάσταση
της. Η υποκατάστασή αυτή συ-
χνά παίρνει τη σημασία μιας ταύ-
τισης, τους που ισοδυναμεί με
μιαν αμοιβαία αναίρεσή τους.

Το ενδιαφέρον του έργου του
Παπαγεωργίου ως ψυχολογικής
ανάλυσης της διαλεκτικής της
ερωτικής σχέσης είναι φανερό.
Πέρα, όμως, από αυτό υπάρχει
ένα μεγάλο μορφολογικό ενδια-
φέρον, όχι τόσο επειδή αποτελεί
έναν ενδιαφέροντα και επιτυχη-
μένο πειραματισμό που θα μπο-
ρούσε να λειτουργήσει γενικότε-
ρα ως μια αφηγηματική πρόταση,
όσο επειδή αποτελεί μια προσω-
πική εκφραστική λύση που επι-
τρέπει στο συγγραφέα να διατυ-
πώσει/υλοποιήσει στο επίπεδο

του λόγου μια συναισθηματική
ποιότητα εξαιρετικά εύθραστη.
Η διατύπωση αυτή στηρίζεται σε
μια πολύ λεπτή εκφραστική
ισορροπία και μια πολύ στενή
ανταπόκριση ανάμεσα στο εκ-
φραστικό μέσο και σε ένα συγκε-
κριμένο βίωμα. Οι λέξεις οργα-
νώνονται σε ομάδες που λειτουρ-
γούν ως μοτίβα μουσικά τα
οποία μέσα από μια παραλλαγή
τους επαναλαμβάνονται μέσα σε
μια μεγάλη πρόταση, σε μια πα-
ράγραφο ή σε ένα κεφάλαιο. Η
μουσική την οποία συνθέτει η
στην οποία αφήνεται η πρόζα του
Παπαγεωργίου συνιστά μια τονι-
κή απόδοση των συναισθημάτων,
ή πιο σωστά, των παραλλαγών
του βασικού συναισθήματος που
αναπτύσσεται, που κυλά, που συ-
νεχώς μεταπίπτει σε μια φούγκα
της ερωτικής σχέσης.

Όταν το έργο δένεται με έναν
εισμό που εξασφαλίζεται σε δύο
επίπεδα: σε ένα βαθύτερο επίπε-
δο μουσικής ανάπτυξης του συ-
ναισθήματος του έρωτα, και σε
ένα επιφανειακό επίπεδο μουσι-
κής σύνδεσης των μοτίβων/εικό-
νων. Ο ρυθμικός χαρακτήρας
στοιχειοθετείται όχι μόνο με την
εμφανή ρυθμική οργάνωση του
λόγου, αλλά και μακροσκοπικά
με την αφανή περιοδικότητα των
ψυχικών καταστάσεων και δια-
ποτίζει όλο το έργο οργανώνο-
ντας την αντίληψή μας για τη δια-
λεκτική της ερωτικής σχέσης με-
σα από μια ρεαλιστική- αν και
ποιοτική- αναπαράσταση της
έντασης ανάμεσα στους δύο πό-
λους του έρωτα τη μνήμη και τη
σωματική επαφή. Η μνήμη της
Άννας και το σώμα της Φιλώς

συναντώνται και συγκρο-
μέσα σε ένα ιδανικό πεδίο
μέσα στην οριακά συγκι-
συνείδηση της ζωής και τι
θρωπίνων σχέσεων του αφι-

Με τον ρυθμικό χαρακτή-
το έργο δίνει την εντύπω-
αφηγηματικού και ιστορ-
συνεχούς μέσα στο οποίο ε-
λαμβάνεται και παλινδρο-
ίδια κατάσταση. Στην πρα-
κότητα, όμως, η αρχή της ε-
κής συνέχειας εξασφαλίζει
οργανική ενότητα του ι-
ανάλογη με εκείνη που ει-
καν οι ρομαντικοί: μια εν-
που εμφανίζεται ως ένα αμ-
λακτο της ιστορίας και ως ε-
κότητα της αφήγησης, ενώ
επίπεδο της εσωτερικής δρι-
που είναι η κυρίαρχη δράσ-
αφήγημα- αποτελεί το στα-
πλαίσιο θεμελιωδών αλλαγ-

Ακόμη και αυτό που μέσα
έργο αντιλαμβανόμαστε να
νέρεχεται συνεχώς, το οποίο
γνωρίζουμε- δηλαδή ερμηνε-
με- λογικά ως επανάληψη, δι-
ναι παρά η επαναφορά
ελεύθερης παραλλαγής α-
που προηγήθηκε. Αυτή η ελε-
ρη παραλλαγή στις περισσό-
περιπτώσεις δεν αποτελεί
επανάληψη αλλά μιαν αναλ-
αυτού που έχει προηγηθεί. Μ-
εάν επισημάνουμε αυτή τη
τουργία της επανάληψης ως ε-
λογίας - που αποτελεί την ε-
του αφηγηματικού συνειρ-
στο έργο -, είναι δυνατό να
ρακολογήσουμε την πορεία
επιπλοκής μέσα στο αφήγ-
και να το αναγνωρίσουμε ως
θιστόρημα

Βαγγέλης Αθανασόπου

Ελληνική πολιτική ιστορία

Α. Μ. Παντελή,
Στ. Ι. Κουτσουμπίνα,
Τρ. Α. Γεροζήση
*Κείμενα Συνταγματικής
Ιστορίας, 2 τόμ.*
Εκδ. Σάκουλα, 1993

Πρόκειται για ένα ογκώδες δι-
τομο έργο 1906 σελίδων, μέσα
από το οποίο παρελαύνει ανά-
γλυφη ολόκληρη η μορφολογική
διαδρομή του ελληνικού πολιτι-
κού συστήματος.

Η έκδοση έγινε στη σειρά «Πη-
γές δημοσίου δικαίου» του Ινστι-

τούτου Ελληνικής Συνταγματι-
Ιστορίας και Επιστήμης, ο
οποίο προΐσταται ο καθηγητής
Κασιμάτης.

Ο πρώτος τόμος καλύπτει
περίοδο 1821-1923 και ο δεύ-
ρος την περίοδο 1924-1974.

Οι δύο τόμοι περιλαμβάνουν

2 κείμενα, ενώ η ύλη είναι έτσι αμορφωμένη ώστε ο αναγνώστης να διευκολύνεται εξαρχής η θεματική και χρονολογική οπτεία της.

Χρητήριο της διαίρεσης σε κεφάλαια είναι η αλλαγή πολιτεύματος, δηλαδή ουσιαστικού Συντάγματος. Εξαίρεση αποτελούν ογδοο κεφάλαιο (Τα τρία πολιτεύματα του διχασμού 1915-20), το δέκατο τέταρτο (Τα τρία πολιτεύματα της καταλύσεως της αβασίλευτης δημοκρατίας, 35) και το δέκατο έβδομο (τα τρία καθεστώτα της περιόδου της κατοχής, 1941-1944), επειδή περιλαμβάνουν πολιτεύματα που αντικαλύπτονται χρονικά σε διαφορετικές κρατικές οντότητες ή που το ένα είναι απότοκο του άλλου. Για πρώτη φορά εγγράφονται στα ιδιαίτερα πολιτεύματα ορισμένες ιδιαίτερες πολιτειακές καταστάσεις όπως εκείνες της δε facto προσωρινής Κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης, των πολιτευμάτων της Δ' και της Ε' Συντακτικής Συνελεύσεως, της de facto κυβέρνησης της Ελεύθερης Ελλάδας (1944).

Ετσι, βγαίνει μόνο του το συμπέρασμα ότι η Γ' Δημοκρατία η οποία ζούμε σήμερα είναι το κοστό έβδομο πολίτευμα από το 1821! Και το ισχύον Σύνταγμάς είναι ήδη το μακροβιότερο μετά το Σύνταγμα του 1864 (1864-1909). Ο μέσος όρος ζωής των πολιτευμάτων μας είναι εντυπωσιακός, μόνο 6,37 έτη! (1993-1821=172:27=6,37).

Με την εσωτερική διάρθρωση των κεφαλαίων, στην οποία πλάσσονται τα διάφορα κείμενα, έχει κανείς μια σαφή εικόνα του πώς εξελίχθηκε η συνταγματική και πολιτική ιστορία του τόπου. Η ευρύτητα του πνεύματος στην οποία οι συγγραφείς αντιπροσωπεύουν το αντικείμενό τους επέτρεψε να συμπεριλάβουν το έργο όχι μόνον κείμενα για τη συνταγματική ιστορία αλλά και πολιτικά κείμενα π.χ. συνταγματικές πράξεις, νόμους, διαγγέλματα, δικαστικές αποφάσεις, εισηγητικές και αιτιολογικές εκθέσεις, τα αποτελέσματα όλων των κλογών, αποσπάσματα κοινο-

βουλευτικών πρακτικών κ.λπ. Ορισμένα κείμενα ήταν εξαιρετικά δυσπρόσιτα μέχρι σήμερα, όπως οι εισηγητικές εκθέσεις των Συνταγμάτων του 1925 και του 1927, οι προτάσεις του Δ. Γούναρη για την αναθεώρηση του Συντάγματος κ.λπ. ή ακόμα οι δύο διακηρύξεις του κινήματος της Εθνικής Αμύνης το 1916 στη Θεσσαλονίκη. Επομένως, η αξία του έργου ξεπερνά σαφέστατα τη στενή συνταγματική ιστορία. Θα πρόσθετα μάλιστα ότι παρ' όλη τη μετριόφρονη διαβεβαίωση των συγγραφέων ότι τα «τεκμήρια που έχουν επιλέξει αφορούν πάντοτε τη συνταγματική ιστορία», το έργο τους είναι εξίσου χρήσιμο για την πολιτική επιστήμη και την ιστορία. Η επίπονη προσπάθεια αναζήτησης και ταξινόμησης του πρωτογενούς υλικού κάνει συνεπώς το έργο αυτό εξαιρετικά ενδιαφέρον όχι μόνον για το φοιτητή αλλά και κυρίως για την έρευνα την οποία διευκολύνει τα μέγιστα.

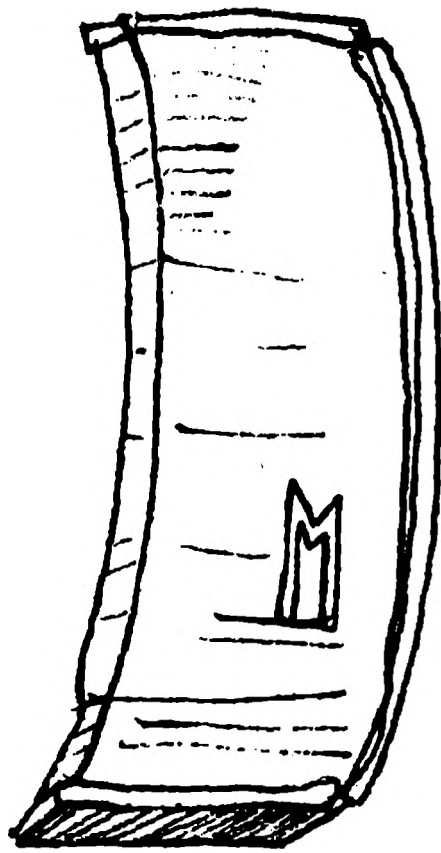
Ορισμένα κείμενα συγκινούν παρά τη νομική τους διατύπωση. Π.χ. η δικογραφία για τη δολοφονία του Καποδίστρια, το τελεσίγραφο του Ζονάρ το 1917, οι προδικαστικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1968 που έχουν για πρώτη φορά μεταφραστεί στα ελληνικά ή η συζήτηση για τη βαθιά τομή το 1963: [Αν παρασυρθεί ο πολίτης; -Σεις θα τον κηδεμονεύσετε; (σελ. 821)].

Η συλλογή τελειώνει συμβολικά: με τις δικαστικές αποφάσεις για τον ποινικό κολασμό των πραξικοπηματιών της 21ης Απριλίου 1967.

Το δίτομο αυτό έργο μπορεί να το αποτιμήσει κανείς ευκολότερα αν το συγκρίνει με το αντίστοιχο παλαιότερο: Τα Συντάγματα της Ελλάδος, 1960 του Ηλία Κυριακόπουλου.

Η συλλογή δεν περιλαμβάνει τα παλαιά ελληνικά Συντάγματα διότι αυτά βρίσκονται στο βιβλίο των Κ. Μαυριά και Αντ. Παντελή, Συνταγματικά κείμενα ελληνικά και ξένα, 2η έκδ., 1990.

Ο σκοπός του έργου -η παρουσίαση μέσα από τις πηγές της



ιστορίας των ουσιαστικών Συνταγμάτων και όχι μόνον των τυπικών - κάνει εφικτή την επέκταση της έρευνας σε τομείς που ξεπερνούν οπωσδήποτε την αρχική πρόθεση των συγγραφέων. Έτσι γίνεται εμφανής ακόμα και μέσα από μια διεισδυτική διαδρομή του πίνακα περιεχομένων, η διάρκεια και η συνέπεια του ελληνικού πολιτικού συστήματος σε ορισμένες σταθερές. Ακριβώς αυτές οι σταθερές αποκαλύπτουν ότι τούτο είναι το πρώτο νεότερο κομματαρχικού τύπου σύστημα, με σημαντικές ιδιαιτερότητες που συνάπτονται με την πρώτη επίσημη πραγματική εφαρμογή της καθολικής ψηφοφορίας στους νεότερους χρόνους. Η δημοσίευση των κειμένων συνταγματικής ιστορίας κάνουν ασφαλώς εναργέστερη την επώδυνη ως προς πολλά, αλλά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα διαδικασία προσαρμογής του ιστορικού ελληνικού πολιτικού συστήματος, που όσο και αν ξενίζει, διαμορφώθηκε κατά τους κρητο-μυκηναϊκούς χρόνους και διήρκεσε έως τις παρυφές του 20ού αιώνα, στη λογική ενός τυπικού αντιπροσωπευτικού πολιτεύματος το οποίο προέκυψε μετά την έξοδο των ευρωπαϊκών λαών από τη φεουδαρχία συν τω χρόνω με την οικοδόμηση του κράτους-έθνους και της κοινωνίας πολιτών.

Γιώργος Κοντογιώργης

αποκτά, συνήθως, περισσότερους εχθρούς παρά φίλους. Ωστόσο, το βιβλίο *Εχέδωρου διηγήσεις* (εκδ. Κοινότητα Καλοχωρίου, 1995) είναι μια πολύ καλή προσπάθεια και μια φροντισμένη έκδοση, που αξίζει κάθε προσοχή.

Μία έκδοση από την Κομοτηνή, και για να μιλήσω πιο συγκεκριμένα, η έκδοση των πρακτικών του Περιφερειακού Συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Κομοτηνής και είχε ως θέμα το επίμαχο «Γυναίκα και Λογοτεχνία» είναι ένα γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό. Η περιορισμένη ελληνική βιβλιογραφία γύρω από ζητήματα «γυναικείας γραφής» δεν δικαιολογείται όση αμφισβήτηση ή αμηχανία και αν προκαλεί το ίδιο το θέμα. Τρεις άντρες εν μέσω δέκα γυναικών (μια καλή, θα έλεγα, αναλογία), λογοτέχνες και επιστήμονες, εξέθεσαν ενδιαφέρουσες απόψεις, προβληματίστηκαν, συζήτησαν και ευτυχώς (!) δεν κατέληξαν σε βαρύγδουπα συμπεράσματα: *Γυναίκα και Λογοτεχνία* (επιμέλεια: Ξανθή Κατσαρή, Κομοτηνή 1995), κείμενα των: Π. Μουλλά, Ε. Λιανοπούλου, Ε. Σακελλαρίδου, Ξ. Κοκόλη, Π. Παμπούδη, Α. Παπαδάκη, Ρ. Πάρκιν-Γουνελά, Ν. Ευθυμιάδη, Κ. Αγγελάκη-Ρουκ, Α. Φραντζή, Μ. Μικέ, Χ. Μηλιώνη, Ν. Αϊντενάιερ.

ο χαρτοκόπτης

«Πολιτιστικός» χαβαλές

ΤΟΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ Ιούλιο, ο Σταύρος Ξαρχάκος και οι συνεργάτες του στη Θεσσαλονίκη - Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997, έδωσαν στη δημοσιότητα ένα καταστατικό κείμενο, προδιαγράφοντας το πλαίσιο στο οποίο θα κινηθεί η διοργάνωση. Εισάγοντας την έννοια των (δώδεκα) «λεωφόρων του πολιτισμού», το προγραμματικό εκείνο κείμενο έβριθε κενών περιεχομένου φλυαριών και μεγαλοϊδεάτικων ιδεολογημάτων, ενώ προσπαθούσε να σερβίρει ραφιναρισμένους τους κοινούς τόπους μιας επίσημης ιδεολογίας που περιχαρακώνεται μεταξύ Ορθοδοξίας και Μεγαλέξανδρου.

Όταν διαβάσαμε εκείνο το κείμενο, τα πήραμε στο κρανίο. Προέκυψε, όθεν, μια πρώτη κριτική του (βλ. Αντί, τχ. 582, 7.7.95), στόχος της οποίας ήταν να επισημάνει ότι η διοργάνωση κινδύνευε να καταλήξει σε κωμωδία και σε πανευρωπαϊκό περίγελω. Έπρεπε όμως να περάσει το καλοκαίρι, να αρχίσει να ψυχραίνει ο καιρός, για να πάρουν μυρωδιά οι προϊστάμενοι του κ. Ξαρχάκου σε τι «πατάτα» οδηγούνται. Εν πάση περιπτώσει, αφού φθινοπώριασε, αποφάσισαν δειλά δειλά να τον φωνάξουν και, κάπως, να προσπαθήσουν να δουν τι γίνεται όχι μόνο στο επίπεδο των κειμένων, αλλά κυρίως περί του πρακτέου.

ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ πού θα καταλήξει αυτή η κόντρα. Εκείνο για το οποίο είμαστε βέβαιοι είναι ότι, πλέον, τα πράγματα δεν είναι καθόλου εύκολο να αντιστραφούν. Κι όχι διότι έχουν στενέψει τα περιθώρια, όχι. Κυρίως, διότι σ' αυτό το μαγαζί διευθύνουν πρόσωπα που ούτε ξέρουν ούτε μπορούν να καταλάβουν το βασικό: ότι τα φράγκα που ρέουν αφειδώς δεν είναι για να στηρίζουν ιδεολογήματα ούτε να διαμοιράζονται για πομπώδεις επιδείξεις. Τα φράγκα (δυσεύρετα για καλλιτέχνες που πασχίζουν σε πείσμα των συρμών και της αγοραίας δημοσιότητας να μετατρέψουν σε έκφραση την εμπειρία τους, την παιδεία τους και την αγωνία τους), σε θεσμούς όπως η πολιτιστική πρωτεύουσα, θαρρείς ότι μόνο για να επιδεικνύονται κυκλοφορούν. Όπως και νά 'χει, όποια κατεύθυνση και να δοθεί στις εκδηλώσεις (εθνοκεντρική έως μεταμοντέρνα), κάποιος μάνατζερ που πρέπει να διευθύνει οφείλει πρώτα απ' όλα να δώσει έμφαση στις σχέσεις του με τα πρόσωπα της πολιτικής κι ύστερα να αναμετρηθεί με τα πραγματικά προβλήματα μιας τεράστιας παραγωγής με αντικείμενο πολλές πτυχές του πολιτιστικού φαινομένου.

Όπερ, από χέρι οφείλει να βαδίζει την πεπατημένη της πολιτικής μετριοπάθειας (έως μετριότητας). Και πού να χωρέσει τ' όνειρο σ' αυτή την πεπατημένη;

Η ΠΟΡΕΙΑ της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, φοβόμαστε, είναι προδιαγεγραμμένη. Ο Ξαρχάκος, απλώς, την επιβάρυνε με έναν φαναρισμό που ακούγεται γελοίος και γκροτέσκος. Τρεις δρόμοι ανοίγονται τώρα. Ο ένας, να αναλάβει την οργάνωση κάποιος πιο πεπειραμένος μάνατζερ, ψυχρός εκτελεστής, και να προσπαθήσει να ενορχηστρώσει καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που, αθροιστικά, να μπορούν να σερβιριστούν ως «προχωρημένες». Ο δεύτερος, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, να επιτευχθεί το ζητούμενο από τους θεσσαλονικείς παράγοντες για «κατάλυση του αθηνοκεντρισμού» και για στελέχωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας από εντόπιους – ο ασφαλέστερος τρόπος για να εκτραπεί η εκδήλωση σε πανηγύρι με τους βορειοελλαδίτες πολιτικούς να χορεύουν ανενόχλητοι πάνω από ένα πανευρωπαϊκής εμβέλειας νταβαντούρι που θα λειτουργεί με υπαλλήλους της κομματικής βάσης και θα διεκπεραιώνεται σε συνθήκες απόλυτου χαβαλέ.

Υπάρχει κι ένας τρίτος δρόμος. Να κληθούν κάποιοι άνθρωποι (υπάρχουν) που, ανενόχλητοι από παρεμβάσεις, να περισώσουν ό,τι μπορεί να περισωθεί. Να δώσουν τη δυνατότητα σε σχήματα που προτάσσουν όχι τις οικονομικές απαιτήσεις τους αλλά τον δημιουργικό τους πυρετό.

Σε ανθρώπους διατεθειμένους να εκτεθούν αλλά, συνάμα, και ικανούς να επιλέγουν.

Πάτε στοίχημα ότι η τρίτη λύση έχει εξορισμού αποκλεισθεί;

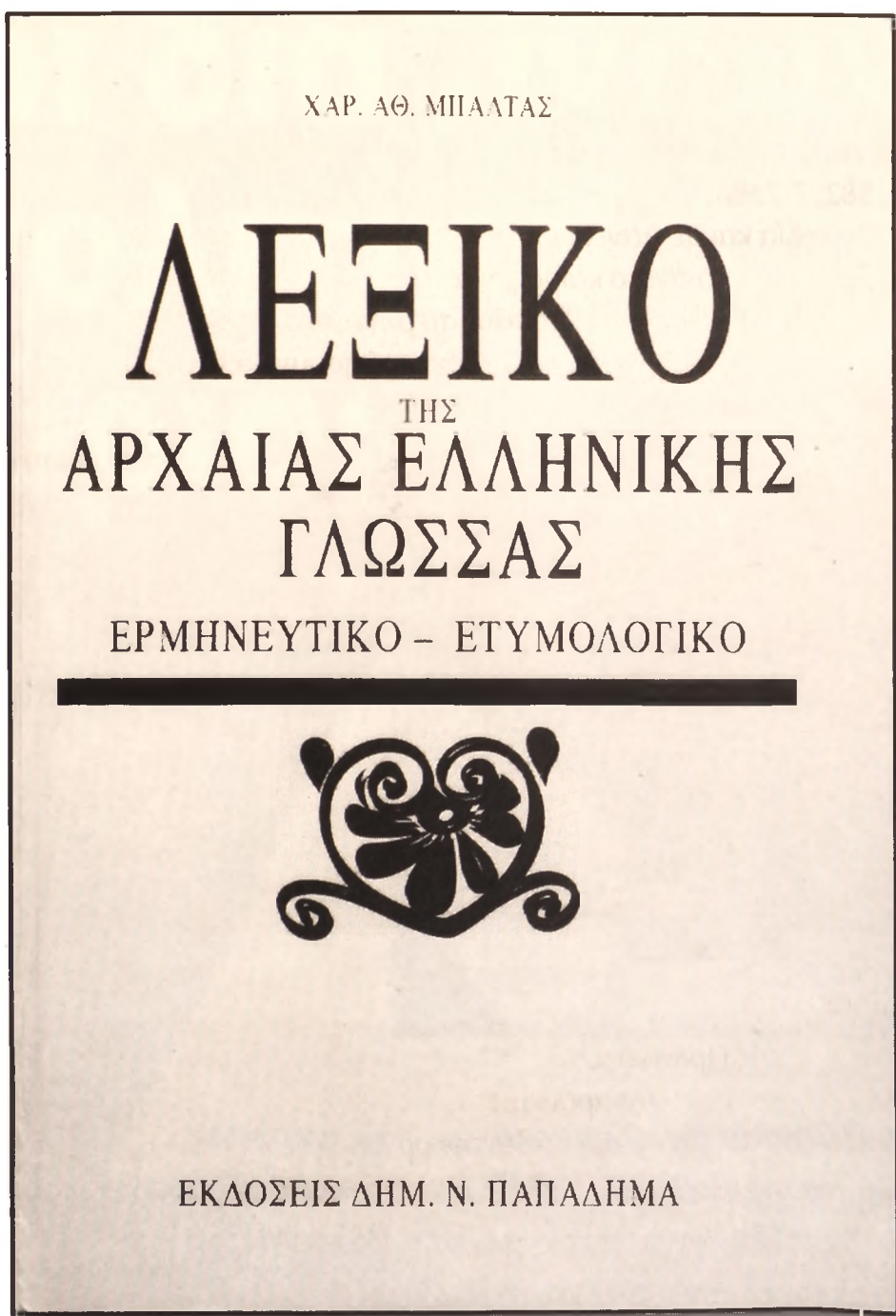
Οπότε; Ο Άγιος Μεγαλέξανδρος να μας φυλάει, θα το γλεντήσουμε...

ΥΓ. Αλήθεια, τι γίνεται με την εισαγγελική έρευνα για οικονομικές ατασθαλίες όσων διαχειρίζονται, και έχουν κατά καιρούς διαχειριστεί, χρήματα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας; Η τοπική κοινωνία της Θεσσαλονίκης θα θελήσει να φτάσουν στο ακροατήριο οι φήμες που οργιάζουν ή θα σκεπάσει, συνένοχη, μια διαχείριση που ορίζεται από το τρίπτυχο: να κερδίσουμε, να εξυπηρετήσουμε, να προβληθούμε; Με το αζημίωτο;

ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (Λεξικά)

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΘ. ΜΠΑΛΤΑΣ



- Επίμονη αναζήτηση της ετυμολογίας των λέξεων
- Κυριολεκτική και μεταφορική σημασία τους
- Χαρακτηριστικές εκφράσεις
- Δικανικοί όροι
- Χρόνοι ρημάτων
- Πλήθος παροιμιών
- Μεθοδικότητα, πληρότητα, πρωτοτυπία

*Νέο, πρωτότυπο,
μεθοδικό, πλήρες
(663 σελ.)*



Εκδόσεις ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

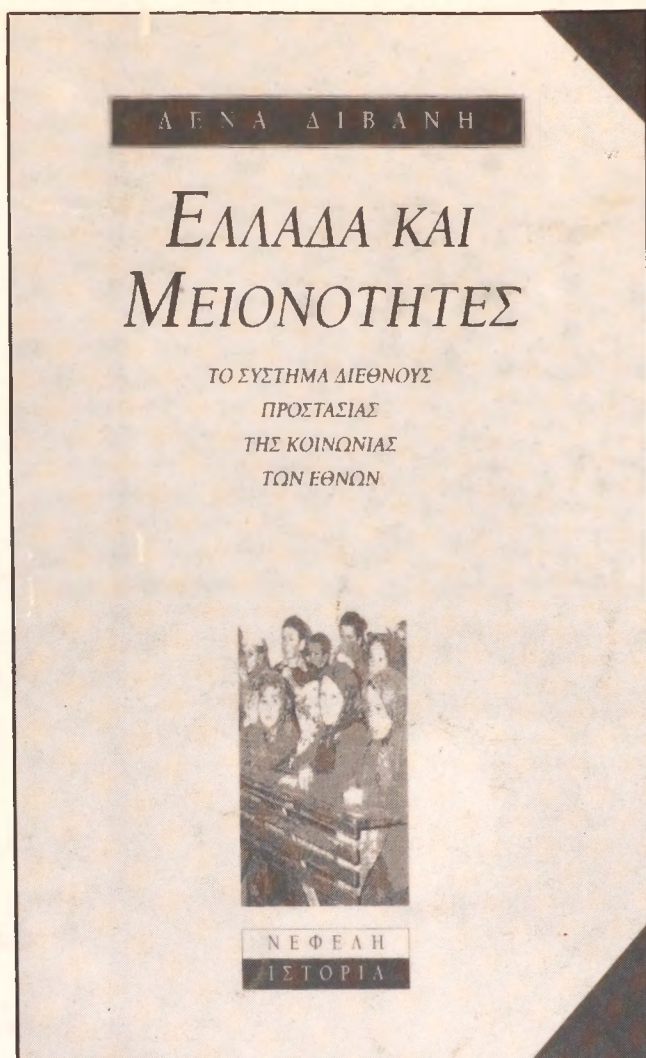
Ιπποκράτους 8 Αθήνα, 106 79, Τηλ.: 36.27.318 - 36.42.692,
Fax: 36.10.271

ΛΕΝΑ ΔΙΒΑΝΗ

ΕΛΛΑΔΑ

ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

Το σύστημα διεθνούς προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών



Στο βιβλίο αυτό αναλύονται συνολικά και με την αναγκαία επιστημονική απόσταση τα μειονοτικά προβλήματα της Ελλάδας και ο τρόπος που διαπλέκονται αυτά με την βαλκανική εξωτερική της πολιτική.

Εξετάζονται αναλυτικά η προέλευση και η προσπάθεια ενσωμάτωσης στον εθνικό κορμό μειονοτικών ομάδων όπως οι Τσάμηδες, οι Σλαβόφωνοι, οι Μουσουλμάνοι της Θράκης και οι Κουτσόβλαχοι.

Εξετάζεται επίσης η πορεία του Ελληνισμού που ζούσε στην Κωνσταντινούπολη, την Αλβανία, τη Γιουγκοσλαβία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

Ένα βιβλίο απαραίτητο για την κατανόηση αυτού του επίμαχου προβλήματος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ. 3607744